

STUDIA

UNIVERSITATIS BABEȘ-BOLYAI

THEOLOGIA CATHOLICA

2

Editorial Office: Gh. Bilașcu no. 24, 3400 Cluj-Napoca, Phone: 0264-405352

SUMAR – SOMMAIRE – CONTENTS – TARTALOMJEGYZÉK

Cuvânt înainte.....5

STUDIA HISTORICA

GRIGORE ARIEȘAN, Prigoana Partidului Român Comunist ateu, împotriva Bisericii Catolice în general și împotriva Bisericii Greco – Catolice și a Ordinului Sfântului Vasile cel Mare în special ♦ **La poursuite de l'Eglise Greco-Catholique et de la Congrégation Saint Basile le Grand en particulier, par le Parti Communiste Roumain athée ...**7

MATEI BOILĂ, Raportul statului cu Biserica Română Unită cu Roma în perioada post decembristă ♦ **Le rapport de l'Etat avec l'Eglise Roumaine Unie à Rome après 1989**15

IOAN BOTA, Cererea episcopilor români uniți de repunere în drepturi a bisericii Greco – Catolice Române: martie 1977. Document istoric ♦ **La demande des évêques roumains concernant la remise en droits de l'Eglise Greco-Catholique : mars 1977**21

IOAN BOTA, Pagini din istoria persecuției Bisericii Greco-Catolice Române în perioada 1964 – 1989 ♦ Pages d'histoire sur la persécution de l'Eglise Greco-Catholique Roumaine dans la période 1964-1989	27
NICOLAE BOTH, Învățămintele Calvarului ♦ Les enseignements du Calvaire.	33
IOAN-MARIUS BUCUR, SMARANDA IGNAT, Limitele <i>Ostpolitik</i> -ului vatican: cazul României ♦ Les limites de l'Ostpolitik du Vatican : le cas de la Roumanie.	35
VASILE FERNEA, Câteva momente importante despre formele de persecuție și de activitate ale Bisericii Române Unite cu Roma: greco-catolice între anii 1964-1989 ♦ Quelques moments importants sur les formes de persécutions et de l'activité de l'Eglise Roumaine Unie à Rome : greco-catholique, de 1964 a 1989.	43
VASILE FERNEA, Activitatea și suferințele pr. Alexandru Bochiș în timpul persecuției Bisericii Române Unite ♦ L'activité et les souffrances du père Alexandru Bochiș pendant la persécution de l'Eglise Roumaine Unie	49
DAN GĂDĂLEAN, Activitatea religioasă în parohia Dej. Celebrarea Sf. Liturghii în clandestinitate ♦ L'activité religieuse dans la paroisse de Dej. La celebration de la Sainte Liturgie pendant la clandestinité	53
RALUCA-ANGELA GHIZDAVU, BOGDANA-ANCA GHIZDAVU, Mărturii și documente despre activitatea clandestină a pr. prof. Ioan Miclea (1964-1975) ♦ Témoignages et documents sur l'activité clandestine du prêtre professeur Ioan Miclea (1964-1975)	59
ANTON GOȚIA, Reforma liturgică în perioada clandestinității ♦ La réforme liturgique dans la période de la clandestinité	71
TERTULIAN LANGA, Pentru armonizarea relațiilor dintre Statul Român și Biserica Greco-Catolică ♦ Pour l'harmonisation des relations de l'Etat Roumain avec l'Eglise Greco-catholique.	123

- TERTULIAN LANGA, Aspecte puțin cunoscute din viața de catacombă a Bisericii Române Unite (Greco-Catolică) ♦ **Aspects moins connus de la vie dans les catacombes de l'Eglise Roumaine Unie (Greco-Catholique).**131
- VIORICA LASCU, Câteva raze de lumină în perioada 1964 – 1975 ♦ **Quelques rayons de lumière pendant la période 1964-1975.** ..135
- IOAN MOLDOVAN, Aspecte psihologice ale rezistenței Bisericii Române Unite în anii prigoanei comuniste ♦ **Aspects psychologiques de la résistance de l'Eglise Roumaine Unie pendant les années de persécution communiste.**137
- CAMIL PETEU, Biserica din casa lui Matei Boilă ♦ **L'Église dans la maison de Matei Boilă.**141
- LAVINIA SNEJANA STAN, Activitatea parohiei greco-catolice Saint Georges din Paris, la sfârșitul anilor 1950 ♦ **The Activity of the Romanian Greek-Catholic Mission, St. George in Paris in the 1950s.** 145
- MARCEL ȘTIRBAN, 1964-1974 un deceniu al luptei și speranțelor pentru recunoașterea libertății Bisericii Române Unite. Omagiu IPSS cardinal Alexandru Todea la împlinirea a 90 de ani. ♦ **1964-1974 une décennie de la lutte et de l'espérance pour la reconnaissance de la liberté de l'Église Roumaine Unie. Hommage au Cardinal Alexandru Todea à l'anniversaire de ses 90 ans.**..... 153

Cuvânt înainte

Volumul de față adună comunicările care au fost susținute la sesiunea științifică cu tema “Activitatea clandestină a Bisericii Române Unite în perioada 1964 – 1973”, organizată de facultatea noastră în ianuarie 2002. Sesiunea s-a desfășurat în cadrul proiectului de cercetare a istoriei Diecezei de Cluj – Gherla (Ro 07601), finanțat de fundația RENOVABIS din Germania.

Rezistența Bisericii Greco-Catolice, activitatea ei clandestină sunt subiectele programului de cercetare al facultății, urmărit sistematic începând din anul 1997 și planificat pentru o perioadă de 10 ani. În acest cadru au fost și sunt analizate și cercetate principalele perioade din istoria clandestină.

Au fost prezenți la sesiunea științifică participanți la activitatea clandestină: preoții Tertulian Langa, Matei Boilă, Vasile Fernea, Ioan. M. Bota, Sabin Făgăraș OSBM, Camil Peteu OSBM, laici din aceeași grupă: Viorica Lascu, Nicolae Both, cadre didactice ale facultății și studenții care își întocmesc lucrări de licență cu subiecte legate de activitatea clandestină a Bisericii.

Scopul programului nostru de cercetare este acela de a aduna toate informațiile în legătură cu perioada clandestinității, fie pe cale scrisă, fie pe cale orală (înregistrări). Astfel, comunicările și textele publicate aici sunt foarte diferite ca mod de alcătuire și se prezintă foarte eterogen din punctul de vedere al metodei de cercetare și informare.

Organizatorii mulțumesc fundației RENOVABIS pentru ajutorul acordat.

Comitetul de redacție

STUDIA HISTORICA

PRIGOANA PARTIDULUI ROMÂN COMUNIST ATEU, ÎMPOTRIVA BISERICII CATOLICE ÎN GENERAL ȘI ÎMPOTRIVA BISERICII GRECO – CATOLICE ȘI A ORDINULUI SFÂNTULUI VASILE CEL MARE ÎN SPECIAL

GRIGORE ARIEȘAN O.S.B.M.¹

Résumé. La poursuite de l'Eglise Greco-Catholique et de la Congrégation Saint Basile le Grand en particulier, par le Parti Communiste Roumain athée. Après un court historique de la Congrégation du Saint Basile le Grand, le présent article invoque le commencement effectif de la poursuite des moines basilieniens par l'État communiste, en particulier ceux de l'Église Bob. L'article poursuit avec l'activité menée après leur libération en 1964, de même qu'après la chute du régime communiste.

Cu 64 ani în urmă, în 18 nov.1937, la invitația AGRU-lui Cluj, părintele ierom. Augustin Pop a ținut o conferință de 14 pagini despre Ordinul Sf. Vasile în Biserica Română Unită cu Roma, articol ce vi-l pot prezenta în copie.

Etapă 1964 – 1975. Sesiunea urmărește 4 teme:

1. Situația politică din țară și raporturile statului cu Biserica;
2. Reorganizarea ierarhiei Bisericii Române Unită cu Roma după 1964;
3. Situația preoților ieșiți din închisori în 1964;
4. Despre evoluția comunităților clandestine după 1964;

După unirea de la 1700 problema vieții călugărești apare tot mai acut în Biserica Greco-Catolică. Dar numai Inocențiu Micu Clain a reușit să pună bazele vieții călugărești, contruind Seminarul Teologic și mănăstirea Blajului. Acestea au fost desăvârșite de urmașii săi, care, la rândul lor au fost și ei călugări bazilieni - singurul ordin răsăritean. În 1933, cu moartea ultimului călugăr Dămian Ilie Domșa, datorită unor dificultăți, s-a stins viața călugărească la Blaj. Dar Dumnezeu nu a lăsat Biserica fără călugări, deoarece în nordul țării, la mănăstirea Bixad în 1925, trei preoți călugări bazilieni români - care au îmbrățișat regula de strictă observanță a Ordinului Sf. Vasile aprobată de papa Leon al XIII-lea în anul 1882 - au format o

¹ ARIEȘAN Gr. Gavril, este preot de peste 30 ani în Ordinul Sfântul Vasile cel Mare (o.s.b.m.). A intrat călugăr în acest ordin din 3 mai 1943, având o vocație călugărească de peste 58 de ani. Timp de 28 de ani a fost frate călugăr, iar din 30 dec. 1971 este preot (ieromonah), fiind hirotonit de P.S.S Ioan Dragomir, în casa cuv. sora Estera a "Sfintei Fețe Îndurate", la recomandarea p. Silvestru Prunduș, care a asistat și la ceremonia hirotonirii.

nouă comunitate baziliană. Aceasta avea în 1937, 11 preoți și 35 de frați, ducând la o înflorire a ordinului. Astfel se deschid mai multe mănăstiri : în 1933 mănăstirea Moisei, în 1936 mănăstirea Nicula, în 1937 mănăstirea Obreja, apoi mănăstirea Prislop. În 1946 a fost dată călugărilor, parohia Mănăstur cu biserica Calvaria, iar în 1947 biserica Bob care a preluat-o p. dr. Iosif Bal paroh și eu însumi ca și cantor.

Viața noii comunități baziliene de la biserica Bob a fost de scurtă durată, din 10 decembrie 1947 până la 30 noiembrie 1948, deoarece la 1 decembrie 1948 Biserica Greco – Catolică și Ordinul Bazilian, au fost desființate prin decretul 358.

Ultima zi și ultimul program la biserica Bob a avut loc pe 31 octombrie 1948. Pe la ora 9 biserica era plină de credincioși îngrijorați de evenimentele ce se dezlănțuiau. Preotul Iosif Bal a început Sf. Liturghie. Eu eram în strană, iar din cor cânta fostul student Dumitru Mircea, cantor pentru dumineci. La predica zguduitoare, poporul a izbucnit în plâns. S-a observat prezența agenților securității, care însemnau tot ce se spune, "văd că se scrie tot". Era campania forțată de trecere la ortodocși. „Mie să-mi sece mâna dacă voi semna. De va veni preot de altă religie, lăsați-l să slujească singur etc.”, a spus p. I. Bal.

Agenții erau gata să-l aresteze, dar din biserică nu aveau voie ci-l așteptau afară. Deci preotul Bal n-a putut ieși ci a anunțat că la ora 10³⁰ începe a 2-a Sf. Liturghie și a 2-a predică, aceeași situație. Părintele a anunțat din nou , după liturghie vom face: paraclisul și rozarul și dacă mai rămân liber, la ora 16 vom face ora de adorație, cu alte 4 predici. Poporul s-a perindat mergând cu rîndul să mănânce și biserica era continuu cu credincioși, dar preotul a stat toată ziua nemâncat cu agenții la ușa bisericii. La ora 16 a făcut ora de adorație cu 4 predici, apoi credincioșii l-au înconjurat ca să nu-l poată aresta. L-au dus până la bucătărie, unde a mâncat, apoi a zis: „Acum merg la catedrală că preoții au fost arestați și cred că sunt ca oile fără păstor.” Credincioșii l-au înconjurat din nou și l-au dus la intrarea în catedrală. Agenții securității s-au aruncat în mulțime zicând: „Ești arestat părinte”. Credincioșii au strigat tare „Nu lăsăm să-l aresteze” și l-au împins în catedrala care era supraaglomerată. Strecurându-se cu greu prin mulțime, preotul a urcat în amvon și a început a 7-a predică și mai cutremurătoare, ultima, în ultima zi a libertății sale. Am fost martor ocular la toate.

Cu mare greutate seara târziu în marea forfotă pe întuneric cred, au reușit să-l coboare într-o pivniță la catedrală, dar agenții au păzit catedrala, iar luni dimineața 1 nov. 1948 făcând o percheziție amănunțită, au rupt lacătul, l-au găsit și l-au arestat.

L-au anchetat, i-au făcut dosar, și l-au trimis la tribunal, unde l-au condamnat și l-au trimis la Aiud să facă 2 ani de pușcărie.

În aceeași zi de 1 nov. 1948 a venit o comisie de la ortodocși și au preluat biserica Bob și casa parohială. Eu am plecat pribeag în lume, m-a primit o familie de bunăvoință și m-a ajutat. Prigoana s-a întetit cu nenumărate arestări: episcopii, protopopii, profesorii de teologie, preoți, călugări, călugărițe și credincioși. Începea calvarul Bisericii, cu condamnări ce însumau mii de ani de închisoare, care a durat peste 40 de ani, până la revoluția din 1989. Au fost închiși 25 de călugări bazilieni.

La această sesiune mi se cere în mod special perioada 1964 – 1975. Se știe că în 1964 a fost grațierea celor închiși pentru credință sau pentru opiniile lor politice. Astfel au fost eliberați episcopii, preoții, călugării, călugărițele și credincioșii care au rămas în viață. Din cei 12 episcopi, au decedat în închisoare ca martiri și mărturisitori ai credinței:

- primul martir, P.S.S Aftenie Vasile în 10 mai 1950 în București. Este înmormântat la cimitirul Belu, iar mormântul lui este loc de pelerinaj, unde am slujit și eu 4 Sf. Liturghii, ultima în 22 X 1998, după care am plecat la Ierusalim, Betleem, Ierihon – Nazaret etc. La ep. Aftenie am numărat de fiecare dată în medie 25 – 30 pelerini pe oră.

- în cimitirul Belu mai avem pe P.S.S Bălan

- primul cardinal român Iuliu Hossu cu cea mai lungă detenție și domiciliu obligator la Căldărușani, total 22 de ani, a decedat în 28 mai 1970. La Căldărușani l-am vizitat de 3 ori: în 28 VII 1968, singur; în 13 august 1969, cu cei doi frați ai mei, călugări și ei: Iacob și Grațian, unde am stat de vorbă 4 ore; în 2 mai 1970 cu preotul Prunduș Silvestru și preotul Iosif Bal, care au și concelebrat cu cardinalul Hossu care m-a și împărtășit. După Sf. Liturghie i-am făcut câteva poze și cu binecuvântarea cardinalului, ne-am întors la Cluj. La trei săptămâni după acest eveniment, episcopul Hossu s-a îmbolnăvit fiind transportat de la Căldărușani la spitalul Colentina din București. l-a avut la cap pe P.S.S Alexandru Todea cel de-al 2-lea cardinal român și pe P.S.S Ioan Dragomir. După ce i-au administrat Sf. Sacramente s-a stins ca o lumânare mare consumată până la ultimul picur de stearină, spunând celor doi episcopi: "Lupta mea s-a sfârșit, iar a voastră va continua". Așa s-a stins "ultimul Luceafăr" din seria veche a episcopilor noștri. Ceilalți episcopi martiri au decedat în temnița de sacrificare de la Sighet, ca și foștii mari capi politici ai țării și înmormântați fără urme în gropi nivelate în Cimitirul Săracilor.

- ultimul episcop Alexandru Rusu a decedat în temnița Gherlei, la fel ca și primul martir bazilian, fostul superior al mănăstirii Nicula și al bisericii Calvaria din Cluj. Este vorba de Leon Manu, născut la 7 aprilie 1883, decedat la 14 februarie 1959 la vârsta de 76 de ani.

Episcopii rămași în viață au fost eliberați în 1964: P.S.S Alexandru Todea de la Reghin, P.S.S Ioan Dragomir de la Baia – Mare, P.S.S Ioan Ploscaru de la Lugoj, P.S.S Ioan Cherteș din Năsăud care era bolnav în momentul eliberării din închisoare și P.S.S Iuliu Hirțea. După eliberarea din închisori, cei 5 episcopi s-au ocupat de reorganizarea și reconstruirea Bisericii. În ciuda regimului de clandestinitate a Bisericii, această reorganizare a început chiar din 1964, cu pregătirile pentru hirotonirea de preoți.

Frații călugări au fost sfătuiți de către superiori să urmărească studiile liceale și apoi cele teologice în clandestinitate cu cine putem, cu preoții bătrâni, în vederea hirotonirii ca preoți atunci când va fi posibil. În măsura posibilităților, cei mai tineri au fost trimiși la studii la Roma, Varșovia și Nyregzháza în Ungaria. Cei mai vârstnici ne-am pregătit în țară cum am putut după închisoare. În prima etapă din 1964 până în 1975 am fost hirotoniți pe rând întâi gradele mici și diaconatul apoi hirotonirea de preoți, 16 frați călugări astfel:

1. Fr. Filip Coșma Crăciun în 6 martie 1964 de P.S.S Ioan Dragomir
2. Fr. Micu Ioachim în 17 decembrie 1964 de P.S.S Ioan Dragomir în Cluj
3. Fr. Dăncuș Sabin în 2 ianuarie 1967 de P.S.S Ioan Dragomir
4. Fr. Sabău Iustin în 11 august 1968 de P.S.S Ioan Dragomir în Cluj
5. Fr. Bondrea Irinar în 8 august 1970 de P.S.S Ioan Dragomir în Baia – Mare
6. Fr. David Valerian în 24 aprilie 1971 de P.S.S Ioan Dragomir în Baia – Mare
7. Fr. Arieșan Gr. Gavril în 30 decembrie 1971 de P.S.S Ioan Dragomir în Cluj la s. Estera
8. Fr. Peteanu Ilie în 2 aprilie 1972 de P.S.S Ioan Dragomir în Cluj
9. Fr. Borota Efrem în 16 oct. 1972 de P.S.S Iuliu Hirț în Baia – Mare
10. Fr. Pop Vicențiu în 22 oct. 1972 de P.S.S Iuliu Hirț în Oradea
11. Fr. Man Visarion în 9 dec. 1972 de P.S.S Ioan Dragomir în Baia – Mare
12. Fr. Peteu Pavel în 29 dec. 1973 de P.S.S Ioan Dragomir în Cluj
13. Fr. Arieșan Iacob în 28 martie 1975 de P.S.S Ioan Dragomir în Cluj la S. Estera
14. Fr. Jiman Petru în 20 aprilie 1975 de P.S.S Ioan Dragomir în Gherla
15. Fr. Biriș Andrei în 1972 de P.S.S Ioan Dragomir în Cluj
16. Fr. Ficica Ciprian în 1973 de P.S.S Alexandru Todea în Reghin
- Urmează etapa a II – a după 1975:
17. Fr. Făgăraș Sebastian în 17 aprilie 1977 de P.S.S Ioan Dragomir în Cluj, studii Roma
18. Fr. Arieșan Grațian în 25 oct 1978 de P.S.S Ioan Dragomir în Cluj la p. Prunduș
19. Fr. Bujor Grigore în 8 sept. 1979 de P.S.S Ioan Dragomir în Coplean
20. Fr. Costin Teofil în 30 aug. 1987 de P.S.S Alexandru Todea în Reghin
21. Fr. Crișan Iosih în 19 aug. 1990 de P.S.S Vasile Hosu, Oradea
22. Fr. Csabai Andrei în 19 aug. 1990 de P.S.S Vasile Hosu, Oradea
23. Fr. Furtună Iosif în 25 aug 1991 de mitrop. Al. Todea, P.S.S Lucian M. și P.S.S George G., Cluj, Piața Libertății
24. Fr. Mereu Tertulian în 30 aug. 1992 de P.S.S George Guțiu și P.S.S Lucian Mureșan, la măn. Molișet
25. Fr. Marginean Gavril în 30 aug. 1992 de P.S.S George Guțiu și P.S.S Lucian Mureșan, la măn. Molișet
26. Fr. Stupinean Severian în 30 aug. 1992 de P.S.S George Guțiu și P.S.S Lucian Mureșan, la măn. Molișet
27. Fr. Jurja Ermil în 14 sept. 1993 de P.S.S Lucian Mureșan la Cicârlău

28. Fr. Daboc Ioan Lauvean în 7 aug. 1994 de P.S.S Guțiu, Cluj, Piața Unirii
29. Fr. Roman Tarciziu Teodor în 28 aug. 1994 de P.S.S Vasile Hosu, Zalău
30. Fr. Furtună Grigore M. în 18 sept. 1994 de P.S.S Guțiu, Cluj, Piața Unirii
31. Fr. Simionca Daniel în 18 iunie 1995 de P.S.S Guțiu și P.S.S Șișeșteanu la Molișet
32. Fr. Ramocea Ironim în 24 nov. 1996 de P.S.S Guțiu, Cluj, Piața Unirii
33. Fr. Abadi I. Vianey în 24 nov. 1996 de P.S.S Guțiu, Cluj, Piața Unirii
34. Fr. Albu Ioan Marin în 24 aug. 1997 de P.S.S Guțiu la Săliște
35. Fr. Țuțuraș Marian în 24 aug. 1997 de P.S.S Guțiu la Săliște
36. Fr. Doroș Leon în 24 aug. 1997 de P.S.S Guțiu la Săliște
37. Adans Ilie în 25 oct. 1998 de P.S.S Șișeșteanu la Târșolt

În prezent suntem numai 24 ieromonahi, unii au ieșit și s-au încadrat ca parohi, iar alți 11 dintre noi – p. Andrei, p. Ciprian, p. Dionisie, p. Damian, p. Visarion, p. Petru, p. Ioachim, p. Valerian, p. Ioan, p. Iustin și p. Sabin-Dăncuș – au decedat. Totalul celor decedați se ridică la 51: 27 de ieromonahi decedați + 24 frați.

Cei rămași în viață ne-am implicat întotdeauna în viața Bisericii. Am fost astfel prezenți la liturghiile din Piața Unirii (Libertății) de la început. Eu însumi am concelebrat peste 50 Sf. Liturghii, participând la împărtășania credincioșilor, fie pe arșiță, fie pe ploaie, fie pe îngheț. Am participat de asemenea și la mărturisiri și particip și în prezent la mărturisirile de la Liturghiile duminicale de la ora 12 la 13. Călugării bazilieni slujesc și mărturisesc la catedrala Schimbarea la Față la Biserica Bob, etc.

Am consemnat la Liturghiile de la Radio – Vatican prezența a peste 60 de preoți români, între care și capii bisericii noastre, ca: cardinalul Alexandru Todea, mitropolitul Lucian Mureșan, I.P.S.S. George Guțiu, arhimandrit Traian Crișan, P.S.S. Vasile Cristea, P.S.S. Florentin făcut episcop de papa Ioan Paul al-II-lea la 6 ianuarie 1997 și ceilalți episcopi și preoți români. Am slujit și noi bazilitanii ca: p. dr. Augustin Prunduș, ex-provincial, actualul provincial p. Iosif Furtună, p. Miron, p. Dăncuș, p. Arieșan Gr. Gavril în 1998 = 8 Liturghii predicate în 11 sept., p. Peteu, p. Sebastian, p. Teofil, p. Ișinar, p. Tarciziu, p. Daboc Ioan, p. Grigore Furtună, p. Severian, p. Daniel, p. Mihai, p. Ovidiu și alții.

La fel am concelebrat cu Sfântul Părinte Papa Ioan Paul al II-lea mai mulți călugări bazilieni:

1. Dum. 18 August 1991 la Maria Pocs în Ungaria
2. Dum. 9 Mai 1999 în Parcul Podului Izvor din București, România
3. Dum. 8 Oct. 2000 în Piața Sf. Petru, Roma, de jubileul episcopilor din lume

Semnalez prezența bazilienilor și în Țara Sfântă, unde eu am slujit 8 Sf. Liturghii în 1998 în Ierusalim, în Betleem, la M. Galilei și-n Netania la Mediterană

Tema a 4-a. Evoluția comunităților clandestine după 1964.

Toate comunitățile au început să se dezvolte în funcție de conjuncturi. De exemplu părinții bazilieni din Visuia, Arieșan I. Iacob, hirotoit preot în 28 martie 1975 și Arieșan Gh. Grațian, hirotonit preot în 25 oct.1978, au dus o susținută muncă de pastorație clandestină într-o capelă din casa de locuit. Au fost denunțați de preotul ortodox Simion Negrușă, a cărui soție era contabilă la Sfat și era în bune relații cu organizațiile civile. Acestor denunțări le-au succedat o serie de convocări la Securitate în Bistrița, unde au fost amenințați să nu primească oameni la liturghii, deoarece se plânge preotul ortodox. Acesta din urmă îi amenința și el. După revoluție nu au mai avut nici o putere asupra lor și au activat pe față și deschis. Așa că pe fostul lor atelier de tâmplărie din curte au ridicat până în oct. 1992 o frumoasă mănăstire cu trei turnuri, cu clopote și foarte împodobită, cu hramul "Nașterea Maicii Domnului", care a fost sfințită de provincialul de atunci p. Silvestru Prunduș împreună cu delegatul episcopiei protopopul Zegreanu din Bistrița și cu un sobor de preoți și călugări. Această mănăstire a devenit loc de pelerinaje din 8 sept. 1993 încoace. La vizita mitropolitului Blajului I.P.S.S Lucian Mureșan, în anul sfânt 2000, mănăstirea a fost declarată de acesta „Poartă Sfântă cu indulgențe la intrarea în ea, cu mărturisire și cuminecare.”

Duminică 10 sept. 2000, la cel de-al 8-lea pelerinaj, au concelebrat Sf. Liturghie în numele Papei, nunțul papal din București – Jean Claude Perisset, mitropolitul Blajului Lucian Mureșan, episcopul Florentin din Cluj, superiorul general din Roma, părinți bazilieni și alți preoți. Au concelebrat 22 de preoți, fiind prezent și corul din Bistrița. Numărul celor prezenți a fost estimat la 3000 de pelerini. Au fost în jur de 500 cuminecări și totul a fost televizat. Prelații au fost primiți cu 4 călăreți, de prefect, de primar, iar poliția a vegheat la ordine și la buna desfășurare a celebrării. Totul s-a încheiat cu o masă solemnă a tuturor celebrităților, preoți, călugări, călugărițe, corul etc. Așa s-au dezvoltat pelerinajele la Mănăstirea Molișet, duminica după Rusalii, la Prilog, 29 iunie etc. și merg toate într-o continuă dezvoltare. După posibilități avem în finisare și curia provincială baziliană de pe str. Brâncuși nr. 37. La fel sunt surorile Congregației Maicii Domnului, curia surorilor bazilitane e gata și-n destul de anevoioasă construire se află impunătoarea catedrală Greco – Catolică din Piața Cipariu etc.

Tabel

Cu episcopii, preoții și călugării care au slujit la Roma Vatican până acum de la desființarea Bisericii și până în prezent, peste 50 de ani, și părinții Bazilitani

1	Cardinalul Todea Alexandru	1.ex prov. Silvestru Prunduș
2	Mitropolitul Mureșan Lucian	
3	Arhiepiscopul Crișan Traian	2.ex prov. Sabin Dăncuș
4	Arhiepiscopul George Guțiu	
5	Episcopul Vasile Cristea	3.ex prov. Irinar Bondre
6	Episcopul Virgil Bercea	
7	Episcopul Vasile Hossu	4.Prov. Iosif Furtună
8	Episcopul Ioan Ploscaru	
9	Episcopul Florentin Crihălneanu	5.Păr. Miron Moldovan
10	Episcopul Ioan Șișeșteanu	
11	Episcopul Alexandru Mesian	6.Păr. Grigore Furtună
12	Episcopul Luis Pușcas	
13	Episcopul Boteanu	7.Păr. Grigore Maria Arieșan
14	Mons. Carol Capros	
15	Mons. Aloisie Tăutu Ludovic	8.Păr. Pavel Peteu
16	Mons. Ioan Tăutu	
17	Mons. Flaviu Popan	9.Păr. Sabin Făgăraș
18	Mons. George Cosma	
19	Mons. Octavian Bârlea	10.Păr. Tarciziu Roman
20	Mons. Pamfil Carnațiu	
21	Mons. Petru Gherman	11.Păr. Csabai Mihai
22	Mons. Vasile Zăpârtan	
23	Mons. Mircea Todericiu	12. Păr. Teofil Costin
24	P. Vasile Ungureanu	
25	P. Cristian Sabău	13. Păr. Orest Coșbuc
26	P. Gheorghe Manga	
27	P. Vasile Mare	14.Păr. Ioan Daboc
28	P. Cristian Langa	
29	P. Vasile Pop, cu fiul	15.Păr. Severian Stupinean
30	P. Pop Ovidiu	
31	P. Ioan Onișor	16.Păr. Daniel Simionca
32	P. Iosif Brăsdău	
33	P. Claudiu Lucian Pop	
34	P. Dumitru Groșan	
35	P. Lucian Periș	
36	P. Gheorghe Dunca	
37	P. Augustin Ciungan	
38	P. Ioan Moldovan	
39	P. Mihai Frățilă	
40	P. Radu Tălpălaru	
41	P. Ursan Paul	
42	P. Mihai Todea	

GRIGORE ARIEȘAN

43	P. Vasile Bizău	
44	P. Vasile Vraja	
45	P. Viorel Vișovan	
46	P. Cristian Cântea	
47	P. Ioan Fărcaș	

RAPORTUL STATULUI CU BISERICA ROMÂNĂ UNITĂ CU ROMA ÎN PERIOADA POST DECEMBRISTĂ

Matei BOILĂ

Résumé. Le rapport de l'Etat avec l'Eglise Roumaine Unie à Rome après 1989. La liberté religieuse, l'autonomie de l'Église et la justice, restent les lieux les plus controversés dans les relations de l'Église Greco-Catholique de Roumanie avec l'État Roumain. Cet article veut marquer historiquement les points sensibles des liens entre l'État et l'Église, et tout particulièrement de l'Église Greco-Catholique de Roumanie, telle qu'ils sont saisis dans le passage du régime totalitaire au régime post-décembriste.

Raportul statului cu Biserica, sensul și respectarea libertății religioase, independența Bisericii față de stat și a statului față de Biserică, păstrarea unei echidistanțe a politicii statului și a ordinii sale de drept în raport cu credințele religioase ale cetățenilor, în condițiile în care acestea sunt determinate pentru comportamentul social al oamenilor și pentru poziția lor în societate și lume, a constituit explicit sau implicit, problema esențială a societăților moderne din ultimele secole.

Nu se poate analiza și înțelege raportul statului cu B.R.U. în ultimii 12 ani decât în contextul larg fixând obiectul analizei în cadrul istoric în timp și a mapamondului în spațiu.

Autoritatea politică necesară conviețuirii în condițiile încetării războiului tuturor împotriva tuturor și impunerea unui comportament care să promoveze un bine comun minimal, în ciuda abuzurilor venind de data aceasta și din partea puterii, s-a clădit în decursul mileniilor pe credința religioasă. Statul a avut nevoie de religie, religia s-a bucurat, în general, că statul a întărit credința între oamenii cetății.

Creștinismul primitiv a avut de înfruntat autoritatea statului, a Imperiului Roman în speță, care și el se sprijinea pe religia oficială. Slăbiciunea tot mai mare a acestei religii care atribuia împăratului putere și autoritate divină a permis creștinismului, nu fără sacrificii și martiri, să-și câștige dreptul de a fi tolerat. Pasul de la o credință tolerată la una impusă prin autoritatea statului s-a făcut repede.

Imperiul Roman în descompunere, lipsit de autorități încheiate și organizate, supus năvălirilor și ingerențelor de tot felul, a avut nevoie de o motivație a autorității și solidarității umane, pe care tot numai religia le putea oferi. În contextul istoric dat această religie a fost cea creștină. Noile forme statale slabe și lipsite de o tradiție puternică și bine conturată aveau nevoie să se bazeze pe o credință unanim acceptată. Sprijinul reciproc între stat și Biserică s-a născut spontan și s-a dezvoltat firesc. Pentru autoritatea laică a acelor vremuri libertatea politică și de gândire care presupune diversitatea credințelor religioase și a conceptelor de viață nici măcar nu se punea – unitatea de gândire și credință fiind necesare însăși existenței societății organizate, mai bine zis în curs de organizare.

Utilizarea puterii politice în păstrarea unității de credință, deși la o analiză lucidă și de profunzime este contrară dogmelor credinței creștine, a fost acceptată și chiar sprijinită de Biserică.

Motivele pentru care această concepție și atitudine a Bisericii s-a impus au fost:

- în condițiile de mentalitate și organizare existente în acea epocă, credința unică era elementul esențial pe care se putea clădi autoritatea statală;

- autoritatea statului era acceptată ca necesară promovării binelui comun: binele cel mai important, dacă nu unic, era în concepția vremii mântuirea; iar mântuirea, cucerirea cetății eterne, era considerată funcție de acceptarea dogmelor religioase, de beneficierea de mijloacele harice primite de la Isus Cristos și pe care numai Biserica le putea administra; dacă deci impunerea prin forța statală a respectării vieții averii oamenilor era justificată, cu atât mai mult statul putea și trebuia să asigure respectarea credinței ca unica modalitate de realizare a binelui suprem, mântuirea;

- instituțiile umane ale vremii erau dezorganizate și slabe; ele nu se puteau coagula decât în jurul unei autorități care avea vocația de a fi unanim recunoscută și care era Biserica.

Dacă acest sprijin acordat de Biserică a fost necesar în contextul istoric dat el a pricinuit nenumărate greutăți și dezavantaje Bisericii odată cu trecerea timpului.

Diversificarea fatală a credințelor, a concepțiilor de viață, a intereselor, a angajat implicit Biserica în luptele politice care toate conduc și la abuzuri în condițiile imperfecțiunii naturii umane.

Impunerea cu forța statală a unei anumite credințe religioase a devenit din ce în ce mai păguboasă pentru societatea umană și implicit pentru Biserică.

Libertatea de credință, a cuvântului și a exprimării față de constrângerea statală s-a obținut greu și cu multe sacrificii. Acest proces s-a făcut de multe ori împotriva oamenilor Bisericii și depășind motivația lui reală. Argumentul major în păstrarea cu forța a unei credințe nu se sprijinea pe învățătura evanghelică și nu a avut decât o justificare conjuncturală. Odată cu schimbarea contextului istoric impunerea cu ajutorul statului a credinței a devenit tot mai contestată și tot mai nocivă.

Viciul acestei poziții a Bisericii, care a făcut de multe ori, în împrejurările istorice date, din cea mai tolerantă credință un instrument de opresiune, este evident. Mântuirea este binele suprem al omului dar ea nu se poate obține prin constrângere. Nimeni nu se poate mântui împotriva voinței sale. Un stat condus creștinește trebuie să asigure condițiile cele mai bune cetățenilor pentru a-și apropia învățătura evanghelică – în măsura în care vor – dar la nici un caz nu este chemat și nici nu poate mântui cu forța pe cineva. Dumnezeu a dat omului darul libertății care cuprinde riscul păcatului dar care reprezintă demnitatea sa supremă, putând să-l conducă la mântuire.

Problema raportului dintre Biserică și stat, așa cum ea s-a cristalizat, nu după puține ezitări și erori, în decursul secolelor, este pentru Biserică următoarea:

- statul nu este chemat și nu trebuie să impună cetățenilor o confesiune;
- statul este chemat să asigure un climat de toleranță fără a confesiune;

- statul este chemat să asigure cetățenilor posibilitatea de instruire și a lor;
- creștinii trebuie să-și întărească în permanență credința și să nu confunde toleranța necesară și bună a statului și a fiecăruia dintre ei cu acceptarea ideii că toate credințele, toate confesiunile, sunt la fel de bune. Libertatea religioasă și toleranța nu sunt decât mijloace necesare aderării valoroase și mântuitoare la Evanghelie, la adevăr.

Dacă din partea Bisericii convergența spre această poziție capabilă să realizeze un pas înainte spre armonie și adevăr s-a făcut mai ușor, din partea cealaltă demersul șchiopătează mult.

Erorile, obișnuite în confruntările sociale, se datorează de cele mai multe ori tendinței de a depăși poziția corectă și de a cădea în extrema contrară, de obicei mai periculoasă decât punctul de plecare contestat. Cei care s-au luptat pentru libertatea religioasă au căzut și continuă să cadă în următoarele erori:

- au militat și au dorit, nu libertatea de a-și alege credința fără constrângere statală, ci starea de neangajare, așa zisa ipostază de liber cugetător, în realitate liber de orice cugetare;

- sub pretextul neangajării statului în problemele de credință au impus o legislație, care contrar convingerilor majorității cetățenilor de bun simț nu apără omul de asaltul pornografiei, violenței, imoralităților de tot felul;

- și mai ales au eliminat din educație, care în mod normal este, în societatea modernă, în mare parte în sarcina statului, sub pretextul echidistanței, orice învățătură evanghelică, ceea ce nu conduce la o neutralitate ci la păgânizare totală a gândirii și sufletelor tinerilor.

Chiar dacă nu întotdeauna mărturisit, cei care au militat pentru libertatea religioasă au dorit laicizarea totală a societății, interzicere credinței și utilizarea forței statale pentru persecutarea creștinilor. Aceste obiective au apărut cu evidență doar în perioadele revoluționare. În rest ideea libertății de opinie s-a impus în general în conștiința oamenilor, întorcându-se împotriva celor care doreau să radicalizeze, sub pretextul libertății, alungarea credinței din societate. Chiar și regimurile dictatoriale radical – anticlericale – teroarea din timpul revoluției franceze, nazismul, comunismul – au renunțat interzicerea formală a creștinismului, conștiente că aceasta, în ciuda oricăror persecuții, oricât de riguroase, nu face decât să întărească focarele de spiritualitate vie.

Țara noastră a căzut într-o zonă în care aceste zvârcoliri ale ateismului au fost manifeste. O înțelegere criminală conștient anti – creștină în intențiile nemărturisite a abandonat o jumătate de lume comunismului, unui regim totalitar ateu.

Specific pentru partea de lume în care se situează țara noastră a intervenit un fapt ascuns în restul lumii: anume declararea fățișă a regimului ca materialist ateu. Statul nu mai era nici măcar formal echidistant, tolerant în principiu, neangajat în lupta pentru o anumită concepție de viață. În perioadele de început persecutarea creștinilor a fost la fel de fățișă și de crudă ca oriunde în lume unde s-a instaurat un regim manifest satanic.

Din motivele pe care le-am analizat deja, anume al eșecului previzibil al unei persecuții directe, aceasta a fost înlocuită cu metode mai perfide dar mai eficiente. Recunoașterea în legislație a libertății de alegere a concepției religioase

a fost pur formală; oricine a trăit în regimul comunist ateu a făcut experiența acestei farse tragice. În încercarea de a șterge din sufletul oamenilor pe Dumnezeu, libertatea religioasă fiind doar formală, s-au folosit următoarele metode:

- promovarea în serviciu, sau uneori chiar angajarea sau disponibilizarea erau condiționate de modul în care răspundeai la eliberarea de practicile religioase și aderarea la materialismul dialectic (măsură gravă și eficace într-o societate totalitară în care toate locurile de muncă erau mai mult sau mai puțin dependente de birocrăția statală).

- ochiul poliției politice fiind pretutindenea prezent, deși formal nu se interziceau practicile religioase, a frecventa biserica era o acțiune riscantă; numai cei ce își învingeau frica și acceptau eventualele consecințe negative o făceau;

- de multe ori, în perioadele tensionate, care alternau cu regularitate cu cele de relativă destindere, cei cunoscuți ca practicanți religioși erau pur și simplu arestați, internați în lagăre de muncă sau condamnați sub diferite pretexte, doar pentru a păstra presiunea anti – creștină în așa fel încât ei să simtă că motivul real era cel religios;

- cel mai eficace mijloc însă era educația atee și împiedicarea învățaturii evanghelice; s-a ajuns la interzicerea, cu complicitatea criminală a unor biserici, de a face catehism.

Împiedicarea răspândirii învățaturii creștine era pentru Biserica lui Cristos, - Biserica Cuvântului – o metodă mai bună (considerată garantată sută la sută în opinia celor ce nu țineau cont de căile Providenței) decât persecuția directă.

În concluzie, în ultimii 70 de ani atitudinea statului față de Biserică în partea de lume în care ne găsim a stat mai mult ca niciodată sub semnul minciunii. Această politică a duplicității a avut nevoie mai mult decât de orice de complicitatea ierarhiei unor Biserici. Specific pentru raportul statului comunist cu Biserica în ultimul secol a fost subordonarea ierarhiei Bisericii Ortodoxe, care, din păcate, neavând sprijinul unor conduceri din afara perimetrului terorii s-a pretat la aceasta ajungând până la interzicerea catehizării tineretului.

În opinia conducătorilor statului ateu comunist aceasta trebuia să ducă la sleirea credinței și înlocuirea ei cu practici semi – superstițioase menite să dispară odată cu vechea generație. Omeneste vorbind planul era bun, dar căile Domnului sunt ascunse ochilor păcătoșilor.

În România tactica de subordonare a ierarhiei Bisericii și realizarea prin complicitatea ei a descreștinării tinerei generații s-a izbit de existența Bisericii Greco – Catolice. A devenit necesară interzicerea B.R.U. Aceasta s-a făcut prin forță, provocând suferințe și martiraj care au devenit – în opoziția directă cu intențiile regimului ateu – seminte ale triumfului lui Cristos în această parte a lumii.

Desființarea B.R.U. s-a făcut în aceeași manieră a duplicității și minciunii. Deși practic nimeni dintre credincioși, preoți și ierarhi B.R.U. nu a acceptat trădarea credinței, trădarea lui Cristos, în ciuda arestărilor și silnicilor de tot felul, inclusiv a asasinatelor, s-a proclamat trecerea de bună voie a comunităților greco – catolice la Biserica Ortodoxă.

Foarte semnificativ pentru înțelegerea împrejurărilor în care țările din răsăritul Europei au fost abandonate comunismului ateu și ale intențiilor anti –

creștine ale celor care au împărțit lumea ca pe o bucată de brânză a fost lipsa aproape totală de reacție a lumii așa zise democratice și civilizate față de acest genocid spiritual. Dacă lumea civilizată ar fi manifestat față de această cumplită crimă o opoziție măcar pe sfert din cea față de așa zisa discriminare sexuală prin care ni s-a impus, împotriva voinței noastre, a sănătății morale și fizice a națiunii noastre, nu nepedepsirea ci proclamarea ca normalitate a homosexualității, atunci probabil că multe suferințe ne-ar fi fost cruțate. Dar forțele care conduc lumea nu sunt interesate în apărarea credinței în Isus Cristos ci în răspândirea satanismului în lume.

După anul 1989, pentru Biserica Greco – Catolică imperativul luptei pentru Cristos a rămas același și lupta dusă în aceleași condiții.

S-a mărit primejdia intrării în cursa întinsă, aceea de a accepta unele forme goale democratice și obținerea unor avantaje personale în schimbul demobilizării și sterilizării eforturilor de recucerire printr-un apostolat activ a credincioșilor supuși timp de peste 50 de ani agresiunii materialiste.

În ceea ce privește raporturile cu statul rămâne același imperativ: nu de a impune o legislație și niște principii politice bune, care de altfel formal au fost proclamate încă de pe vremea comunistă, ci de a înlătura discriminarea și abuzul la care B.R.U. este în continuare supusă în practică.

Puterea mare a forțelor anti – creștine care domină cu autoritate peisajul politic în care suntem plasați acum, viclenia acestora, ispita de a ne preface în schimbul unor avantaje personale și a comodității, satisfăcuți, considerând în mod aberant că atunci când îl trădăm pe Cristos acționăm în numele ecumenismului și a dragostei creștine ne situează într-o poziție mult mai rea decât atunci când lupta era fățișă și neechivocă.

În realitate ceea ce ne trebuie acum este credința. Teama împotriva căreia Isus ne-a avertizat de nenumărate ori, cea care deschide breșe mari forțelor întunericului este urmarea lipsei de credință.

Trebuie să credem și să sperăm cu tărie că sângele, suferința, martirajul episcopilor, preoților și credincioșilor care s-au jertfit în lupta pentru Cristos, pentru B.R.U.R. ne vor insufla curajul necesar biruinței, amintindu-ne în fiecare clipă a vieții noastre că aparținem Celui care a spus:

“Nu vă temeți! Eu am biruit lumea!”

CEREREA EPISCOPILOR ROMÂNI UNIȚI DE REPUNERE ÎN DREPTURI A BISERICII GRECO – CATOLICE ROMÂNE: MARTIE 1977. DOCUMENT ISTORIC

Ioan BOTA

Résumé. La demande des évêques roumains concernant la remise en droits de l'Eglise Greco-Catholique : mars 1977. Le présent article nous fait découvrir un document inédit. Il s'agit d'une demande de la part des évêques greco-catholiques de Roumanie, adressée au président de la R. S. de Roumanie, Nicolae Ceaușescu. Cette demande fait le constat d'un clivage entre une situation de droit – qui soutient devant la nation et dans les relations internationales le fait qu'en Roumanie la liberté religieuse est acquise – et une situation de fait – qui présente en fait tout le contraire. A partir de ce constat les évêques demandent au président de la République la mise en droit de l'Eglise Greco-Catholique de Roumanie.

Fiind numit prin decizia I.P.S. mitropolit Lucian Mureșan președintele „Comisiei istorico – arheologice privind beatificarea episcopilor martiri ai Bisericii Române Unite”, în perioada 12 martie – 25 iunie 1999 m-am deplasat personal de trei ori la București la Arhivele S.R.I., din cartierul Drumul Taberei, strada Drăgotești și la cele din cartierul Pantelimon – Cernica. Acolo, cu aprobarea domnului general de divizie – magistrat, Crețu Vasile, directorul Instanțelor Militare ale României am cercetat și extras un număr de documente, unele xeroxate integral, privind persecuția Bisericii Române Unite în perioada 1948 – 1989. Pe baza lor am putut oferi „Comisiei mitropolitane de beatificare” datele necesare documentare privind viața și acuzele aduse Episcopilor, preoților, călugărilor și credincioșilor greco – catolici din partea autorităților, în deosebi a Securității Statului privind refuzul de a-și părăsi credința catolică și a accepta ocupația sovietică atee a României. Cum în această muncă de cercetare am găsit un număr impresionant de documente (rapoarte, adrese, mandate de arestare, interdicții de circulație, „domicilii alese” pentru acești deținuți politici), atât cât mi-a permis timpul și am considerat că unele din acestea pot servi o bună bază la cunoașterea activității ierarhilor români uniți întru apărarea intereselor vitale ale Bisericii și Neamului, le-am xeroxat și astăzi vă prezint unul din ele¹. Cred că și dacă ar fi ajuns în mapa altui coleg cercetător nu a fost încă publicat, ci poate amintit și consider că sunt dator să nu-l țin ascuns în dosar “sub obroc”, ci să-l dau la lumina publică în serviciul apărării adevărului istoric și a unei lecții de conduită creștină catolică românească pentru generația prezentă și cele viitoare.

Îată-l redat mai jos. Cunoscându-l, consider că avem ce învăța mult din el pentru activitatea noastră pastorală și cetățenească românească și în același timp

¹ C. Știrban, M. Știrban, Din istoria Bisericii Române Unite, Satu-Mare, 2000. La paginile 403-432 se află o parte din memoriile înaintate de episcopi între 1964 și 1989.

ne simțim profund obligați să ne exprimăm sentimentele noastre de profundă admirație și recunoștință pentru Înălții Ierarhi Români Uniți care l-au semnat și susținut, chiar dacă așteptările lor nu au fost răsplătite cu traducerea în viață a obiectivelor cerute în acest document profund creștin, democratic și românesc.

„Domnule Președinte al Republicii,

Cunoscând că Partidul Comunist Român promovează o politică de respectare a conștiinței, inclusiv a credinței religioase a tuturor cetățenilor țării (PROGRAMUL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN, Edit. Polit., București 1975, partea a VI –a , alin. penultim) – ceea ce face ca semnătura DOMNIEI VOASTRE pe Actul Final al Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa (“Scânteia” din 29 iulie 1975, pp. 3 – 4) să poarte din plin girul Partidului – subsemnații episcopi greco – catolici români, după ce ne-am adresat în prealabil și Congresului al XI – lea al Partidului Comunist Român, ne permitem, în temeiul art. 34 din Constituția R.S.România, să vă supunem prezenta

CERERE

cu privire la reconsiderarea actualei situații juridice a cultului românilor uniți cu Biserica Romei și înscrierea lui în rândul confesiunilor recunoscute ale țării.

I. SITUAȚIA DE DREPT ȘI DE FAPT

1. Datorită unei regretabile induceri în eroare a conducerii centrale de stat în era stalinistă, comunitatea cultică a românilor uniți cu Roma, care consta din circa 1.800.000 de suflete cu 6 episcopi și 2.000 de preoți, a fost declarată – în urmă cu 27 de ani – inexistentă. Ori, este un lucru îndeobște cunoscut că faptele invocate de Decretul 358 din 1 decembrie 1948 n-au existat niciodată, întrucât în toamna aceluși an nici un cult din România nu s-a autodesființat. Aceasta n-a împiedicat totuși ca – în baza existenței faptice a numitului Decret declarativ – timp de mulți ani la rând, să se pronunțe împotriva multor români greco – catolici pedepse penale ce totalizează mii și mii de ani de închisoare, procedură în măsură să lămurească pe oricine că autodizolvarea nu avusese loc.

2. Prin decretul în cauză, cetățenii români de limbă română și confesiune catolică am fost puși într-o stare de inferioritate față de ceilalți cetățeni ai țării, impunându-ni-se – nouă și numai nouă – din partea organelor statului aconfesional obligația de a îmbrățișa o anumită confesiune religioasă împotriva voinței noastre. Prin aceasta noi am fost scoși de sub protecția legii și lipsiți de încrederea și respectul pe care propria noastră țară le acordă tuturor celorlalți cetățeni, indiferent de confesiunea lor, nouă însă nu.

Suntem izgoșiți din cărți și din istorie; ignorați, în mod consecvent și voit; bârșiți, fără putință de apărare; supuși la restricții discriminatorii, pe care nu le-am meritat de la poporul român nici noi, nici părinții noștri, iluminiștii Școlii Ardelene celei pe veci unite cu destinele lui.

3. Pretextul invocat cu atâta ușurătate că unitatea poporului român s-ar realiza prin ortodoxism este anticonstituțional și antiumanitar, lipsit de orice temeinicie. Pretenția că pentru a fi român trebuie să fii ortodox constituie pentru noi românii uniți o insultă pe care istoria poporului român o respinge, iar pentru celelalte culte religioase și chiar pentru Partidul Comunist Român – o sfidare îndrăzneță și anacronică.

II. OBIECTUL CERERII

O asemenea situație nedreaptă și anticonstituțională ne face să vă rugăm, DOMNULE PREȘEDINTE AL REPUBLICII, ca – în calitatea DOMNIEI VOASTRE de apărător al Constituției – să binevoiți a interveni, de la înălțimea puterii supreme în stat, să se facă dreptate celor aproape 2 milioane de români uniți cu Biserica Romei, dispunând **egalizarea** lor în drepturi cu ceilalți cetățeni prin înscrierea în rândul confesiunilor recunoscute din R.S.ROMÂNIA a cultului religios catolic cu toate riturile lui.

III. MOTIVE

A) De drept constituțional și internațional

Legalizarea cultului cetățenilor catolici de limbă și rit românesc se sprijină pe următoarele temeuri de drept:

1. O reclamă și impune Constituția R.S.ROMÂNIA:
 - “Cetățenii R.S.ROMÂNIA, fără deosebire, sunt **egali în drepturi** în toate domeniile vieții. Statul garantează egalitatea în drepturi a cetățenilor. Nici o îngrădire a acestor drepturi și nici o deosebire în exercitarea lor nu sunt îngăduite. Orice manifestare având ca scop stabilirea unor asemenea îngrădiri este pedepsită prin lege”(art. 17);
 - “Oricine este liber să împărtășească sau nu o credință religioasă. Libertatea exercitării cultului religios este garantată”(art. 30).
2. O asigură Programul Partidului Comunist Român:
 - “Partidul promovează o politică de respectare a conștiinței, inclusiv a credinței religioase a tuturor cetățenilor țării. În spiritul Constituției țării se va asigura desfășurarea normală a activității cultelor, practicarea religiei” (Proiect, p.115; textul definitivat, p.140).
3. O garantează Consiliul de Stat al R.S.ROMÂNIA prin ratificarea celor două Pacte internaționale privind drepturile Omului (Decretul 212 din 31 oct. 1974 – Bul. Of. Nr. 146 din 20 noiembrie 1975):
 - “Orice persoană are drept la libertatea religiei; acest drept implică libertatea de a avea sau de a adopta o religie sau o convingere la alegerea sa, precum și libertatea de a-și manifesta religia sau convingerea, individual sau în comun, atât în public cât și particular, prin cult și îndeplinirea riturilor, prin practici și prin învățământ”(Pact. drept. civ. și polit., art. 18,1);

- "Nimeni nu va fi supus vreunei constrângeri putând aduce atingere libertății sale de a avea sau de a adopta o religie sau o convingere la alegerea sa"(ibid., art.18,2).

4. O consfințește Actul Final al Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa, adoptat la Helsinki, în ziua de 1 august 1975 și publicat în "Scânteia" din 29 iulie 1975, pp.3 – 7:

- "Statele participante vor respecta drepturile omului și libertățile fundamentale, inclusiv libertatea de religie pentru toți, fără deosebire de rasă, sex, limbă sau religie. – Ele vor promova și încuraja exercitarea efectivă a drepturilor și libertăților civile. – Statele participante vor recunoaște și respecta libertatea individului de a profesa și practica, singur sau în comun, religia sau convingerea acționând după imperativele propriei sale conștiințe. ... Ele confirmă dreptul individului de a cunoaște drepturile și îndatoririle sale în acest domeniu și de a acționa în consecință"(1, a, VII);

- "Statele participante își vor îndeplini cu bună credință obligațiile ce le revin. – Principiile enunțate vor fi aplicate în mod egal și fără rezerve, fiecare din ele interpretându-se ținând seama de celelalte".(1, a, X).

B) De ordin social-politic

1. Împiedicarea destrămării Națiunii.

Pretinsa unificare din 1948 a împărțit națiunea în două, stare de lucruri ce nu exista înainte. Le-a revenit sectelor rolul nefast de a desăvârși ruptura începută. Comunitatea cultică de circa 2 milioane de români greco – catolici nu s-a absorbit – cum se afirmă – în ortodoxism, ci se fărâmițează într-una, întărind sectele.

Indiferent sub ce unghi s-ar privi această tristă realitate, ea reprezintă o pierdere nu numai la nivel confesional ci și național, cu urmări din cele mai dezastruoase pentru viitorul îndepărtat al poporului și statului român, așa încât nu se poate să nu trebuiască să-i îngrijoreze pe responsabilii de soarta națiunii.

Pentru stăvilirea acțiunii dizolvante a sectelor este necesar ca să se realizeze pe toate planurile – inclusiv cel spiritual – monolitul național, lucru la care însă nu se va putea ajunge atâta timp cât se vor ține în afara unității naționale aproape două milioane de români greco – catolici, care, în tot cursul istoriei lor, au luptat pentru independența, unitatea și propășirea poporului român.

2. Prestigiul și foloasele Statului și ale orânduiri în țară și peste hotare.

În ce privește prestigiul, actuala stare de fapt și de drept a Bisericii Greco-Catolice Române pune în lumină nefavorabilă onoarea și prestigiul orânduiri și Statului tomân peste hotare.

Cât privește urmările pozitive ale legalizării cultului românilor uniți, datorită posibilității de legătură cu foruri și personalități influențe de pe tot întinsul globului – îndatorire patriotică la care DOMNIA VOASTRĂ ați binevoit a vă referi și chiar a apela în audiența acordată, la 29 februarie 1968, reprezentanților cultelor din țară – clerul și credincioșii români uniți cu Biserica Romei am putea fi de un real și substanțial folos Statului român.

Posibilitățile de natura aceasta le-au sesizat și recunoscut istoricii noștri, d.p. N. Iorga, în conferința “Concepția românească a ortodoxiei”, ținută la București în ziua de 13 ian. 1940 (Soc. femeilor române).

IV. PERSPECTIVE

1. Pe urma actualei situații de drept și de fapt a cetățenilor români uniți cu Biserica Romei, elementul etnic românesc din Statul român este împărțit în privilegiați și nedreptățiți. – În statul nostru socialist continuă nestingerile – fără să se vrea și, poate, chiar să se remarce – mitul și privilegiile Bisericii dominante, notă a unor alte vremi și orânduiuri, noi românii catolici de limbă și rit românesc fiind jertfe pe altarul cultului dominant.

2. E necesar să se aibă în vedere că românii uniți țin la credința lor catolică și că au rămas atașați de Biserica lor, chiar dacă ea nu ființează în mod legal. Ei nu vor, sub nici un motiv să devină ortodocși și dacă nu se manifestă în mod deosebit că sunt tot catolici, se datorează numai fricii de a nu trebui, în ciuda prevederilor Constituției și ale legilor, să suporte consecințe mai mult decât supărătoare.

3. Suntem convinși că Înalta Conducere de Stat este hotărâtă să dea viață garanțiilor pe care Constituția țării, Programul Partidului Comunist Român și angajamentele internaționale ale Statului Român și le-au însușit fără a ezita și că nu aprobă vederile acelor contemporani care – împotriva directivelor trasate de către DOMNIA VOASTRĂ – se mai complac în a aștepta moartea generației de la 1948, spre a nu mai exista supraviețuitori ai abuzurilor pe care DOMNIA VOASTRĂ le-ați înfierat.

Declarațiile publice făcute de către DOMNIA VOASTRĂ la diferite ocazii iar, în timpul din urmă, trimiterea insistentă la prevederile Actului Final de la Helsinki, ne-am dat și ne dau motiv să sperăm că DOMNIA VOASTRĂ veți binevoi să dispuneți restabilirea adevărului și în ce privește cultul românilor uniți cu Biserica Romei și legalizarea lui:

- “Noi suntem comuniști și nu putem lăsa ca istoria și timpul să aducă lumină. Noi suntem aceia care avem datoria și sarcina să facem dreptate când sunt în viață cei care cunosc realitățile și care știu cum s-au petrecut lucrurile. A lăsa aceasta pe seama istoriei și a timpului ar însemna a contribui poate la ascunderea adevărului și la falsificarea lui”(NICOLAE CEAUȘESCU, Biografie și texte selectate de Michel P. Mamelet, Ed. Politică, București 1971, p.78).

- “Participarea la diferite blocuri sau deosebirile de orânduiuri sociale nu trebuie să împiedice în nici un fel aplicarea și realizarea tuturor principiilor consemnate în documentele ce le vom adopta.

- Popoarele europene, întreaga omenire așteaptă să se treacă de îndată la aplicarea fermă în viață a principiilor și normelor consemnate în documentele ce le vom semna. – Orice încălcare a principiilor și normelor adoptate în comun să fie considerate drept lipsă de bunăvoință.

- ROMÂNIA este ferm hotărâtă să facă totul pentru realizarea acestor principii”(Helsinki, 1 aug. 1975 – “Scânteia” din 2 aug. 1975, p.2).

4. Problema nu este de ordin politic. Este vorba să se iasă dintr-o situație fără sens: aceea de a recunoaște o Biserică și de a nu recunoaște unul din riturile ei.

Practic, pentru rezolvarea ei ar fi suficientă inserarea într-o lege a cultelor: "Biserica catolică cu toate riturile sale", iar în final: "Dispozițiile contrare sunt și rămân abrogate".

DOMNULE PREȘEDINTE AL REPUBLICII,

Nu am fost și nu suntem partizanii ideii că Biserica trebuie să fie expresia unei anumite forme de organizare socială.

N-am căutat și nu vom căuta să ne substituim puterii de stat și, cu atât mai puțin, să o subminăm.

Nu solicităm privilegii, nici favoruri, ci pur și simplu repunerea noastră în dreptul firesc de a nu fi excluși de la trăirea și exercitarea liberă a cultului nostru religios, care nu este nimic mai puțin românesc decât cel ortodox. Acest drept ne este garantat de Carta libertăților poporului român, cum ați numit DOMNIA VOASTRĂ Constituția țării.

Reprezentanți autorizați ai orânduirii au declarat nu odată că pentru formarea unui om mai bun și a unei lumi mai bune în România, nu este chemată numai conducerea și aparatul de stat, ci întreaga comunitate a țării – deci și oamenii religioși.

Adevărat că nimeni nu ne oprește să vă cerem ceea ce, după convingerea noastră și prevederile Pactului fundamental al țării, formează un drept natural și legal pentru orice om și cetățean, dar tot așa de adevărat este că nimeni nu răspunde nimic la petițiile noastre.

Nu știm ce ați dori de la noi, cum s-ar putea ieși – în modul cel mai demn și folositor pentru poporul și statul român – din acest impas la care, într-o anumită perioadă a istoriei, ne-au supus vicisitudini independente de noi.

Solicitându-vă repunerea sa în dreptul de a exista alături de celelalte confesiuni ale țării, cultul căruia i-au aparținut INOCENTIU MICU CLAIN și cea mai mare parte din revoluționarii Școlii Ardelene, vă asigurăm, DOMNULE PREȘEDINTE AL REPUBLICII, că întocmai ca în trecut așa și pe viitor, el va fi un element pozitiv în viața întregului popor.

Ai DOMNIEI VOASTRE, cu profund respect:

IOAN DRAGOMIR, episcop, 4828 – Ariniș, j. Maramureș...ss. indescifrabil
IULIU HIRTEA, episcop, str. Războieni 64, bl. T 4/48, Oradea
(cd. 3700) ...ss. indescifrabil

IOAN PLOSCARU, episcop, str. P. Bănățeanu 10 – (1800)
Lugoj, j. Timiș...ss. indescifrabil

ALEXANDRU TODEA, episcop, str. Bucegi 22, 4225 –
Reghin, j. Mureș...ss. indescifrabil"

PAGINI DIN ISTORIA PERSECUȚIEI BISERICII GRECO-CATOLICE ROMÂNE ÎN PERIOADA 1964 – 1989

Ioan BOTA

Résumé. Pages d'histoire sur la persécution de l'Eglise Greco-Catholique Roumaine dans la période 1964-1989. Certains événements internes et internationaux – comme la visite de Gh. Maurer, M. Mănescu, N. Ceaușescu au Vatican – ont eu comme effet la libération des plusieurs prêtres et croyants greco-catholiques et une certaine tolérance de l'État à l'égard de l'Eglise Greco-Catholique. Mais cette tolérance cachait en fait un suivi très près des prêtres par la « sécouritité » et leur imposait un style de vie – en dépit de leurs études – rudimentaire, à la limite de la survie.

Dacă până în jurul anului 1964 Biserica Română Unită, Greco-Catolică, a fost sever interzisă și pătată cu un considerabil număr de vieți omenești din rândul clerului și credincioșilor, din cauza unor evenimente interne și externe României s-a trecut de la un regim de menținerea ei în afara legii (decretul 368/1 dec. 1948) la un regim de toleranță și recunoaștere tacită, fiind eliberați din închisorile și lagărele de muncă forțată comuniste un număr însemnat de preoți și episcopii din a doua generație. Cu toate acestea episcopii din prima generație care au supraviețuit, nu au fost eliberați din închisori, ci lăsați să moară acolo. Moartea lui I. V. Stalin în 1953, vizita la Vatican a premierului Ion Gheorghe Maurer însoțit de ministrul de externe Manea Mănescu în 1968, urmată de cea a lui Nicolae Ceaușescu în 1973 au contribuit într-o oarecare măsură la schimbarea atitudinii total intolerante până în 1964 față de Biserica Română Unită și Biserica Romano-Catolică nu însă la libertatea practicării publice a cultului greco-catolic. Lucrările Conciliului Vatican II (1962-1965) au fost urmărite și recepționate atât de poporul credincios al României socialiste cât și de oamenii politici români ca un pas substanțial spre promovarea orientării activității Bisericii Catolice la cerințele realității sociale mondiale în contextul noilor condiții social politice, iar atitudinea conducătorului Nicolae Ceaușescu de a refuza la invadarea Cehoslovaciei în vara lui 1968 (august) precum și discursurile lui dure față de acest eveniment condamnable păreau că vor fi premisele unei toleranțe religioase mărite față de religie și în deosebi față de Biserica Greco-Catolică Română, dar n-au fost, fiindcă conducerea comunistă a rămas tributară “programului unitar al dezvoltării multilaterale a societății românești și de înaintare treptată a României spre comunism”, conform hotărârilor Congresului al XI-lea al P.C.R. Comunismul a luat o nuanță națională, alături de drapelele roșii au apărut și drapelele tricolore, purtând stema – simbol al comunismul în formă națională.

În acest context politic-social a apărut decretul 411/1964 prin care au fost eliberați din închisorile comuniste un mare număr de preoți, călugări, credincioși greco-catolici și ortodocși și episcopii români uniți din a doua generație.

În lucrarea noastră *“Martiri și mărturisitori ai Bisericii din România”* (1945 - 1989) Ed. a III-a, Cluj-Napoca, 2001, aprobată și binecuvântată de I.P.S. Arhiepiscop George Guțu, am arătat pe bază de documente și aspecte din activitatea clerului român unit “eliberat”. Considerăm că este necesar să prezentăm activitatea ierarhilor români uniți rămași în închisorile comuniste, a celor “lăsați acasă”, precum și a preoților “liberați”, pentru a infirma pozițiile celor care susțin că preoții greco – catolici români ar fi beneficiat de servicii bune în instituțiile statului de atunci. Câteva exemple vor fi edificatoare.

Încă în 1956 episcopii dr. Alexandru Rusu, dr. Iuliu Hossu și dr. Ioan Bălan aflați în detenție la mănăstirea Ciorogârla, apoi la Curtea de Argeș au adresat un memoriu Consiliului de Stat, Consiliului de Miniștri și Departamentului Cultelor în care cereau punerea Bisericii Române Unite în drepturile ei constituționale pentru a-și putea exercita activitatea ei pastorală în sânul celor 1.800.000 de credincioși greco-catolici. Urmarea a fost că episcopul, de vie memorie, dr. Alexandru Rusu, ales de sinodul electoral în Blaj, 1946 mitropolit, dar necunoscut de guvernul comunist a fost judecat de Tribunalul Militar Cluj, fiindcă un exemplar al memoriului a ajuns în mâinile ambasadorului Franței la București și condamnat la muncă silnică pe viață. A murit la Închisoarea din Gherla în 1963. Episcopul dr. Ioan Bălan, de fericită amintire, a murit în chinuri groaznice la Jilava în 1959. A mai supraviețuit Episcopul-cardinal dr. Iuliu Hossu până în august 1970. De aici a trimis un număr de memorii lui Nicolae Ceaușescu și celorlalți conducători ai României, precum și un număr de scrisori episcopilor și preoților, precum și credincioșilor din țară și străinătate. L-am vizitat în august 1969 împreună cu regretatul meu fiu Mihai Marius copilandru la mănăstirea Căldărușani și în audiența ce-a binevoit să mi-o acorde de cca. 2 ore am discutat situația Bisericii Române Unite la acea dată, mi-a arătat o parte din memoriile trimise Guvernului și din scrisorile primite și cele adresate clerului și credincioșilor greco-catolici. Voi citi câteva fragmente din ele spre edificare.

În memoriul său din februarie 1968 adresat președintelui Nicolae Ceaușescu episcopul Dr. Iuliu Hossu îi cere cu ocazia aniversării a 50 de ani de la Marea Unire din 1918 să repună în drepturi depline Biserica Română Unită infirmând decretul 358/1 dec. 1948. I s-a răspuns “în evidență”. Despre acest memoriu îl informează într-o scrisoare și pe episcopul dr. Ioan Dragomir din 9 IV 1970 în care-i spune că Biserica și Neamul sunt sionul românesc. Într-o scrisoare adresată părintelui Dr. Coriolan Sabău fost director al Orfelinatlui din Turda și retras în satul natal Lupșa – jud. Alba îi scrie în 12 martie 1970: “Eu din mila Domnului urmez mai departe Calea Fericirilor, căci a Fericirilor este, lăudând și preamărind pe Domnul în toate și pentru toate, fiind mereu în așteptarea forurilor supreme constituționale de cârmuire a Țării, cu credința nezdruccinată în nemurirea dreptății. Actul de dreptate pentru Biserica noastră va veni în ceasul Domnului. Îl cere cinstea Țării și interesele supreme ale Neamului, pe care l-a slujit 250 de ani cu jertfe și cu dragoste de mamă, și îl cere în primul rând Constituția

Țării prin infirmarea decretului anticonstituțional care o înfruntă și o sfidează. Pentru aceasta Domnului să ne rugăm.”

O activitate deosebit de bogată pastorală și memorialistică pentru repunerea în drepturile constituționale depline a Bisericii Române Unite au desfășurat, după “lăsarea acasă” episcopii dr. Alexandru Todea, dr. Virgil Hirțea, dr. Ioan Dragomir, dr. Ioan Ploscaru. O prezentăm succint: episcopul-cardinal dr. Al. Todea a luat legătura cu preoții “liberi” le-a dat directive și îndrumări de activitate pastorală în rândul credincioșilor, a ținut evidența preoțimii, a efectuat personal Sf. Liturghii, căsătorii, vizite la bolnavi, în spitale, a înmormântat împreună cu episcopul Ioan Dragomir în 1970 pe episcopul-cardinal Iuliu Hossu după ritualul greco-catolic în cimitirul catolic „Belu” din București. A hirotonit un număr de preoți noi în clandestinitate. A trimis singur sau împreună cu ceilalți episcopi greco-catolici memorii conducerii superioare a Statului român cerând punerea în drepturi și libertate deplină a Bisericii Române Unite. A fost urmărit pas cu pas în activitatea sa de preotul I. Badea al Reghinului ortodox și de alți “turnători” și pârât Securității. Într-o discuție avută cu prot. Badea a fost întrebat: “Care-i adevărul celor două Biserici Ortodoxă și Greco-Catolică”. Răspuns: „Biserica Ortodoxă este inexistentă. Pe mine mă dirijează Roma iar actul din 1948 l-au făcut trădătorii de greco-catolici cu corifeii ortodocși și împreună cu nelegiuții din conducerea Statului”¹ Sigur că s-au scris lucrări valoroase despre personalitatea cardinalului dr. Al. Todea, noi doar punctăm ce încă nu se știe, însă doar rezumativ.

Episcopul dr. Virgil Hirțea ajuns “acasă” a luat legătura cu preoții greco-catolici clandestini, le-a recomandat activitate pastorală susținută și împreună cu părintele dr. Virgil Maxim, eliberat și el, încadrat la Arhivele Statului respectiv Biblioteca Națională Oradea (fosta reședință a Episcopiei Române Unite - Oradea) au desfășurat o luptă contra comunismului ateu în numele Bisericii redactând broșuri, pliante pe care le-au distribuit preoților și credincioșilor². E acuzat că ține relații cu “preoții în rezistență” și cu episcopul Aron Marton de la Alba-Iulia. Documentele dau și numele acelor preoți. Aceeași activitate a desfășurat-o și episcopul dr. Ioan Dragomir din Baia-Mare. În 1976 l-am vizitat la Baia-Mare împreună cu lectorul universitar dr. Gh. Ciplea și deși supravegheat continuu de Securitate ne-a relatat din activitatea sa pastorală și ne-a dat să citim unele memorii trimise guvernului comunist pentru repunerea Bisericii noastre în drepturi depline.

Episcopul Ioan Ploscaru al Lugojului după 6 ani de închisoare a fost pus în libertate în 1955 până în august 1956, când a fost arestat din nou. În acel timp a cercetat episcopii la Curtea de Argeș de la care a adus memoriul la guvern, ajuns și în străinătate, difuzat în țară prin preoții D. Sălăjan, V. Tiut, Vasile Borda, d-na Băleanu care l-a multiplicat prin dactilografiere, fapt ce-a produs noi arestări, procese, condamnări. L-a vizitat pe monseigneurul Gh. Surdu la Boian ajuns agricultor, pe părintele prof. Ioan Vultur la Blaj și pe alții așa că stimularea activității

¹ Doc. nr. R. D. 758/1927 la Arhivele SRI București – Pantelimon.

² Cf. Consiliul Securității de Stat. Inspectoratul de Securitate jud. Bihor nr. I/II/RA 58 din 20 XI 1969

pastorale s-a produs³. A trecut prin toate închisorile comuniste: Timișoara, Brașov, Jilava, Ministerul de Interne, Gherla, Dej, etc. apoi în 4 august 1964 "eliberat" prin decretul 411/1964. Lăsat acasă a fost mereu urmărit și des chemat la Securitate.

Arhiepiscopul dr. Ioan Chertes eliberat n-a activat pastoral fiind bolnav și întreținut de sora sa și cumnatul său pr. profesor I. Tărmure căruia i s-a cerut de Securitate să nu admită nici un străin la cumnatul său, altfel va fi arestat. Ceea ce a și respectat.

Trebuie să subliniem activitatea pastorală deosebită a părintele prof. dr. Silviu Prunduș la Cluj și în toată țara în relații active cu preoți, călugări, studenți, credincioși care rezistau și activau în spiritul credinței catolice. Sunt deosebit de importante ca documente istorice scrisorile adresate patriarhului Iustinian Marina, membru al P.C.R. demonstrându-i că poporul român de la începuturile existenței sale aici a fost sub jurisdicția papilor de la Roma, chiar și în timpul perioadei slavonismului bizantin (sec. X – XVII) prin domnitorii, episcopii și mitropoliții moldoveni și munteni uniți cu Roma sau în relații ecumenice strânse. Patriarhul l-a asigurat fariseic că acceptă aceste adevăruri ca motive de a relua legăturile cu Sf. Scaun, dar nu a făcut-o niciodată. Era în Anul Nou 1968. Alte scrisori adresate mitropolitului Iustin Moisescu al Moldovei, ajunul Anului Nou 1968, președintelui Nicolae Ceaușescu la aceeași dată au avut aceeași soartă la același conținut: punerea în drepturi a Bisericii Române Unite. În scrisoarea din 19 iunie 1977 adresată patriarhului Iustin Moisescu evocă personalitatea voievozilor români promotori ai ecumenismului în slujba luptei apărării Bisericii creștine sub egida papei de la Roma și stăruiește documentat asupra lui Mihai Viteazul dornic să facă unirea în credință cu Biserica Romei aflată sub conducerea papei Clemente al VIII-lea în 1601. Uciderea lui de către Basta l-a împiedicat. Sigur că acești ierarhi slujitori devotați ai Moscovei și comunismului nu au luat serios în seamă intențiile curate ale preacuviosului S. A. Prunduș. Aceste documente istorice se cer publicate și cunoscute de publicul nostru credincios dus în eroare de "istoricii" confesionaliști!

"Eliberați" în 1964 unii preoți și credincioși greco – catolici și romano – catolici acasă îi aștepta sărăcia, lipsa de locuri de muncă și toate greutățile legate de familiile lor răvășite și umilite de Securitatea, Miliția și autoritățile comuniste. Dar nimic nu i-a putut dezlega de dragostea pentru Biserica lui Cristos: una sfântă catolică și apostolică.

Vom cita doar câteva exemple de activitate pastorală și familială a unor preoți ieșiți din închisoare. Părintele dr. Eugen Popa și-a găsit cu greu un post de "registrator" la Centrul de sânge în Cluj, dar în fiecare dimineață celebra Sf. Liturghie împreună cu 5 – 10 persoane, inclusiv o doctoriță evreică convertită la catolicism. Părintele Chindriș Alexandru, vicarul episcopal al Maramureșului, devenise colector de legume și fructe la Aprozarele din Satu – Mare, iar doamna preoteasă Maria muncitoare la "Avicola". Preotul Covoran Gheorghe parohul bisericii Brâncoveanu din Făgăraș a devenit instalator mecanic la Grupul de șantieri Făgăraș. Părintele prof. Simion Crișan s-a făcut agent sanitar comunal.

³ I. Ploscaru, Lanțuri și teroare, Timișoara, 1944, p.236.

părintele prof. univ. Ștefan Manciulea s-a angajat ca "îngrijitor de porci" la spitalul din Blaj, iar părintele prof. Ioan Miclea descărcător de vagoane în Gara CFR. Blaj. Fratele său, preotul Teodor Miclea s-a făcut agricultor. Preotul Ispas Moldovan din Boian – Turda a devenit muncitor – suflător la fabrica de sticlă din Turda de unde s-a și pensionat. Preotul Ion Munteanu din Dârlos – Sibiu a lucrat ca muncitor la fabrica de mobilă Mediaș conducând și "Rozarul viu" în ceata credincioșilor săi. Preotul Vasile Nemeș din Călinești – Văleani – Maramureș a trecut muncitor pe la toate minele din Valea Jiului și ajuns la Turț – Oaș de aici s-a pensionat, timp în care și-a pierdut o fetiță și un băiat otrăviți cu medicamente de agenții comuniști. Moare în faimă de sfințenie. Părintele prof. dr. Liviu Pandrea eliberat în 1956 lucrează ca pontator zilier, steno-dactilograf la Oficiul de Control al Mărfurilor în 1958, traducător de cărți de pomicultură, horticultură la Stația Experimentală Viticolă și din 1960 traducător autorizat al Academiei Române la Uzina Tehnofrig. În cele din urmă este transferat la Biblioteca Centrală a Institutului Agronomic Cluj până la pensionare în 1979. Este și coautor al Dicționarului Englez – Român, Ed. Științifică, 1966, împreună cu prof. dr. Mihai Bogdan. Pregătește în clandestinitate preoții Petre Rebreanu și prof. univ. Nicolae Both. Preotul Vasile Hotico cu "domiciliul ales" în Sighetu-Marmației, lucrează ca muncitor în Gara CFR. Preotul dr. Virgil Maxim licențiat în matematică, doctor în teologie la Roma devine arhivar și bibliotecar la Biblioteca Națională Oradea (reședința Episcopiei Unite). Preotul Ioniță Pele pregătește clandestin la preoție pe Părintele Dr. Sabin Făgăraș, muncitor și pensionar. Preotul Simion Pop, vicarul Rodnei funcționar la I.F.E.T. Bistrița-Bârgăului, apoi la sanatoriul Vatra Dornei. Preotul Simion Pop din Apșa de Jos – Maramureș (Ucraina) este deportat politic în Siberia, muncitor pe șantierul rafinării Omsk, după 10 ani eliberat, ajuns acasă paralyzează și moare. Preotul Gh. Radeș din Berivoi – Brașov, manipulant merceolog, după plimbarea de 10 ani prin închisori, slujește din 1989 în vechea biserică. Preotul Borda Vasile a fost profesor universitar în 1928 la Politehnica din Timișoara, după 1930 lucrează ca inginer-șef la UDR Reșița, iar apoi ca director tehnic. În 1948 este hirotonit diacon, apoi preot de episcopul Dr. Ioan Bălan după o temeinică pregătire teologică. Este numit vicar foraneu la Timișoara. Este arestat în 1953 și eliberat după 3 ani. Este rearestat pentru servicii divine în limba română în Catedrala Romano-Catolică Timișoara, fiind pârât de episcopul ortodox Vasile Lăzărescu. Este eliberat din nou după 10 ani, reluându-și activitățile pastorale. În 19 august 1978 moare în faimă de sfințenie la Timișoara. Preotul dr. Alexandru Rațiu, din Oradea, face 16 ani închisoare, scrie *"Biserica furată"* și fiind cetățean al USA i se permite să plece în Statele Unite din 1970. Preotul Roșca I. protopopul Reghinului eliberat în 1961, cu domiciliu "ales" se angajează muncitor la gostat lernut, fiind evacuat forțat din Reghin. După liberare, preotul Iustin Sabău ieromonah bazilitan, eliberat devine muncitor la Opera Română din Cluj și preotul duhovnic al bolnavilor și nevoiașilor din Cluj și satele învecinate deservindu-i cu slujbe divine gratuite. Preotul Mihai Sabău din Oari, județul Satu-Mare, paroh în orașul Satu-Mare, tată a 11 copii, e arestat, întemnițat, dus la Canal, dar își păstrează credința catolică și reîntors acasă după 1964 devine căruțaș la întreprinderea de construcții "1Mai" transformându-și casa în biserică cu liturghii zilnice, fapt pentru care este des chemat la Securitate, amenințat cu închisoarea, dar motivează că nu poate porunci

ca preot nimănui să nu asiste la Sfintele Slujbe în casa lui. Preotul Dumitru Sălăjan eliberat din închisoare găsește un post de contabil în Lugoj, și celebrează Sf. Liturghie zilnic în casă, azi e prepozitul episcopiei. Preotul Trandafir Silvășan după 4 ani închisoare, canal la Cap Midia, eliberat, de lângă Corneliu Coposu, ajuns acasă devine miner pentru a-și întreține familia. Preotul Valeriu Sima din Vișag – Cluj, face 8 ani închisoare Canal, pârât ca și catolic rezistent de protopopul Pop Petrică al Huedinului, devine muncitor o vreme până e primit paroh la Mărgău, Poieni, de unde ținea legătura cu părinții Prunduș și N. Pura pomenind la Sfintele Liturghii pe episcopii greco-catolici, pentru ca din 1989 să facă slujbe sfinte greco-catolice. Preoții Ioan Soran și Felician Soran, tată și fiu din Roșiori jud. Satu-Mare fac ani grei de închisoare. Reîntorși acasă lucrează în diferite întreprinderi și se sting din viață ca slujitori ai altarului catolic. Preotul Mgr. Gh. Surdu, directorul Misiunii Catolice Române din Paris, trecut 17 ani prin închisorile și lagărele comuniste, muncitor și agricultor în perioade scurte de “lăsare acasă” la Boian – Sibiu, se reîntoarce după 1989 la Paris, unde reactivează „misiunea”. Moare 1999 servind națiunea română în Parisul culturii și diplomației mondiale. Preotul Ioan Tătaru din Ciumești – Cluj, tată a 6 copii, rezistă prigoanei ca preot catolic. El este evacuat din locuință; copiii lui sunt “înfiați” de rudenii și prieteni pentru a-și putea face studiile; soția lui, învățătoare, este concediată; se face agricultor; este declarat de Miliție “chiabur”; i se confiscă alimentele și numai grație credincioșilor supraviețuiește cu familia sa. Preotul Ștefan Zetea din Chilia Nouă jud. Satu-Mare, în ciuda tuturor amenințărilor episcopului ortodox Rusan al Maramureșului și Sătmarului refuză părăsirea credinței catolice, este evacuat forțat, arestat și apoi eliberat devine muncitor și mic funcționar. Părintele Morna Gheorghe parohul din Valcău de Jos – Sălaj după 12 ani închisoare executați în două serii de câte 6 ani ajunge muncitor necalificat la întreprinderea de construcții Satu-Mare, lucrând cu smoală, ciment, materiale grele și adezive. După 1989 este preot în Satu-Mare și satele vecine până la moartea sa din 15 ian. 2002. Preotul Goia Gheorghe din Vadul Izei – Maramureș, este evacuat din casa parohială cu familia sa numeroasă, rămâne fără serviciu și ajunge în situații foarte grele. Numai ajutorul lui Dumnezeu prin credincioșii lui l-au scăpat treptat de mari greutateți după ieșirea din închisoare. Preotul dr. Gavril Bălan din Satu-Mare, după ani grei de temniță este eliberat și ajunge un mic funcționar în Baia-Mare. Preocupat cu descifrarea unor urme arheologice și forme geologice este îngropat acolo. Fratele său Cornel Bălan preot și el, după multe suferințe provocate de autoritățile comuniste se retrage la fiica sa în Galați devenind preot-confesor romano-catolic până la moarte.

Lista lor este lungă și demonstrează că atât în închisori cât și “acasă” preoții greco-catolici au fost deposedați de mijloacele de a trăi o viață demnă umană, nu o dată pârâți de confrății ortodocși că fac propagandă catolică contra comunismului ateu!

ÎNVĂȚĂMINTELE CALVARULUI

Nicolae BOTH

Résumé. Les enseignements du Calvaire. La Providence travaille en nous et en notre Église, malgré le dur chemin du Calvaire. C'est en fait sur une note optimiste que notre article veut aborder les persécutions subies par l'Église Greco-Catholique de Roumaine, car si la Croix annonce la mort, elle annonce aussi la Résurrection.

1. Preambul

Îmi imaginez lucrarea Providenței asemenea unei rachete cu focoașe multiple, ale căror acțiuni sunt corelate cu comportarea țințelor. Este și cazul Bisericii Române Unite, mai ales pe parcursul deceniilor ultimei jumătăți a veacului trecut. Ceea ce ne revine nouă, esențial, este o analiză luminoasă de principiu, în vederea unei posibile sinteze optimiste, de perspectivă. Am zis "luminoasă" ca un răspuns pozitiv la dojana adresată de Mântuitorul, celor doi drumeți spre Emaus : «O, slăbănogilor în credință! Nu trebuia, oare, să se întâmple toate acestea?!» (parafrază din Luca 24). În slăbiciunea lor – explicabilă – se lamentau exact în atmosfera supremei bucurii: Duminica Învierii!

"Momentul cel mai important, sublim, din istoria Bisericii Române Unite este anul 1948!" – a spus-o cardinalul Todea (București, 23 iulie 1991). Observați contrastul cu viziunea, poziția și atitudinea noastră?

2. Judecata

Că cineva le ascultă ori ba, faptele vorbesc. «Și dacă e să judecăm, scopul nu poate fi decât a repara (în măsura posibilului), a evita repetarea erorilor și mai ales a ne orienta în perspectivă. Cine mai are nevoie astăzi de dovezi, dacă în urmă cu peste o jumătate de veac, Mircea Eliade afirma: "Niciodată sufletele românești n-au fost mai aproape de Biserica Unită... Niciodată credința mărturisită de această Biserică-soră n-a apărut, neamului întreg, mai puternică și mai roditoare ca în aceste zile de năpăstuire". ("Uniunea Română", nr.8/1949)

Amintita "năpăstuire" a mai avut încă un dublu rezultat pozitiv :

a) cei tari și-au dovedit tăria în rezistență spre edificarea multora

b) cei «slabi» și-au dovedit slăbiciunea în încercări, nerezistând la cernerea purificării, evidențiind astfel principalele carențe: Frica de lume – Atașarea exagerată de terestru – Labilitatea încrederii în Providență – Superficialitatea trăirii în Cristos...

Se potrivesc aci cuvintele rostite de păr. L. Pandrea în Biserica Universității la data de 10 octombrie 1948:

"Iată-ne, deci, ajunși în prima linie... E clipa binecuvântată a purificării noastre, aceasta!"

O altă consecință (pozitivă?) a constituit-o afluența majoră spre Biserica Română Unită, a celor veniți ori reveniți, laici sau clerici, atrași sau împinși!

3. Lupta noastră

“Lupta mea s-a sfârșit! A voastră continuă! Duceți-o până la capăt!”...au fost ultimele cuvinte ale cardinalului Iuliu Hossu.

Așadar, lupta noastră continuă. Până când? Până la sfârșit! Întrebarea rămâne: Cum?! Răspunsul revine Bisericii prin ierarhia sa. Îmi face plăcere să reamintesc și în acest context – un pasaj din apelul episcopului Ioan Suciuc către preoțime:

«Într-o luptă ca aceasta care se dă pe teren spiritual, când credința însăși este atacată...armele de luptă... trebuie să fie supranaturale. O să fim învinși de la început dacă ne gândim că vom putea lupta cu minciuni, cu socoteli omenești și compromisuri. Trebuie să ne folosim de mijloacele supranaturale : Sfintele Taine, rugăciunea, sacrificiile – totul sub steagul Inimii neprihănite a Maicii Domnului, Regina Apostolilor.»

Unii vin cu replica răsuflată: “Bine, bine, dar Dumnezeu nu-ți pune în blid!” Răspunsul este simplu, logic:

– Dacă pe primul plan stă « blidul » atunci totul e compromis

– Nimenea un ne cere să neglijăm « blidul », ci doar să-l punem la locul lui: «Căutați mai întâi Împărăția lui Dumnezeu...”(Mat. 6,33)

Așadar, problema esențială este prioritatea. Ori, în absența priorității nu există o strategie viabilă. Avertismentul lansat de Eugen Ionescu, în urmă cu 25 de ani, îmi pare de o actualitate stringentă:

“A sosit momentul în care toți oamenii trebuie să se pună de acord, renunțând, unii la ura lor, alții la privilegiile lor”(Il Giornale –Roma, 16 februarie 1977)

Aș completa: renunțând și unii și alții- și la una și la alta!

4. Curaj, daci!

Din multitudinea motivelor de încurajare – pentru noi, pentru Biserica noastră, voi enumera doar trei:

(1) Sămânța care a căzut în pământ bun “se ridică și cresc și dete rod, care treizeci, care șaiszeci, care însutit “(Marcu 4,8). Ori, pământ bun, exista!

(2) Dacă în Sodoma ar fi existat măcar zece drepti, Dumnezeu ar fi cruțat cetatea (Geneza 18,32). Din moment ce – încă- Dumnezeu ne cruță, înseamnă că avem cel puțin zece drepti în Cetate! Da, există în Biserica noastră -încă- multe suflețe “frumoase”. Prin ele Biserica respiră.

(3) Peste toate, Dumnezeu este cu noi și ne iubește! Este o mărturisire fundamentală a credinței noastre; este o mărturisire exprimată și prin minunatul nostru cântec- de care și Suveranul Pontif își amintește cu plăcere : “Cu noi este Dumnezeu!”

Bibliografie

I.M. BOTA, Istoria Bisericii Universale și a Bisericii Românești, Ed. Viața creștină, Cluj, 1994.

C.D. POPIAN-LINUS, Pagini de exil, Ed. Logos, 1994

S.A. PRUNDUȘ, C. PLAIANU, Cardinalul Alexandru Todea, Ed. O.S.B.M., 1992

LIMITELE OSTPOLITIK-ULUI VATICAN: CAZUL ROMÂNIEI

Ioan-Marius BUCUR și Smaranda IGNAT

Résumé. Les limites de l'*Ostpolitik* du Vatican : le cas de la Roumanie. L'article veut mettre en évidence la manière dont la détente intervenue dans les deux blocs politico-militaires, au début des années '60, a influencé le dialogue entre le gouvernement communiste de Bucarest et le Saint Siègle. J'ai cherché aussi mettre en lumière les facteurs politiques et religieux qui ont conditionné ce dialogue, de même que les limites de la politique de Vatican envers l'Est, telle qu'elle s'est manifestée dans le cas de la Roumanie.

În accepțiunea clasică *Ostpolitik* este un concept legat de numele cancelarului vest-german Willy Brandt și de perioada guvernării sale (1969-1974), acesta realizând pasul decisiv în normalizarea relațiilor R. F. Germane cu o serie de stat comuniste – URSS, R. P. Polonia, R. S. Cehoslovacia și R.D. Germană – prin intermediul unor tratate bilaterale¹.

În cazul diplomației pontificale *Ostpolitik* a avut o semnificație oarecum diferită. A existat, desigur, o politică orientată coerentă a Vaticanului, anterioară acestei *ostpolitik* germane, inițiată la finele celui de-al doilea război mondial, odată cu extinderea influenței Uniunii Sovietice în arealul central-est european, unde comunitatea catolică număra zeci de milioane de credincioși, fiind majoritară în Polonia, Ungaria și Cehoslovacia. Alte comunități catolice minoritare trăiau în Iugoslavia, Bulgaria și România. Sovieticii apreciau că Biserica Catolică prin structura sa internațională și legăturile cu Sfântul Scaun, aflat în afara zonei lor de influență, este greu de încadrat în exigențele unei politici naționale. Mai mult, vocația ei universală și ancorarea fermă a comunităților locale în realitățile sociale și naționale, constituiau elemente ce subminau politica de consolidare a dominației sovietice în această parte a Europei². La rândul ei, Biserica Catolică condamnase în nenumărate rânduri doctrina comunistă și regimul politic din Uniunea Sovietică iar Pius al XII-lea nu va înceta să denunțe până la sfârșitul pontificatului său, persecuțiile religioase ale regimurilor comuniste din Europa sau Asia (China).

Temeiurile *Ostpolitik*-ului ca opțiune a diplomației pontificale au fost puse în ultima parte a pontificatului papei Ioan al XXIII-lea, odată cu vizita cardinalului Agostino Casaroli la Budapesta și Praga, în mai 1963, prima efectuată de către un membru marcant al Curiei romane în lumea comunistă de la încheierea războiului. Decizia angajării unor discuții exploratorii cu guvernele comuniste din Europa răsăriteană a fost determinată și de schimbările intervenite pe plan internațional. Destalinizarea promovată de N. S. Hrușciiov după 1956, a urmărit stabilirea unor

¹ Gabriela Ghindea, *Începuturile Ostpolitik-ului vest-german*, în *Paradigme în relațiile internaționale*, Ed. Accent, Cluj-Napoca, p. 253.

² Andrea Riccardi, *Il potere del papa. Da Pio XII a GiovanniPaolo II*, Ed. Laterza, Roma-Bari, 1993, p. 85

noi relații în cadrul blocului comunist și ameliorarea relațiilor cu blocul occidental în numele „coexistenței pașnice”³. Îndemnul la calm și dialog adresat de Ioan al XXIII-lea liderilor celor două superputeri, într-un moment în care spectrul unui război nuclear plana amenințător, mesaj difuzat de Radio Vatican la 24 octombrie 1962 și reprodus la 26 octombrie de „Pravda”, a contribuit la sporirea prestigiului internațional al Vaticanului. În acest context, sensibil diferit de cel al anilor '50 se aprecia că „întâlnirile pe planul realizărilor practice care până atunci păreau inoportune sau sterile pot să reprezinte avantaje reale sau să fie promițătoare pentru viitor”⁴. Una din preocupările esențiale ale Vaticanului, care a justificat *Ostpolitik*-ul a fost apărarea păcii. Credița în virtuțile dialogului și luarea în considerare a unei politici de coexistență cu Uniunea Sovietică au constituit alte elemente care au determinat Vaticanul să-și asume un rol activ în promovarea *detentei*, și, implicit, în diminuarea pericolului declanșării unui conflict devastator.

De partea cealaltă a cortinei de fier, Uniunea Sovietică și statele comuniste au acceptat din motive diferite și în anumite limite dialogul cu Sfântul Scaun. Uneori s-a urmărit legitimarea sistemului politic, confruntat cu o societate rămasă profund catolică (cazul Poloniei), alteleori s-a dorit anihilarea tendințelor centrifuge ale minorității catolice (cazul Iugoslaviei) sau izolarea unor mișcări etno-confesionale (cazul greco-catolicilor din Ucraina)⁵.

Punerea în practică a *Ostpolitik*-ului a însemnat mobilizarea unei rețele de oameni și de instituții, atât la Roma cât și în diversele țări implicate. Trebuie remarcat dezechilibrul care exista între instanțele implicate în *Ostpolitik* de cele două părți. Țările comuniste erau reprezentate în negocieri de oameni și instituții ale regimului aflat la putere. Statul comunist a încercat să excludă, pe cât posibil ierarhia catolică locală din acest dialog. Din acest dezechilibru au rezultat distorsiuni în informare și rezultate diferite de la o țară la alta⁶.

După evenimentele din 1962 (criza cubaneza a rachetelor și a 2-a criză a Berlinului – care au confirmat superioritatea strategică americană în fața sovieticilor, dar și interesul URSS în definirea și păstrarea sferei de influență) preocupările Vaticanului s-au îndreptat spre următoarele direcții:

1. Necesitatea restabilirii condițiilor normale ale vieții religioase în țările cu populație catolică din estul Europei. Vaticanul nu urmărea restabilirea relațiilor diplomatice cu statele comuniste cât folosirea diplomației pentru a stopa procesul de erodare a Bisericii Catolice din aceste state.

2. Nevoia și voința de a găsi, într-o Europă divizată politic și ideologic, elemente de unitate, cel mai important fiind patrimoniul creștin comun.

³ Helen Carere D'Encause, *Paul VI et L'Ostpolitik*, în Paul VI et la modernité dans l'église, Actes du colloque organisé par l'Ecole Française de Rome, 2-4 iunie 1983, p. 548.

⁴ Achile Silvestrini, *La Santa Sede nella Ostpolitik e nella OSCE*, în G. Barberini (ed.) *Politica internazionale de la Santa Sede 1965-1990*, Ed. Scientifiche Italiane, Perugia, 1992, p. 39.

⁵ Helen Carere D'Encause, *op. cit.*, p. 550.

⁶ *Ibidem*.

3. Armonizarea necesităților religioase ale estului Europei cu o viziune mondială, globală și conștientizarea atracției pe care comunismul o exercită în țările din Lumea a III-a⁷.

Preocuparea majoră a Vaticanului a rămas însă restabilirea ierarhiei Bisericii locale, recunoașterea de către autoritățile politice a jurisdicției Sfântului Scaun asupra catolicilor în probleme de credință și recăpătarea libertății de comunicare dintre episcopi și Roma, pierdută la sfârșitul anilor '40.

Rezultatele practice ale *Ostpolitik*-ului au variat de la țară la țară. S-a înregistrat un succes evident în Iugoslavia, care devine un model pentru politica răsăriteană a Vaticanului, datorită concesiilor făcute de guvernul iugoslav și a realităților vieții religioase din această țară. În cazul Iugoslaviei, negocierile purtate în anii 1963-1964 au dus la semnarea unui protocol în 1965 și la restabilirea relațiilor diplomatice în august 1970, un an mai târziu mareșalul Tito fiind primit în audiență de Paul al VI-lea. Discuțiile cu autoritățile maghiare începute în 1963 au dus la încheierea în septembrie 1964 a unui acord prin care guvernul de la Budapesta a acceptat restabilirea ierarhiei catolice, fără a renunța la o serie de atribute care îi permiteau să exercite un control asupra Bisericii. Nu aceleași succese au fost înregistrate în Cehoslovacia unde intervenția brutală a sovieticilor și a aliaților lor est-europeni, în august 1968, a pus capăt reformelor promovate de liderii „primăverii de la Praga”. Pentru a menține minimul necesar unei vieți religioase Vaticanul a fost obligat să facă o serie de concesii, printre care și negocierea cu guvernul pentru numirea candidaților guvernului în scaunele episcopale vacante și de asemenea să închidă ochii în fața încălcărilor libertăților religioase. Un insucces pentru situația catolicilor a fost și dialogul cu URSS, mai ales în cazul greco-catolicilor ucraineni integrați în Biserica Ortodoxă Rusă, a lituanienilor și a catolicilor din Bielorusia, privați de orice structură religioasă.⁸

Al doilea val al destalinizării inițiat de “raportul secret” prezentat de N.S. Hrușciiov la 23/24 februarie 1956, delegaților Congresului al XX-lea al PCUS, a constituit fermentul care a accelerat evoluțiile dramatice din Polonia și Ungaria.

În acest climat nu lipsit de contraste, speranțele clerului și credincioșilor români uniți legate de relegalizarea bisericii lor, se exprimau și prin revigorarea vieții religioase. Ampla mișcare petiționară desfășurată în primăvara și vara anului 1956, stimulată de memoriile adresate de cei trei episcopi care au supraviețuit detenției, Iuliu Hossu, Alexandru Rusu și Ioan Bălan, întreprindea vitalitatea acestei Biserici supusă la grele încercări până atunci. Asemenea episcopilor lor, zeci de mii de credincioși greco-catolici au adresat petiții autorităților solicitând relegalizarea Bisericii unite⁹.

În pofida riscurilor la care s-au expus, comunitățile greco-catolice au ieșit din “catacombe”, în numeroase localități s-au oficiat slujbe în aer liber, s-au adresat

⁷ *Idem*, p. 549.

⁸ *Idem*, p. 551.

⁹ Alexandru Rațiu, *Persecuția Bisericii Române Unite*, Ed. Imprimeriei de Vest, Oradea, 1994, p. 102-109.

memorii autorităților în care solicitau legalizarea bisericii lor¹⁰. Totuși, cei din rezistență nu subestimau ipocrizia și brutalitatea regimului existând suficiente indicii ale monitorizării de către Securitate și de împuternicirii ministerului Cultelor, a acțiunilor de refacere a cultului greco-catolic. De altminteri, replica brutală a guvernului nu a întârziat. În iulie, episcopii care între timp fuseseră transferați de la Curtea de Argeș la mănăstirea Căldărușani, au fost internați în locuri diferite: Iuliu Hossu la mănăstirea Căldărușani; Alexandru Rusu la mănăstirea Cocos; Ioan Bălan a rămas la mănăstirea Ciorogârla, unde a încetat din viață la 4 august 1959. În luna următoare, autoritățile au declanșat o amplă acțiune de identificare, arestare și condamnare a preoților din rezistență. Considerat a fi principalul instigator al clerului nerevenit episcopul Alexandru Rusu a fost arestat la 30 decembrie 1956 și trimis pentru anchetă la Cluj. În procesul judecat la Tribunalul Militar din localitate, în februarie 1957, au fost inculpați, alături de episcop și preoți din rezistență¹¹. Condamnat la 25 de ani închisoare pentru "agitație contra statului", episcopul Rusu a fost întemnițat la Gherla unde a refuzat reeducarea ce însemna pentru greco-catolici recunoașterea desființării Bisericii Unite. Ca urmare a tratamentului inuman la care a fost supus, la 9 mai 1963, episcopul Rusu a încetat din viață.

Replica brutală, violentă a regimului la solicitările clerului și credincioșilor uniți învederează perpetuarea politicii religioase promovate la sfârșitul anilor '40, refuzul alterării status-quo-lui confesional fixat la finele anului 1948. Ca urmare, în raporturile cu Biserica Catolică din România nu intervin modificări de substanță. Mai mult, Sfântul Scaun continua, în acei ani, să fie asociat potrivit logicii războiului rece cu *lagărul imperialist*. Maniera în care Biserica Catolică s-a implicat în evenimentele ce au avut loc în Polonia și Ungaria în toamna anului 1956, confirma, după opinia liderilor comuniști de la București, și nu numai a lor, caracterul "reacționar" al politicii Vaticanului. Prezent la Cluj, la 5 noiembrie 1956, pentru a "prelucra" în fața unui auditoriu alcătuit cu precădere din studenții și profesorii celor două universități clujene evenimentele din Ungaria, Miron Constantinescu a "demască" rolul jucat de primatul Bisericii Catolice din Ungaria, cardinalul Mindszenti, în jurul căruia "s-a grupat reacțiunea maghiară". Se aprecia că evenimentele din Ungaria demonstau necesitatea întăririi muncii politice deoarece, avertiza M. Constantinescu, "pe linia Bisericii Catolice se duce o propagandă dăunătoare poporului nostru și țării"¹².

Formularea principiilor comunismului național în România la începutul anilor '60, a generat mutații semnificative pe plan intern, inclusiv o relaxare a terorii. Drept urmare, deținuții politici au fost amnistiați începând cu anul 1962, ultimii părăsind închisorile în 1964. În paralel, s-au depus eforturi în vederea

¹⁰ *Ibidem*, p. 110.

¹¹ *Ibidem*, p. 123-130.

¹² Corneliu Mihai Lungu, Mihai Retegan, 1956. *Explozia. Percepții române, iugoslave și sovietice asupra evenimentelor din Polonia și Ungaria*, Ed. Univers Enciclopedic, București, 1996, p. 204-216.

inserării tradițiilor culturale și naționale în tiparele unui comunism național¹³. Această opțiune asumată de Gh. Gheorghiu-Dej și colaboratorii săi în contextul afirmării „coexistenței pașnice” între cele două blocuri, pe de o parte, și a policentrismului în cadrul blocului comunist, pe de altă parte, a fost continuată după 1965 de N. Ceaușescu. Nu e mai puțin adevărat că, din dorința înlăturării „baronilor” lui Gheorghiu-Dej, pas necesar în vederea consolidării propriului control asupra partidului, Ceaușescu a favorizat o oarecare liberalizare internă care i-a sporit popularitatea și a creat, în Occident, imaginea unui reformator incomod Moscovei.

Acest „revizionism” a presupus, între altele, o nouă atitudine față de cultele religioase, inclusiv față de Biserica catolică, greu încercată și în anii '50. Asemeni altor state comuniste și guvernul de la București a angajat unele contacte și discuții exploratorii cu funcționari din Curia Romană. Se pare că primele discuții s-au purtat prin intermediul ambasadei române de la Roma. Funcționari din cadrul acestei ambasade au trimis la București o serie de rapoarte și evaluări privitoare la semnificația și hotărârile conciliului Vatican II, atitudinea Sfântului Scaun față de țările comuniste, poziția Sfântului Scaun în principalele probleme internaționale. În cursul anului 1965 au avut loc mai multe întâlniri între funcționari din Curia romană și diplomați români care au prilejuit evocarea a diverse teme: situația comunităților catolice de ambele rituri din România, posibilitatea completării scaunelor episcopale vacante, reluarea relațiilor diplomatice¹⁴.

În cazul dialogului cu regimul comunist de la București diplomații pontificali erau conștienți de existența a numeroase dificultăți. Intenția regimului de a crea o Biserică Romano-Catolică „națională”, separată de Sfântul Scaun, a fost abandonată la mijlocul anilor 50, fapt ce a permis, după 1963, promovarea față de Biserica Romano-Catolică a unei *destinderi limitate*¹⁵. Această relativă toleranță a încurajat Sfântul Scaun să insiste în demersurile ce vizau refacerea ierarhiei romano-catolice. Aflat la Roma, în 1965, Petru Pleșca a fost consacrat episcop de Iași, însă guvernul a refuzat să-l recunoască pretextând că pentru ritul latin există doar două dioceze București și Alba Iulia¹⁶. Atitudinea regimului a devenit ceva mai flexibilă câțiva ani mai târziu, mai exact în 1972, când Departamentul Cultelor a permis consacrarea mons. Antal Jakob ca episcop auxiliar al episcopiei de Alba Iulia în fruntea căreia se afla mons. Márton Áron.

Într-o situație și mai dramatică se aflau greco-catolicii care de la sfârșitul anului 1948 au fost constrânși să-și manifeste credința în clandestinitate. Așadar, dialogul cu liderii comuniști de la București era condiționat de revizuirea politicii religioase promovate anterior, gest neasumat de factorii de decizie care au operat

¹³ Ghiță Ionescu, *Comunismul în România*, pentru versiunea românească Ed. Litera, București, 1994, p. 369 și urm.

¹⁴ Arhiva Diplomatică a Ministerului Afacerilor Externe, fond Vatican, vol. nenumărat, 1965.

¹⁵ A. Silvestrini, op. cit., p. 50.

¹⁶ Janice Broun, *The Catholic Church in Romania*, in Pedro Ramet (ed.) *Catholicism and Politics in Communist Societies*, Duke University Press, Durham and London, 1990, p. 219-220.

doar schimbări superficiale în atitudinea lor față de Biserica Catholică. Un alt element pe care diplomații pontificali trebuiau să-l ia în considerare era atitudinea Bisericii ortodoxe române, al cărei discurs antioccidental și antiroman promovat cu obstință până la începutul anilor '60, era binecunoscut. Chiar dacă în decembrie 1961, Patriarhia de la București urmând exemplul celei ruse a decis să se alăture mișcării ecumenice participând, în decembrie 1961, la reuniunea de la New Delhi, reticențele față de dialogul cu Sfântul Scaun erau încă persistente, dovadă fiind și refuzul de a trimite observatori la Conciliul Vatican II¹⁷. Abia în anul 1967, cu prilejul vizitei efectuate la București de cardinalul König, arhiepiscopul Vienei, unul din actorii importanți ai *Ostpolitik*-ului, a fost reluat dialogul dintre Vatican și Biserica Ortodoxă Română. Însă, în pofida întâlnirilor destul de frecvente între delegațiile Bisericii Ortodoxe Române și ale Vaticanului relațiile dintre cele două Biserici nu au cunoscut o ameliorare semnificativă între altele și datorită problemei greco-catolicilor, ierarhii Bisericii Ortodoxe împotrivindu-se relegalizării cultului greco-catolic¹⁸. De altminteri, această poziție a fost reiterată de către ierarhii ortodocși în declarații făcute în țară sau străinătate, ea demonstrând persistența unei interpretări extrem de părtinitoare a evenimentelor derulate în toamna anului 1948.

La 21 noiembrie 1967, când Iuliu Hossu singurul dintre episcopii uniți titulari în 1948 care se mai afla în viață, sărbătorea 50 de ani de la hirotonirea sa ca episcop, alături de el s-a aflat, prin intermediul unei scrisori apostolice Paul al VI-lea, care nu a uitat faptul că "în împrejurări grele" episcopul român a dovedit "admirabilă tărie și neclintită statornicie"¹⁹. Doar câteva luni mai târziu, la 24 ianuarie 1968, primul ministru Ioan Gheorghe Maurer și ministrul de externe, Corneliu Mănescu, au fost primiți în audiență de papa Paul al VI-lea. Deși catolicii din țară și în special greco-catolicii care continuau să fie în clandestinitate, și-au pus mari speranțe în rezultatele acestei întâlniri nu au intervenit schimbări semnificative în statutul comunităților catolice. Un an mai târziu, canonicul Iosif Schubert, episcop romano-catolic clandestin, primește la intervenția autorităților vest-germane dreptul de a părăsi definitiv țara. La începutul lunii februarie se afla la Roma unde a avut discuții cu mons. Agostino Casaroli și mons. G. Cheli. Audiența privată acordată la 22 februarie de Paul al VI-lea i-a permis mons. Schubert să evoce situația dificilă a comunităților catolice și îndeosebi a greco-catolicilor. O lună mai târziu, mons. Cheli se afla la București pentru discuții cu autoritățile române. Însoțit de șeful Departamentului Cultelor, Gh. Nenciu, mons. Cheli l-a vizitat la mănăstirea Căldărușani pe episcopul Hossu. Cu acest prilej l-a informat de intenția papei de a-l ridica în rândul cardinalilor, autoritățile române fiind de acord cu plecarea la Roma pentru investitura cu condiția rămânerii sale acolo, ofertă refuzată de episcop. Paul al VI-lea a respectat poziția episcopului Hossu, ca urmare, în consistoriul din 28 aprilie 1969, numele a doi cardinali au

¹⁷ *L'Ostpolitik del card. König*, interviu cu fostul arhiepiscop al Vienei, cardinalul König a fost publicat în *Il Regno*, anul XLV, nr. 861, 15 giugno 2000, p. 412-417.

¹⁸ J. Broun, op. cit., p. 220.

¹⁹ S. A. Prunduș, C. Plaianu, (coord.), *Cardinalul Iuliu Hossu*, Ed. Unitas, Cluj-Napoca, 1995, p. 232-234.

rămas „în pectore”²⁰. La aproape trei ani de la moartea episcopului Hossu, în consistoriul papal din 5 martie 1973, Paul al VI-lea a dezvăluit public faptul că promovarea sa în rândul cardinalilor s-a făcut în consistoriul din 28 aprilie 1969²¹. La doar câteva luni de la acest anunț, N. Ceaușescu era primit de Paul al VI-lea în audiență la Vatican. Speranțele catolicilor români au fost însă din nou înșelate²². Comunicatul Sfântului Scaun dat publicității la încheierea audienței vorbea puțin despre situația Bisericii Catolice, iar problema greco-catolicilor nici măcar nu a fost menționată. Totuși, în cazul uniților, regimul a hotărât să procedeze cu mai puțină brutalitate. Preoții și credincioșii nu mai erau închiși pentru convingerile lor religioase, care nu puteau fi profesate public, iar activitatea lor era supravegheată de Securitate și funcționarii din teritoriu ai Departamentului Cultelor. Această schimbare de atitudine față de greco-catolici i-a fost confirmată episcopului Ioan Ploscariu, în iulie 1973, de către un colonel de Securitate care i-a declarat că „vechile metode au fost abandonate”, „unirea din 1948 a eșuat (...) urmează acum faza dialogului”²³.

Vizita întreprinsă de N. Ceaușescu la Vatican nu a impulsionat în chip semnificativ nici contactele diplomatice româno-vaticane. Conferința UNESCO desfășurată la București, în decembrie 1973, a oferit reprezentantului Sfântului Scaun, mons. Luigi Poggi prilejul de a avea discuții cu D. Dogaru, aflat în fruntea Departamentului Cultelor. Progresele erau însă minore datorită suspiciunii și neîncrederii dintre părți²⁴. Prima rundă a discuțiilor oficiale purtate de mons. Poggi s-a desfășurat în ianuarie 1975, fiind urmată de alte două, în octombrie 1976 și iulie 1977. Dacă problema uniților rămânea un subiect tabu pentru autorități ca și pentru Biserica Ortodoxă, suficiente obstacole se aflau și în calea elaborării, de comun acord, a unui statut pentru ritul latin al Bisericii Catolice²⁵.

Includerea pe agenda Conferinței de la Helsinki și în Documentul final a problematicei respectării drepturilor și libertăților omului a contribuit la impulsionarea mișcărilor civice din Estul Europei. Sfântul Scaun care a participat oficial la lucrările conferinței, numărându-se printre semnatarii Acordului final, a ridicat problema respectării libertății religioase. Cardinalul König aprecia că „strategia afirmării drepturilor omului a fost o armă foarte eficace în lupta împotriva comunismului, care și-a demonstrat consecințele sale în timp”²⁶.

În anii '70, regimul comunist de la București a abandonat represiunea brutală, violentă din anii '50, în favoarea unei toleranțe relative față de preoții și credincioșii greco-catolici. Oricum, nu există, deocamdată cel puțin, nici o mărturie

²⁰ *Ibidem*, p. 255-257.

²¹ *Ibidem*, p. 258.

²² Sergiu Grossu, *Calvarul României creștine*, Ed. „Convorbiri literare”- ABC, Deva, 1992, p. 41.

²³ S. A. Prunduș, C. Plaianu, Cardinalul Alexandru Todea. La 80 de ani (1912-1992), f.ed., f.l., 1992, p. 34.

²⁴ Hansjakob Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979*. Translated by Sandra Smith, Ohio Univeristy Press, Athens, 1981, p. 329.

²⁵ *Ibidem*.

²⁶ *L'Ostpolitik del card. König...*, p. 417.

clară a faptului că autoritățile ar fi intenționat să relegalizeze cultul greco-catolic. Conștient de dificultățile cu care se confruntau comunitățile catolice de rit latin și bizantin din România, Sfântul Scaun solicita guvernului comunist de la București respectarea acordurilor de la Helsinki, Paul al VI-lea neezitând să menționeze între țările în care Biserica Catolică se afla în dificultate și România²⁷.

În concluzie, apreciem că, în cazul României, diplomația pontificală nu a înregistrat succesele obținute în anii '60, în urma negocierilor cu Ungaria, Iugoslavia sau R.D.Germană, care au permis ameliorarea situației comunităților catolice din aceste țări. Opțiunea diplomației pontificale în favoarea apropierii pragmatice și a valorificării tuturor oportunităților de dialog a părut să dea rezultate în anii '60. Vaticanul și Moscova păreau să fi identificat unele teme comune precum necesitatea consolidării păcii, ori situația gravă a Lumii a III-a. Această aparentă agendă comună ascundea însă diferențe majore.

Deteriorarea climatului internațional spre sfârșitul anilor '70 a stimulat interogațiile pe marginea viitorului *Ostpolitik*-ului, precum și a beneficiilor pe care această strategie le-a adus. *Ostpolitik* a avut o serie de consecințe negative derivate tocmai din abordarea pragmatică care i-a fost specifică și care a reprezentat în fapt, cheia succesului său. Prin inițierea dialogului cu guvernele comuniste și prin acceptarea anumitor compromisuri în schimbul unor concesiuni a căror necesitate era înțeleasă la Vatican dar mai puțin pe plan local, Vaticanul a contribuit la legitimizarea acestora.

Succesul în menținerea unui anumit nivel al vieții religioase a comunităților catolice din statele comuniste, a difuzării unui mesaj și a unor teme străine de ideologia comunistă a contribuit la erodarea sistemului comunist în ceea ce avea esențial, și anume controlul spiritelor. Probabil că aceasta este realizarea cea mai remarcabilă și ireversibilă a *Ostpolitik*-ului.

²⁷ A. Riccardi, *op. cit.*, p. 279.

CÂTEVA ASPECTE ALE PERSECUȚIEI ȘI ACTIVITAȚII BISERICII ROMÂNE UNITE CU ROMA, GRECO-CATOLICĂ, ÎNTRE ANII 1964-1989.

Vasile FERNEA

Résumé. Quelques aspects concernant la persécution et l'activité de l'Eglise Roumaine Unie à Rome, greco-catholique, entre 1964 a 1989.

Les intérêts économiques de l'État communiste – la clause de la nation la plus favorisée, les échanges économiques, etc. - pousse celui-ci à reprendre les relations internationales avec les états occidentaux. Par ce fait même, l'État communiste est contraint d'affaiblir sa politique concernant l'Église Greco-Catholique. Cela est visible dans l'activité des prêtres libérés des prisons.

Este un fapt cunoscut că adevărul este numai unul, și Isus Cristos a organizat pentru omenire o singura Biserică; pentru ca oamenii să o cunoască și să o primească. Autoritatea bisericească a fixat încă din primul conciliu ecumenic (Niceea 325) semne vizibile după care să poată fi cunoscută. Aceste semne s-au exprimat prin cuvintele: una, sfânta, catolică și apostolică. La aceste semne papa Pius al XII-lea la mijlocul secolului XX a mai adăugat și cuvântul "persecutată" căci în cursul istoriei biserica universală (catolică) a fost mereu persecutată.

Biserica Română Unită ca mădular al Bisericii Universale (Catolice) a fost și ea persecutată de la începutul existenței sale (1700): întâi de străini, de ungurii calvini, de sârbii și rușii ortodocși, iar mai apoi de frații români ortodocși, care persecuții s-au intensificat în ultimii 50 de ani și au culminat prin desființarea Bisericii Române Unite în 1948.

În această ultimă formă de persecuție se pot distinge mai multe etape:

1. Comunistă stalinistă între 1944 -1964 ;
2. Comunistă naționalistă 1964-1989 ;
3. Cripto-comunistă 1989-1996;
4. Cea de astăzi zisă democratică.

În cele ce urmează voi prezenta în fața dumneavoastră câteva din formele de persecuție și activitate între anii 1964-1989 și perspectivele de viitor ale Bisericii Române Unite (etapă care a coincis cu epoca de aur a comunismului sub dictatura lui Nicolae Ceaușescu).

În cursul persecuției 1948-1989 au fost și momente de relaxare; primul moment de relaxare a fost în 1955 când guvernul comunist din România a dat un decret de grațiere pentru condamnații politici până la 5 ani; cu această ocazie au fost eliberați și mulți preoți și laici greco-catolici condamnați pentru acte de agitație și instigație mică și cei arestați fără condamnare.

După o etapa de scurta durată din anul 1955 (10 luni) a început o noua faza de teroare comunista și ortodoxă care a durat până în 1964; atunci din motive politice și economice" politica externă a României a început o depărtare de Moscova cu dorința de apropiere de țările democratice din Apus. În aprilie 1964

guvernul român comunist a dat un nou decret de amnistie generală (nr. 411) pentru toți deținuții politici din țară, între care erau încadrați și greco-catolicii (pentru problema Vaticanului). Decretul nu s-a dat pentru motive umanitare ci a fost o condiție pusă de țările democratice pentru a putea lua legătura economică cu Apusul¹.

Executarea decretului nr. 411 (din cauza mulțimii celor închiși) a durat din aprilie până în august 1964. Pentru că erau câteva sute de mii de deținuți politici între care se numărau și cei 760 de greco-catolici (episcopi, preoți și credincioși).

Atunci guvernul comunist a eliberat pe toți deținuții politici și pe cei cu probleme religioase (greco-catolici), afară de episcopul Clujului Iuliu Hossu căruia i s-au pus două condiții: prima să nu se reîntoarcă în Ardeal la Cluj și a doua să plece în străinătate la Roma. Episcopul martir nu le-a acceptat și a preferat să rămână cu domiciliu obligatoriu la mănăstirea Căldărușani până la moarte (care s-a întâmplat la 28 mai 1970 după 22 de ani de detenție).

Decretul nr. 411 din 1964 a produs o mare bucurie și a adus noi speranțe de refacere a Bisericii Greco-Catolice. Căci, după eșecul încercărilor de refacere din 1956 (când s-a făcut liturghia publică de la Cluj) au urmat arestări, procese și condamnări mai aspre decât în 1948.

După eliberare, preoții au căutat mai întâi să-și refacă sănătatea și apoi să obțină un serviciu pentru existență. Deși s-au dat dispoziții oficiilor forțelor de muncă să se dea servicii pentru cei eliberați totuși acestea se dădeau numai la "munca de jos" care era prea grea pentru cei eliberați din închisoare. De exemplu părintele Iosif Bal a fost încadrat în grupa măturătorilor de stradă din Cluj.

Dintre episcopi nu au primit serviciu decât episcopul Iuliu Hirțea din Oradea (contabil la unitatea de vin-alcool).

Preoții - pentru motivul că în localitățile mici erau urmăriți mai tare - au încercat să se stabilească de preferință în orașele mari. La Cluj, în 1975, erau stabiliți 104 preoți (la care mai adăugăm 37 călugări și 49 de călugărițe).

1. Încercări de activitate

Episcopul cardinal Iuliu Hossu cu domiciliul la mănăstirea Căldărușani era vizitat de laici, preoți și episcopi clandestini: Alexandru Todea și Ioan Dragomir; aceștia au propus să facă iarăși memorii pentru eliberarea Bisericii Române Unite. Episcopul Hossu a spus așa: "eu sunt singurul episcop vechi recunoscut de guvern; voi nu sunteți recunoscuți. Cât voi trăi, eu voi face memorii la fiecare aniversare (1 decembrie) și le voi adresa numai guvernului și Partidului Comunist Român". Episcopii tineri au înțeles și n-au făcut nici un memoriu decât după moartea cardinalului Iuliu Hossu (primul memoriu l-au trimis la 1 decembrie 1970).

2. Întâlniri între episcopii clandestini și preoți

În primii ani de după eliberarea din 1964 întâlnirile erau rare pentru că episcopii erau mai supravegheați decât preoții.

¹ deoarece aveam nevoie de utilaje industriale mai bune decât cele oferite de Rusia și de clauza națiunii celei mai favorizate de la americani.

Apoi aceste întâlniri au devenit mai frecvente și cu număr mai mare de persoane mai ales cu ocazia participării la înmormântările de preoți. Exemplu: în 1968 la înmormântarea preotului Ioan Crăciun din Ghera (lângă Luduș) s-au întâlnit cu episcopul Alexandru Todea 26 de preoți (serviciul religios l-a făcut preotul romano-catolic din Luduș în limba latină). Cu alte ocazii serviciul religios se făcea în limba română. Exemplu: la înmormântarea preotului C. Seucan și a lui Alexandru Bochiș liturghia a fost ținută de preotul Denderle cu participarea multor preoți greco-catolici; parastasul s-a făcut de către preoții noștri conduși de părintele S. Prunduș (vicar al episcopiei Clujului).

Asistenta religioasă a credincioșilor greco-catolici, pe lângă preoții romano-catolici, era făcută și de preoți greco-catolici (preoții Lungu, Truș, Zetea) făceau mărturisiri în bisericile romano-catolice pentru credincioșii greco-catolici.

În privința colaborării cu Biserica Romano-Catolică menționez faptul că episcopul Marton Aron (Alba-Iulia) a dat o circulară către preoții săi ca să-i servească pe credincioșii greco-catolici în probleme religioase și a organizat cursuri de limba română cu preotul Reichel (profesor de limba română la Liceul Piarist) pentru preoții romano-catolici ca să-i poată mărturisi pe românii greco-catolici.

Iar părintele profesor Denderle din Cluj (care a făcut școala românească la Năsăud și Cluj) a servit liturghia în limba română mulți ani la Biserica Universității. Prima înmormântare publică în limba română a făcut-o în 1975 pentru profesorul universitar Ion Onișor (care a funcționat ca profesor și la Liceul Micu Klein).

O activitate mai intensă (prin anul 1967) au desfășurat-o preoții Vasile Chindriș și Ieronim Șușman, în clădirea ce era atașată bisericii "Schimbarea la față", unde are o locuință cu două camere mari. Cu ocazia sărbătorilor de Paști (1967) au servit Învierea cu un public de 40 de persoane; sesizată securitatea de către preoții ortodocși, preoții au fost arestați chiar la încheierea serviciului și condamnați la 3 ani închisoare, dar au fost eliberați după un an și jumătate.

3. Hirotoniri de preoți

Preoții greco-catolici rămași îmbătrâneau și decedau; trebuiau înlocuiți cu alții. Între anii 1964-1989 au fost hirotoniți 210 preoți de către episcopii Alexandru Todea, I. Dragomir și I. Hirțea. După 1968 Securitatea nu mai urmărea aceste fapte. Pregătirea teologică a acestor preoți era sumară și era făcută de către preoți mai vechi și cu recomandarea persoanelor cu responsabilitate.

4. Ajutorarea preoților

S-a organizat mai ales în această fază de persecuție; ea venea din trei direcții:

a. Din Moldova prin călugării franciscani și preoții romano-catolici în formula de intenții plătite pentru liturghii;

b. La acestea s-au adăugat ajutoarele venite din Germania de la preoți care au suferit în închisorile comuniste de la noi, iar după eliberare au plecat în Germania. Aceștia plăteau intențiile în mărci, intenții plătite de 10 ori mai bine decât preoții din Moldova;

c. A treia formă de ajutorare venea din Elveția prin organizația "Palatinus" cu destinație specială pentru Biserica Greco-Catolică din catacombe. Aceasta organizație ajuta în ultima fază un număr de 480 de preoți greco-catolici, 60 de călugări și 160 de călugărite. Ei trimiteau cam 530 dolari pentru o persoană; dolarii erau preluați de Banca Națională și pentru ei, preoții primeau marfă prețioasă pe care o valorificau pentru nevoile lor .

În aceasta fază s-au mai petrecut și alte fenomene: o parte dintre preoții trecuți la ortodoxie, după pensionare veneau din nou la episcopii noștri să-i reprimească în cadrul Bisericii Române Unite; unii făceau aceasta pentru a ajunge la ajutoarele venite din străinătate.

5. Reluarea legăturilor cu Vaticanul

Vizitele la Vatican a primului ministru Ion Gheorghe Maurer (1968) și a dictatorului Nicolae Ceaușescu (1973).

În cursul istoriei papalitatea în lupta cu regii și împărații lumii a câștigat în relațiile internaționale dreptul de jurisdicție peste comunitățile catolice din orice țară; care practic se aplica așa ca problemele comunităților catolice în statele respective se rezolvau în direct, de către papalitate. Acest drept l-a pretins Vaticanul și în relațiile cu statele socialiste de sub dominarea comunistă. Așa s-a aplicat și în România între cele două războaie mondiale mai ales după încheierea concordatului 1927-1929.

În momentul istoric de care vorbim (deceniul VII din secolul XX, după 1964) se face o cotitură în politica externă a României. Guvernul comunist începe a se distanța de Moscova și a se apropia de țările democratice din Apus. Cauzele erau politice și economice: România avea nevoie de unelte industriale mai bune decât cele oferite de Rusia și mai căuta să obțină de la Statele Unite clauza națiunii celei mai favorizate pentru legăturile comerciale ale României.

Primul stat democratic cu care a început legătura cu Apusul Europei a fost Italia în care prin Roma mai putea face legături și cu Vaticanul de la care avea de câștigat legături cu diplomația lumii și oferta făcută de Vatican a unei copii de pe Columna lui Traian fără pretenții materiale. În acel moment papa era Paul al VI-lea. Pentru a putea câștiga bunăvoința papei și ca semn de mulțumire pentru avansul făcut de Vatican trebuia să aducă ceva avantaj și guvernul României: acesta a fost legat de probleme religioase din România între care era legea cultelor și problema interzicerii Bisericii Române Unite. Legea cultelor din România interzicea legăturile religioase cu alte culte din exterior, iar interzicerea cultului greco-catolic era împotriva drepturilor poporului și a legilor din România. Semnul nerecunoașterii Vaticanului a interzicerii cultului greco-catolic a fost și acela că papalitatea a aprobat hirotonirea unor episcopi clandestini în locul celor arestați și prin presa internațională a intensificat răspândirea veștilor despre persecuția Bisericii Române Unite. Papalitatea a arătat bunăvoința de a relua legăturile politice cu guvernul României pentru a rezolva problemele religioase existente în țara noastră. În favoarea acestei dorințe Vaticanul a prezentat faptul ca în țările vecine Iugoslavia, Ungaria și Cehoslovacia s-au rezolvat probleme similare, unde s-a acceptat ca problemele religioase ale catolicilor să fie rezolvate între Vatican și guvernul țării respective.

În anul 1968 primul ministru Ion Gh. Maurer a început vizita în Italia și a fost primit și de papa Paul al VI-lea. Papa a fost de acord să reînceapă legăturile politice între Sfântul Scaun și România. În problema legii cultelor prim ministrul român a admis că se poate ajunge la un acord cu dogmele catolice, dar în privința rezolvării cu refacerea Bisericii Române Unite a declarat că este irevocabil pentru că menținerea Bisericii Române Unite produce divergențe în unitatea națiunii Române.

Această afirmație a lui Maurer a coincis cu a lui N. Ceaușescu când în mai 1973 a avut întâlnirea cu papa. Nicolae Ceaușescu a declarat: "În țară nu vreau să am decât ortodocși și romano-catolici; greco-catolicii o mare parte au trecut la ortodocși; cei ramași îi lăsăm să treacă la una din aceste două confesiuni și atunci nu voi mai avea probleme cu greco-catolicii care încurcă unitatea poporului roman."

Când ministerul cultelor a comentat discuțiile dintre primul ministru Maurer și papa, în Biserica Ortodoxă s-a ivit întrebarea cum vor reacționa greco-catolicii; la care mitropolitul Moisescu a afirmat: "poate vor fi unii care vor fi gata de aventură crezând ca a venit timpul să se refacă Biserica Română Unită"; iar episcopul Visarion Ploieșteanul a adăugat că nimeni nu mai poate fi de acord cu ce spun unii, că guvernul ar avea de gând să refacă Biserica Greco-Catolică. La aceste păreri patriarhul Iustinian completează că și Vaticanul va fi de acord în problema greco-catolicilor români, fiindcă în prezent și Curia Romană nu mai susține problema uniților; în prezent problema centrală a Romei este ecumenismul și unirea Bisericii răsăritene cu cea apuseană, iar problema uniților este un obstacol în calea ecumenismului, considerat un hibrid care nu se mai poate susține.

Din cele întâmplate cu Biserica Română Unită în secolul XX se ridică întrebarea pe care mulți au și pus-o că deși în trecut Biserica Română Unită a avut un rol important în viața poporului român, dușmanii ei (unii istorici, politicieni și ierarhi ai bisericii ortodoxe) zic că odată cu Unirea cea Mare din 1918, Biserica Română Unită și-a terminat misiunea, că în momentul de față această formă de religie încurcă viața și pacea între români și ecumenismul în biserica universală. Aceștia consideră că s-a procedat bine în 1948 când guvernul și biserica ortodoxă au desființat biserica unită, aceasta desființare să rămână definitivă și irevocabilă.

Dar de alta parte alte mari personalități afirmă că din contră, în viitor Biserica Română Unită va avea un rol și mai mare pentru națiunea română, pentru biserica universală și pentru omenire.

Afirmațiile poetului Eminescu despre viitorul României:

„Ce-ți doresc eu ție dulce Românie...

La trecutu-ți mare, mare viitor”

se potrivesc și pentru Biserica Unită dacă alăturăm la afirmația lui Eminescu viziunea sfântului Andrei Bobola (călugăr iezuit polonez martirizat în 1657, de Biserica Ortodoxă Rusă) "un popor de la gurile Dunării va avea un mare rol în împăcarea și unificarea celor doua ramuri ale Bisericii creștine, catolicii și ortodocșii"; ori această unire nu se poate face numai așa cum s-a hotărât și acceptat în conciliul ecumenic de la Florența 1439 în care de la catolici s-au primit cele 4 puncte și mai ales autoritatea papală, iar de la ortodocși s-a primit în

întregime ritul oriental care nu are nici o piedica contra dogmelor catolice. Poporul de la gurile Dunării nu poate fi altul decât poporul român și Biserica Unită.

În urmă cu 70 de ani l-am auzit pe episcopul de Oradea, Traian Frențiu, spunând la o aniversare: în trecut Biserica noastră a luptat pentru drepturile naturale ale poporului român, iar în viitor după ce a rezolvat și a câștigat aceste drepturi prin Unirea cea Mare din 1918 misiunea ei este de a se îndrepta în direcția fericirii acestui neam prin desăvârșirea lui cu ajutorul religiei creștine și de a aduce un model de unificare între ramurile creștinismului pentru binele omenirii.

Iar episcopul martir Ioan Suciuc în 1948 a spus "dacă ne vor lua bisericile vom face biserici din casele noastre și cu speranță vom aștepta renașterea Bisericii noastre care are misiunea să preamărească pe Dumnezeu spre binele neamului românesc".

La acestea mai putem adăuga cuvintele profetice ale cardinalului Alexandru Todea spuse în 1971: "Cred cu tărie că nici celula, nici lanțurile, nici foamea, nici frigul, nici disprețul, nici moartea nu mă pot despați de convingerea că Blajul și Biserica Unită au misiunea de reîncreștinare a neamului românesc și că își va duce la îndeplinire această misiune".

Iar în prezent rezolvarea problemelor între ortodocși și uniți, statul trebuie să o descurce așa cum le-a încurcat în 1948 și 1989. Diferențele actuale nu se pot rezolva nici prin recensământ nici prin dialog câtă vreme se încalcă legile fundamentale: Constituția țării și Drepturile Omului.

Împăcarea și unirea între frați nu se poate face decât pe baza principiilor creștine Adevărul, Dreptatea și Iubirea; și apoi împreună să acționăm pentru mărirea lui Dumnezeu și binele neamului nostru iar prin unirea ortodocșilor cu biserica universală catolică să fim de folos omenirii.

Post scriptum: Această comunicare se bazează pe amintiri personale și o serie de informații orale pe care le-am primit de la martori direcți, dintre care menționez pe pr. Alexandru Rațiu (fost coleg de Teologie în Oradea), episcopul Emil Riti (fost elev), arhimandritul Augustin Silviu Prunduș, pe care le-am pus de acord cu lucrările prof. Anton Moisîn și pr. Alexandru Rațiu, și alte publicații apărute între timp.

Am mai folosit pentru cele cuprinse în comunicare și revistele Viața Creștină, din nov. 2001, articolul profesoarei Viorica Lascu și revista Magazin Istoric, din nov. 2001, articolul care relatează vizita la Vatican a primului-ministru Ion Gheorghe Maurer în 1968.

ACTIVITATEA ȘI SUFERINȚELE PR. ALEXANDRU BOCHIȘ ÎN TIMPUL PERSECUȚIEI BISERICII ROMÂNE UNITE

Vasile FERNEA

Résumé. L'activité et les souffrances du père Alexandru Bochiș pendant la persécution de l'Eglise Roumaine Unie. Le père Alexandru BOCHIȘ, est une figure marquante de l'Église Greco-Catholique. Emprisonné à plusieurs reprises à cause de sa foi, envoyé dans les camps de travail forcé, Al. Bochiș n'a cessé jamais de poursuivre sa mission de prêtre au péril de sa vie, mais aussi avec des représailles en ce qui concerne sa famille.

În timpul istoriei omenești, religia adevărată, ai cărei reprezentanți ascultau mai mult de Dumnezeu decât de oameni, a fost mereu persecutată.

După experiența oamenilor și după revelația divină, exprimată în Biblie, persecuția religioasă a început întotdeauna cu izolarea și asuprirea preoților - potrivit principiului: "Bate-voi păstorul și se vor risipi oile".

Această metodă s-a aplicat și la noi în cazul Bisericii Române Unite (în ultimii cincizeci de ani); ca să se intimideze și descurajeze credincioșii, mai întâi au fost izolați (arestați) episcopii și preoții, știindu-se că, după aceea, credincioșii se vor supune mai ușor.

Numai că cei ce credeau asta nu au reușit întotdeauna, fiindcă omenirea este supravegheată și ocrotită și de providența divină, care este mai puternică decât răutatea oamenilor.

În cadrul persecuției Bisericii Române Unite, toți episcopii noștri și mulți preoți au fost supuși la diferite forme de asuprire. Între aceștia se numără și preotul Alexandru Bochiș, care a trăit în Dej și Cluj și a suportat două arestări, în câteva închisori și lagăre de muncă forțată.

Preotul Alexandru Bochiș s-a născut în comuna Borșa, județul Cluj, la 25 martie 1915, din părinți țărani. După școala primară și liceu, a urmat învățământul superior la Academia Teologică și Academia de Muzică din Cluj. A fost hirotonit preot în 1941. A slujit ca preot în parohia Sânicosoara, județul Cluj, și a lucrat ca profesor de muzică în Dej.

În 1948, odată cu interzicerea Bisericii Române Unite, a fost scos și din învățământ. În această situație, a îndeplinit diferite funcții, ca muncitor necalificat, luptând în continuu împotriva decretului 358 / 1948 prin care fusese scoasă în afara legii Biserica Română Unită, și în contra poziției Bisericii Ortodoxe Române, care colabora cu Partidul Comunist Român pentru trecerea forțată a preoților și credincioșilor greco-catolici la confesiunea ortodoxă.

Pentru această activitate în sprijinul confesiunii greco-catolice, a fost arestat în anul 1951 și, fără proces, condamnat administrativ la doi ani de muncă forțată, pe care i-a executat în lagărele de la canalul Dunăre-Marea Neagră, Bicăz și brațele Dunării (Brăila).

În anul 1955, în politica internațională s-a petrecut o destindere a relațiilor dintre cele două sisteme politice, cel democratic și cel comunist. În urma acestei schimbări, și guvernul României a ușurat asuprirea condamnaților politici și a dat un decret de amnistie pentru cei care aveau o condamnare de până la cinci ani sau cei

reținuți fără proces juridic. În acest fel au fost eliberați mai mulți greco-catolici, episcopi, preoți și credincioși.

Această ușurare a produs iluzii multora dintre greco-catolici, în sensul posibilității de refacere a Bisericii Române Unite. În acest sens au început să activeze cei trei episcopi care mai erau în viață: Alexandru Rusu, Ioan Hossu și Ioan Bălan, alături de preoții și credincioșii rămași din Biserica Română Unită, netrecuți la Biserica Ortodoxă.

În acest cadru, părintele Alexandru Bochiș a desfășurat o intensă activitate de propagandă, obligând pe preoți și credincioși să ceară guvernului refacerea Bisericii Române Unite.

Dar aparenta relaxare a persecuției a fost numai o manevră a Securității pentru a se putea cunoaște intențiile greco-catolicilor și pentru a se lua măsuri de lichidare a celor care se mai opuneau încă trecerii forțate la Biserica Ortodoxă.

Așa că, la data de 03 iunie 1957, părintele Bochiș a fost arestat a doua oară după o Liturghie cu public, celebrată în casa familiei Chindriș (în centrul Clujului).

De data aceasta i s-a intentat și proces (recursul acestuia din 28 august 1957 a fost respins), fiind condamnat la șase ani închisoare, din care primii trei ani i-a petrecut la Gherla, pentru restul condamnării fiind dus la muncă forțată la Balta Brăilei, colonia Stoinești, unde a muncit până în vara anului 1964, când, prin decretul 411 / 1964 s-a acordat eliberarea tuturor deținuților politici. A fost eliberat, cu domiciliu obligatoriu la Cluj, unde a locuit până la moarte (12 ianuarie 1987).

La Cluj a încercat să se reangajeze la corul Operei Române, dar n-a mai fost primit, trebuind să îndeplinească alte munci, necalificate.

În tot timpul care a urmat eliberării sale din 1964 fost urmărit de un securist, pe care, observându-l o dată în apropiere de locuința sa, l-a invitat în casă și l-a ospătat. Ba într-o vreme era urmărit de încă un securist, venit de la Dej, și care acum locuia în Cluj, în apropiere de el. Acesta îl urmărea în permanență...

Cu toate acestea însă, părintele a continuat să facă servicii religioase - în locuința proprie din strada Dragalina: liturghii, cununii, botezuri.

În tot acest timp, i-a fost persecutată și familia; soția a trebuit să divorțeze, fiindcă avea dificultăți cu copiii, la școală, la continuarea studiilor superioare; astfel, fiul lor a avut probleme la admiterea în liceu, trebuind să meargă pentru examen de la Dej la Gherla, unde și-a luat examenul, dar fără loc, reușind să se înscrie la liceu doar la Târgu-Lăpuș, de unde abia în cursul anului și cu multe dificultăți s-a putut transfera la Dej. La admiterea în învățământul superior, el a întâmpinat și mai multe dificultăți: cu greu a reușit să se înscrie la Institutul Agronomic din Cluj, de unde a fost însă exmatriculat pe motiv că tatăl său era condamnat, reușind abia după doi ani să-și continue studiile la Institutul Minier din Petroșani și Facultatea de Construcții din București. Fiicei i-a fost totuși mai ușor, ea urmând cursurile Facultății de Farmacie.

Și-a refăcut familia abia în 1975, după ce și-a cumpărat o locuință la Cluj cu banii obținuți de soția sa prin vânzarea casei ei din Dej.

Cam așa își duceau viața preoții greco-catolici în timpul persecuției Bisericii Române Unite, în "epoca de aur" a regimului comunist¹.

¹ Dețin informațiile utilizate din mărturiile familiei, hotărârile Tribunalului și discuțiile cu părintele Alexandru Bochiș, pe care l-am cunoscut personal.

REPUBLICA SOCIALISTA ROMANIA
TRIBUNALUL MILITAR DE M.F. CLUJ

Dosar Nr. 240 / 19 57.

SENTINȚA Nr. 219 din 11 iulie 1957 (EXTRAS)

H O T A R A S T A :

Condamnă pe inculpatul BOCHIS ALEXANDRU
născut la data de: ziua 25 luna martie anul 1915
în localitatea Bârsa județul
fiul lui Ioan și al Ana de cetățenie
română studii Academia Teologică și Academia de Muzică
preot - profesor de muzică, locul de muncă și adresa -
- gradul militar - din U.M.O -
- domiciliat în Cluj
str. Tokai Nr. 6-8 sector - bloc - ap. -
județul Cluj, la: 6(șase) ani închisoare corecțio-
nă, pentru delictul de agitație publică, făcând aplicațiunea art.32
alin.3 C.P.-

Cu unanimitate de voturi și fără acordare de circumstanțe
atenuante condamnă pe același inculpat la 1(un) an închisoare corec-
țională pentru delictul de exercitare abuzivă de funcție, făcând ap.
art.256 alin.II C.P.

Conform art.101 C.p. va executa pedeapsa cea mai gravă, ad.
6 (șase) ani închisoare corecțională.-

iar conform art. - - - - - făcând să execute - - - - -

Il obligă să plătească părții civile - - - - -
suma de - - - - - lei despăgubiri civile.

Il obligă să plătească statului (unasută)
suma de 100 lei cheltuieli judiciare.

Se compută detenția preventivă de la 03 iunie 1957.

Se mai dispune - - - - -

./.

Condamnatul _____ recidivist.
Hotărîrea a rămas definitivă la data de _____
_____ prin decizia nr.1465 din 28 august 1957 a
Tribunalului Militar al R.3-a M.Cluj, recursul condamnatului fiind
respins ca neîntemeiat.-

S-a reţinut că inculpatul a săvîrsit următoarele fapte:

Inculpatul în cursul anului 1956 şi 1957 a întreprins şi organizat acţiuni instigatoare în rîndul cetăţenilor şi a preoţilor, îndemîndu-i pe aceştia să semneze şi să-şi însuşească memoriile prin care acuza regimul democrat popular din R.P.R., de nerespectarea Constituţiei, că a întrebuiţat silnicie şi siluire a conştiinţei credincioşilor, care au aderat la religia ortodoxă-de bună voie-, cerînd punerea în legalitate a cultului greco-catolic, care nu are fiinţă legală conform D.358/1948;

Inculpatul după luna decembrie 1948, cînd cultul greco catolic s-a autodesfiinţat şi nu mai avea calitate oficială ca religie admisă în stat, a continuat să officieze liturghii greco-catolice, în calitate de preot, deşi această calitate nu o mai avea, fiind corist la Opera Română şi apoi alte funcţii, asistînd la aceste ceremonii persoane străine.-

- pedeapsa a fost executată începînd cu data de 3 iunie 1957.-
- cheltuielile de judecată au fost date în debit şi confirmate de către Secţia Fin.Or.Cluj cu adresa nr.4741/8/1957.
- Consiliul de Stat al R.P.R. prin Decretul nr.5/1963 a fost graţiat de restul pedepsei ce mai avea de executat inculpatul.

X

X

X

9.102470/C.45

ACTIVITATEA RELIGIOASĂ ÎN PAROHIA DEJ. CELEBRAREA SF. LITURGHII ÎN CLANDESTINITATE.

Dan GĂDĂLEAN

Résumé. L'activité religieuse dans la paroisse de Dej. La célébration de la Sainte Liturgie pendant la clandestinité. L'article présente l'activité clandestine de la communauté greco-catholique de Dej, ville située aux confluent des deux rivières Someș, pendant la période 1948-1974. Il s'agit des persécutions, la situation politique, les activités pastorales, les personnalités de la vie de l'église : les pères Bugnar G., Oprea E., Pop I., Pop G., mais aussi à ceux qui les accompagnaient.

Prigoana asupra B.R.U. între anii 1948-1974 a repetat istoria crudă a primelor trei secole ale istoriei Bisericii când la inițiativa lumii păgâne, creștinii au suferit una din cele mai mari atrocități întâlnite în istorie.

Chiar dacă faptele nu sunt identice, iar circumstanțele s-au schimbat, evenimentele au avut aceeași natură și același efect ; vorba poetului M. Eminescu "alte măști, aceeași piesă, alte voci, aceeași gamă". (Glossa)¹

Persecutorii creștinilor din toate timpurile au prezentat toate motivele posibile, mai mult sau mai puțin raționale pentru a-și justifica acțiunile însă motivul de fond care îi anima era ura împotriva religiei și a Bisericii.

Persecuțiile la care au fost supuși credincioșii greco-catolici, modul în care aceștia au reușit să treacă peste toate piedicile pe care le prezenta un regim în decadentă morală, reprezintă un motiv în plus pentru a ilustra viața religioasă a acestei comunități greu încercată.

Cauzele persecuțiilor în perioada comunistă au avut un puternic substrat politic. Strânsa legătură dintre Biserica Ortodoxă și Stat scotea mult în evidență contrastul dintre această Biserică, servilă puterii (asemănător "Cultului Împăratului") și B.R.U. fidelă cultului lui Isus Cristos.

Iată de ce din adevărata istorie a poporului român nu poate fi lăsată la o parte pagina întunecată reprezentată de perioada dictaturii comuniste, dar în același timp trebuie relevată demnitatea cu care Biserica Română Unită pe tot parcursul perioadei de represiune și-a continuat misiunea după modelul lui Cristos, îndeplinindu-și toate cele trei funcții: sacerdotală - de administrare a Sfintelor Sacramente, profetică - de depozitare și păstrare a adevărilor de credință ; împărătească - de îndrumare și călăuzire a credincioșilor.

Comunitatea greco-catolică din orașul Dej a continuat să existe chiar și după desființarea oficială a B.R.U. Continuitatea a fost asigurată prin activitatea pastorală a preoților concretizată în oficierea de Liturghii sau administrarea unor sacramente precum și de credincioșii laici care și-au continuat viața spirituală alături de păstori lor în catacombe.

Prezența masivă a credincioșilor alături de preoții lor rămași mărturisitori ai

¹ A. Rațiu, Persecuția B.R.U., Ed. Imprimeriei de Vest, Oradea, 1994, p.9

credinței greco-catolice dovedește rezistența lor la actul trecerii la ortodoxie și infirmă ipoteza potrivit căreia "trecerea s-a făcut benevol și spontan"

Sfârșitul anului 1948 a fost o perioadă de grea încercare și mari frământări sufletești pentru credincioșii uniți din orașul situat la confluența celor două Someșuri. Aici și-au unit destinele numeroși preoți și credincioși, constituindu-se ca un puternic nucleu al rezistenței anticomuniste. În acele vremuri destinul lor era determinat de atitudinea ce o vor lua în problema trecerii la ortodoxie. A fost "o problema de conștiință și de viață pentru Biserica Greco-Catolică – problemă a cărei dramatism însă nu putea fi evitat în nici un fel. Păstrarea vechii credințe însemna : amenințări, bătaie, privațiuni economice, persecuții fără limite cu situații previzibile însă de cele mai multe ori imprevizibile"² cu consecințe care au gravat adânc viața celor care au avut curajul sa înfrunte „blocul comunist”.

În concordanță cu cele spuse anterior voi prezenta un curs cronologic al evenimentelor, bazat pe bibliografie și mărturiile consemnate direct de la persoanele implicate.

Perioada 1948-1955 corespunde etapei de început a prigoanei B.R.U., a terorii și condamnărilor³.

Pe acest fond deosebit de tensionat preoții greco-catolicii au celebrat Sf. Liturghii izolat din familii în familii, cu asistență mai redusă la început transformând casele lor sau ale credincioșilor lor în adevărate catacombe.

Unul din preoții cu o bogata activitate spirituală în anii de clandestinitate pr. Bugnar G. declara: *“am celebrat în mai multe rânduri Sf. Liturghie în rit greco-catolic în locuința proprietate personala sau ale credincioșilor. Răspunsurile liturgice m-i le dădea sora Raveca din Ordinul Sf. Vasile cel Mare, soră care a depus voturile în clandestinitate. Aici am spovedit și ulterior împărtășit persoanele prezente. Sf. Împărtășanie se făcea cu ostie primita de la fratele Rus Petru călugăr franciscan la Biserica Romano Catolică din oraș.”*

Din declarația fiicei sale Elena confirmata de mai mulți credincioși (L1,L2, L3) aflăm că pr. Bugnar G. celebra zilnic Sf. Liturghie și mărturisea în casa personală dimineața sau seara.

Unul din martori Mureșan Ioan, credincios cu o bogată activitate spirituală în anii de clandestinitate declara: *“am participat în mai multe rânduri la liturghii oficiate în rit greco-catolic, de pr. Butnar Alexandru la domiciliul acestuia sau în locuința proprietate personală”*. Același martor mai precizează că în timpul liturghiei se împărtășeau multe persoane.

O alta martoră sora Raveca confirmă cele declarate de pr. Butnar A și Mureșan Ioan ca fiind de față la acțiunea amintită. Ea precizează că: *„am participat în mai multe rânduri la liturghii oficiate de pr. Butnar A. la domiciliul acestuia sau al meu și dădeam răspunsurile la liturghie. Intrarea în casa se făcea la intervale de timp stabilite, semnalul de intrare era trei bătăi consecutive în ușă, ușa era închisă, geamurile acoperite cu pături și se vorbea mai mult în șoapta”*.

La domiciliul sorei Raveca deseori, la cererea acesteia celebra și pr. Prunduș Augustin. Dânsul reține că după ce a fost eliberat din închisoare în

² M. Știrban, C. Știrban, Din Istoria Bisericii Române Unite, Ed. Muzeului Sătmărean, 2000, p.151

³ S. Prunduș, Catholicism și Ortodoxie Romanească, Ed. Ut, Cluj-Napoca, p.143

octombrie 1949 a celebrat în mai multe rânduri la solicitarea sorei Raveca Sf. Liturghie la domiciliul acesteia din str. P-ța. 16 Februarie. Închis din nou în martie 1950 și eliberat ulterior în 1953 după un șir lung de suferințe și muncă silnică la Canal, preotul Prunduș își continua activitatea pastorală cu același zel apostolic.

Îl regăsim din nou în casa sorei Raveca în vara anului 1953 celebrând alături de ep. Ioan Dragomir aflat în trecere prin orașul Dej. Martor a fost și sora Jorja Dochia din Gârboul Dejului prezentă la amintita celebrare.

Deși urmărit în permanență de securitate, pr. Bugnar G. și-a continuat activitatea cu aceeași fervoare.

În 1949 – povestește părintele – la cererea sorei Mariana *“am celebrat Sf. Liturghie de Înviere în sala de operație a secției chirurgie din Sp. Municipal Dej. La celebrare au participat un grup de surori din ordinul “Congregația Maicii Domnului” care au dat și răspunsurile la Liturghie: sora Fabiola, Tereza, Rufina, Laurenția, Dochia, Raveca și altele. Ușa era închisă și vocile aveau o tonalitate f. scăzută, liturghia fiind citită și nu cântată. Apoi pentru a nu atrage bănuiele liturghia era redusă la strictul necesar, respectând canoanele bisericești. Astfel erau omise anumite părți din liturghie care nu erau absolut legate de esența liturghiei și mă refer aici la : liturghia catecumenilor sau la Evanghelia scurtă citită din Biblie.”* În aceeași declarație pr. subliniază că ostia era primită de la fr. Rus Petru, călugăr romano-catolic. Numeroase intențiuni a primit pr. Bugnar G. și de la superiorul B.R.U. din Germania monseniorul Zăpârțan Vasile, cu care părintele a întreținut o strânsă corespondență.

Pr. Bugnar G. nu a fost singurul care și-a mărturisit credința și nu a plecat genunchii în fața puterii ateo-comuniste

Un rol important în viața Bisericii Greco-Catolice din Dej l-a avut și pr. Oprea E.

După eliberarea din închisoare în 1952 unde a fost întemnițat fără să fie judecat și condamnat, în noua postură de muncitor, pentru susținerea familiei pr. Oprea E. a știut să-și poarte cu resemnare și demnitate crucea, fără a neglija misiunea apostolică la care a fost chemat administrând în continuare Sf. Sacramente la domiciliul sau din Dej strada Bistriței, devenit *“adevărat lăcaș de rugăciune”*.

Pentru a nu atrage atenția organelor de securitate pr. Oprea E. celebra și în casele credincioșilor : la sora Raveca din Dej strada P-ța 16 Februarie nr.2.

Anii 1956-1964 se caracterizează printr-o intensă campanie de prigoană și de teroare, ce urmărea înlăturarea oricărei forme de rezistență greco-catolică.⁴

În tot acest timp grijile vieții cotidiene și a educării copiilor pr. Pop Grigore s-au împletit cu calitatea de slujitor al bisericii în catacombe. Din declarațiile fiicei sale Doina Peter aflăm că la *“locuința din Dealul Florilor s-au oficiat în secret multe Liturghii”*, tot aici mărturisește fiica răposatului preot *“s-au întâlnit preoți și ierarhi, s-au împărtășit credincioși, întărindu-și credința în acele vremuri de restriște.”* La comemorarea jubileului sacerdotal de 50 de ani sărbătorit la data de 20 august 1989 i s-a înmănat actul prin care era numit *“prelat papal”* de Sanctitatea Sa Papa Ioan Paul al II-lea, prin scrisoarea Eminenței sale cardinalul Agostino Casaroli și în

⁴ S. Prunduș, *op. cit.* p.156

același timp numit "protopop" de către I.P.S.S. dr. Alexandru Todea.

Temerară a fost și acțiunea din primăvara anului 1956 când conform declarației d-lui ing. Bochiș Sabin la domiciliul tatălui sau pr. Bochiș A. din str. G. Coșbuc s-au întrunit preoții greco-catolici : Augustin Prunduș, Bugnar G., Oprea E., Câmpean A. și alții pentru a discuta despre memoriul episcopului dr. Al. Rusu care *"trebuia susținut cu liste de aderenți în vederea refacerii cultului greco-catolic"*.

Dintre aderenții la lupta pentru refacerea cultului greco-catolic semnatarul declarației reține câteva nume: ing. Rocaș Liviu, Boldor G., familia Nagy, avocat Bizo Ioan, fam Herța și alții. Tot aici - declară același inginer – se celebrau cu regularitate în duminici și sărbători Sf. Liturghii în clandestinitate. Răspunsurile la liturghie le dădea conform declarației sus numitului mama sa Maria Bochiș sau uneori ing. Liviu Rocaș.

Începând din anul 1965 "anul eliberării condiționate" viața religioasă s-a intensificat cu toate că cuvântul de ordine pentru ei a fost "abținerea de la orice activitate religioasă de rit greco-catolic, ca să nu provoace regimul comunist și să aibă loc persecuții".⁵

În toată această perioadă s-au celebrat Liturghii la domiciliul preoților sau a credincioșilor cu o asistentă din ce în ce mai numeroasă. Astfel s-au oficiat Liturghii la domiciliul preoților sau a credincioșilor dintre care amintesc pentru această perioadă pe: pr. Nicula A. cu diferite intenții, pr. Bugnar G., pr. Oprea E, pr. Pop Ioan, pr. Pop Grigore și alții.

Mărturie stă jurnalul Sf. Liturghii săvârșite de pr. Al. Necula în perioada 1960-1989 cu intențiile lor, jurnal păstrat cu mare grija în biblioteca personală. Sunt consemnate în jurnale aproximativ 6000 de slujbe religioase ținute clandestin de la 1960, la 1989.

Din declarația pr. Nicula A. am desprins intensitatea persecuției din însăși trăirea povestirii : "în primii ani de după 1948 când mi-am petrecut o mare parte din timp la Securitate și în închisori, iar supravegherea era foarte atentă și pedepsele exagerate, am servit Sfânta Liturghie în ocazii rare și cu foarte multe precauții"

Eu - arată pr. Nicula în declarație – răsfoind mai multe notes-uri unde am notat zilnic intenția pentru care am servit Sfânta Liturghie, constat ca în perioada de după 1960 când am început să servesc aproape cu regularitate, pentru diferite cauze și la cererea diferitelor persoane am servit în perioada comunistă de 40 de ani în jur de 6000 de Sf. Liturghii.

Evident și cu scopul de a ne ajuta mi-au fost trimise prin conducerea noastră clandestină intențiuni liturgice pe care le-am servit.

Personal am primit și de la regretatul George Cosma de la Paris tot mai multe intențiuni cu gândul de a mă ajuta."

În continuare mă voi opri asupra evenimentelor mai importante care au dus în mod efectiv la suprimarea Bisericii Greco-Catolice din Dej și aruncarea ei în ilegalitate.

Întrucât "campania de semnături" nu a mers așa cum și-au propus autoritățile civile și ortodoxe sprijinite de Siguranță, s-a trecut la persecuții. La început persecuțiile erau mai ușoare cei "netrecuți" neprimind produse alimentare

⁵ *ibidem*, p.159

sau alte consumabile. Au urmat diverse sancțiuni contravenționale pentru diverse motive sau, potrivit aceleași declarații condamnați și judecați în regim de urgență pentru “uneltire contra ordinii sociale” și trimiși la Canal. De aici trei dintre cei condamnați Terpeny Francisc, Sarta Dumitru și Pop Iosif nu sau mai întors fiind înmormântați acolo.

Elocvența este și “procedura” justiției comuniste de preluare a patrimoniului Bisericii Greco-Catolice. În transmutarea bunurilor bisericești ale bisericii “ilegale” de mai târziu nu s-a ținut cont de prevederile art. 37. din decretul nr. 177/1948 potrivit căreia “dacă cel puțin 10% din numărul credincioșilor comunității locale a unui cult trec la alt cult, comunitatea locală religioasă a cultului părăsit pierde de drept o parte din patrimoniu sau, proporțională cu numărul credincioșilor care au părăsit-o și această parte proporțională se strămuta tot de drept în patrimoniul comunității locale a cultului adoptat de noii credincioși. Aliniatul 3 al aceluiași articol prevede că în situația în care cei trecuți de la un cult la altul, reprezintă cel puțin 75% din numărul credincioșilor comunității locale a cultului părăsit, întreaga avere se strămută de drept în patrimoniul comunității locale a cultului adoptat, cu drept de despăgubire pentru comunitatea locală părăsită.”

Avându-se în vedere faptul că credincioșilor greco-catolici li s-a impus să treacă la cultul ortodox, iar hotărârea judecătorească pe baza căreia s-a impus trecerea în masă la cultul ortodox a avut la bază liste de la protopopiate, false și contrafăcute, suntem pe deplin îndreptățiți să afirmăm că cel puțin procentul de 75% poate fi atribuit aparținătorilor cultului greco-catolic.⁶

În articolul “Alertă în biroul politic al ierarhiei roșii” articol apărut în revista “*Deșteptarea Credinței*” sub semnătura prof. Tiberiu Moraru sunt prezentate unele aspecte ale “revenirii la ortodoxie” în orașul Dej.

În articol se arată că “Câțiva funcționari de la Prefectura Județului Someș și de la Primăria orașului au fost trimiși cu listele ce trebuiau semnate. Unde se întâmpina rezistență li se spunea celor recalcitranți că vor fi destituiți, schimbați din funcții sau mutați în altă localitate. Tot atunci preotul ortodox Purdea Dumitru, împreună cu 20-30 de adepți defila cu steaguri de-a lungul străzii principale a orașului, exprimând “bucuria poporului” că “turma rătăcita” a revenit la ortodoxie. Drept răsplată a fost cooptat ca membru în Biroul executiv al Comitetului provizoriu al Sfatului Popular, trecând mai apoi ca membru în alte “birouri” până la cel al F.D.U.S. al municipiului Dej.

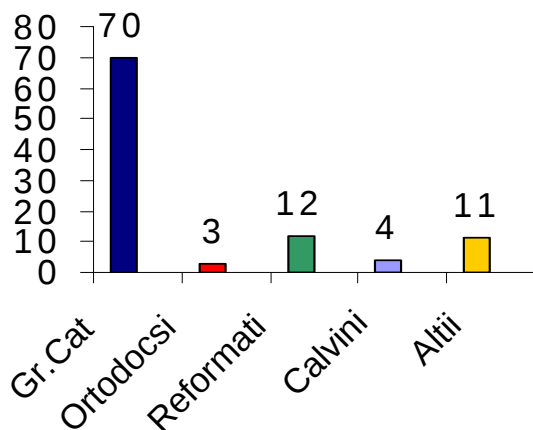
La drept vorbind persecuțiile perfide și dure la care au fost supuși preoții și credincioșii greco-catolici au exercitat o influență enormă asupra vieții Bisericii Greco-Catolice și a mentalității credincioșilor. Practic, exploatând factorul “frică” autoritățile ateo-comuniste cu întreg aparatul de represiune au împins peste voința lor mii de credincioși la ortodoxie. Astfel au împiedicat răspândirea credinței pornită pe un bun fâgaș și au constituit obstacole serioase pentru buna dezvoltare a vieții spirituale a credincioșilor. Exemplele de eroism ale credincioșilor, jertfele lor stau mărturie perioadelor grele din viața Bisericii Greco-Catolice, rămasă independentă față de Stat.

Întărîta de mărturisitorii lui Cristos comunitatea greco-catolică din orașul

⁶ Monitorul Oficial, Decret nr.177/1949

Dej a avut o activitate ferventă și constantă aducându-si aportul la rezistența din catacombe a întregii B.R.U.

SITUAȚIA PE CONFESIUNI A PROTOPIATULUI DEJ în 1948

BIBLIOGRAFIE

- Alexandru Rațiu, *Persecuția Bisericii Romane Unite*, Editura Imprimeriei de Vest, Oradea, 1994, 147 p.
- Codruța M. Știrban, Marcel Știrban, *Din Istoria Bisericii Române Unite*, Ed. Muzeului Sătmărean, 2000, 611 p.
- S. Prunduș, *Catolicism și Ortodoxie Românească*, Ed. Ut, Cluj.

MĂRTURII ȘI DOCUMENTE DESPRE ACTIVITATEA CLANDESTINĂ A PR. PROF. IOAN MICLEA (1964-1975)

Raluca-Angela GHIZDAVU și
Bogdana-Anca GHIZDAVU

Résumé. Témoignages et documents sur l'activité clandestine du prêtre professeur Ioan Miclea (1964-1975). À travers des témoignages et des documents, l'article présente l'activité et la personnalité du prêtre et du professeur Ioan MICLEA, pendant la période de clandestinité de l'Église Greco-Catholique pendant les années 1964-1975. Nous avons mis en évidence tout particulièrement les perquisitions à son domicile, la confiscation et la destruction de ses manuscrits.

Dat fiind faptul că prezenta sesiune de comunicări¹ se axează pe perioada: 1964-1975, vom încerca să ilustrăm activitatea clandestină a pr. prof. Ioan Miclea din această perioadă, ținând să precizăm încă de la început că această perioadă e una zbuciumată în biografia lui I. Miclea și totodată cu unele date nu foarte exacte, dat fiind împrejurările vitrege și capacitatea de rememorare a persoanelor care au fost martore ale acestor evenimente.

Prezentul referat este o parte importantă, chiar esențială din lucrarea mea de diplomă, intitulată: "Activitatea de preot-misionar și profesor (catehet), desfășurată de pr. prof. dr. Ioan Miclea, în perioada de clandestinitate a Bisericii Romane Unite cu Roma, Greco-Catolice (1948-1982)"².

Ca și la prima prezentare (de la sesiunea științifică de comunicări din perioada 26-27.05., 2000), m-am bazat în principal pe mărturiile/declarațiile culese de la diferite persoane, care l-au cunoscut în această perioadă pe I. Miclea, mai ales: membri ai familiei, preoți, persoane consacrate, dar și laici³. Ca aspect inedit e faptul că informațiile prezentului referat nu sunt doar rodul mărturiilor culese, ci și al unui anumit număr de documente (articole, corespondență, mai ales), pe care le-am folosit la redactarea lucrării de diplomă.

În ciuda relativei destinderi, operate de regimul comunist în 1962-1964, în sensul că majoritatea episcopilor și a preoților închiși, atât greco-catolici, cât și ortodocși, au fost eliberați⁴, pentru I. Miclea, care a făcut cateva luni de închisoare (cca. 6-7 luni)⁵: 1948-1949 și începutul lui 1950 (ținând cont și de perioada în care

¹ Prezenta lucrare este de fapt, continuarea unei comunicări precedente, redactate pentru sesiunea de comunicări din 26-27. 05. 2 000, care privea perioada: 1956-1964, din cadrul activității clandestine a pr. prof. Ioan Miclea.

² Arhiva Facultății de Teologie Greco-Catolice din Cluj-Napoca.

³ În această categorie intră: credincioși și credincioase ai BRU, dar și ai BOR (v.S V, D 1-declarația d-nei Paraschiva Voicu, n.n.).

⁴ Desigur este vorba despre o relativă eliberare, întrucât multora li s-a impus ulterior domiciliu forțat de către regim.

⁵ Cf. spuselor fiului său, Felician – v. cap. VII 1 Pb) din Lucrarea de diplomă.

a fost spitalizat la Sighișoara (v. cap.VII, 1, Pb), deci practic în 1964 era deja de 14 ani așa-zis eliberat, e o perioadă foarte dificilă.

Primind imediat după eliberarea sa din închisoare, domiciliu forțat în Blaj⁶, este în mod succesiv tracasat de persistentele atacuri ale Securității din Blaj și Alba-Iulia. Se adaugă o muncă istovitoare de hamal în gara Blajului; zilier la un depozit de cereale, pentru a-și putea întreține familia numeroasă⁷. O cerere dovedește și faptul că I. Miclea se gândea să se pensioneze pe motive de boală (v. cap. VII. 1 K) C1 din lucrarea de diplomă; e vorba despre o cerere olografă către "Sfatul Popular al orașului", în vederea completării dosarului de pensionare).

MĂRTURII

Mărturiile adunate dovedesc cu prisosință activitatea fecundă din perioada clandestinității, a pr. prof. I. Miclea, atât ca preot, dar și ca prof. de religie⁸ (mai mult ca profesor, înainte de 1948).

Prima secțiune a lucrării de diplomă (SI) este consacrată mărturiilor membrilor fam. Micle și anume: 3 declarații ale prof. Felician Micle (SI, D 1-3), fiul lui pr. Miclea și cea a d-nei Dorina Micle, soția lui pr. I. Miclea (SI, D4).

În prima sa declarație, d-l. Felician Micle⁹ atestă că a participat la celebrări de Sfinte Liturghii, acasă la Blaj. La ele participau membrii familiei, precum și familiile: Modorcea¹⁰, Manciuile¹¹ și fam. d-lui prof. de limba română, Iuliu Chețan din Blaj. Cf. spuselor d-lui prof. Felician, Liturghiile "aveau un caracter restrâns, intim oarecum, se proceda cu precauție, cităm: «o cameră cu ferestrele închise, draperiile trase», se vorbea cu voce scăzută, altarul era improvizat, odajdia foarte sumară, (doar patrafirul, n.n), iar d-na Dorina, soția «ținea locul cantorului»".

În SI, D1¹² se arată că I.Miclea era mai puțin cunoscut ca preot (cel puțin, oficial) și mai mult cunoscut și apreciat, ca om de cultură, filosof neotomist și prof. Se vorbește și despre administrarea sacramentului Spovezii și al Sfintei Împărtășanii, dar nu precizează cu exactitate perioada.

⁶ Ultima adresă și cea definitivă a fost pe str. Petru Maior, nr. 10 (Vila Teodora). A fost de fapt găzduit acolo de fam. lui Prof. Octavian Modorcea din Blaj, care era de fapt proprietara imobilului.

⁷ A se consulta, mai ales declarațiile membrilor Fam. Micle (v. S I D 1 – D 4). În Lucrarea de diplomă, am împărțit mărturiile pe secțiuni, cu notația: S I-S V, iar declarațiile cu: D 1, D 2 etc.

⁸ Din păcate, deținem doar o singură declarație care atestă cu certitudine activitatea clandestină de catehet al lui pr. prof. I. Miclea. Este vorba de declarația d-nei Stanciu – S V D 10, dar care nu se încadrează în perioada: 1964-1975. Desigur și alte declarații fac referire la activitatea sa de catehet, însă ori nu o datează cu exactitate, ori aceasta s-a desfășurat înainte de 1948.

⁹ De menționat, pe lângă cele trei declarații și înregistrarea- audio, consemnată rezumativ de noi [v. cap. VII.1 P b)]

¹⁰ Este vorba despre fam. lui Prof. Octavian Modorcea, cunoscut și apreciat profesor de matematică din Blaj, care l-a găzduit în casa sa pe I. Miclea.

¹¹ Prof. de geografie și istorie, dar și preot.

¹² SI, SII, SIII, etc. și D1, D2, D3, etc. reprezintă secțiunile I, II, III și respectiv declarațiile 1,2,3, etc. din lucrarea mea de diplomă citată la începutul articolului.

Despre "Spovadă" spune că o administra "de mai multe ori", iar "Sf. Împărtășanie" la fiecare Sf. Liturghie¹³.

În SI, D2 d-l Felician ne spune că în perioada: 1952-1982, tatăl său se întâlnea cu PSS, ep. Al. Todea, pr. Olteanu, pr. Leluțiu, pr. Vultur, pr. Sârbu, de obicei la dânsul acasă, la adresa menționată deja. Dânsul specifică faptul că la aceste întâlniri au mai fost de față, și soția Dorina, uneori și copiii (Dorin, Felician, Aurora și Adela). Se discuta despre problema acută a situației B.R.U. cu Roma, Greco-Catolice.

Important e faptul că d-l Felician ne spune că aceste discuții nu aveau un caracter pur informal, ci se căutau soluții viabile la această stare de fapt. (repunerea în legalitate a B.R.U., n.n).

În înregistrarea-audio, d-l Felician totalizează perioada de închisoare la 8-9 luni¹⁴. Cea de-a patra declarație din SI, cea a d-nei Dorina Micle, soția lui I. Miclea, este o veritabilă declarație-document. Păcat că nu și-a amintit mai exact de perioada despre care spune că a fost o perioadă în care I. Miclea a administrat: sacramentul Botezului, a oficiat Sfinte Cununii, ba chiar a ținut exerciții spirituale. (Bănuim că această activitate s-a extins pe aproape întreaga perioadă, n.n)

D-na Micle amintește că I. Miclea era vizitat și de tineri studenți sau deja angajați, la domiciliul lor din Blaj. Dânsa este o veritabilă "coautoare" la desăvârșirea operei sale, după cum afirma pr. Miclea însuși. L-a înlocuit în multe sarcini casnice, tocmai pentru a-i permite acestuia să lucreze mai eficient, respectiv să-și îndeplinească cu adevărat vocația de preot al lui Cristos.

În SII, D1, pr. ieromonah Bernard Ștef de la Blaj atestă că obișnuia să-l viziteze pe I. Miclea la domiciliul dânsului din Blaj, unde întrețineau discuții ref. la viitorul B.R.U., dar și în domeniul filosofiei.

Surorile din Congregația Maicii Domnului de la Blaj; sora Olga (v. SII, D2) atestă că I. Miclea celebra Sf. Liturghie la capela arhieriei din Blaj, unde dânsa era sacristană (nu precizează anul, n.n); Sora Leontina Mărieș de la Blaj certifică participarea dânsului la cateva din Sf. Liturghii, oficiate de pr. I. Miclea, în condiții de mare precauție.

În cadrul celei de-a treia secțiuni, SIII¹⁵, considerăm ca fiind de o foarte mare importanță declarația pr. Ioan Roșca din Hodac, care afirmă că între fam. sa și fam. lui I. Miclea au avut loc vizite reciproce între anii: 1960-1982¹⁶, atât în lernut cât și la Hodac, păstrând relații foarte strânse. L-a invitat pe pr. I. Miclea la ziua aniversării sale, a 25 de ani de preoție, cu ocazia "Bunei Vestiri" a anului 1971.

După 1970, a fost intermediarul câtorva vizite pe care PSS ep. Todea i le-a făcut la Blaj lui I. Miclea. pr. Roșca amintește de: supraveghelele, cercetările, perchezițiile la care era supus I. Miclea, despre distrugerea prin ardere a unor

¹³ "(...) înțelegând și lunile în care a stat în spital" (v. cap. IV.2.0.1, p. 44 din Lucrarea de diplomă). D-l Felician estimează că I. Miclea a fost eliberat în anul 1949.

¹⁴ Deducem logic că se încadrează în perioada: 1964-1975.

¹⁵ Aici sunt incluse mărturiile preoților greco-catolici.

¹⁶ Anul 1960 a fost dedus de noi, din spusele lui pr. Roșca. Dânsul nu precizează dacă în timpul acestor vizite s-au purtat discuții privind situația BRU din acea perioadă.

lucrări de (însuși) I. Miclea, tocmai pentru a nu fi găsite de Securitate, acestea însumând după cunoștința sa, cca. 450 de pp.

Pr. Tertulian Langa (SII, D2) spune că l-a vizitat pe I. Miclea la Blaj în anul 1964¹⁷; era prima vizită. L-a revăzut la Cluj, vorbind în acest sens despre: "neîmpuținata credință" a lui I. Miclea în rolul B.R.U. Evidențiază și calitățile morale ale lui pr. I. Miclea, spunând despre dânsul că era ferm convins că și în cazul B.R.U. e valabilă expresia Sf. Augustin (sic!): "Sângele martirilor este sămânța creștinilor" (v. p.8).

Despre calitățile morale, incontestabile ale lui I. Miclea vorbesc și: pr. Pantilimon Aștelean (SIII, D3), pr. Jidveian (SIII, D5).

Pr. Aștelean spune că l-a vizitat pe I. Miclea la diferite familii din Cluj, după eliberarea sa din închisoare, cca. după anul 1949, dar nu precizează exact anul. Precizează care a fost conținutul discuțiilor: evidențierea situației B.R.U., care tocmai fusese scoasă în afara legii, situația preoților, care au rămas fideli B.R.U.

Această declarație e singura care specifică mai exact perioada în care I. Miclea a fost hamal în gara Blajului (1949-1970). Pr. Miclea a făcut aceasta pentru a-și respecta principiile sale de viață, de la care nu s-a abătut niciodată. Și această declarație amintește de perchezițiile efectuate la domiciliul soților Miclea, care se soldau de obicei cu o mare stare de dezordine a casei și cu amprente serioase în starea lor de sănătate generală.

Pentru următoarele mărturii vom proceda la o structurare mai succintă a informațiilor, folosindu-ne de subtitluri și notația: a), b), c)¹⁸.

a) Întâlniri / vizite efectuate la Pr. I. Miclea (1964-1975).

Pr. Nicolae Jidveian afirmă că l-a vizitat pe pr. I. Miclea după 1960 și că se afla în bune relații cu dânsul. (v. SIII, D5).

Pr. prof. Ioan Mitrofan din Alba-Iulia¹⁹ ne spune că între anii: 1968-1980, l-a căutat în mai multe rânduri pe I. Miclea pe motive profesionale, fiind în perioada pregătirii sale teologice clandestine. Putem afirma că această mărturie atestă și calitatea de prof. (catehet) clandestin a lui I. Miclea.

Deși vizitele pr. prof. dr. Ioan Bota de la Cluj sunt consemnate înainte de momentul 1964, dânsul afirmă că a întreținut corespondență cu dânsul între: 1967-1978.

Mons. George Surdu (pr. și director al "Misiunii Greco-Catolice" de la Paris, nn.), afirmă că l-a vizitat des pe pr. I. Miclea, după eliberarea sa din închisoare, în 1963 (v. SIII, D8)²⁰.

¹⁷ Anul eliberării sale din închisoare și a majorității clericilor închiși. Citatul pe care ni-l dă Pr. Langa puțin mai încolo, îi aparține lui Tertulian, nu Sf. Augustin.

¹⁸ Astfel am procedat și în *Lucrarea de diplomă*, pentru a ușura prezentarea mărturiilor. Pe cele anterioare le-am prezentat pe fiecare separate, pentru că le-am considerat: "declarații-document", adică cele mai importante.

¹⁹ Prof. la Institutul Teologic din Blaj, cât și profesor corespondent al Facultății de Teologie Greco-Catolică din Cluj-Napoca.

²⁰ Am precizat totuși și această vizită, pentru că momentul 1963 se înscrie în perioada așa-zisei eliberări din închisori a ierarhilor și preoților greco-catolici și ortodocși este anul preliminar lui 1964.

Pr. protopop Ioan Muntean de la Mediaș, afirmă că numai după 1964 l-a cunoscut personal pe pr. I. Miclea, însă neprecizând explicit dacă l-a vizitat (v. SIII, D10, p.1).

b) Sf. Liturghii, oficiate în clandestinitate

Pr. prof. Nicolae Lupea de la Blaj afirmă că în 1948, anul intrării în clandestinitate a B.R.U., I. Miclea, împreună cu alți preoți greco-catolici activează în ilegalitate, "transformându-și casa într-o bisericuță și oferindu-și serviciile pentru celebrarea Sf. Liturghii (...)" (v. SIII, D4, p.1)

c) Administrarea Sacramentului Spovezii, a Sf. Împărtășanii

Pr. N. Lupea de la Blaj menționează că se spovedea la pr. I. Miclea, mai ales în perioada: 1964-1982 (v. SIII, D4, p1)

d) Supravegheri / arestări / percheziții

Pr. I. Mitrofan atestă că, începând din 1968 încolo (de atunci l-a cunoscut pe I. Miclea), pr. Miclea era foarte mult supravegheat, deși "liber" și tocmai din această cauză, orice vizită la dânsul: "se asocia cu riscul de a da declarații la autorități: De ce și pentru ce l-ai căutat?" (v. SIII, D6, p1)²¹.

e) Confiscări și arderi de manuscrise

Pr. Jidveian atestă că lui I. Miclea i s-au confiscat 250 pp. de manuscrise și i s-au ars 3047 de pp. dactilografiate (v. SIII, D5). Bineînțeles, noi știm și din alte surse că au fost mult mai multe pp. confiscate.

De asemenea, Pr. Muntean amintește de confiscarea de către Securitate a multor pagini dintre miile pe care le-a scris I. Miclea, cu ocazia "deselor percheziții" (v. SIII, D10, p1)²².

În S IV²³ vom păstra aceeași substructură ca și la SIII; la fel și la SV²⁴.

a) Relații de prietenie / întâlniri – vizite / discuții efectuate la domiciliul lui I. Miclea.

D-na prof. Natalia Comșa din Blaj, precizează că a avut ocazia să-l întâlnească și să discute cu I. Miclea în perioada :1948-1982 (v. SIV, D4), în cartierul numit: "Hula Blajului".

D-na prof. Aurelia Viciu, din fam. Viciu, o familie apropiată lui Pr. Miclea, menționează că, după anul 1960, în timpul verii, d-l prof. Ion Chinezu obișnuia să vină la Blaj și purta multe discuții cu pr. prof. I. Miclea, iar printre alte teme abordate, vorbeau în special despre situația B.R.U., în acea perioadă de ilegalitate.

²¹ Afirmatia lui Pr. Mitrofan conține o datare mai exactă, dânsul precizând anul, în comparație cu alte mărturii, care amintesc de supravegheri și percheziții, însă cu datări vagi, sau efectiv nu precizează perioada.

²² Însuși I. Miclea mărturisea cu mare durere că mii de pagini chiar el și le-a ars, pentru a nu fi folosite de atei ca material compromițător (v. S III, D 10, p. 1).

²³ Este secțiunea consacrată mărturiilor date de intelectuali.

²⁴ Este ultima secțiune consacrată mărturiilor date de credincioși.

Uneori participau la discuții ,la fam. dânzei și d-l prof. Simion Gizdavu²⁵ și prof. N. Albu (v. SIV, D5, p.2)

Prietenia dintre d-l prof. și filosof, Vasile Hanu din Mediaș și I. Miclea s-a consolidat, începând din 1964 (v. SIV, D6, p.1). De atunci și până în 1982 au avut mai multe discuții purtate în timpul repetatelor vizite personale la dânsul acasă, în Blaj²⁶. Desigur, tema predilectă era: destinul dramatic al B.R.U.

În data de 2. 08. 1971, la Blaj, I. Miclea i-a scris o recenzie despre lucrarea sa: Confesiune, de factură filosofico-religioasă, în care se fac aluzii la regimul comunist. Sunt emblematice cuvintele rostite de I. Miclea la despărțire, la una dintre întâlnirile cu d-l Hanu: "Să ne dea Dumnezeu viață să ne vedem Biserica învingătoare în drepturile ei, (...)". Prin 1965 sau 1966, Miclea i-a spus lui Hanu că a trimis o adresă către Securitatea din Alba-Iulia, prin care cerea restituirea unor manuscrise confiscate²⁷. I-a mărturisit cu amărăciune că acestea nu i-au fost restituite.

D-l prof. Ioan Buzași de la Blaj l-a cunoscut personal, începând cu anul 1965. Singura discuție cu caracter teologic de care ni se vorbește în SIV, D9 ,o reprezintă răspunsul lui I. Miclea la nemulțumirea exprimată de d-l prof. Buzași în legătură cu faptul că greco-catolicii din Blaj, înainte de 1989 frecventau Biserica Romano-Catolică (maghiară). Acesta e demn de un adevărat creștin: nu e vorba de nici o "rătăcire" națională, i-a spus I. Miclea, tocmai pentru că: "(...) biserica este supranațională, «catolică», adică universală". (v. SIV, D9, p.5)

D-ra asist.univ. drd. Liana Stănculea din Blaj, atestă că l-a cunoscut pe pr. prof. I. Miclea în perioada: 1970-1982 ,deoarece erau vecini. A avut discuții personale cu dânsul, însă doar pe teme de filosofie. În acest sens ,dânsa spune că I. Miclea cunoștea foarte bine filosofia marxistă și avea argumente pentru a o combate (v. SIV, D12)²⁸.

D-na învățătoare Aurora Chețan, soția d-lui prof. Chețan, din Blaj precizează că tatăl său, pr. Moise Sârbu, fost coleg de școală cu I. Miclea întreținea discuții cu pr. prof. I. Miclea în legătură cu situația gravă a B. R.U. în clandestinitate. Dânsa a remarcat întotdeauna din discuțiile lor, puterea de a suferi și încrederea lor într-un viitor mai bun pentru B.R.U. și pentru România (v. SIV, D16).[v. și p.63 din lucrarea de diplomă, n.n.].

b) Participări la oficiieri de Sf. Liturghii

Atestă că au participat la celebrarea Sf. Liturghii, oficiate de pr. prof. Miclea, în perioada clandestinității: d-l prof. Chețan din Blaj (nu specifică cu

²⁵ Profesor de latină și greacă, originar din Sighișoara, a fost închis și dânsul în aproape toate închisorile comuniste "de răsunet".

²⁶ Tot pe str. Petru Maior, nr. 10. Nu am amintit de discuția avută, privind memoriile adresate instituțiile statului comunist, întrucât redactarea acestora nu se încadrează în această perioadă, ci în perioada 1977-1978.

²⁷ Nu specifică numărul lor. Întrucât deținem răspunsul la această adresă (plângere) în xerox copie, dat de Procuratura Locală Alba Iulia, aflăm că era vorba de 8 manuscrise (v. și cap. VII. 1 L) R 1 din Lucrarea de diplomă.

²⁸ Credem că așa pot fi explicate, parțial, argumentatele memorii adresate de dânsul statului comunist ateu.

exactitate anul, n.n.), d-ra prof. Stănculea (cca. 1970-1982). Cf. d-rei prof. Stănculea, Sf. Liturghie se desfășura :“cu ușa închisă” și cu “geamurile camuflate” (v. SIV, D12, p.1), iar soția lui I. Miclea dădea răspunsurile la Liturghie. Și bunica sa din partea mamei a participat la Sf. Liturghie, însă cu atenționările de rigoare ale fam. Micle (SIV, D12). Și mama d-rei Stănculea atestă participarea mamei sale, Elena Denghel, la Sf. Liturghie (v. SIV, D13, p.2).

c) Spovezi

Atestă că s-au spovedit la I. Miclea: d-ra prof. Stănculea, (“ de câte ori aveam nevoie”, n.n), bunica dânei²⁹ și mama dânei, d-na Stănculea, (v. SIV, D13)

d) Sfinte Cununii

D-na prof. Comșa³⁰ declară că oficierea căsătoriei religioase a dânei, cu Nicolae Comșa a fost săvârșită de pr. Miclea la locuința sa din Blaj (v. SIV, D4).

e) Sacramentul Botezului

Aceeași d-nă Comșa din Blaj declară că botezul copiilor dânei, Nicoleta și Radu le-a fost administrat acestora de pr. Miclea, la locuința dânei. (nu precizează anul, dar deducem că e vorba de perioada:1964-1975).

f) Legătura păstrată de I. Miclea cu ceilalți preoți greco-catolici și cu celelalte personalități blăjene

D-l prof. Chețan ne spune că la I. Miclea veneau în vizită uneori prelați romano-catolici, respectiv mulți preoți uniți: pr. Petre Breazu, pr. Ioan Pinca, pr. Ioan Olteanu, pr. Turcu, pr. prof. Dionisie Popa (v. SIV, D3, p.2).

D-l prof. Tatai de la Blaj, afirmă că știa din auzite că I. Miclea se afla în bune relații cu: pr. prof. Ștefan Manciulea, pr. pictor Iuliu Moga, prof. de limba română și publicistul, Dionisie Popa. Aceste întâlniri aveau loc mai ales prin anii '70. Amintește și de vizitele PSS Al.Todea³¹, pe care acesta i le făcea lui pr. I. Miclea: “din când în când”.

Legături foarte strânse a păstrat cu pr. Moise Sârbu de la Blaj. Între ei aveau loc vizite dese, mai ales “din motive preoțești”.

g) Omul Miclea

D-l prof. Matei Știrban îl caracterizează drept: “un crainic al bucuriei și al iubirii de Dumnezeu și oameni”, care pătrundea în esența lucrurilor, (...) “un sfânt cu o candelă mereu aprinsă (...)” (v. SIV, D10, p.1)

h) Supravegheri / percheziții

Percheziții dure sunt consemnate de d-l prof. Hanu; despre supravegherea domiciliului său în permanență, ne vorbește d-l Nicolae Marcu. Acesta mai spune că I. Miclea era văzut pe atunci ca “persona non-grata” de către regim.

Mai amintesc de: supravegheri, percheziții, confiscări de manuscrise: d-l Tatai, d-na Olimpia Stănculea, care afirmă că securiștii:” știau tot timpul cine îl vizitează și cu ce scop au venit în vizită”.

²⁹ Nu a putut da mărturie personal, întucât dânsa a decedat. Se spovedea des la pr. Miclea.

³⁰ Născută Ștefania. Dânsa nu precizează însă anul; dat fiind faptul că dânsa s-a născut în 1943, cununia nu putea avea loc decât în perioada clandestinității BRU și cel mai probabil după 1960.

³¹ Actualul cardinal al B.R.U., pe atunci ep., devenit apoi mitropolit de Alba Iulia și Făgăraș.

D-l prof. univ. dr. ing. Victor Ghizdavu de la București, unchiul nostru din partea tatălui, amintește de persecuția și marginalizarea, suferite de I. Miclea, precum și de confiscarea și arderea a mii de pagini manuscrise (v. SIV, D14, p.1). Și d-l prof. Seiceanu din Blaj afirmă toate aceste lucruri (SIV, D17)

a) Participări la Sf. Liturghii

D-na Maria Doriani afirmă că sora sa, Silvia Cheșcheș, actualmente decedată, a participat la Liturghiile oficiate de I. Miclea în perioada prigoanei, 1948-1982 (v. SV, D2).

Mulți declaranți și-au exprimat teama de a participa sau afirmă că au participat sporadic din cauza persecuțiilor și a amenințărilor, proferate de Securitate (v. celelalte declarații din SV, anexate la lucrarea de diplomă, n.n).

b) Administrarea Botezului

Fam. d-lui Al. Șerban Ioan declară că în luna februarie, 1965, pr. I. Miclea i-a administrat sacramentul Botezului fiicei lor, Ioana, acasă la ei în Brașov.

c) Legături păstrate cu ceilalți preoți greco-catolici sau prof.

D-na Lavinia Moldovan afirmă că I. Miclea a păstrat legături cu pr. Dionisie Popa, respectiv cu pr. Ioan Vultur, însă cu o foarte mare precauție, și cu pr. Turcu, ambii din Blaj (v. SV, D3).

D-na învățătoare, Minodora Gizdavu, mătușa mea din partea tatălui, atestă că I. Miclea se întâlnea cu pr. prof. Victor Ghizdavu³², în perioada: 1977 -1980. E posibil să se fi întâlnit și mai repede, din moment ce informațiile în legătură cu Roma erau deja transmise preoților uniți din Blaj prin anul 1970 de Alexandru Todea³³, pe atunci canonic (n.n., cf. SV, D11, p.1).

Discutau împreună (am dedus că toți trei, n.n.), diferite probleme legate de religie, în acest sens, de un mare folos fiindu-le informațiile furnizate de IPSS Al. Todea, în legătură cu Roma. Acționau cu precauție, fiind în permanență urmăriți de Securitate.

Și unchiul meu de la Blaj, d-l Septimiu Gizdavu confirmă vizitele dintre pr. Miclea și pr. Ghizdavu, în perioada clandestinității B.R.U., nespecificând însă conținutul discuțiilor (v. SV, D12)

d) Percheziții/confiscări de manuscrise/închisoare

D-na Lavinia Moldovan menționează faptul că I. Miclea a avut parte de percheziții dese, care au avut ca și consecințe: *o viață foarte retrasă și o îmbolnăvire gravă*. Amintește și de confiscarea de către Securitate a unei părți a manuscriselor și a unor pp. dactilografiate (v. SV, D3, p.3).

Despre confiscări de manuscrise amintesc și d-na Manciuța (SV, D4) și d-na Elena Moldovan (SV, D5).

D-na Moldovan amintește și de faptul că lui I. Miclea i s-au distrus manuscrise, a avut parte de multe supravegheri din partea Securității, respectiv și în închisoare (nu ne precizează per. exactă, n.n.). Concluzionează foarte sugestiv: „(...) astfel, Biserica și noi toți am fost păgubiți desigur de valoroase documente și învățături” (v. SV, D5, p.2).

³² Actualmente decedat (din 1987); tatăl dânzei și bunicul meu.

³³ În declarație nu se prezintă mai detaliat conținutul informațiilor și nici prin ce mijloace sau intermediar au fost acestea transmise.

După ce am lăsat o parte din mărturiile culese să dea glas celor știute sau mai puțin știute despre pr. prof. I. Miclea, vom deschide din nou dosarul acelor documente, care vorbesc despre activitatea și personalitatea lui I. Miclea în clandestinitate, având în vedere, în special, perioada: 1964-1975.

Un document (credem noi, nu prea sau deloc cunoscut publicului larg, n.n.), inedit în felul său și foarte important este manuscrisul olograf intitulat: Galeria martirilor Bisericii Unite³⁴, Blaj, 1970, 198pp.

Partea introductivă e de factură biografică, chiar și filosofică, dar practic, o mare parte e de natură teologică.

Sunt relatate chiar momente trăite pe viu, nu doar auzite, de pildă: Epilogul dramei noastre - Episcopul Iuliu Hossu (relatează și înmormântarea ep. Dr. Iuliu Hossu). Spicuim alte titluri: Potopul Țării noastre-Inundațiile (14 iunie), "Cu toate acestea, nimic nu mai merge" (referitor la regimul comunist, la ateism, la marxism), "Saule, Saule, pentru ce mă prigonești?" (despre prigonitorii de azi ai Bisericii).

Fără îndoială, locul central îl ocupă: Galeria martirilor și mărturisitorilor din Biserica Unită (1948-1970) (relatare-document). Aceasta reprezintă partea cea mai extinsă a manuscrisului. După o parte introductivă, ni se vorbește despre: dr. Vasile Aftenie, ep. Auxiliar de București (7 pp.), ep. Valeriu Traian Frențiu (5 pp.), ep. dr. Tit-Liviu Chinezu (6 pp.), ep. dr. Ioan Suciu (27 pp.), dr. Ioan Bălan, ep. Lugoșului (7 pp.) și dr. Al. Rusu, ep. Maramureșului (22 pp.)³⁵.

Un alt document important, din păcate depășind cu un an perioada consacrată acestei sesiuni științifice este: "Schiță privitoare la reorganizarea Bisericii Catolice de rit oriental" (Blaj, 8.XII.1976, 5pp.). L-am citat pentru a se vedea preocupările ardente ale lui I. Miclea pentru viitorul B.R.U.

CORESPONDENȚA

Face parte din cap. IV, 2.0.3. din lucrarea de diplomă. Din cele 3 pp. dactilografiate ale "Correspondenței sale" (N) COR.1., Blaj, 12.07.1975, pe care însuși Pr. Miclea a redactat-o, reiese faptul că dânsul a întreținut o temeinică (în unele cazuri, n.n.) corespondență, atât internă, cât și externă³⁶.

A. INTERNA

În afara membrilor familiei sale a corespondat cu unele personalități marcante ale vieții religioase și culturale românești, respectiv cu toți episcopii B.R.U.

³⁴ Manuscrisul are un accentuat caracter documentar și comemorativ, teologic dar și filosofic. Nu e structurat pe capitole. Autorul precizează data în care a fost scris fiecare articol. În esență este un elogiu adus episcopilor martiri ai B.R.U., în frunte cu PSS Dr. Iuliu Hossu. Impresionează prin trăire, gândirea logico-filosofică, creștină în esență. Regretăm că nu a fost publicat.

³⁵ Mitropolit confirmat al Arhiepiscopiei de Alba Iulia și Făgăraș, din partea papei (cf. manuscrisul olograf).

³⁶ Datările sunt aproximative. În lucrarea de diplomă, am structurat corespondența în A) Internă și B) Externă, așa încât vom păstra aceeași notație.

În perioada de după 1964, i-a scris și a primit răspuns de la ep. Clujului, dr. Iuliu Hossu (cca. între 1964-1970), anul 1970 fiind anul decesului ep Hossu.

A purtat o vie corespondență cu actualul card., Eminentă Sa, Alexandru Todea. Cele 3 scrisori trimise lui IPSS, Al. Todea, în posesia cărora ne aflăm, nu se încadrează în perioada: 1964-1975.

Dintre episcopii latini, a corespondat cu IPSS Cisar, mitropolitul Bucureștiului.

Dintre laici, i-au scris intelectualii: Rădulescu-Motru, Mircea Florian și Marin Ștefănescu.

Afirmă că: "la ora actuală"³⁷, se afla în relații de prietenie și corespondență cu: prof. dr., Candin Liteanu, prof. univ., Gheorghe Bulgăr.

S-a bucurat de prietenia poetului, Ioan Alexandru, scriind chiar o recenzie la volumul acestuia din 1973, intitulat: **Imnele bucuriei**. (cf.SIV, D9-mărturia d-lui prof.Ion Buzași, n.n).

A păstrat o îndelungată corespondență cu bunii săi prieteni: pr. Vasile Chindriș și Andrei Plăianu (I. Miclea nu a consemnat perioada în care a corespondat cu dânsii, n.n.).

Menționăm ca fiind importante și scrisorile olografe³⁸, adresate lui pr. Ioan Roșca din Hodac. Din perioada: 1964-1975, fac parte două dintre acestea: cea din 30.09.1971, în care atestă că a fost căutat pentru diverse îndrumări de către foști colegi și foști elevi și cea din 5.09.1974, în care ne vorbește despre valoarea credinței în viața omului.E adresată cu tristul prilej al decesului mamei lui pr. Roșca (v. și p. 86 din lucrarea de diplomă).

B) EXTERNĂ

A păstrat o vie și constantă corespondență cu marii filosofi neotomiști: Jacques Maritain și Etienne Gilson. Ne aflăm în posesia unei scrisori dactilografiate (Blaj, 30 .05. 1974) și adresate lui Maritain (am dedus că a fost adresată lui Maritain după felul adresării, unele amănunte personale, unele titluri de lucrări, n.n.), în care își exprimă profunda admirație față de opera dânsului, față de filosofia tomistă, exprimându-și chiar și sentimente de afecțiune față de Omul – Maritain, felicitându-l cu ocazia împlinirii a 90 de ani de viață.La rândul său, Maritain i-a trimis lui I. Miclea lucrări de-ale sale, ba chiar și scrisori (33, unele au fost de fapt, scrisori-răspuns la cele trimise de I. Miclea, n.n), multe dintre acestea pierzându-se în timpul războiului(E vorba de cel de-al II -lea Război Mondial, n.n).

Corespondența cu Etienne Gilson de la Academia Franceză a fost de asemenea, fructuoasă. Gilson i-a trimis lui I. Miclea: lucrări de-ale sale, vreo 14 scrisori, un portret de-al său, studii etc.(v. " Corespondența mea ", p.2, n.n.). În scrisoarea pe care o deținem³⁹, adresată lui Gilson (Blaj 18. 03. 1974), I. Miclea elogiază câteva din lucrările acestuia.

³⁷ Bănuim că atunci, în 1975, când a scris "Corespondența mea".

³⁸ Acestea sunt în nr. de 3; le deținem în xerocopii și sunt anexate la lucrarea de diplomă.

³⁹ Atât scrisoarea adresată lui Maritain, cât și cea adresată lui Gilson sunt anexate în xerocopii la lucrarea de diplomă.

A mai corespondat cu: card. Charles Journet (a primit 7 scrisori de la dânsul, n.n), card. Jean Daniélou⁴⁰, pr. Lelotte de la Bruxelles(a primit de la acesta cărți, felicitări etc.), pr. iezuit Henry Bars, Jean Mouton (33 de scrisori), Joseph Pouts, pr. prof., Leopold Nestmann etc. (v. "Corespondența mea", pp. 2-3, n.n.).

Constatăm deci, că bogata corespondență, întreținută de Pr. prof. I. Miclea cu personalități, atât din țară, cât și din străinătate, a dovedit fără îndoială că I Miclea le-a apreciat, respectiv și ele, la rândul lor, l-au apreciat.

Desigur, nu am putut prezenta decât parțial activitatea lui I. Miclea din această perioadă.

În concluzie, nu ne rămâne decât să păstrăm o pioasă și veșnică *amintire și prețuire* celui care a fost și rămâne pr. prof. Ioan Miclea, " Făclie luminând" ("Lucerna lucens"), după cum îl metaforiza card. Todea, un "Ioan" în adevăratul sens al cuvântului. Nu credem că greșim când spunem aceasta.

IPSS, card. Alexandru Todea (pe atunci, mitropolit de Alba-Iulia și Făgăraș, n.n.), nu s-a înșelat , când în curajosul și incandescentul său panegiric⁴¹, îl considera de trei ori "Ioan", comparându-l, atât cu: Sf. Ioan Evanghelistul, cât și cu Sf. Ioan Botezătorul, respectiv cu Sf. Ioan Gură de Aur.

⁴⁰ Din păcate, corespondența cu acesta a fost brusc întreruptă din cauza morții premature a card. Daniélou.

⁴¹ Ocazionat de slujba de înmormântare a lui I. Miclea, în ziua de 4/5 X, 1982, Blaj.

REFORMA LITURGICĂ ÎN PERIOADA CLANDESTINITĂȚII

Anton GOȚIA

Résumé : La réforme liturgique dans la période de la clandestinité. Suite à l'évolution de la langue roumaine, les textes liturgiques ont besoin d'être remis dans un langage compréhensible aujourd'hui par le peuple. Ce projet de réforme liturgique, représente un travail qui s'étend de l'époque où l'Eglise Greco-Catholique était interdite jusqu'à aujourd'hui. Il s'inscrit dans l'esprit du Concile Vatican II, tout en étant fidèle à la Tradition de l'Eglise Greco-Catholique.

Încercăm să sintetizăm în comunicarea prezentă un aspect al vieții Bisericii noastre despre care nu s-a vorbit până acum: preocuparea pentru reforma liturgică, atât în spiritul tradițional al Bisericii Unite, cât și în conformitate cu suflul reformator al Conciliului Vatican II al anilor '60-'70, cunoscut ca spirit cel puțin de unii dintre participanții direcți la acest proiect, care, după manuscrisele pe care le mai am, purta în 1981 numele de cod ACOPAN.

După 1990, prin bunăvoința ÎPSS George, mi-a parvenit un exemplar din Liturghierul de Blaj din 1931, adnotat *manu propria* de autorul ediției la puțin timp după 1931, mărturie deosebit de valoroasă pentru spiritul viu din Biserică pe care azi l-am numi cu termenul consacrat de "*aggiornamento*" în planul liturgico-lingvistic. Canonul Macavei, însărcinat cu pregătirea textelor liturgice pentru toată Provincia Mitropolitană, și-a pregătit prin urmare, îndată după 1931 o nouă ediție, revizuită, ceea ce ar trebui să însemne mult pentru noi cei de azi, care încă, la 71 de ani de la ediția de referință din 1931, nu am reușit să realizăm una corespunzătoare începutului de mileniu trei.

Aceste note sunt o mărturie în plus a faptului că în perioada de catacombe de după 1948, dar mai ales după 1964, când, la presiunea Occidentului au fost eliberați din închisori foștii deținuți politici și, o dată cu ei și episcopii și preoții noștri, Biserica Unită a funcționat, evident în condițiile de clandestinitate și supraveghere severă la care a fost supusă, ca o instituție activă, de vreme ce și o problemă de reformă liturgică, chestiune care nu era atunci de viață și de moarte, a fost abordată cu succes, cu lucrări care s-au întins pe o perioadă care a depășit un deceniu.

În prefața unuia dintre manuscrisele pe care le mai am, am întâlnit adnotarea că primele aprobări, iată, un alt element instituțional, au fost cerute și obținute în 1970. Citez din unul dintre manuscrise care, împreună cu celelalte, azi îmi sunt emoționant de dragi: "Cu dragostea cuvenită față de rit, ținând seamă de necesitățile pastorale, pe măsura posibilităților, după aprobarea competentă, în 1970, s-a trecut la întocmirea primelor PROIECTE, atât în ce privește restructurarea și restaurarea schemei ritului liturghiei și textelor, cât și în ce privește exprimarea mesajului liturgic într-o limbă actuală, adecvată vehiculării pentru un public românofon tot mai larg" (Ms 3, p.2).

Am fost invitat să particip la aceste lucrări ca “specialist” pentru probleme de limbă, după 1973, timp care coincidea cu intrarea recentă în clerul clandestin.

Inițiativa a aparținut mgr. S. Prunduș și T. Langa, care au și prezidat întâlnirile de lucru.

Au mai participat sistematic ca membri activi:

- mgr. de pie memorie Cosma Avram
- mgr de pie memorie N. Pura
- mgr de pie memorie P. Aștelean
- mgr. G. Neamțiu
- mgr. I. Botiza
- pr. prof. A. Goția, ca secretar al comisiei.

Sporadic, au mai participat părinții Dăncuș și S. Făgăraș OSBM, iar într-o fază ulterioară mgr. Ungureanu.

Întrucât este prima oară, după trei decenii, că încerc o rememorare și o sinteză în scris a acestor lucrări, sper să nu fi omis pe cineva.

Reuniunile aveau loc în locuințele personale, cu obișnuitele precauțiuni de a nu sosi toți în același timp și a nu pleca toți odată, și durau ore întregi, întrucât, din motive de prudență, nu ne puteam întâlni prea des. Mai rar, în grup restrâns (doi) aveau loc și în aer liber (în pădurile de la Sf. Ioan).

Stilul de lucru în comisii se dorea să fie cât mai eficient, deci se lucra mult acasă, iar la întrunirile în plen se venea “cu temele făcute”.

Se lucra pe text, cu parcurgerea lui sistematică și cu discutarea fiecărei poziții pe care participanții o considerau necesară. Se începea cu accentul pus pe actualizarea limbii, continuând cu cele mai potrivite și echilibrate expresii de limbă pentru redarea conținutului liturgico-dogmatic.

S-a constatat repede că cele două linii nu pot merge decât împreună, astfel că trebuiau puse la contribuție concomitent competențele de limbă română, de liturgică și greacă veche, latină și chiar slavonă.

În ce privește structura, aceasta a urmărit fatalmente realizarea unei variante a Liturghiei Sf. Ioan Gură-de-Aur cu un corp prescurtat, pentru necesitățile serviciului liturgic zilnic din clandestinitate.

Prefața Manuscrisului 3 din 1981 sintetizează bine aceste aspecte:

“În urma necesității tot mai stringente și a cererilor tot mai stăruitoare, venite din diferite părți și de la mai mulți slujitori, după o convenită aprobare obținută de la FORURILE noastre bisericești competente, s-au început lucrările de RESTAURARE ȘI RESTRUCTURARE a Sfintei Liturghii, conform normelor date și aplicate de Vatican II. Ne-am servit de aceste norme date pentru ritul roman și aplicate cu mult succes și rod, deoarece Sfântul Scaun le recomandă orientativ și pentru riturile orientale din care face parte și al nostru.

Cu dragostea convenită față de rit, ținând seamă de necesitățile pastorale, pe măsura posibilităților, după aprobarea competentă, în 1970 s-a trecut la întocmirea primelor PROIECTE, atât în ce privește restructurarea și restaurarea schemei ritului liturghiei și textelor, cât și în ce privește exprimarea mesajului liturgic într-o limbă actuală, adecvată vehiculării pentru un public românofon tot mai larg. Puse la îndemâna celor ce au dorit să se angajeze în lucrare, ele au fost lăsate pentru experimentare în grupuri mai largi sau mai restrânse. De pe urma

acestor experiențe s-au primit observații prețioase care au fost luate în considerare, ducând la îmbunătățiri progresive, după ce s-a depus multă osteneală pentru a armoniza într-un tot organic contradicțiile care se prezentau.

Datorită situației speciale în care ne găsim, cu toate oscilațiile și popasurile mai lungi sau mai scurte, în ciuda criticilor neîntemeiate care ne-au fost adresate, lucrările s-au desfășurat încet, cu grijă, dar și cu multă perseverență, ajungându-se la PREZENTUL PROIECT, destinat spre aprobare AUTORITĂȚII COMPETENTE, când se va termina CUVENITA DOCUMENTARE care trebuie să-l însoțească. Până la terminarea acesteia am dori să se poată face ultimele retușări atât în ce privește structura cât și în ce privește limba și așteptăm ultimele observații ale celor angajați în lucrare. De la primirea prezentei, cine face uz de facultatea acordată pentru experimentare va lăsa la o parte proiectul anterior și îl va întrebuința pe acesta.

Observațiile, mai ales în ce privește limba, am dori să fie făcute după un studiu mai atent al prezentului proiect, după matură chibzuire și să fie însoțite de explicare științifică, să nu pornească numai din părere sau gust personal, fără alt temel” (Ms 3, p. 2-3).

Rememorez cu plăcere abnegația, perseverența, spiritul de echipă subordonat obiectivului propus, profesionalismul, devotamentul pentru cauza Bisericii care au dus la o formă finală a textului Sf. Liturghii.

În continuare prezentăm câteva “monstre” de argumentare a unor variante propuse, precum și texte mai reduse sau mai largi aduse la o variantă finală.

Din Manuscrisul 1 redăm argumentarea pentru eliminarea lui și din textul de început al Sf. Liturghii din sintagma: “...împărăția Tatălui și a Fiului și a Sfântului Spirit...”: “Utilizarea primului și este în dezacord cu valorile posibile în acest loc:

-și adverbial este accentuat și admite folosirea virgulei între perioadele propoziției, stă înaintea părții de vorbire la care se referă și are sens (chiar, în adevăr etc): M-am întâlnit și cu Augustin, și cu Sandu, și cu Liana.

-și narativ se întâlnește mai ales în creația populară, cu valori expresive, prozodice: ...și s-a suit pe cal și a dat pîteni murgului și a îmbrăcat haina nopții.

-și copulativ leagă părți de propoziție de același fel și nu are sens, iar într-o enumerare cu mai mult de doi termeni se pune numai între ultimii doi, ceilalți fiind legați prin virgulă: Este voinic și înțelept; Prețul petrolului, al hârtiei și al aurului a crescut mult în ultimul timp.

Dintre cele trei posibilități și narativ cade de la prima vedere. Pentru a avea un și adverbial, propoziția ar cere folosirea lui și și înainte de Tatălui, deci: Binecuvântată este împărăția și a Tatălui, și a Fiului, și a Sfântului /Spirit/... Construcția fărâmițează însă unitatea perioadei a Tatălui, a Fiului și a Sfântului /Spirit/, punând accentul pe fiecare din termenii perioadei, în detrimentul unității ei, fapt pentru care nu poate fi susținută. De altfel are și un neîndoielnic caracter rebarbativ.

Din analiza de mai sus reiese că propoziția în cauză cere un și copulativ; statutul acestuia însă, cum am văzut, reclamă utilizarea lui numai între ultimii doi termeni: Binecuvântată este împărăția Tatălui, a Fiului și a Sfântului /Spirit/.

Invocarea unei tradiții pentru menținerea a doi și, după cum a reieșit din cele de mai sus, nu își găsește motivație obiectivă și trebuie părăsită ca fiind o formă aberantă de la uzul contemporan”.

Iată și textul pentru Rugăciunea ofertei de dinainte de Crez:

“ Doamne, Dumnezeuule Atotputernic, Care singur ești sfânt și primești jertfă de laudă de la cei care Te invocă din toată inima, primește la sfântul Tău altar și rugăciunea noastră a păcătoșilor și fă-ne în stare să-ți oferim daruri și jertfe spirituale pentru păcatele noastre și pentru cele din neștiință ale poporului.

Învrednicește-ne de harul ca jertfa noastră să fie bine primită și fă ca Spiritul harului Tău bun (variantă: Spiritul bun al harului Tău) să coboare peste noi și peste aceste daruri oferite și peste întregul Tău popor.

Cu îndurările Fiului Tău Unic-Născut, împreună cu Care ești binecuvântat Tu și Preasfântul și Bunul Tău /Spirit/, Dătătorul vieții, acum și pururea și în vecii vecilor.”

Pentru expresia “slujbă cuvântătoare” de la Epicleză, se propunea: “Slujbă dumnezeiască înțelept orânduită și nesângeroasă”.

Pentru începutul rugăciunii amvonului, care folosește același cuvânt (a binecuvânta) pentru două noțiuni diferite, se propunea: “Doamne, Care îi binecuvântezi pe cei care Te adoră...”.

S-a realizat un text cu o limbă modernizată, în conformitate cu cerințele Conciliului Vatican II, echilibrată, fără excese neologice.

În ce privește structura, s-a procedat la simplificare, deschizând posibilitatea unor structuri variabile, în funcție de necesități. O parte din soluții au fost preluate de varianta adoptată, după decembrie 1989, de Consiliul Ierarhilor din iunie 1994, variantă care nu a fost încă promulgată oficial.

Proiectul ACOPAN a arătat că, chiar și în condiții de ilegalitate, în Biserica noastră a existat imboldul, competența și perseverența de a oferi texte liturgice adaptate condițiilor culturale și nivelului atins de limba română. Acest fapt poate fi un bun memento pentru generația actuală care încă nu a reușit, în spiritul generațiilor anterioare, să aducă textele liturgice, și nu numai, la nivelul așteptat de credincioși.

Drept omagiu acelor timpuri dificile, dar frumoase și entuziaste, în continuare prezentăm, cu contribuția mgr. Prunduș, Neamțu, Langa și Botiza, textul integral al Liturghiei Sf. Ioan Gură-de-Aur *aggiornamentat* lingvistic după principiile elaborate acum trei decenii și perfecționate de-a lungul lor.

DUMNEZEIASCA LITURGHIE

A SFÂNTULUI NOSTRU PĂRINTE

IOAN GURĂ - DE - AUR

Diaconul spune cu voce ridicată: Binecuvântează, Părinte

Preotul face cruce cu Sf. Evanghelie peste antimis, spunând cu voce ridicată:

Binecuvântată este Împărăția Tatălui, a Fiului și a Spiritului Sfânt, acum și pururea și în vecii vecilor.

Strana: Amin.

Diaconul: Cu pace, Domnului să ne rugăm.

Strana: Doamne, îndură-Te spre noi (*Se cântă sau se recită după fiecare verset al ecteniei*).

Pentru pacea de sus și pentru mântuirea sufletelor noastre, Domnului să ne rugăm.

Pentru pace în toată lumea, pentru bunăstarea sfintelor Biserici ale lui Dumnezeu și pentru unirea tuturor, Domnului să ne rugăm.

Pentru această sfântă Biserică și pentru cei ce cu credință, cu evlavie și cu frică de Dumnezeu intră în ea, Domnului să ne rugăm.

Pentru Preafericitul Părinte (N), Papa Romei, pentru Înalt Preasfințitul Arhiepiscop - Mitropolit (N), pentru (Înalt)Preasfințitul nostru (Arhi)Episcop (N), pentru onorata preoțime și diaconime în Cristos și pentru tot clerul și poporul, Domnului să ne rugăm.

Pentru conducătorii noștri (și ai tuturor popoarelor), pentru autoritățile civile și militare, Domnului să ne rugăm.

Pentru țara noastră, orașul (satul) acesta, pentru toate țările, orașele și satele și pentru cei ce cu credință locuiesc în ele, Domnului să ne rugăm.

Pentru vremuri prielnice, pentru sporirea roadelor pământului și pentru timpuri de pace, Domnului să ne rugăm.

Pentru cei ce călătoresc, pentru cei bolnavi, pentru toți care muncesc, pentru cei lipsiți de libertate și pentru mântuirea lor, Domnului să ne rugăm.

Pentru a fi feriți de orice necaz, mânie, primejdie și silnicie, Domnului să ne rugăm.

Apără-ne și ne mântuiește, miluiește-ne și ne păzește, Dumnezeule, cu darul Tău.

Aducându-ne aminte de preasfânta, curata, preabinecuvântata, mărita, Doamna noastră, Născătoarea de Dumnezeu și pururea Fecioara Maria și de toți sfinții, pe noi înșine, unii pe alții și toată viața noastră lui Cristos Dumnezeu să o dăm.

Strana:Ție, Doamne.

Preotul spune cu voce ridicată:

Că ție ți se cuvine toată mărirea, cinstirea și închinarea, Tatălui, Fiului și Spiritului Sfânt, acum și pururea și în vecii vecilor.

Strana: Amin.

Se cântă sau se recită Antifonul I. Diaconul se închină și trece în fața icoanei lui Cristos ținând orarul cu trei degete ale mâinii drepte. Preotul spune cu voce scăzută:

RUGĂCIUNEA ANTIFONULUI I

Doamne, Dumnezeul nostru, a Cărei putere este neasemănată și mărirea de neatins, milostivirea nemărginită și iubirea de oameni de negrăit, Tu, Stăpâne, după îndurarea Ta, privește spre noi și spre această sfântă Biserică și revarsă peste noi și peste cei ce se roagă împreună cu noi bogăția milelor și bunătăților Tale.

După încheierea Antifonului, Diaconul merge din nou la locul obișnuit și, după ce s-a închinat, spune:

Iară și iară, cu pace, Domnului să ne rugăm.

Strana: Doamne, îndură-Te -

Apără-ne și ne mântuiește -

Aducându-ne aminte de preasfânta, curata -

Preotul spune cu voce ridicată:

Că a Ta este stăpânirea și a Ta este Împărăția, puterea și mărirea, a Tatălui, a Fiului și a Spiritului Sfânt, acum și pururea și în vecii vecilor.

Strana: Amin

Se cântă sau se recită Antifonul II. Diaconul se închină și trece în fața icoanei Născătoarei de Dumnezeu ținând orarul cu trei degete ale mâinii drepte. Preotul spune cu voce scăzută:

RUGĂCIUNEA ANTIFONULUI II

Doamne, Dumnezeul nostru, mântuiește poporul Tău și binecuvântează moștenirea Ta; păzește în pace întreagă Biserica Ta; sfințește-i pe cei ce iubesc înfrumusețarea casei Tale; Tu pe aceștia preamărește-i cu puterea Ta dumnezeiască și nu ne părăsi pe noi care sperăm în Tine.

După încheierea Antifonului, Diaconul merge din nou la locul obișnuit și, după ce s-a închinat, spune:

Iară și iară, cu pace, Domnului să ne rugăm.

Strana: Doamne, îndură-Te -

Apără-ne și ne mântuiește -

Aducându-ne aminte de preasfânta, curata -

Preotul spune cu voce ridicată:

Că Dumnezeu bun și iubitor de oameni ești și ție îți înălțăm mărire, Tatălui, Fiului și Spiritului Sfânt, acum și pururea și în vecii vecilor.

Strana: Amin.

RUGĂCIUNEA ANTIFONULUI III (Cu voce scăzută)

Doamne, Care ne-ai dăruit aceste rugăciuni rostite împreună, Cel Ce și la doi sau trei care se unesc în numele Tău le-ai promis să le împlinești cererile, împlinește și acum cererile

servilor Tăi, dăruindu-ne în viața de acum tot binele și cunoașterea adevărului Tău, iar în veacul viitor, viața veșnică.

Se cântă sau se recită Antifonul III sau Fericirile (dacă este Duminică); când se ajunge la Mărire -, Preotul și Diaconul, stând în fața mesei Altarului, se închină și fac Intratul mic. Preotul ia Sfânta Evanghelie și o dă Diaconului. Merg apoi amândoi în dreapta, prin spatele Altarului și ies pe ușa dinspre mieznoapte, având înaintea două sfeșnice. Se opresc amândoi la locul obișnuit și își înclină capul, iar Diaconul spune: *Domnului să ne rugăm*. Preotul rostește cu voce scăzută:

RUGĂCIUNEA INTRATULUI (Cu voce scăzută)

Stăpâne, Doamne Dumnezeu nostru, Care ai așezat în ceruri cetele și oștile Îngerilor și ale Arhanghelilor spre slujirea măririi Tale, fă ca, împreună cu intrarea noastră, să fie și intrarea sfinților Tăi Îngeri, care să slujească și să preamărească împreună cu noi bunătatea Ta. Că ție ți se cuvine toată mărirea, cinstirea și închinarea, Tatălui, Fiului și Spiritului Sfânt, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

După terminarea rugăciunii, arătând spre intrarea ușilor împărătești cu mâna dreaptă, în care ține orarul cu trei degete, Diaconul spune către Preot:

Binecuvântează, Părinte, sfânta Intrare.

Iar Preotul, binecuvântând, spune:

Binecuvântată este Intrarea sfinților Tăi, totdeauna, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

După aceea Diaconul merge la Arhiereu, dacă este de față, și îi oferă Evanghelia să o sărute; dacă nu este de față Arhiereul, o sărută Preotul care servește.

După ce s-a terminat troparul, Diaconul merge la mijloc și, stând înaintea Preotului, înalță puțin Evanghelia spunând cu voce ridicată:

Întelegciune, ridicați-vă.

Apoi se închină, atât el cât și Preotul, în urma lui, intră amândoi în altar, iar Diaconul pune Sf. Evanghelie pe masa Altarului.

Strana cântă:

Veniți să ne închinăm - și apoi troparele obișnuite.

După ultimul tropar, Diaconul, ținând orarul cu trei degete și aplecându-și capul, spune către Preot:

Binecuvântează, Părinte, cântarea întreit sfântă.

Preotul, făcând asupra lui semnul crucii, spune:

Că sfânt ești, Dumnezeu nostru, și ție Îți înălțăm mărire, Tatălui, Fiului și Spiritului Sfânt, acum și pururea,

Iar Diaconul merge aproape de sfintele uși și, arătând cu orarul către icoana lui Cristos, spune cu voce ridicată, către cei din Biserică:

Și în vecii vecilor. - Strana: Amin.

La Liturgia arhierească, Diaconul spune:

Doamne, mântuiește-i pe cei credincioși zi auzi-ne pe noi.

Strana cântă:

Sfinte Dumnezeule, Sfinte Tare, Sfinte Fără-de-moarte, îndură-Te spre noi. (De trei ori).

Mărire Tatălui, Fiului și Spiritului Sfânt, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

Sfinte Fără-de-moarte, îndură-Te spre noi.

Sfinte Dumnezeule, Sfinte Tare, Sfinte Fără-de-moarte, îndură-Te spre noi.

În timp ce se cântă cântarea întreit-sfântă, Preotul spune cu voce scăzută:

RUGĂCIUNEA CÂNTĂRII ÎNTREIT SFINTE

Dumnezeule sfânt, Care în cele sfinte locuiești, Cel Ce cu glas întreit-sfânt ești lăudat de Serafimi și preamărit de Heruvimi și adorat de toate Puterile cerești; Cel Ce din neființă la ființă le-ai adus pe toate, Care l-ai zidit pe om după chipul și asemănarea Ta și l-ai împodobit cu toate darurile Tale; Cel Ce dai înțelepciune și pricepere cui cere și nu îl disprețuiești pe cel păcătos, ci îi rânduiești pocăință spre mântuire; Care ne-ai învrednicit pe noi, smeriții și nevrednicii Tăi servi să stăm și în ora aceasta înaintea măririi sfântului Tău altar și să-ți aducem cuvenita închinare și preamărire,

Tu însuși, Stăpâne, primește și din gura noastră, a celor păcătoși, întreit-sfânta cântare și privește spre noi în bunătatea Ta. Iartă-ne toate greșelile făcute cu voia sau fără voie, sfințește-ne sufletele și trupurile și dăruiește-ne harul să-ți slujim cu sfințenie în toate zilele vieții noastre, pentru mijlocirile Sfintei Născătoare de Dumnezeu și ale tuturor sfinților care de la începutul veacurilor ți-au plăcut. Că sfânt ești, Dumnezeul nostru, și ție Îți înălțăm mărire, Tatălui, Fiului și Spiritului Sfânt, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin

După ce se sfârșește rugăciunea aceasta, atât Preotul cât și Diaconul cântă cântarea întreit -sfântă, făcând totodată și trei închinări înaintea sfintei mese.

Preotul spune cu voce scăzută:

RUGĂCIUNEA SCAUNULUI DE SUS

Stăpâne Doamne, Dumnezeul Puterilor, mântuiește poporul Tău și în pace păzește-l cu puterea Spiritului Tău cel Sfânt, prin cinstita Cruce a unicului Tău Fiu, împreună cu Care ești peamărit, în vecii vecilor. Amin.

Apoi Diaconul spune către Preot:

Poruncește, Părinte.

Și merg amândoi la scaun. În timp ce merge, Preotul spune:

Preamărit este cel ce vine în numele Domnului.

Apoi Diaconul spune:

Binecuvântează, Părinte, scaunul de sus.

Iar Preotul:

Preamărit ești pe scaunul Împărăției Tale, Cel Ce stai pe Heruvimi, totdeauna, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

După ce s-a terminat cântarea întreit-sfântă, Diaconul merge înaintea sfintelor uși și spune:

Să luăm aminte.

Iar Preotul:

Pace tuturor.

Lectorul, stând în mijlocul Bisericii, răspunde: *Și spiritului tău.* Apoi citește prochimenul Apostolului.

Diaconul spune: **Î**nțelepciune.

Lectorul spune titlul Apostolului.

Diaconul spune: **S**ă luăm aminte.

După încheierea Apostolului, Preotul spune:

Pace ție.

Lectorul: Și spiritului tău.

Strana: Aleluia. Psalmul lui David.

În timp ce se cântă Aleluia, Diaconul ia cădelnița cu tămâie, vine la Preot și, primind binecuvântare, cădește sfânta masă împrejur, altarul întreg și pe Preot.

În acest timp Preotul spune cu voce scăzută:

RUGĂCIUNEA DINAINTEA EVANGHELIEI

Stăpâne, iubitor de oameni, fă să strălucească în inimile noastre lumina curată a cunoașterii Dumnezeirii Tale și deschide-ne ochii minții ca să înțelegem învățătura Evangheliei Tale. Sădește în noi sfânta frică de fericitele Tale porunci, ca, biruind în noi toate pornirile trupului, să trăim viață spirituală, cugetând și făcând tot ce Ți este plăcut. Că Tu ești lumina sufletelor și a trupurilor noastre, Cristoase Dumnezeule, și ție Ți înălțăm mărire, precum și Părintelui Tău fără început și Preasfântului Tău Spirit, bun și dătător de viață, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

Diaconul pune cădelnița la loc. Vine apoi la Preot și, ținând Evanghelia și, cu vârful degetelor, orarul, își înclină capul spunând:

Binecuvântează-l, Părinte, pe vestitorul Sfântului Apostol și Evanghelist (N).

Preotul, binecuvântându-l, spune:

Dumnezeu, pentru rugăciunile Sfântului Apostol și Evanghelist (N), să-ți dea ție, celui ce binevestești, cuvânt puternic în citirea Evangheliei iubitului Său Fiu, Domnul nostru Isus Cristos.

Diaconul răspunde: **Amin.**

Diaconul se închină Sfintei Evanghelii, o ia și, ieșind pe ușile împărătești, merge la amvon sau la locul orânduit.

Preotul, stând înaintea sfintei mese cu fața spre interiorul Bisericii, spune cu voce ridicată:

Înțelepciune!

Ridicați-vă, să ascultăm Sfânta Evanghelie.

Pace tuturor.

Strana: Și spiritului tău.

Diaconul: **C**itire din Sfânta Evanghelie după (N)

Strana: Mărire ție, Doamne, mărire ție.

Preotul:

Să luăm aminte.

După ce se termină Sf. Evanghelie, Preotul spune:

Pace ție, celui ce binevestești.

Strana: Mărire ție, Doamne, mărire ție.

Diaconul merge apoi până la uşile împărăteşti, dă Sf. Evanghelie Preotului, se întoarce la locul obişnuit şi spune ectenia:

Să zicem toţi din tot sufletul şi din tot cugetul nostru, să zicem.

Strana: Doamne, îndură-Te (spre noi).

Doamne atotstăpânitorule, Dumnezeuul părinţilor noştri, ne rugăm ție, auzi-ne şi Te îndură spre noi.

Îndură-Te spre noi, Dumnezeule, după mila Ta cea mare, ne rugăm ție, auzi-ne şi Te îndură spre noi.

Ne rugăm cu stăruinţă pentru Preafericitul Părinte (N), Papa Romei, pentru Înalt Preasfinţitul Arhiepiscop - Mitropolit (N), pentru (Înalt)Preasfinţitul nostru (Arhi)Episcop (N), şi pentru toţi fraţii noştri în Cristos.

Ne mai rugăm pentru conducătorii noştri (şi ai tuturor popoarelor), pentru autorităţile civile şi militare.

Ne rugăm pentru fraţii noştri, preoţii, ieromonahii şi pentru toţi fraţii noştri în Cristos.

Ne rugăm pentru miluirea și viața, pacea și sănătatea, mântuirea și cercetarea, lăsarea și iertarea de păcate a servilor lui Dumnezeu frații acestei sfinte Biserici.

Ne rugăm pentru fericiții și pururea lăudații ctitori ai acestei sfinte Biserici și pentru toți părinții și frații noștri dreptcredincioși mai înainte adormiți, care odihnesc aici și pretutindenea.

Ne rugăm pentru cei ce aduc daruri, pentru binefăcătorii acestei sfinte și preacinstite Biserici, pentru cei ce ajută la sfintele slujbe, pentru cei ce cântă și pentru poporul care e de față și așteaptă de la Tine mare și multă milă.

Preotul spune cu voce scăzută:

RUGĂCIUNEA CERERII STĂRUITOARE

Doamne, Dumnezeul nostru, primește de la servii Tăi această rugăciune stăruitoare și miluiește-ne după bogăția milei Tale; revarsă-ți binefacerile peste noi și peste poporul care așteaptă de la Tine mila Ta cea bogată.

Preotul spune cu voce ridicată:

Că Dumnezeu milostiv și iubitor de oameni ești și ție îți înălțăm mărire, Tatălui, Fiului și Spiritului Sfânt, acum și pururea și în vecii vecilor.

Strana: Amin.

Aici se poate face pomenirea morților. Preotul sau Diaconul spune ecteniile pentru morți și rugăciunea care se găsesc în Liturghierul de Blaj din 1931 la p. 207 - 208.

Diaconul: **Rugați-vă cei chemați Domnului.**

Strana: Doamne, îndură-Te spre noi.

Cei credincioși pentru cei chemați să ne rugăm,

Ca Domnul să-i miluiască,

Să-i învețe cuvântul adevărului,

Să le descopere Evanghelia dreptății,

Să-i unească cu sfânta Sa catolică și apostolică Biserică.

Strana: Doamne, îndură-Te -

Mântuiește-i, miluiește-i, apără-i și-i păzește, Dumnezeuule, cu darul Tău.

Cei chemați, capetele voastre Domnului să le plecați.

Strana: ție, Doamne.

Preotul spune cu voce scăzută:

RUGĂCIUNEA PENTRU CATECUMENI

Doamne Dumnezeul nostru, Cel Ce în cele înalte locuiești și spre cele smerite privești, Care pentru mântuirea neamului omenesc L-ai trimis pe Fiul Tău unicul născut, pe Dumnezeul și Domnul nostru Isus Cristos, privește spre servii Tăi catecumeni care și-au aplecat capul înaintea Ta și învrednicește-i, la timpul cuvenit, de baia renașterii, de iertarea păcatelor și de veșmântul nestricăciunii; unește-i cu sfânta Ta catolică și apostolică Biserică și numără-i cu turma Ta cea aleasă.

Preotul spune cu voce ridicată:

Ca și aceștia, împreună cu noi, să mărească preaonoratul și maiestuosul Tău nume, al Tatălui, al Fiului și al Spiritului Sfânt, acum și pururea și în vecii vecilor.

Strana: Amin.

Preotul întinde antimisul, iar Diaconul spune:

Câți sunteți chemați, ieșiți,

Cei chemați, ieșiți,

Câți sunteți chemați, ieșiți,

Să nu fie nimeni din cei chemați!

Căți suntem credincioși, iară și iară, cu pace, Domnului să ne rugăm.

Strana: Doamne, îndură-Te -

Preotul spune cu voce scăzută:

RUGĂCIUNEA CREDINCIOȘILOR

Îți mulțumim, Doamne Dumnezeul puterilor, Cel Ce ne-ai învrednicit să stăm și acum înaintea sfântului Tău altar și să cerem îndurările Tale pentru păcatele noastre și pentru cele din neștiință ale poporului. Primește, Dumnezeule, rugăciunea aceasta și fă-ne să fim vrednici să-ți aducem rugăciuni, cereri și jertfe nesângeroase pentru tot poporul Tău; și desăvârșește-ne pe noi, pe care, prin puterea Spiritului Tău Sfânt, ne-ai rânduit la această slujbă, ca, fără osândă și fără sminteală, în curată mărturie a conștiinței noastre, să Te chemăm în tot timpul și în tot locul, ca, auzindu-ne, să fii milostiv față de noi, după mulțimea bunătății Tale.

Apără-ne și ne mântuiește, miluiește-ne și ne păzește, Dumnezeule, cu darul Tău.

Strana: Doamne, îndură-Te -

Diaconul: Înțelepciune.

Preotul spune cu voce ridicată:

Că ție ți se cuvine toată mărirea, cinstirea și închinarea, Tatălui, Fiului și Spiritului Sfânt, acum și pururea și în vecii vecilor.

Strana: Amin.

Diaconul: Iară și iară, cu pace, Domnului să ne rugăm.

Preotul spune cu voce scăzută:

A DOUA RUGĂCIUNE A CREDINCIOȘILOR

Iarăși și de multe ori cădem la Tine și ție ne rugăm, bunule și iubitorule de oameni, ca, privind spre rugăciunea noastră, să ne speli sufletele și trupurile de toată necurăția și să ne dai har ca, nevinovați și fără de osândă, să ne înfățișăm înaintea sfântului Tău altar. Dăruiește, Dumnezeuule, și celor ce se roagă împreună cu noi, sporirea vieții, a credinței și înțelegerii spirituale. Dăruiește-le harul ca totdeauna cu frică și cu dragoste să-ți slujească, nevinovați și fără de osândă să se împărtășească cu sfintele Tale Taine și de Împărăția Ta cea cerească să se învrednicească.

Diaconul: Apără-ne și ne mântuiește, miluiește-ne și ne păzește, Dumnezeuule, cu darul Tău.

Strana: Doamne, îndură-Te -

Diaconul: Înțelepciune.

Preotul face cruce cu Sf. Evanghelie deasupra antimisului, spune cu voce ridicată exclamația de mai jos, apoi pune Sf. Evanghelie la o parte.

Ca sub stăpânirea Ta totdeauna fiind păziți, ție să-ți înălțăm mărire, Tatălui, Fiului și Spiritului Sfânt, acum și pururea și în vecii vecilor.

Preotul desface antimisul.

Strana: Amin. Cei ce pe Heruvimi.

Preotul spune cu voce scăzută:

RUGĂCIUNEA ÎN TIMP CE SE CÂNTĂ HERUVICUL

Nimeni din cei înrobiți de dorințele și plăcerile trupești nu este vrednic să vină sau să se apropie sau să-ți aducă jertfe ție, Împăratul măririi; pentru că a-ți sluji ție este lucru mare și înfricoșător chiar și pentru Puterile cerești.

Însă totuși, pentru iubirea Ta de oameni, negrăită și nemăsurată, fără nici o schimbare Te-ai făcut om și Arhiereu ni Te-ai făcut, iar, ca Stăpân al universului, ne-ai încredințat lucrarea acestei jertfe liturgice și nesângeroase. Căci Tu singur, Doamne Dumnezeul nostru, stăpânești peste făpturile cerești și pământești, Cel Ce șezi pe un tron de Heruvimi, Domnul Serafimilor și Împăratul lui Israel, Cel Ce singur ești sfânt și în cele sfinte locuiești,

Pe Tine, deci, Te rog, Cel Ce singur ești bun și gata să împlinești, privește spre mine, păcătosul și netrebuinciosul Tău slujitor și curățește-mi sufletul și inima de cugete rele și învrednicește-mă cu puterea Spirtului Sfânt ca, îmbrăcat fiind cu harul preoției, să pot sta înaintea sfintei Tale mese și să consacru sfântul și preacuratul Tău Trup și prețiosul Tău Sânge.

Căci la Tine vin, îmi aplec capul și Te rog: să nu-ți întorci fața de la mine, nici să nu mă alungi dintre servitorii Tăi, ci să mă învrednicești pe mine, păcătosul și nevrednicul Tău slujitor, să-ți ofer aceste daruri.

Că Tu, Cristoase Dumnezeul nostru, ești Cel Ce oferi și Cel Ce Te oferi, Cel Ce primești darurile și Cel Ce Te dăruiești

și ție îți înălțăm mărire, precum și Părintelui Tău fără început și Preasfântului Tău Spirit, bun și dătător de viață, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

După această rugăciune Preotul, cu mâinile ridicate, și Diaconul spun și ei cântarea Heruvimilor, iar la sfârșit fac o închinare.

Noi care pe Heruvimi tainic îi întruchipăm și făcătoarei de viață Treimi întreit sfântă cântare-I aducem, toată grija cea lumească de la noi să o lepădăm; ca pe Împăratul tuturor să-L primim, pe Cel nevăzut înconjurat de cetele îngerești. Aleluia, aleluia, aleluia.

Diaconul ia apoi cădelnița, vine la Preot, primește binecuvântare și cădește sfânta masă, altarul întreg și pe Preot. În acest timp spune Psalmul 50 și tropare de penitență. La fel și Preotul. Se duc apoi la masa proskomidiei, Diaconul mergând înainte. După ce a cădit darurile pregătite pentru Liturghie, se roagă în sine:

Dumnezeule, curățește-mă pe mine, păcătosul!

Diaconul spune către Preot:

Ridică, Părinte. - Preotul ridică aerul, îl pune pe umărul stâng al Diaconului și spune:

Ridicați-vă mâinile spre cele sfinte și preamăriți-L pe Domnul.

Preotul ia Discul și îl dă Diaconului, cu atenție și evlavie, acesta având totodată și cădelnița într-unul din degete. Preotul ia Potirul și ies amândoi pe ușa dinspre miazănoapte, precedați de două sfeșnice. Înconjoară astfel estrada Bisericii, rugându-se și spunând cu voce ridicată:

Pe tot neamul omenesc și creștinesc, Domnul Dumnezeu să-l amintească în Împărăția Sa, totdeauna, acum și pururea și în vecii vecilor.

Strana: Amin.

Pe Preafericitul Părinte (N), Papa Romei, pe Înalt Preasfințitul Arhiepiscop - Mitropolit (N), pe (Înalt) Preasfințitul nostru (Arhi) Episcop (N), Domnul Dumnezeu să-i amintească în Împărăția Sa,

Diaconul: Totdeauna, acum și pururea și în vecii vecilor.

Pe conducătorii noștri și ai tuturor popoarelor, Domnul Dumnezeu să-i amintească în Împărăția Sa,

Diaconul: Totdeauna, acum și pururea -

Pe ctitorii și binefăcătorii acestei sfinte biserici (și pe alții pe care dorește să-i amintească, vii și morți), Domnul Dumnezeu să-i amintească în Împărăția Sa.

Strana: Amin.

Și pe voi pe toți, dreptcredincioșilor creștini, Domnul Dumnezeu să vă amintească în Împărăția Sa, totdeauna, acum și pururea și în vecii vecilor.

Strana: Amin.

Diaconul intră în altar prin sfintele uși, rămâne în dreapta și spune către preot când intră și el:

Preoția ta, Domnul Dumnezeu s-o amintească în Împărăția Sa.

Preotul, după ce a intrat, răspunde Diaconului:

Diaconia ta, Domnul Dumnezeu să o amintească în Împărăția Sa, totdeauna, acum și pururea și în vecii vecilor.

Preotul așează sfântul Potir pe altar. Ia apoi sfântul Disc din mâna Diaconului și îl pune de asemenea pe altar, spunând:

Iosif cel de neam nobil, după ce a luat de pe cruce Trupul Tău preacurat, L-a înfășurat cu un giulgiu curat și cu miresme și L-a așezat într-un mormânt nou; dar a treia zi ai înviat, Cristoase Dumnezeule, dăruind lumii mare milă.

O Cristoase, în mormânt cu trupul, în iad cu sufletul, ca un Dumnezeu, ai fost și în Rai cu tâlharul și pe tron împreună cu Tatăl și cu Spiritul, Tu, necuprinsul, Care pe toate le îplinești.

Dătător de viață, cu adevărat mai frumos decât raiul și mai luminos decât orice locuință împărătească ni s-a arătat mormântul Tău, Cristoase, izvorul învierii noastre.

Ia apoi acoperămintele de pe sfântul Disc și de pe sfântul Potir și le pune de-o parte pe sfânta masă. Diaconul oferă aerul pentru cădere. Preotul îl cădește și acoperă cu el sfintele daruri spunând din nou:

Iosif cel de neam nobil, până la L-a așezat într-un mormânt nou.

Ia din nou cădelnița din mâinile Diaconului și cădește sfintele daruri spunând:

Fă bine, Doamne, după iubirea Ta, Sionului și ridică din nou zidul Ierusalimului.

Atunci Îți va plăcea jertfa de dreptate, prinosul și arderile de tot; atunci, pe altarul Tău, se vor jertfi viței.

Dă cădelnița și, cu capul aplecat, spune către Diacon:

Adu-ți aminte de mine, frate și concelebrant.

Diaconul spune:

Domnul Dumnezeu să-Și aducă aminte de preoția ta.

Preotul spune către Diacon:

Roagă-te pentru mine frate și concelebrant.

Spiritul Sfânt va coborî peste tine și puterea celui Preaînalt te va umbri.

Preotul:

Însuși Spiritul Sfânt va celebra împreună cu noi în toate zilele vieții noastre.

Diaconul, aplecându-și capul și ținând orarul cu trei degete ale mâinii drepte, spune către Preot:

Adu-ți aminte de mine, Părinte.

Preotul:

Să-Și aducă aminte de tine Domnul Dumnezeu în Împărăția Sa, totdeauna, acum și pururea și în vecii vecilor.

După ce a răspuns **Amin**, Diaconul se înclină în fața Preotului, iese din altar și, de la locul obișnuit, spune ectenia:

Să desăvârșim rugăciunea noastră către Domnul.

Strana: Doamne, îndură-Te -

Pentru veneratele daruri oferite, Domnului să ne rugăm.

Pentru această sfântă casă și pentru cei ce cu credință, cu evlavie și cu frică de Dumnezeu intră în ea, Domnului să ne rugăm.

Pentru ca să fim ocrotiți de orice supărare, mânie, primejdie și nevoie, Domnului să ne rugăm.

RUGĂCIUNEA PROSCOMIDIEI DUPĂ AȘEZAREA SFINTELOR DARURI PE SFÂNTA MASĂ (cu voce scăzută)

Doamne Dumnezeule atotținător, Care singur ești sfânt și primești jertfa de laudă de la cei ce Te cheamă cu toată inima, primește și rugăciunea noastră, a sărmanilor păcătoși, și du-o la sfântul Tău altar; fă-ne vrednici să-ți aducem daruri și jertfe spirituale pentru păcatele noastre și pentru cele din neștiință ale poporului; învrednicește-ne să aflăm har înaintea Ta ca să fie bine primită jertfa noastră și Spiritul cel bun al harului Tău să Se coboare peste noi, peste aceste daruri ce sunt aici de față și peste întreg poporul Tău.

Diaconul:

Apără-ne și ne mântuiește, miluiește-ne și ne păzește, Dumnezeule, cu harul Tău.

Toată ziua desăvârșită, sfântă, în pace și fără păcat, de la Domnul să cerem.

Strana: Dă-ne, Doamne.

Înger aducător de pace, îndrumător credincios, păzitor al sufletelor și al trupurilor noastre, de la Domnul să cerem

Milă și iertare pentru păcatele și greșelile noastre, de la Domnul să cerem.

Toate cele bune și de folos sufletelor noastre și pace lumii, de la Domnul să cerem.

Restul vieții noastre, în pace și în convertire să-l petrecem, de la Domnul să cerem.

Sfârșit creștinesc vieții noastre, fără durere, fără mustrare, în pace și răspuns bun la înfricoșătoarea judecată a lui Cristos, de la Domnul să cerem.

Aducându-ne aminte de preasfânta, curata, preabinecuvântata, mărita noastră Doamnă, Născătoarea de Dumnezeu și pururea Fecioara Maria și de toți sfinții, pe noi înșine, unii pe alții și toată viața noastră lui Cristos Dumnezeu să o dăm.

Strana: ție, Doamne.

Preotul spune cu voce ridicată:

Cu îndurările Fiului Tău unicul născut, împreună cu Care ești preamărit, cu preasfântul Tău Spirit, bun și dătător de viață, acum și pururea și în vecii vecilor.

Strana: Amin.

Preotul:

Pace tuturor.

Strana: Și spiritului tău.

Diaconul:

Să ne iubim unii pe alții , ca în același gând să mărturisim.

Strana: Pe Tatăl, pe Fiul și Spiritul Sfânt, Treimea cea de o ființă și nedespărțită.

Preotul se închină, spunând cu voce scăzută:

Te iubesc, Doamne, tăria mea, Domnul este ocrotitorul și scăparea mea.

Sărută apoi sfintele daruri așa cum sunt acoperite: mai întâi deasupra sfântului Disc, apoi deasupra sfântului Potir și la urmă marginea sfintei mese dinaintea lui. Dacă vor fi mai mulți preoți, sărută și ei sfintele daruri și apoi unul pe altul pe umeri. Cel mai mare spune cu voce ridicată către credincioși:

Cristos, în mijlocul nostru !

Asistența răspunde:

Este și va fi !

Diaconul se închină o dată cu Preotul, sărută orarul acolo unde este semnul crucii și apoi spune cu voce ridicată:

Înțelepciune!

Să ne mărturisim credința.

Preotul ridică aerul deasupra sfintelor daruri. Dacă sunt mai mulți preoți țin și ei colțurile aerului deasupra sfintelor daruri și îl mișcă încet, rostind împreună cu poporul mărturisirea credinței.

Cred într-Unul Dumnezeu, Tatăl atotținătorul, creatorul cerului și al pământului, al tuturor celor văzute și nevăzute

Și într-Unul Domn, Isus Cristos, Fiul lui Dumnezeu Unul născut Care din Tatăl S-a născut mai înainte de toți vecii; Lumină din Lumină, Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat, născut, nu creat, de o ființă cu Tatăl, prin Care toate au fost făcute;

Care, pentru noi oamenii și pentru mântuirea noastră, S-a coborât din ceruri, S-a întrupat prin Spiritul Sfânt din Fecioara Maria și S-a făcut om;

Și S-a răstignit pentru noi în zilele lui Ponțiu Pilat, a pățimit și S-a îngropat;

Și a înviat a treia zi, după Scripturi;

Și S-a înălțat la ceruri și șade de-a dreapta Tatălui;

Și iarăși va veni cu mărire să judece viii și morții, a Cărui Împărăție nu va avea sfârșit.

Și în Spiritul Sfânt, Domnul și dătătorul de viață, Care din Tatăl purcede, Cel Ce împreună cu Tatăl și cu Fiul este adorat și mărit, Care a grăit prin Profeți.

Și într-Una, Sfântă, Catolică și Apostolică Biserică;

Mărturisesc un Botez spre iertarea păcatelor;

Aștept învierea morților

Și viața veșnică ce va urma. Amin.

După aceea Preotul sărută aerul, îl strânge și îl pune de-o parte.

Diaconul, stând la locul său în mijlocul bisericii, spune:

Să stăm reculeși, în sfântă frică, să luăm aminte, sfânta jertfă în pace s-o aducem.

Strana: Jertfă de împăcare, jertfă de laudă.

Diaconul se închină, intră în altar și veghează asupra sfintelor daruri.

Preotul, cu fața spre popor, spune cu voce ridicată:

Harul Domnului nostru Isus Cristos, dragostea lui Dumnezeu Tatăl și împărtășirea Spiritului Sfânt să fie cu voi cu toți.

Strana: Și cu spiritul tău.

Preotul, cu mâinile ridicate, spune:

Sus să avem inimile.

Strana: Le avem către Domnul.

Preotul:

Să-I mulțumim Domnului.

Strana: Vrednic și drept este
să ne închinăm Tatălui, Fiului și Spiritului Sfânt, Treimii celei de o ființă și nedespărțită.

Preotul se roagă cu voce scăzută:

Vrednic și drept este să-ți cântăm și să Te preamărim, să-ți mulțumim și să Te adorăm în tot locul stăpânirii Tale. Că Tu singur ești Dumnezeu: de nespus, necuprins cu mintea, nevăzut, de neatins, Ființa veșnică și pururea aceeași, Tu și Fiul Tău unicul născut și Spiritul Tău cel Sfânt. Tu ne-ai adus de la neființă la ființă și, după ce am căzut, iarăși ne-ai ridicat și n-ai încetat să faci totul până ce ne-ai condus la cer și ne-ai dăruit Împărăția Ta care va veni. Pentru toate acestea Îți mulțumim ție și Fiului Tău unicul născut și Spiritului Tău cel Sfânt, pentru toate binefacerile cunoscute și necunoscute,

pe care le-ai făcut pentru noi, pe care le știm și pe care nu le știm. Îți mulțumim și pentru Liturghia aceasta pe care ai binevoit să o primești din mâinile noastre, deși stau împrejurul Tău mii de Arhangheli și nenumărați Îngeri, Heruvimii și Serafimii, cu câte șase aripi și cu ochi mulți, care se înalță în zbor,

Preotul spune cu voce ridicată:

Cântând, strigând, glas înălțând și rostind imnul de biruință:

În acest timp Diaconul ia steluța de pe sfântul Disc, face cu ea semnul crucii deasupra Discului, o sărută și o pune deoparte.

Strana: Sfânt, Sfânt, Sfânt e Domnul Sabaot; plin este cerul și pământul de mărirea Ta. Osana în cele de sus. Binecuvântat este cel ce vine în numele Domnului. Osana în cele de sus.

Preotul, cu mâinile ridicate, se roagă cu voce scăzută:

Împreună cu aceste fericite puteri și noi, Stăpâne iubitor de oameni, strigăm și rostim: Sfânt ești și preasfânt, Tu și Fiul Tău unicul născut și Spiritul Tău cel Sfânt. Sfânt ești și preasfânt și plină de strălucire este mărirea Ta. Tu atât de mult ai iubit lumea, încât pe Fiul Tău unicul născut L-ai dat ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică. (Preotul coboară mâinile și continuă:) Venind El și îndeplinind întreaga lucrare a mântuirii noastre, în noaptea în care a fost trădat ori, mai bine zis, El Însuși S-a dat pentru viața lumii, a luat pâinea în sfintele, preacuratele

și neprihănitele Sale mâini și, după ce a mulțumit, a binecuvântat-o (+), a sfințit-o, a frânt-o și a dat-o sfinților Săi Învățăcei și Apostoli, zicând:

Preotul binecuvântează sfânta pâine cu evlavie și apoi spune:

Cu voce solemnă:

Luați, mâncați, Acesta este Trupul Meu, Care pentru voi Se frânge, spre iertarea păcatelor.

Preotul face o închinare adâncă.

Strana: Amin.

În timp ce Preotul spune cuvintele consacrării, Diaconul arată mai întâi spre sfântul Disc, apoi spre sfântul Potir, ținând și orarul cu trei degete ale mâinii drepte.

Preotul spune cu voce scăzută:

La fel a făcut (+) și cu Potirul, după cină, zicând:

Preotul arată cu palma deschisă spre sfântul Potir, binecuvântează și apoi spune:

Cu voce solemnă:

Beți din acesta toți, Acesta este Sângele Meu al Legii celei noi, Care pentru voi și pentru mulți Se varsă, spre iertarea păcatelor.

Strana: Amin.

Preotul continuă apoi cu voce scăzută:

Faceți-o aceasta în amintirea Mea.

Preotul face din nou o închinare adâncă și apoi se roagă cu voce scăzută, cu capul aplecat:

Aducându-ne aminte de această poruncă mântuitoare și de toate câte au fost făcute pentru noi: de cruce, de mormânt, de învierea de a treia zi, de înălțarea la cer, de șederea de-a dreapta (Tatălui) și de preamărita a doua venire,

Cu voce ridicată:

Ale Tale, dintru ale Tale, ție ți le oferim, din toate și pentru toate.

În timp ce Preotul spune acestea, Diaconul prinde cu mâinile cruciș: Discul cu dreapta și Potirul cu stânga și, înălțându-le, face cu ele semnul crucii.

Strana: Pe Tine Te laudăm, pe Tine Te adorăm, ție Îți mulțumim, Doamne, și ne rugăm ție, Dumnezeuul nostru.

Preotul se roagă cu voce scăzută:

Îți mai aducem acest cult spiritual și fără vărsare de sânge și Te invocăm, Te rugăm și smeriți Te implorăm: trimite-L pe Spiritul Tău cel Sfânt peste noi și peste aceste daruri oferite.

Diaconul merge mai aproape de Preot, se închină amândoi înaintea sfintei mese și se roagă cu voce scăzută , cu mâinile ridicate:

Doamne, Cel Ce pe Preasfântul Tău Spirit în ora a treia L-ai trimis Apostolilor Tăi, pe Acela, Bunule, nu-L lua de la noi, ci înnoiește-L în noi, care ne rugăm ție.

Stih: **Inimă curată zidește în mine, Dumnezeule, și înnoiește spiritul meu în inima mea.**

Stih: Nu mă lepăda de la fața Ta și Spiritul Tău cel Sfânt nu-L lua de la mine.

Preotul arată cu evlavie spre Sfânta Pâine și spune:

Și fă ca pâinea aceasta, adică cinstitul Trup al Cristosului Tău,

Preotul arată cu evlavie spre Sfântul Potir și spune:

Și ce este în potirul acesta, adică cinstitul Sânge al Cristosului Tău,

Preotul arată cu evlavie spre ambele specii și spune:

Pe care le-ai prefăcut cu Spiritul Tău Sfânt,

Se închină amândoi. Apoi Diaconul, aplecându-și capul, spune către Preot:

Amintește-mă, Părinte, pe mine, păcătosul..

Preotul îl binecuvântează și spune:

Să te amintească Domnul Dumnezeu în Împărăția Sa, totdeauna, acum și pururea și în vecii vecilor.

Diaconul: Amin. Apoi merge la locul unde stătea mai înainte și veghează asupra celor Sfinte.

Preotul se roagă cu voce scăzută:

Să le fie celor ce se vor cumineca spre curățirea inimii, spre iertarea păcatelor, spre împărtășirea Spiritului Sfânt, spre desăvârșirea Împărăției Cerurilor, spre încrederea în Tine, iar nu spre judecare sau spre osândire.

Îți mai oferim acest cult spiritual cu cei răposați în credință: Strămoșii, Părinții, Patriarhii, Profeții, Apostolii, Propovăduitorii, Evangheliștii, Martirii, Mărturisitorii, Pustnicii, cu toți cei ce au trăit în înfrânare și cu fiecare suflet răposat în credință desăvârșită.

Diaconul cădește sfânta masă de jur împrejur și amintește pe cine dorește dintre vii sau morți.

Preotul spune cu voce ridicată:

Mai ales cu preasfânta, curata, preabinecuvântata, mărita noastră Doamnă, Născătoarea de Dumnezeu și pururea Fecioara Maria.

Strana: Vrednic este cu adevărat să te fericim pe tine, Născătoare de Dumnezeu, pe cea pururea fericită și neprihănită și Mama Dumnezeului nostru.

Pe tine, cea mai venerată decât Heruvimii și neasemănat mai mărită decât Serafimii, care, rămânând curată, pe Dumnezeu Cuvântul L-ai născut, pe tine, cea cu adevărat Născătoare de Dumnezeu, te mărim.

În timpul acestei cântări Diaconul citește dipticele morților, iar Preotul se roagă cu voce scăzută:

Cu Sfântul Ioan Botezătorul, cu Sfinții măriți și lăudați Apostoli, cu sfântul (N), a cărui pomenire o facem, și cu toți sfinții Tăi, pentru ale căror rugăciuni, ocrotește-ne, Dumnezeule, și adu-ți aminte de toți cei adormiți în speranța învierii spre viața veșnică.

Aici Preotul poate aminti pe cine dorește, vii sau morți.

La cei vii spune:

Pentru mântuirea, cercetarea și iertarea de păcate a servului lui Dumnezeu (N).

La cei morți spune:

Pentru odihna și iertarea sufletului servului Tău (N), în loc luminos, de unde a fugit orice durere, întristare și suspinare. Odihnește-l, Dumnezeul nostru, și așează-l unde strălucește lumina feței Tale.

Te rugăm, adu-ți aminte, Doamne. de toți Episcopii dreptcredincioși, de cei ce drept învață cuvântul adevărului Tău, de toată preoția și diaconimea în Domnul, de tot ordinul preoțesc și cel călugăresc.

Îți mai aducem acest cult spiritual pentru toată lumea, pentru Sfânta Biserică Catolică și Apostolică, pentru cei ce trăiesc în sfințenie și curăție, pentru conducătorii noștri și ai tuturor popoarelor. Dă-le, Doamne, guvernare pașnică, înțeleaptă și dreaptă, ca și noi, în liniștea lor, să putem trăi viață lină, în cucernicie și cuviință.

Cu voce ridicată:

Mai întâi adu-ți aminte, Doamne, de Preafericitul Părinte (N), Papa Romei, de Înalt Preasfințitul Arhiepiscop - Mitropolit (N), de (Înalt)Preasfințitul nostru (Arhi)Episcop (N), pe care dăruiește-i sfintelor Tale biserici în pace, cu râvnă, onorați, sănătoși, cu viață îndelungată, drept învățând cuvântul adevărului Tău.

Diaconul se întoarce spre sfintele uși, ținând orarul cu trei degete, și spune:

Și de toți și de toate.

Strana: Și de toți și de toate.

Diaconul citește dipticele celor vii.

Preotul se roagă cu voce scăzută:

Adu-ți aminte, Doamne, de orașul (sau satul) acesta în care trăim, de toate orașele și satele și de cei ce locuiesc în ele cu credință. Adu-ți aminte, Doamne, de cei ce sunt în călătorie, de cei bolnavi, de cei ce muncesc, de prizonieri, de

cei închiși și de eliberarea lor. Adu-ți aminte, Doamne de cei ce aduc daruri în sfintele Tale biserici și fac bine celor săraci și năpăstuiți și peste noi toți revarsă-ți milele Tale.

Preotul spune cu voce ridicată:

Și dă-ne nouă ca toți, cu o gură și cu o inimă, să preamărim și să cântăm preaveneratul Tău nume plin de măreție, al Tatălui, al Fiului și al Spiritului Sfânt, acum și pururea și în vecii vecilor.

Strana: Amin.

Preotul se întoarce spre ușile împărătești și salută poporul spunând cu voce ridicată:

Și să fie milele marelui nostru Dumnezeu și Mântuitor, Isus Cristos, cu voi cu toți.

Strana: Și cu spiritul Tău.

Diaconul primește binecuvântare de la Preot, iese din altar și, de la locul obișnuit, spune:

După ce i-am amintit pe toți sfinții, iară și iară, cu pace, Domnului să ne rugăm.

Strana: Doamne, îndură-Te -

Pentru prețioasele daruri ce au fost aduse și sfințite, Domnului să ne rugăm.

Ca Dumnezeu nostru iubitor de oameni, Care le-a primit ca pe o plăcută mireasmă spirituală în sfântul Său altar ceresc și imaterial, să ne trimită în schimb dumnezeiescul har și darul Spiritului Sfânt, să ne rugăm.

Pentru ca să fim ocrotiți de orice supărare, mânie, primejdie și nevoie, Domnului să ne rugăm.

Apără-ne și ne mântuiește, miluiește-ne și ne păzește, Dumnezeu, cu harul Tău.

Toată ziua desăvârșită, sfântă, în pace și fără păcat, înger aducător de pace, îndrumător credincios, păzitor al sufletelor și al trupurilor noastre, de la Domnul să cerem.

Strana: Dă-ne, Doamne (sau: Dăruiește-ne, Doamne).

Milă și iertare pentru păcatele și greșelile noastre, toate cele bune și de folos sufletelor noastre și pace lumii, de la Domnul să cerem.

Ca restul vieții noastre, în pace și în convertire să-l petrecem, sfârșit creștinesc vieții noastre, senin, fără durere, fără remușcare și răspuns bun la înfricoșătoarea judecată a lui Cristos, de la Domnul să cerem.

Cerând unitatea credinței și împărtășirea Spiritului Sfânt, pe noi înșine, unii pe alții și toată viața noastră lui Cristos Dumnezeu să o dăm.

Strana: Ție, Doamne.

Preotul se roagă cu voce scăzută:

Stăpâne iubitor de oameni, ție Îți încredințăm toată viața și speranța noastră, pe Tine Te invocăm și smeriți Te implorăm: învrednicește-ne să ne împărtășim în conștiință curată cu cereștile și înfricoșătoarele Tale Taine ale acestei sfinte mese spirituale spre iertarea păcatelor și a greșelilor, spre împărtășirea cu Spiritul Sfânt, spre moștenirea Împărăției cerurilor, spre o mai mare încredere în Tine, iar nu spre judecată sau spre osândire.

Preotul spune cu voce ridicată:

Și învrednicește-ne, Stăpâne, cu încredere și fără osândire, să cutezăm a Te chema Tată, pe Tine, Dumnezeule ceresc, și a zice:

Poporul:

Tatăl nostru, Care ești în ceruri, sfințească-Se numele Tău, vină Împărăția Ta, facă-se voia Ta, precum în cer, așa și pe pământ. Pâinea noastră cea de toate zilele dă-ne-o nouă astăzi și iartă-ne păcatele noastre, precum și noi îi iertăm pe cei ce ne greșesc, și nu ne lăsa pe noi în ispită, ci ne mântuiește de cel rău.

Preotul spune și el, cu voce scăzută, cu mâinile ridicate: Tatăl nostru - și apoi

Cu voce ridicată:

Că a Ta este Împărăția, puterea și mărirea, a Tatălui, a Fiului și a Spiritului Sfânt, acum și pururea și în vecii vecilor.

Strana: Amin.

Preotul:

Pace tuturor.

Strana: Și spiritului tău.

Diaconul: Capetele voastre, Domnului să le plecați.

Stana: ție, Doamne.

Preotul se roagă cu voce scăzută:

Îți mulțumim, Împărate nevăzut, Cel Ce cu puterea Ta nemăsurată pe toate le-ai făcut și, în bogăția milei Tale, din neființă la ființă pe toate le-ai adus. Privește, Stăpâne, din cer spre cei ce și-au aplecat capetele înaintea Ta, că nu și le-au aplecat în fața unui om, ci în fața Ta, cutremurătorule Dumnezeu. Tu, deci, Stăpâne, fă ca aceste daruri oferite să fie spre binele tuturor, după trebuința deosebită a fiecăruia: cu cei ce călătoresc, împreună cu ei călătorește, pe cei bolnavi vindecă-i, Cel ce ești vindecătorul sufletelor și al trupurilor noastre.

Cu voce ridicată:

Cu darul, cu îndurările și cu iubirea de oameni a Fiului Tău unicul născut, împreună cu Care ești preamărit, cu preasfântul Tău Spirit bun și dătător de viață, acum și pururea și în vecii vecilor.

Strana: Amin.

Preotul se roagă cu voce scăzută, cu mâinile ridicate:

Doamne Isuse Cristoase, Dumnezeul nostru, privește spre noi din sfântul Tău locaș și de pe tronul de mărire al Împărăției Tale și vino să ne sfințești, Tu, Care, sus, împreună cu Tatăl șezi, iar aici, împreună cu noi, în chip nevăzut ești de față.

Învrednicește-ne, prin mâna Ta puternică, să primim Preacuratul Tău Trup și Preascumpul Tău Sânge și, prin noi, tot poporul Tău.

Preotul și Diaconul, acolo unde se află, se închină în fața Sfintei Euharistii de pe altar, spunând cu voce scăzută:

Dumnezeule, fii milostiv față de mine, păcătosul.

În timp ce Preotul înalță Sfântul Trup, Diaconul spune cu voce ridicată:

Să luăm aminte.

Preotul, înălțând Sfântul Trup, spune:

Cele sfinte, sfinților.

Strana: Unicul Sfânt, unicul Domn este Isus Cristos, întru mărirea lui Dumnezeu Tatăl. Amin.

Cântăreții cântă cuminecarul zilei sau al sfântului.

Diaconul își încinge orarul cruciș și, intrând în altar, se oprește la dreapta Preotului și spune:

Frânge, Părinte, Sfânta Pâine.

Preotul frânge în patru Sfânta Pâine, cu atenție și evlavie, spunând:

Se frânge și Se împarte Mielul lui Dumnezeu, Fiul Tatălui, Cel Ce Se frânge dar nu Se împarte, Cel Ce pururea Se dăruiește spre mâncare, dar nicicând nu Se sfârșește, ci, pe cei care se împărtășesc cu El, îi sfințește.

FRÂNGEREA SFINTEI PÂINI.

Această parte **IS** se pune în potir

NI Cu aceste părți se cuminecă **KA**

Preotul și ceilalți slujitori

HS

După ce Preotul a făcut frângerea, Diaconul, arătând cu orarul spre sfântul Potir, spune:

Împlinește, Părinte, sfântul Potir.

Preotul ia partea însemnată cu **IS** și face cu ea cruce deasupra sfântului Potir spunând:

Împlinirea credinței prin Spiritul Sfânt. Apoi o pune în sfântul Potir.

Diaconul: Amin. Apoi ia apa fierbinte și spune către Preot:

Binecuvântează, Părinte, apa fierbinte.

Preotul binecuvântează, spunând:

Binecuvântată (+) este râvna fierbinte a sfinților Tăi, totdeauna, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

Diaconul toarnă câteva picături, în formă de cruce, în sfântul potir, spunând:

Râvna credinței plină de Spiritul Sfânt. Amin.

Diaconul pune la o parte vasul cu apa fierbinte și se retrage în spatele altarului.

Preotul îi spune Diaconului: **Diacone, apropie-te.** Acesta vine, se închină cu evlavie și cere iertare, spunând:

Dă-mi, Părinte, Preascumpul și Preasfântul Trup al Domnului, Dumnezeuului și Mântuitorului nostru Isus Cristos.

Preotul ia o bucată din Sfântul Trup și i-o dă spunând:

Preascumpul și Preasfântul Trup al Domnului, Dumnezeuului și Mântuitorului nostru Isus Cristos ți Se dă ție, Diaconul (N), spre iertarea păcatelor tale și spre viața de veci.

Diaconul se duce în spatele altarului, ținând cu evlavie Sfântul Trup, își apleacă capul și se roagă împreună cu Preotul.

Preotul ia o bucată din Sfântul Trup, spunând:

Preascumpul și Preasfântul Trup al Domnului, Dumnezeuului și Mântuitorului nostru Isus Cristos mi Se dă mie, Preotul (N), spre iertarea păcatelor mele și spre viața de veci.

Apoi Preotul spune:

Cu sfântă frică, cu credință și evlavie să ne apropiem.

Strana: Binecuvântat este cel ce vine...

După aceasta, Preotul, strana și credincioșii rostesc împreună rugăciunea: **Cred, Doamne, și mărturisesc...** În timpul acestei rugăciuni se cuminecă celebranții, cu ambele specii, potrivit rânduiei.

Cred, Doamne, și mărturisesc că Tu ești cu adevărat Cristos, Fiul lui Dumnezeu cel viu, Care ai venit în lume să-i mântuiești pe cei păcătoși, dintre care cel dintâi sunt eu. Cred de asemenea că Acesta este cu adevărat Preacuratul Tău Trup și Preascumpul Tău Sânge. Deci, Te rog, miluiește-mă și iartă-mi greșelile pe care le-am făcut cu voință și fără voință, cu gândul, vorba sau fapta, știind sau neștiind, și învrednicește-mă să mă împărtășesc, fără osândă, cu Preacuratele Tale Taine, spre iertarea păcatelor și spre viața veșnică. Amin.

Cinei Tale, cea de taină, Fiule al lui Dumnezeu, astăzi pârtaș primește-mă, că nu voi dezvălui dușmanilor Taina Ta, nici nu Te voi săruta ca Iuda, ci, ca tâlharul mărturisind, strig către Tine: adu-ți aminte de mine, Doamne, în Împărăția Ta.

Nu spre acuzare sau osândire să-mi fie împărtășirea cu Preasfintele Tale Taine, Doamne, ci spre vindecarea sufletului și a trupului. Amin.

Preotul ia cu amândouă mâinile, împreună cu purificatorul, sfântul Potir și se cuminecă din el, spunând:

Mă cuminec eu, servul lui Dumnezeu, Preotul (N), cu Preascumpul și Preasfântul Sânge al Domnului, Dumnezeului și Mântuitorului nostru Isus Cristos spre iertarea păcatelor mele și spre viața de veci.

Își șterge apoi buzele și marginea potirului cu purificatorul pe care îl are în mână, sărută Potirul, apoi spune:

Iată, S-a atins de buzele mele și îmi va șterge fărădelegile și mă va curăți de păcate.

Apoi îl cheamă pe Diacon, spunând:

Diacone, apropie-te.

Diaconul vine, se închină și spune:

Iată, vin la nemuritorul Împărat.

Preotul spune:

Se cuminecă servul lui Dumnezeu, Diaconul (N), cu Preascumpul și Preasfântul Sânge al Domnului, Dumnezeului și Mântuitorului nostru Isus Cristos spre iertarea păcatelor și spre viața de veci.

După ce l-a cuminecat, Preotul spune:

Iată, S-a atins de buzele tale și îți va șterge fărădelegile și de păcate te va curăți.

Dacă la Liturghie servesc mai mulți Preoți și Diaconi, la împărtășirea cu Sfântul Trup vin mai întâi Diaconii care primesc de la cel mai mare câte o părticică din Sfântul Trup.

Vin apoi preoții, care își iau singuri câte o părticică din Sfântul Trup. La sfârșit vine și cel mai mare și își ia o părticică.

Apoi, cel mai mare, luând sfântul potir, se împărtășește primul, urmat de ceilalți preoți concelebranți. Ultimul îi împărtășește pe Diaconi.

Dacă sunt credincioși care vor să se împărtășească, Preotul ia sfântul Potir, merge în afara altarului la locul obișnuit și, ținându-l deasupra aerului, ia de pe sfântul Disc câte o părticică din Sfântul Trup, o înmoaie în Sfântul Sânge și îi cuminecă pe credincioși, care vin pe rând, spunând la fiecare din ei: *Se cuminecă servul (serva) lui Dumnezeu (N) cu Preascumpul și Preasfântul Trup și Sânge al Domnului nostru Isus Cristos spre iertarea păcatelor și spre viața de veci.* Credincioșii vin, se închină și apoi primesc cu evlavie Sfintele Taine, apoi iau o bucată de anaforă.

În timpul cuminecării se cântă cântări bisericesti.

După ce a terminat cuminecarea credincioșilor, Preotul binecuvântează poporul cu sfântul Potir, spunând:

Cu voce ridicată:

Mântuiește, Dumnezeule, poporul Tău și (+) binecuvântează moștenirea Ta.

Strana: Am văzut lumina cea adevărată, am primit Spiritul ceresc, am aflat credința cea adevărată, nevăzutei Sfintei Treimi închinându-ne, căci Ea ne-a mântuit.

Preotul așează Sfintele Taine pe altar, se închină și cădește spunând cu voce scăzută:

Înalță-Te deasupra cerurilor, Dumnezeule, și mărirea Ta să domnească peste întreg pământul.

Preotul dă sfântul Disc Diaconului. Acesta îl ia cu evlavie și îl duce la masa proscomidiei. Preotul se închină, ia sfântul Potir, se întoarce spre popor și spune cu voce scăzută:

Binecuvântat este Dumnezeul nostru,

Și cu voce ridicată:

Totdeauna, acum și pururea și în vecii vecilor.

Și duce sfântul Potir la masa proscomidiei.

Strana: Amin. Să se umple gurile noastre de lauda Ta, Doamne, ca să laudăm mărirea Ta, că ne-ai învrednicit să ne împărtășim cu sfintele, nemuritoarele și adoratele Tale Taine dătătoare de viață. Întărește-ne dintru sfințenia Ta, toată ziua să ne învățăm dreptatea Ta. Aleluia, aleluia, aleluia.

Diaconul iese pe ușa dinspre miazănoapte și, de la locul obișnuit, spune ectenia:

Ridicați-vă! După ce ne-am împărtășit cu dumnezeieștile, sfintele, preacuratele, nemuritoarele, cereștile, dătătoarele de viață și înfricoșătoarele Taine ale lui Cristos, cu vrednicie să-l mulțumim Domnului.

Strana: Doamne, îndură-Te -

RUGĂCIUNEA DE MULȚUMIRE:

Îți mulțumim, Stăpâne, iubitor de oameni, binefăcătorul sufletelor noastre, că și în ziua de azi ne-ai învrednicit de Tainele Tale cerești și nemuritoare. Călăuzește-ne pe calea dreaptă, întărește-ne pe toți în sfânta frică față de Tine, păzește-ne viața și sprijinește pașii noștri, pentru rugăciunile și mijlocirile măritei noastre Doamne, Născătoarea de Dumnezeu și pururea Fecioara Maria, și ale tuturor sfinților Tăi.

Apără-ne și ne mântuiește, miluiește-ne și ne păzește, Dumnezeule, cu darul Tău.

Ziua toată, desăvârșit sfântă, cu pace și fără păcate cerând, pe noi înșine, unii pe alții și toată viața noastră lui Cristos Dumnezeu să o dăm.

Strana: ție, Doamne.

Preotul strânge antimisul și face peste el semnul crucii cu Evanghelia, spunând:

Cu voce ridicată:

Că Tu ești sfințirea noastră și ție Îți înălțăm mărire, Tatălui, Fiului și Spiritului Sfânt, acum și pururea și în vecii vecilor.

Strana: Amin

Preotul spune cu voce ridicată:

Cu pace să ieșim.

Strana: În numele Domnului.

Diaconul: Domnului să ne rugăm.

Strana: Doamne, îndură - Te - Părinte, binecuvântează.

RUGĂCIUNEA AMVONULUI PE CARE O CITEȘTE PREOTUL CU VOCE RIDICATĂ ÎN AFARA ALTARULUI

Doamne, Care îi binecuvântezi pe cei ce Te preamăresc și îi sfințești pe cei ce cred în Tine, mântuiește poporul Tău și binecuvântează moștenirea Ta. Biserica Ta întreagă păzește-o, sfințește-i pe cei ce iubesc înfrumusețarea casei Tale; Tu, pe aceia, preamărește-i cu puterea Ta dumnezeiască și nu ne părăsi pe noi care sperăm în Tine. Dăruiește pace lumii Tale, bisericilor Tale, preoților, conducătorilor și întreg poporului Tău. Pentru că tot darul cel bun și tot harul desăvârșit este de sus și coboară de la Tine, Părintele luminilor, și ție Îți înălțăm mărire, mulțumire și închinare. Tatălui, Fiului și Spiritului Sfânt, acum și pururea și în vecii vecilor.

Strana: Amin. Fie numele Domnului binecuvântat de acum și până în veac.

RUGĂCIUNEA LA CONSUMAREA SFINTELOR TAINE:

Se spune de către cel care consumă Sfintele Taine,

după ce a purificat Discul și Potirul

Cristoase Dumnezeuul nostru, Cel Ce ești împlinirea Legii și a Profetilor, Care ai împlinit toată misiunea primită de la Tatăl, umple și inimile noastre de bucurie și veselie totdeauna, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

După terminarea rugăciunii amvonului Diaconul intră și el în altar, merge la masa proscomidiei și consumă cu evlavie și atenție sfintele Taine, ca nu cumva să cadă ceva pe jos sau să rămână vreo fărâmitură, apoi își spală mâinile.

Preotul revine la masa altarului, iese din altar și binecuvântează poporul spunând:

Binecuvântarea (+) și milostivirea Domnului să coboare peste noi, cu al Său dar și cu a Sa iubire de oameni, totdeauna, acum și pururea și în vecii vecilor.

Strana: Amin.

Preotul:

Mărire ție, Cristoase Dumnezeule, speranța noastră, mărire ție.

Strana: Mărire - Și acum - Doamne, îndură-Te - Părinte, binecuvântează.

Duminica, Preotul spune:

Cel Ce a înviat din morți, Cristos, adevăratul nostru Dumnezeu, pentru rugăciunile preacuratei Sale Mame, cu puterea onoratei Cruci dătătoare de viață, cu mijlocirile Puterilor cerești fără trup, pentru rugăciunile onoratului Profet și Înaintemergător Ioan Botezătorul, ale sfinților laudați Apostoli, (ale sfântului (N), patronul Eparhiei sau Parohiei), ale sfinților măriți și învingători martiri, ale sfinților noștri Părinți purtători de Dumnezeu, ale Sfântului Niceta de Remesiana, Apostolul Românilor, ale Sfântului Ioan Gură-de-Aur, Arhiepiscopul Constantinopolului, ale sfinților și dreptilor Părinți Ioachim și Ana, (ale sfântului zilei), a cărui amintire o facem, și ale tuturor sfinților, să Se îndure spre noi și să ne mântuiască, fiind bun și iubitor de oameni.

Iar în celelalte zile:

Cristos, adevăratul nostru Dumnezeu, pentru rugăciunile Mamei Sale preacurate, ale Sfântului nostru Părinte Ioan Gură-de-Aur, Arhiepiscopul Constantinopolului, și ale tuturor sfinților, să Se îndure spre noi și să ne mântuiască, fiind bun și iubitor de oameni.

PENTRU ARMONIZAREA RELAȚIILOR DINTRE STATUL ROMÂN ȘI BISERICA GRECO-CATOLICĂ

Tertulian LANGA

Résumé. Pour l'harmonisation des relations de l'Etat Roumain avec l'Eglise Greco-catholique. Les relations de l'État Roumain avec l'Église Greco-Catholique se jouent au niveau de la liberté religieuse, du droit à la propriété et du droit à la vérité historique et morale, présents dans la Déclaration des Droits de l'Homme et dans la Déclaration concernant les principes fondamentaux de justice et les victimes des abus. Face au non-respect de ces droits l'Église Greco-Catholique se voit obligée à faire appel au Tribunal International de la Haye, pour l'annulation du décret 358, de 01.10.1948, qui envoyait l'Église Greco-Catholique dans la clandestinité et la privait de ses propriétés.

Întrucât subiectul ales poate comporta și perceperi subiective, atât în vederea dezbaterei lui, cât și pentru elucidarea contextului istoric care îl încadrează, este util să fie luate în considerare unele norme de drept obiective. Pentru început, contextul istorico – politic.

Din momentul intervenției brutale a comunismului pe scena vieții politice românești, și la noi în țară a devenit inevitabil conflictul dintre concepția marxistă despre stat – vehement exclusivistă – și toate celelalte concepții despre stat și despre Biserică. Marxism – leninismul impus României de către imperialismul sovietic, concepea statul drept o organizație politică a clasei economice și politice dominante, având ca scop apărarea noii ordini și reprimarea împotrivirii altor clase din teritoriul și populația asupra cărora urma să-și exercite autoritatea această formă de organizație statală¹. Evident, avem de-a face cu o definiție inspirată de “lupta de clasă” – sintagmă aruncată pe eșichierul politic european de către Karl Marx și crunt implementată de Lenin în statul sovietic. Apariția doctrinei marxiste a fost favorizată și de profunda criză morală pe care o străbătea Europa în acel timp, căci nu era vorba numai de dificultăți politice sau economice, ci și de falimentul moral consecutiv Revoluției Franceze².

Având în vedere ateismul militant profestat de marxism – leninismul ostil categoric oricărei credințe în supranatural și negând orice formă de religie, este limpede că trupele sovietice au avut misiunea să instaureze în România o formă statală fără religie, – de ce să nu o spunem? – un stat păgân, în care să fie combătută și eliminată, prin toate mijloacele, credința din viața poporului român ocupat. Diametral opusă acestei concepții despre stat, avem concepția creștină, potrivit căreia statul este o uniune socială și politică necesară propășirii

¹ Cf. Dicționarul explicativ al limbii române (DEX), p. 888.

² Cf. THEO – Nouvelle Encyclopédie, Ed. Droguet – Ardant, Paris, 1989, p.424.

persoanelor și comunității umane, organizația statală având rolul de a asigura binele comun, natural și supranatural, voit de Dumnezeu. Cei care au contribuit mai mult la elaborarea acestei concepții a Bisericii despre rolul statului în viața persoanelor, comunității au fost sfântul Augustin³ și sfântul Toma de Aquino⁴.

Gândirea acestora stă la baza doctrinei sociale a Bisericii, prezentată în enciclicele sociale ale lui Leon XIII-lea (*Inscrutabili Dei Consilio*; *Aeterni Patris*; *Immortali Dei*; *Libertas praestantissimum*; *Sapientiae christianae*; *Gravis de communi*), ca și în cele ale lui Pius XII, (*Humani generis*), Ioan XXII (*Pacem in terris*), Paul VI (*Populorum Progressio*) și Ioan Paul II (*Sollicitudo rei socialis*; *Centessimus annus*), fără a omite documentele conciliului Vatican II (*Dignitatis humanae*; *Gaudium et spes*)⁵.

Cunoscând trecutul de intransigentă luptă spirituală și politică al Bisericii Greco-Catolice și inaptitudinea ei pentru vreun compromis, prima instituție religioasă pe care regimul comunist a urmărit să o elimine a fost tocmai această Biserică. Prin violenta suprimare a libertății Bisericii Greco-Catolice din România, noua putere politică și-a demonstrat obediența față de puterea tutelară sovietică și, totodată fidelitatea față de ideologia marxist – leninistă. Până aici, corect din acest punct de vedere, însă bizar și illogic pentru o gândire care își proclamă europenitatea, este faptul că deși, din 1955, România este membră a O.N.U., ea totuși, nici până astăzi, nu își face proprie doctrina Națiunilor Unite și a Consiliului Europei despre statul de drept, nici concepția acestora despre drepturile omului, în special despre libertățile religioase. Cu privire la statul de drept, asemănător s-a pronunțat și Immanuel Kant în *Critica rațiunii practice*: “Unicul rol al statului este acela de a proteja libertățile individuale și drepturile particulare, având și misiunea generală de a crea o lume rațională de pace pe teritoriul propriu, asigurând posibilitatea dezvoltării personale a fiecărui cetățean”. O concepție similară găsim și în doctrina Organizației Națiunilor Unite despre Stat și despre drepturile omului, cu o specială referire la eliminarea oricăror forme de intoleranță și de discriminare bazate pe religie sau convingeri⁶:

“- toate statele membre s-au angajat, atât împreună cât și separat, ca, în cooperare cu Organizația Națiunilor Unite, să dezvolte și să încurajeze respectarea universală și efectivă a drepturilor omului, a libertăților fundamentale pentru toți, fără discriminare bazată pe rasă, sex, limbă sau religie. (s. ns.).

- considerând că religia sau convingerea constituie, pentru cel care o profesează, unul dintre elementele fundamentale ale concepției sale de viață și că

³ Cf. P. Cattin, *Aux sources de la vie spirituelle – Documents*, Ed. St. Paul, Paris, p.582

⁴ Ibid. p. 621-624.

⁵ Conciliul Vatican II, Ed. “Kirche in Not”, Nyiregyhaza, 1990

⁶ *Droits de l'homme – Recueil D'instruments Internationaux*, Ed. Nations Unies, New – York, 1988, p. 128-130.

libertatea de a avea o religie și o convingere trebuie să fie integral respectată și garantată;

-considerând că este esențial să contribuie la înțelegere, la toleranță și la respectarea libertății religiei și a convingerii și de a face în așa fel încât religia și convingerea să nu poată fi utilizate în scopuri incompatibile cu Carta Națiunilor Unite;

- convinsă că libertatea de a avea o religie sau o convingere trebuie să contribuie la realizarea scopurilor păcii mondiale, a dreptății sociale și a prieteniei între popoare (...);

- preocupată de manifestările de intoleranță și de existența discriminărilor în materie de religie sau de convingere în anumite părți ale lumii;

- hotărâtă să ia toate măsurile necesare pentru eliminarea rapidă a tuturor formelor de manifestare a acestei intoleranțe, de a preveni și combate orice discriminare

Adunarea generală a Națiunilor Unite

proclamă "Declarația cu privire la eliminarea tuturor formelor de intoleranță și de discriminare bazate pe religie sau convingere", din care, din nou, extragem următoarele citate:

Articolul 1

1). Dreptul la libertatea de gândire, de conștiință și de religie implică libertatea de a avea orice religie sau orice convingere, ca și libertatea de a manifesta religia și convingerea, individual sau în comun, atât în public cât și în particular, prin cult și săvârșirea riturilor, a practicilor și a instruirii.

2). Nimeni nu va fi supus vreunei constrângeri ce ar putea atinge libertatea de a avea o religie sau o convingere la alegerea proprie.

3). Libertatea de manifestare a religiei sau a convingerii nu poate face obiectul decât al restricțiilor prevăzute de lege și care, prin lege, sunt necesare protecției securității publice, a ordinii publice, a sănătății, a moralei sau a libertății și drepturilor fundamentale ale altuia.

Articolul 2

1). Nimeni nu poate face obiectul discriminării din partea unui Stat, a unei instituții, a unui grup sau a unui individ oarecare din cauza religiei sau a convingerii sale.

2). În sensul scopurilor acestei Declarații, prin termenii "intoleranță și discriminare din motive de religie sau convingere", se înțelege orice deosebire, excludere, restricție sau preferință bazate pe religie sau convingere ce au ca obiect sau ca efect suprimarea ori limitarea recunoașterii, dreptul de a se bucura de exercitarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale pe bază de egalitate.

Articolul 3

Discriminarea între ființele umane pentru motive de religie sau de convingeri constituie o ofensă adusă demnității umane, o dezavuare a principiilor Cartei Națiunilor Unite și trebuie condamnată ca o violare a drepturilor omului și a

libertăților fundamentale proclamate în Declarația universală a drepturilor omului și enunțate în detaliu în Pactele referitoare la drepturile omului, și ca un obstacol în relațiile amicale dintre națiuni.

Articolul 4

1). *Toate statele vor lua măsuri eficace pentru a preveni și elimina orice discriminare bazată pe religie sau convingere, în recunoașterea, exercitarea, beneficierea de drepturile omului și libertăților fundamentale în toate domeniile vieții civice, economice, politice, sociale și culturale.*

2). *Toate Statele se vor strădui să adopte măsurile legislative sau să le raporteze pe cele ce sunt în vigoare, după caz, în scopul de a interzice orice discriminare de acest gen, și de a lua toate măsurile apropiate spre a combate intoleranța bazată pe religie sau pe convingere în domeniu.*

Articolul 5

2). *Orice copil se bucură de dreptul de a accede, în materie de religie sau de convingere, la o educație conformă cu dorința părinților sau, după caz, a tutorilor săi legali, și nu poate fi constrâns să primească o instrucțiune, referitoare la religie sau convingere, contrară dorinței părinților sau tutorilor săi legali, interesul copilului fiind principiul director. (...)*

3). *Copilul trebuie protejat împotriva oricărei forme de discriminare din motive de religie sau convingere...*

Articolul 6

În conformitate cu primul articol al prezentei Declarații, dreptul la libertatea de gândire, de conștiință, de religie sau de convingere implică, printre altele, și următoarele libertăți:

a) *Libertatea de a practica un cult și de a ține întruniri, raportate la o religie sau la o convingere, include și libertatea de a stabili și întreține locuri corespunzătoare acestui scop (...)*

d) *Libertatea de a scrie, de a tipări și de a difuza publicații cu această temă (...)*

Articolul 7

Drepturile și libertățile proclamate în această Declarație sunt acordate în legislația națională în așa fel încât fiecare să fie în măsură de a se bucura în mod practic de drepturile și libertățile de mai sus.

Articolul 8

Nici una din dispozițiile prezentei Declarații nu va fi interpretată ca o restricție sau ca o derogare de la un drept enunțat în Declarația universală a drepturilor omului și în Pactele internaționale referitoare la drepturile omului.

Aceeași Organizație a Națiunilor Unite, în 29 noiembrie 1985, a adoptat și "Declarația referitoare la principiile fundamentale de justiție cu privire la victimele criminalității și la victimele abuzului de putere", declarație din care menționăm următoarele:

Obligația de restituire și de reparare

(...) 11. Atunci când funcționarii sau alte persoane ce acționează cu titlu oficial sau cvasioficial au comis o infracțiune penală, victimele trebuie să primească restituirea din partea Statului în numele căruia acționează funcționarii sau agenții responsabili de prejudiciile suferite. În cazul în care guvernul sub autoritatea căruia s-a produs actul sau omisiunea ce stă la originea victimizării nu mai există, Statul sau guvernul succesor în funcțiune trebuie să asigure restituirea către victime (subl. ns.).

Indemnizația

12. Când nu este posibilă obținerea unei indemnizații complete din partea delicventului sau a altor surse, Statele trebuie să se străduiască să asigure o indemnizație financiară. (...)

VICTIMELE ABUZULUI DE PUTERE

18. Prin "victime" sunt înțelese persoanele care, individual sau colectiv, au suferit prejudicii, mai cu seamă o atingere a integrității fizice sau mentale, o suferință morală, o pierdere materială sau o atingere gravă a drepturilor lor fundamentale, din cauza unor acte sau a unor omisiuni ce nu constituie încă o violare a legislației penale naționale, dar reprezintă violări ale normelor internaționale recunoscute în materie de drepturi ale omului.

19. Statele trebuie să urmărească încorporarea în legislația națională normele ce stabilesc abuzul de putere să prevadă reparații pentru victimele unor asemenea abuzuri. Printre aceste reparații trebuie să figureze mai cu seamă restituirea și indemnizația, precum și asistența și sprijinul material, medical, psihologic și social necesar. (...)

21. Statele trebuie să-și reexamineze periodic legislația și practicile în vigoare, pentru a le adapta cerințelor evoluției situațiilor, trebuie să adopte și să aplice, dacă este necesar, textele legislative ce interzic orice act ce constituie un grav abuz de putere politică sau economică și care să încurajeze politicile și mecanismele de prevenire a acestor acte; trebuie de asemenea să prevadă drepturi și recursuri apropiate pentru victimele acestor acte și să garanteze exercitarea lor.

Este de prisos să mai afirmăm din nou ceea ce toată lumea știe că toate aceste norme de drept internațional, unanim însușite de toate statele membre ale O.N.U., au fost încălcate, punct cu punct, deliberat și cu sfidare, de către regimul comunist din România. Aceeași sfidare și rea credință au fost manifeste și sub regimul instaurat după decembrie 1989, când, constrânsă de presiunea evenimentelor, noua conducere de stat, a fost obligată să emită Decretul 9 din 1989, prin care se recunoștea existența legală a Bisericii Române Unite cu Roma (Greco – Catolică). Însă în virtutea unei inveterate rele credințe, preluate de la regimul abolit, Decretul nu a inclus în conținutul său cerințele legislației internaționale referitoare la drepturile omului, adică:

- incorporarea în legislația internă a normelor ce vizează prescrierea oricărui abuz de putere,
- restituirea bunurilor confiscate,
- restaurarea tuturor drepturilor uzurpate de statul abuziv comunist,
- repararea echitabilă a prejudiciilor cauzate,
- indemnizația pentru pierderile spirituale și materiale suferite,
- oferirea serviciilor necesare restabilirii drepturilor violate,
- evitarea oricărei prelungiri a reglementării și a executării acțiunii de restituire și de reparație.

Decretul 126 din aprilie 1990 nu a făcut decât să simuleze intenția de a remedia gravele lacune ale Decretului 9/1989 și, în mod deliberat, nu s-a aliniat normelor rezultând din Declarația referitoare la măsurile ce se impun în legătură cu restituirile și reparațiile față de victimele abuzului de putere. Aceasta, în pofida faptului că, potrivit art. 20 din Constituția României, tratatele internaționale în problemele drepturilor omului au prioritate față de legile naționale, dispozițiile constituționale trebuind să fie interpretate în concordanță cu Declarația universală a drepturilor omului și a pactelor semnate de statul român. Dar câți dintre factorii cu răspundere în stat cunosc aceste norme, pe care oficialii noștri nu au găsit de cuviință să le ofere presei și publicului larg?

Este lungă și ar fi oțioasă prezentarea listei abuzurilor și discriminărilor la care a fost supusă Biserica Română Unită (Greco-Catolică) de către regimul comunist ateu, dar și de către guvernările postcomuniste.

Faptul acesta este implicat și în tristul și durerosul proces de marginalizare progresivă la care a fost supus statul român de către puterile occidentale în urma nerespectării drepturilor omului și a nealinierii legislației naționale în raport cu principiile și normele de drept unanim acceptate și aplicate de țările membre ale Uniunii Europene, în care și România dorește să fie integrată.

În repetate rânduri a fost exprimată exigența puterilor occidentale ca România să treacă de la vorbe la fapte și să-și respecte angajamentele pe care și le-a luat pe plan internațional, inclusiv în ce privește drepturile omului. Ca și actualii reprezentanți ai puterii, la rândul ei, Biserica Română Unită cu Roma (Greco-Catolică) dorește primirea României în Uniunea Europeană. Dar, în consens cu reprezentanții țărilor occidentale, nu vede posibilă această integrare decât ca o consecință a respectării drepturilor omului, fără nici o discriminare. În situația actuală, Biserica Greco-Catolică se vede obligată să-și afirme starea de comunitate națională românească din România, discriminată pe temeuri religioase; căci discriminare în beneficiul Bisericii Ortodoxe este faptul de a nu i se recunoaște dreptul de proprietate asupra bunurilor abuziv confiscate și atribuite fără titlu just B.O.R. Discriminare și grav prejudiciu este și raportul statistic de credincioși încorporați prin teroare în B.O.R. de samavolnicia regimului comunist, ca și tărgănarea *sine die* a situației vicioase rămasă de pe urma comunismului, neremediată de guvernările ulterioare. Vedem cum, în continuare, bisericile și

bunurile Bisericii Greco – catolice rămân în regim de uzurpare, nerestituirea bisericilor fiind urmată de demolări samavolnice. Vedem cum, pentru ștergerea memoriei, se practică dezinformarea, legea tăcerii și sabotarea, discretă dar masivă și perseverentă, a intereselor și prestigiului istoric și moral al Bisericii Române Unite cu Roma. Vedem cum în numele consecvenței aplicări creatoare a politicii anticatolice moscovite, guvernul României așează sub bradul oferit în dar Pontifului roman noi autorizații de demolări, de construcții și fonduri solicitate de B.O.R., spre a-și continua expansiunea în arii tradițional greco – catolice. Să fie aceasta semnul bunei credințe ecumenice din partea “Bisericii surori”?

Există undeva libertate fără dreptul la proprietate?!...

Până când Bisericii Greco – catolice nu i se va restaura integral dreptul la prestigiul său moral și dreptul asupra bunurilor sale, în România nu poate fi vorba de libertate religioasă, de echitate socială și nici de respectarea drepturilor omului – condiție *sine quoniam* a integrării europene a României. Nu poate fi vorba de libertate acolo unde statul nu asigură condițiile fizice de practicare a libertății, deci dreptul neștirbit la proprietate.

Se dorește oare, tocmai acum, împingerea masei de credincioși greco-catolici spre Biserica Romano-Catolică de limbă maghiară din Transilvania? Nu sunt destule tensiunile sociale determinate de sărăcirea majorității populației din România? Cui folosește acutizarea conflictului creat de comuniști între Biserica Unită din România și Biserica Ortodoxă? Folosește integrării României în Uniunea Europeană această stare internă tensionată?

Spunea recent premierul Năstase la Paris: “Ajunge cât a fost pedepsită România pentru greșelile din trecut. Cerem integrarea României în Uniunea Europeană.” Pe lângă toate incriminările aduse României mai este necesară și constatarea încălcării flagrante a drepturilor omului, prin știrbirea gravă a libertății religioase de care ar trebui să beneficieze credincioșii greco-catolici, în egală măsură ca toți cetățenii țării? Bisericii Ortodoxe i se restituie proprietățile; Bisericii Romano-catolice i se restituie proprietățile; Bisericii Reformate i se restituie proprietățile, cultului mozaic și celui armenesc li se restituie proprietățile, numai celui greco-catolic nu? De ce? Fiindcă acum ele sunt deținute injust de B.O.R., beneficiara abuzului comunist? Dorește cineva ca B.O.R. să fie consemnată de istorie ca ultima apărătoare a confiscărilor dictate de regimul comunist ateu?

Când eurobarometrul arată că două treimi din populațiile țărilor occidentale nu doresc integrarea României în Uniunea Europeană, trebuie să înțelegem că, în acest vot negativ, nerespectarea drepturilor omului în România – de tristă notorietate – are o pondere de maximă alertă. Credincioșii greco – catolici nu doresc un demers oficial pe lângă Consiliul Europei, nici pe lângă Tribunalul Internațional de la Haga, pentru a obține anularea abuzurilor comuniste ce încă se mai perpetuează. Aceasta ar fi ultima acțiune la care ar recurge. Dar, până atunci, mai este posibilă o armonizare radicală internă a relațiilor conflictuale dintre statul român și Biserica Română Unită, anume: respectarea libertăților religioase, a

dreptului de proprietate și a dreptului la adevăr istoric și moral. Deci nu numai anularea parțială a Decretului 358 din 01.10.1948, ci și anularea tuturor efectelor acestui abuziv și moscovit decret. În esență, se impune: respectarea drepturilor omului practică de statele Uniunii Europene în care se vrea integrată și România. Este interesul major și urgent al României, care s-a angajat solemn să le respecte.

Aceasta este calea optimă și europeană de armonizare a nefireștii stări conflictuale dintre statul român și Biserica Română Unită cu Roma (Greco-Catolică).

ASPECTE PUȚIN CUNOSCUTE DIN VIAȚA DE CATACOMBĂ A BISERICII ROMÂNE UNITE (GRECO-CATOLICĂ)

Tertulian LANGA

Résumé : Des aspects moins connus de la vie dans les catacombes de l'Eglise Roumaine Unie (Greco-Catholique). Comme le nom l'indique, cet article veut présenter quelques aspects moins connus de *L'Eglise du silence* – nom attribué à l'Eglise Greco-Catholique dans la clandestinité – autant dans les prisons communistes de Jilava, de Aiud, dans les mines de plomb de Cavnic, que dans la fausse liberté des années 1964, où la mission de l'Eglise n'a jamais cessé... non sans grands risques.

Când se vorbește de viața de catacombă a Bisericii Greco – Catolice din România, în general, se subînțelege activitatea acesteia în perioada de după ieșirea credincioșilor ei din închisorile comuniste, în regim de ilegalitate, deci după 1964. Însă viața bisericii noastre nu a încetat o dată cu suprimarea existenței sale publice și legale. De asemenea este fals și dăunător să afirmăm că Biserica noastră de astăzi reprezintă o altă Biserică decât aceea pe care comunismul și ortodoxia au încercat să o elimine din viață. A nu contesta această accepțiune îngustă și iresponsabilă înseamnă, implicit, a colabora cu tentativa violatorilor libertăților religioase din România de a implementa în conștiința socială ideea că Biserica Greco-Catolică a încetat să mai existe. Adevărul și realitatea este că Biserica Română Unită cu Roma (Greco-Catolică) a ființat neîntrerupt, indiferent de locul și forma în care și-a trăit viața – între zidurile închisorilor, în lagărele și coloniile de muncă, în deportări, în bisericile domestice familiale, în pivnițe, în șuri, în păduri sau în cimitire. Acolo unde a existat un suflet care, în conștiința sa, a considerat că nimeni nu are dreptul să îi suprimă dreptul de a crede, ci s-a voit pe sine fidel credinței primite prin botez și în comuniune cu toți greco-catolicii și romano-catolicii din țară și din lume, în acea conștiință însă Biserica lui Petru, a lui Niceta de Remesiana, a lui Atanasie Anghel și a episcopilor martirizați de comunism, a existat neîntrerupt și, iată, continuă să mai existe încă. Și va tot exista!...

Pentru aceste considerente, acum și aici, voi evoca momentele din viața trăită de Biserica Unită după gratii, între sârmele ghimpate, precum și în falsa libertate de după 1964, când cea numită *Biserica tăcerii* își transforma porecla în renume.

Acolo unde, sub aceste sinistre însemne emblematice, a existat un preot sau un simplu credincios greco-catolic închis pentru Biserică, trăind ne-nfrânt voința de a-și păstra credința juruită baptismal, acolo nu a nctat să ființeze vie Biserica vânată de ateo-comunism.

La Ministerul de Interne, unde Episcopul Vasile Aftenie mi-a împărtășit esența convorbirii pe care a avut-o cu Gheorghiu-Dej și cu patriarhul Iustinian Marina, în cursul căreia a spus: “Nu am nici suflet, nici conștiință și nici credință de vânzare”, acolo Biserica Unită a fost mai vie ca oriunde; în capitala țării, unde, în uruitul tancurilor sovietice, episcopul greco – catolic Ioan Suciu a fulgerat cuvintele: “Oare se va înspăimânta un slujitor al lui Cristos de slujitorii Satanei, oare se va încovoia Crucea în fața secerii și a barosului, sau oare se va înfricoșa Biserica de valurile de sânge ce se revarsă asupra Europei din oficinele Moscovei? – o, nu, Cristoase, niciodată nu!”. Prin el vorbea Biserica cea vie. La Gherla, unde mitropolitul Alexandru Russu, doborât de boală, atunci când colonelul Goiciu îl lovea, spunea stupefiant: “Dă, Domnule, dă, însă să știi că fiecare lovitură pe care mi-o aplici provoacă-n mine o rugăciune pentru mântuirea ta”, acolo și atunci Biserica Unită și-a dovedit puterea de viață și de supraviețuire. În conștiințele în care cuvintele acestor arhierei nu vor fi niciodată estompate, acolo Biserica Unită va fi întotdeauna vie, în orice stare s-ar afla: de ilegalitate, de clandestinitate, în temniță sau în catacombe și împotriva voinței și urii orîșicui, ea va rămâne în viață și în acțiune. În beciurile din Jilava, acolo unde cizmele lui Maromet izbeau în grupurile celor care recitau rozarul Preacuratei, acolo Biserica Unită își desfășura apostolatul. În minele de plumb din Cavnic, când deținuții, în frunte cu părintele Rotaru, cu Vameșiu sau Dumitraș, sub candela lămpașelor, oficiau slujba de taină a Sfintei Învieri, acolo Biserica Unită era prezentă în istoria poporului român, mai vie decât orișicînd. În temnița de la Aiud, unde, prin țevă, cu alfabetul Morse, catehizam o-ntreagă închisoare, acolo Biserica Unită își confirma vocația. Ștefan Manciulea și Zenobie Pâclișeanu erau la fel de antrenanți pe priciuri sub zăbrele, ca și în scris sau la catedră. În Deltă sau în Balta Brăilei unde, printr-un miracol ne-a parvenit vin bun pentru Sfânta Liturghie și unde din Euharistia noastră se împărtășeau catolicii și ortodocșii, acolo noi inițiam și practicam adevărat ecumenism, în cadrul căruia nu dăream nimic, ci doar zideam în suflete spre înviere.

Îleșiți din închisori, în libertatea mincinoasă, în țara a cărei unitate spirituală și teritorială a fost slujită de fiii Bisericii Unite cum n-a mai fost de nimeni, lipsiți de dreptul la viață și fără de biserici, chiar și-n acea schilodă libertate strîngeam în jurul nostru, pentru cateheză, grupuri mai mari sau mai mici de oameni setoși de adevăr și rugă în comuniune, ne adunam prin pivnițe precum cea a părintelui bazilian Silvestru Prunduș, prin unele apartamente și mai cu seamă în locuința mai cuprinzătoare a judecătorului Fărcaș, în Cluj pe Calea Turzii, unde familia Boilă nu se temea să întrunească grupuri de 50-60 oameni pândiți de securiști, unde nimeni nu pregeta, nici conferențiarilor și nici ascultătorii, dorința de Cristos era mai mare decât frica. În alte părți erau organizate discrete prelegeri de teologie, chiar și pentru un singur doritor, ținute de profesori erudiți ca Eugen Popa, Gavril Popa, Silviu-Silvestru Prunduș, Nicolae Pura, Cosma Avram, Titus Mălai prin intermediul cărora se urmărea formarea noii generații de preoți pentru Biserica de mâine, căci mulți dintre ei au fost hirotoniți tot clandestin și tot de episcopi clandestini, ca Iuliu

Hirțea, Ion Dragomir și Alexandru Todea. Nu se apreciază încă ce muncă de păstrare a credinței au săvârșit acești jertfelnici preoți formați în clandestinitate, în ce măsură, alături de cei vârstnici, au ajutat Biserica să treacă din ilegalitate la recunoașterea de drept. În mic, li se asigura aceeași pregătire ca și actorului, pietrarului și studentului Karol Wojtyła, ajuns ulterior Pontif Suprem în scaunul lui Petru. Cu astfel de preoți sfințiți în catacombe, precum Sabin Dăncuș și cu Vasile Ungureanu, n-am pregetat chiar să sfințim, în taină, biserici ortodoxe noi, precedând ceremonia ortodoxă, chemați de preotul unit rămas lângă turmă, rugat de credincioși să-i apere de lupi.

Eram chemați la-nmormântări, ne risipea miliția, cum s-a-ntâmplat la Ilva, unde pe răposat l-am îngropat într-o livadă povârnită. Preotul român și ortodox de la Câmpia Turzii, dând telefoane la protopopiat și la episcopie, nu ne-a permis înmormântarea în cimitirul fost greco-catolic. A fost mai îngăduitor pastorul ungar reformat. În satul Aluniș, am stat cu mortul în fața cimitirului a cărui ușă era păzită de un vajnic preot ortodox român, care ne-a mpiedicat spunând că nu îngroapă unguri trădători. Aceștia eram noi.

În satul Cicârlău de lângă Baia – Mare, în casa neobositei sore Zelia Bondrea, aproape-n fiecare vară organizam zile de reculegere, cu meditații și Sfânta Liturghie, la care luau parte grupuri de câte 25 – 30 de tineri mai ales, dar și de preoți și, uneori, de preotese. Era manifestarea voinței de a perpetua aceeași Biserică pe care au mărturisit-o-n sânge episcopii martiri și care, iată, din nou se manifestă viu. Sătenii ne vedeau, milițienii erau orbi, însă ne apăra credința, credința care ne-a întemeiat și care ne perpetua Biserica, de care comuniștii și frații noștri ortodocși se bucurau că ar fi dispărut. Așa să fi fost oare? Noi însă foloseam momentul politic internațional, când pentru România ceaușistă nu era convenabil să se vorbească-n Europa de arestări pentru credință. Eram chemați pe la securități, eram pândiți la telefoane, se viola corespondența, eram amenințați sau șantajați, se încerca intimidarea noastră. Dar Dumnezeu era cu noi. Când mă duceam la episcopul Todea, eram oprit pe drum sub orișice pretext, sau chiar îmi tamponau mașina, dar nu mă arestau, căci nu era momentul.

Desigur, în cadrul liturgiilor care se celebrau, preoții noștri spovedeau și distribuiau Preasfânta Euharistie, dar și cuvânt de cateheză și de îmbărbătare. Însă nu numai atunci, ci și în orice împrejurare pe care ne-o prilejuia divina Providență. Pe când eram la Institutul Oncologic, pe post de muncitor, dar folosit ca bibliotecar și ca traducător, directorul Ion Chiricuță, știind că eram preot, de altfel ca și tatăl său, mă trimitea la cazurile chirurgicale pierdute pentru a spovedi și a cumineca bolnavii, spunându-mi: “Ești psiholog (de fapt eram), du-te la camera cutare, este nevoie de psihoterapie”. Nu pot să spun că nu făceam și psihoterapie, însă una de ordin preponderent sacramental. Spovada și cuminecarea puteam s-o facem și prin parcuri, plimbându-ne, cum o făcusem înainte, în coloniile de muncă de la canal și Dunăre.

Călugărițele din Congregația Maicii Domnului, și mai cu seamă sora Antonina, făceau o curajoasă cateheză cu copiii. Sute de copii a pregătit pentru întâia lor spovadă și cuminecare. Avem convingerea că toți acești copii și tinerii care participau la viața clandestină a Bisericii, vor duce mai departe, nestinsă, făclia de la Blaj și vor determina legalizarea a ceea ce era viață sfântă și ferventă, trăită-n catacombe. Astăzi vedem că, susținuți de har, nu am sperat degeaba...

Și câte n-ar mai fi de spus!... Posibil cu un alt prilej, sau poate că într-un dorit volum...

CÂTEVA RAZE DE LUMINĂ ÎN PERIOADA 1964 – 1975

Viorica LASCU

Résumé. Quelques rayons de lumière pendant la période 1964-1975.

Avec l'année 1964 débute une période de relatif calme concernant le calvaire de l'Église Greco-Catholique. Malgré cela, la peur était bien présente. Dans ce climat, l'article veut surprendre les activités très engagées, mais voilées, des intellectuels greco-catholiques de Roumanie pour apporter quelques rayons de lumière pour notre église.

Deceniul luat în discuție, chiar dacă depășim limitele cronologice fixate, rămâne tot o zonă cenușie, apăsătoare. Eliberarea deținuților politici, printre care au fost incluși și greco – catolicii care au refuzat acceptarea genocidului confesional, s-a făcut discret și eșalonat, fără să tulbure ritmul vieții impus de comuniști. Nu putem crede că se inaugura o eră nouă, mai laxă, sau era numai o acțiune de conjunctură momentană. Bineînțeles, familiile, prietenii, simpatizanții s-au bucurat, dar bucuria a fost și e discret exprimată. În orice caz, prezența celor ieșiți din închisori era, pe lângă evenimentul mult dorit, și un memento: iată ce se poate întâmpla oricui! A generat deci și un plus de prudență și de auto – cenzură.

Preludii ale perioadei de relaxare, în studiu, au existat. Ni le-a oferit chiar Teatrul Național. În stagiunea 1957 – 1958 s-a reprezentat Maria Stuart de Schiller, rolul titular fiind deținut de Maria Cupcea (fiică de vicar greco – catolic). Am ieșit de la spectacol ca de la exerciții spirituale, după ce am asistat la scena pregătirii la moarte a nefericitei regine; iar în stagiunea 1962 – 1963, George Calboreanu recita pe scenă, în rolul lui Ștefan cel Mare, în Apus de Soare, Tatăl nostru ...

În Clujul universitar am avut câteva momente de “respiro” grație unor evenimente culturale, care pentru noi au constituit “supapa de siguranță”. Meritoriu a fost rolul regretatului profesor Mircea Zăciu. În 1962 canonicul – scriitor Ion Agârbiceanu împlinea 80 de ani. La simpozionul festiv a fost salutat ca “părintele Agârbiceanu”, spre consolarea sărbătoritului, care în anul următor avea să închidă ochii; dar și a celor care alergaseră să îl omagieze. În 1964 a apărut monografia (ediția minor), iar în 1972 ediția mare; în 1982 Ceasuri de seară cu Ion Agârbiceanu, o carte “gândită și alcătuită de Mircea Zăciu”, în care, fără reticențe, diferiți autori au subliniat esența sacerdotală a scrisului său, ba chiar citim, negru pe alb, că era “preot netrecut”. Reținem un fragment din rândurile pe care Mircea Zăciu ni le-a scris pe exemplarul pe care ni l-a oferit: “...în semnul comunei noastre credințe și speranțe, întruchipată de Agârbiceanu...”

Tot profesorul Zăciu, ca decan al Facultății de Filologie, a încurajat și ajutat organizarea comemorării celui de al șaptelea centenar al nașterii lui Dante Alighieri, în primăvara 1965. Nu s-au întâmpinat greutăți, spre deosebire de anul 1957 – 1958, când s-a dat o adevărată luptă pentru bimilenarul ovidian. Cum bine se știe, Dante, il divino poeta, a scris Divina Comedie, il poema sacro, cu caracter religios. Ori lucrul acesta fiind îndeobște cunoscut, a fost o extraordinară afluență de public (și persoane cu mai puțină cultură) la festivalul care a avut loc în sala mare a Casei Universitarilor, conferențiar fiind prof. Liviu Rusu (și el greco – catolic), care a prezentat cu

obiectivitate tema, spre satisfacția unanimă; și după intervenția orchestrei simfonice ("Francesca da Rimini" de Ceaicovski) au urmat lecturi din poemul sacru...Spre bucuria publicului și emoția delegației Universității din Torino, în frunte cu lectorul prof. Allara, care asista în România la prima comemorare dantească! Mai amintim expoziția de la Biblioteca Universitară, ilustrații la Divina Comedie, gravuri ale maestrului Gy Szabo Béla și fotomontajul Italia pe vremea lui Dante (toate bisericile pe care le-a văzut). A urmat și o sesiune științifică; deci la toate nivelele evenimentul a fost sărbătorit iar clujenii s-au "răcorit".

De altfel în această perioadă s-au înmulțit legăturile cu universități italiene, chiar înfrățirea cu "la dotta Bologna", erudită universitate medievală.

În 28 aprilie 1969 auzim la Radio Vatican un anunț: Papa Paul VI a promovat o serie de cardinali, dintre care doi sunt numiți numai în inima lui (*in pectore*). Noi în aceeași clipă am știut că unul este veneratul și mult iubitul nostru episcop Iuliu Hossu, atunci în al douăzecișunulea an al detenției. Ceea ce s-a confirmat abia după moartea sa, căci episcopul nostru a avut noblețea și umilința să refuze participarea la ceremonia de la Roma, la care guvernul român consimțea. "Rămân aici, în țara mea, în mijlocul poporului meu, să împărtășesc soarta fraților mei, a preoților și credincioșilor mei. Nu-i pot părăsi.", a fost răspunsul celui de la 1 Decembrie 1968 citit la Alba Iulia. A fost nominalizat numai după 28 mai 1970, data trecerii sale în veșnicia fericită. Dar ca dovadă a unei oarecare toleranțe a fost nu numai acceptarea tratatelor cu Vaticanul, ci și funeraliile episcopului. I se permisesse, când era în extremis, să fie transferat din domiciliul obligatoriu (pentru el tot pușcărie era) la un spital la București, unde a fost asistat de episcopul clandestin, viitorul cardinal dr. Alexandru Todea. A fost prohodit coram publico de preotul romano – catolic de la Bărăție, părintele Zudor (de origine din Blaj), cu participanți numeroși, inclusiv o delegație de supraviețuitori ai Gărzilor Naționale din 1918, care au depus o coroană de flori¹. Dar episcopii clandestini Alexandru Todea și Ioan Dragomir îl prohodiseră la spital, după ritul Bisericii noastre. Propunem, ca termen de comparație, înmormântare episcopului martir Vasile Aftenie, în 1950, cu maxima discreție.

Și mai amintesc un detaliu: aici, la Cluj, în seara de 1 noiembrie, în cimitirul central, vedem atârnată an de an, pe pereții unei cripte, o cunună omagială, cu inscripție pe panglică.

În încheiere, câteva momente din experiența trăirii în catacombe a unei familii, când încă nu se cunoșteau "firele" ierarhiei de urgență a Bisericii noastre. Deci, în 1949 și 1950, pentru botezul fiilor mai mici (cel mare fusese botezat de preotul paroh I. Bal), am apelat la preotul militar colonel Gavril Filimon, care i-a botezat la noi acasă, cu toată discreția. Soția părintelui era originară din comuna natală a soțului meu, Benic (jud. Alba). Acolo am asistat, acasă la părintele colonel Filimon, vara, la sf. Liturghie.

Pentru prima împărtășanie mi-am pregătit eu copiii (sora Antonina încă nu își ținea lecțiile, intrate în legendă) și părintele piarist Reuchel, pe care îl întâlneam la Biblioteca Universității, i-a examinat în confesional, la biserica Sf. Mihail.

Cununiile fiilor noștri, botezarea nepoților, depășesc limitele cronologice ale temei care se dezbate în această sesiune.

¹ cf. Plăianu – Prunduș, Cardinalul Iuliu Hossu, 1995, p.263 – 264.

ASPECTE PSIHOLOGICE ALE REZISTENȚEI BISERICII ROMÂNE UNITE ÎN ANII PRIGOANEI CÔMUNISTE.

Ioan MOLDOVAN

Resumé. Aspects psychologiques de la résistance de l'Eglise Roumaine Unie pendant les années de persécution communiste. L'article présente les résultats partiels d'une investigation plus ample en ce qui concerne les composantes psychologiques qui ont aidé les membres de l'Eglise Greco-Catholique à rester fidèles à leur croyance pendant toute l'époque communiste. Une publication plus ample de cette étude devrait suivre dès que nous aurons travaillé la totalité des données reçus.

În Dicționarul Explicativ al Limbii Române noțiunea de prigoană este explicată în felul următor: «*urmărire aprigă, pornire împotriva cuiva, măsuri represive luate de o autoritate împotriva cuiva, asuprire, persecuție, prigonire; din slav. prigoniti / regresiv; iar verbul „a prigoni”: a provoca cuiva în mod permanent neplăceri, necazuri, a trata cu ură, cu dușmănie, a persecuta, (despre autorități) a lua măsuri opresive, a oprima 2. a izgoni, a fugări pe cineva. Fig. a urmări, a obseda, a chinui*»¹.

Începutul „erei socialiste”, odată cu instaurarea guvernului democratic condus de Dr. Petru Groza a însemnat începutul unui șir nesfârșit de rele asupra României și a poporului român. Unul dintre relele cu efectele cele mai catastrofale a fost prigoana împotriva a tot ceea ce reprezenta valoarea și posibilitatea de rezistență împotriva terorii bolșevice guvernată și condusă cu multă fermitate și duritate de Moscova sovietelor, în frunte cu cel ce se autointitulase genialul I. V. Stalin.

Cum BRU se afla în strânsă legătură cu Roma și promova valorile Bisericii creștine, alături de valorile generale și universale, era considerată principal zid de rezistență împotriva ateismului comunist și a demagogiei sale. Ca urmare trebuia distrusă din temelii fără nici o posibilitate de speranță și refacere. Decretul din 1948 a fost doar actul care legaliza și consfințea „justețea” unui șir aproape nesfârșit de abuzuri și fărâdelegi îndreptate împotriva capilor Bisericii și a tuturor celor care nu au acceptat trecerea la „Biserica mamă Ortodoxă”, conform principiului „cine nu e cu noi e împotriva noastră” și cine e contra noastră trebuie distrus.

1. Obiectul cercetării și aspecte metodice

Lucrarea de față, o mică parte dintr-o cercetare mai amplă, își propune să releve câteva aspecte psihologice ale rezistenței BRU, în catacombe, în toți anii prigoanei comuniste și în anii socialismului democratic. Cercetarea s-a făcut pe un lot de 120 de subiecți, preoți, călugări și călugărițe care pe parcursul anilor respectivi fie nu au întrerupt legătura și activitatea religioasă, fie au aderat la BRU, în clandestinitate, asumându-și riscurile în mod conștient, în calitate de preoți sau călugări. Rezultatele ce le vom prezenta azi au provenit de la 25 de subiecți, luați la întâmplare din lotul general și exprimă răspunsurile la doar 11 din cele 20 de întrebări ale chestionarului. Întrebările

¹ DEX p. 742, Ed. Acord RSR 1975, București.

erau fie cu răspunsuri libere, fie la alegere. Dat fiind faptul că prezentăm doar rezultate parțiale, nu am recurs la analize și calcule statistice, decât în situațiile ce se impuneau ca necesitate.

2. Prescurtarea și interpretarea rezultatelor

Dintre subiecții a căror rezultate le prezentăm, cam câte o jumătate din ei s-au format înainte de prigoană, iar ceilalți în anii prigoanei, proporția dintre bărbați și femei fiind de două părți bărbați și una femei.

Cei formați înaintea anilor de prigoană au fost persecutați și supuși la mai multe forme de suferință decât ceilalți. Astfel ei (cei mai vârstnici) au fost arestați în două sau mai multe rânduri, au stat perioade de 1 până la 9 sau 10 ani la închisoare sau la canal, au suferit bătăi cumplite, au fost amenințați, terorizați, ei înșiși, membrii familiilor și în multe cazuri rudeniile apropiate. Au fost în permanență supravegheați de securitate toți cei care au efectuat activități în cadrul Bisericii din catacombe, anchetați, amenințați până în anii de dinaintea revoluției. Au fost exercitate presiuni asupra persoanelor apropiate din familie, înfometări, percheziții, muncă peste puteri.

Cu privire la continuarea sau începerea activității religioase în timpul prigoanei, rezultatele cercetării arată că preoții au efectuat Sf. Liturghii în casele lor, în ale unor cunoștințe, pe ascuns; călugării și călugărițele se întruneau și ei în diferite locuri fie pentru celebrarea Sf. Liturghii, fie pentru a se ruga împreună. Aceste întruniri de rugăciune au constituit nuclee care au atras alți credincioși, care și-au descoperit vocațiile fie spre preotie, fie spre călugărie. Ordinul Bazilian s-a dovedit a fi un sprijin puternic în acest sens. Totuși, așa cum rezultă din declarațiile multora, inițierea și pregătirea religioasă din cadrul familiei a constituit un element decisiv în orientarea și trăirea vieții lor religioase.

Întrebarea a patra a chestionarului le cerea subiecților să precizeze care dintre situațiile de viață de creștin persecutat li s-au părut a fi cele mai grele. Răspunsurile pot fi grupate în două categorii:

- a) unele legate de condiția umană și
- b) altele legate de condiția și viața spirituală a omului. Din prima categorie menționăm: primii ani grei ai prigoanei:
 - influența negativă asupra membrilor familiei
 - gândul la tatăl meu care suferea din cauza mea
 - reținerile la securitate, anchetele
 - confiscarea mașinii de scris

Răspunsurile din cea de-a doua categorie sunt mai nuanțate și pun accent pe trăirea vieții religioase și spirituale:

- în închisoare nu aveam posibilitatea de a celebra Sf. Liturghie
- programul spiritual era total perturbat; durerea cea mai mare ne e dată de însăși martiriul BRU, interzisă, umilită, batjocorită
- faptul că nu puteam participa cu familia la Sf. Liturghie, de a-L lăuda pe Dumnezeu în libertate și într-o comunitate deschisă
- suferința morală, de uzare a libertății religioase, a demnității morale

În raport cu orice realitate externă și internă oamenii au diverse trăiri pe care uneori le putem anticipa și identifica, iar alteori nu. Subiecții cuprinși în cercetare au fost întrebați ce simțeau în planul interior (în sufletele lor) în aceste momente de

teroare și persecuție. Răspunsurile primite, în cele mai multe dintre cazuri, parcă se ridică dincolo de trăirile umane obișnuite. Menționăm câteva dintre ele:

- simțeam multă încredere în Dumnezeu, un atașament mai mare față de chemarea mea, cu toate că se urmărea compromiterea mea ca preot;
- eram conștient de faptul că nu există altă cale, am fost totdeauna resemnat și liniștit ;
- mi-era groază de gândul că le puteam face rău acelor care ne-au făcut bine;
- O durere profundă, dar și speranța că într-o zi îl vom putea lăuda pe Dumnezeu într-un mod liber și toți împreună (îl simțeam pe Dumnezeu aproape);
- Simțeam și frică dar și multă bucurie izvorâtă din rugăciunea comunitară, efectuată cu credință și cu iubire;
- Eram împăcată că împlinesc voia Domnului, iubirea pentru El m-a ajutat să fiu tare;
- Deși mi-era frică, aveam pace interioară să zic: "Doamne fie voia Ta!";

Cu toate că suferințele erau teribile, anchetele, pedepsele, persecuțiile, urmau una după alta fără să pară că se termină vreodată, nici unul dintre subiecții chestionați nu declară să fi simțit sau să fi avut momente sau stări de deznădejde. Explicația acestui fapt este justificată de către ei, după cum urmează:

- am fost uneori descurajat dar niciodată deznădăjduit;
- am fost pregătit prin rugăciune și studiu, știam ce mă poate aștepta încă de când am primit preoția; fiind mărturisitor al credinței, în mijlocul suferințelor simțeam o mare bucurie interioară;
- prin natura mea optimistă, m-au ajutat conștiința datoriei și harul lui Dumnezeu; nu aveam a mă teme, persoana mea nu mai conta;
- m-am abandonat total în mâinile lui Dumnezeu, în El mi-am pus toată speranța îi știam bunătatea și în cine mi-am pus încrederea;
- am primit un har deosebit, nu numai că nu mi-a fost frică, dar am primit un har deosebit, eram plină de curaj și de încredere;
- acuzarea mea era în plan religios adică mărturisirea lui Dumnezeu, pentru mine El era Totul; nu există chin mai mare decât să știi că l-ai trădat pe Dumnezeu, deși de la El poți primi iertare în orice moment;

Suporturile sau bazele interioare ale credinței și ale acestor resurse sunt explicate în felul următor:

- în primul rând convingerile, convingerea că fac parte din Biserica adevărată a lui Cristos, au constituit un izvor de tărie;
- morala sănătoasă a familiei care se transmite și harul lui Dumnezeu;
- exercițiile și educația din familie; copilul îl descoperă pe Dumnezeu după exemplul părinților, apoi se convinge singur de bunătatea Lui;
- mediul familial, lectura, rugăciunea și îndrumarea spirituală, exemplele vieții sfinților;
- cunoașterea lui Dumnezeu prin experiența proprie, iubirea și slujirea lui;
- trăirea austeră a credinței, întreținerea unei relații continue cu Dumnezeu.

Următoarele două întrebări ale chestionarului vizau cum s-ar putea forma astfel de suporturi și în zilele noastre pentru viitorii preoți, monahi și credincioși (întrebarea nr. 8) și care ar fi principalele însușiri psihice ale unei personalități cu

credință puternică (întrebarea nr. 9). Răspunsurile la întrebarea nr. 8 au fost următoarele:

- preocuparea permanentă pentru formarea preoțească;
- prin studiu serios și temeinic al adevărurilor de credință;
- selectarea viitorilor preoți din familiile sănătoase moral; realizarea unor reforme morale radicale în învățământ și în țară; prin educație temeinică religioasă în școală.
- prin organizarea unor cursuri de formare spirituală la diferite nivele: comunitare, parohiale, diecezane și la nivel național;
- numai iubindu-l cu adevărat pe Dumnezeu și slujindu-l pe aproapele, practicând iubirea și prin multă rugăciune;

Înșușirile psihice ale unei personalități cu credință puternică sunt, după opinia subiecților cercetați, următoarele:

- o personalitate echilibrată și cu convingeri puternice, capabilă de suferințe mari și de lungă durată;
- curajul, bucuria și simplitatea;
- caracterul ferm, transparența totală;
- echilibrul în fața încercărilor și bucuriilor, sprijinul acordat celor în nevoi, umilință; urmarea modelului de viață a lui Cristos prin facerea de bine pentru cei din jur;
- echilibru, statornicie, tăria și curajul de a accepta și propovădui adevărul.

Căile văzute de către aceiași subiecți pentru întărirea credinței, a voinței și la deplina încredere în Dumnezeu sunt următoarele:

- prin perseverență, prin credință și voință total atașată de Dumnezeu; acestea sunt daruri ce trebuiesc cerute cu umilință așa cum au făcut apostolii: „Doamne dă-ne mai multă credință”.
- educare în familie și școală, cu exemple, prin urmarea unor exemple bune și prin harul lui Dumnezeu;
- să știi păstra problema „cea mai serioasă a vieții tale” fără de care absolut totul devine fără nici o valoare, dar prin care și cele mai însemnate lucruri devin foarte prețioase,
- prin rugăciune zilnică, fapte bune, lectură din Cuvântul lui Dumnezeu;
- prin acceptarea încercărilor în spirit creștin și a vedea mâna Domnului în istoria vieții tale;
- printr-o angajare responsabilă pe drumul credinței, prin experimentarea credinței concrete, educarea voinței în spirit creștin și acceptarea cu seninătate a încercărilor și suferințelor de orice fel prin rugăciune. Rugăciunea este pâinea și respirația creștinului.

Aceste au fost datele pe care ne-am propus să vi le prezentăm în comunicarea de față. S-ar putea deprinde și unele concluzii parțiale, însă preferăm să le lăsăm pentru ocazia unei prezentări mai vaste sau a tuturor datelor.

BISERICA DIN CASA LUI MATEI BOILĂ

Camil PETEU, O.S.B.M.

Résumé: L'Église dans la maison de Matei Boilă. Lieu d'accueil pour tous, la maison de Matei BOILĂ, reste un lieu repère pour les fidèles greco-catholiques. C'est ici, qu'avec les risques et les périls dus à la non reconnaissance de notre église par l'état communiste, qu'ont eu lieu des liturgies et des rencontres des fidèles. Même si cette famille se constitue dans un repère pour notre église, elle n'était pas la seule.

În Sfânta Scriptură a Noului Testament cu precădere în scrierile Sf. Apostol Pavel se face referire la Biserica din casa lui ... cutare. Urmează o mulțime de nume. Biserica lui Cristos care este reunirea tuturor celor care cred în Dumnezeu descoperit nouă ca Tată de Isus Cristos prin Spiritul său cel Sfânt a început și apoi în lungul istoriei a continuat prin reunirea unui număr de persoane vii pentru a lăuda pe Dumnezeu. Acest număr nu are importanță. Puteau fi doi sau trei, sau în condiții mai bune sute sau mii, în familii, în biserici sau catedrale și mai nou chiar și pe stadioane.

Ceea ce urmează este o mărturie de cum am trăit realitatea Bisericii lui Cristos, un număr de credincioși într-o anumită perioadă de spațiu și timp, adică în Cluj între anii '75 – '89 în cadrul Bisericii Greco – Catolice Române, o perioadă în care această Biserică era nerecunoscută oficial de Statul comunist. Biserica lui Cristos nu poate fi niciodată clandestină. Poate fi recunoscută sau nu de un stat fățiș orientat împotriva ei cum au fost statele comuniste, sau perfid îndreptat împotriva ei cum au fost restul. Biserica lui Cristos supraviețuiește și învinge nu mai ales prin instituțiile ei exterioare și văzute ci în mod esențial în sufletele credincioase care se reunesc prin puterea și lucrarea Spiritului Sfânt.

Așa s-a întâmplat și în Biserica ce s-a reunit în casa lui Matei Boilă și a familiei sale. Pentru că ceea ce urmează este o mărturie, și nu o istorie a tot ceea ce s-a întâmplat înainte de momentul în care am cunoscut-o, voi relata în cele ce urmează ceea ce am văzut și am trăit împreună cu Biserica din casa lui Matei Boilă. Întâi de toate trebuie să fac o precizare. O Biserică (reuniune în Spiritul Sfânt) poate fi și o rugăciune, o celebrare etc., care se petrece în cadrul unei familii și mai ales dacă această familie lasă porțile deschise și pentru ceilalți. Acești "ceilalți" nu sunt cu necesitate rude, membrii ai aceleiași familii. Nu pot să-i numesc "străini" pentru că în Biserica lui Cristos nu este nimeni străin. Și tocmai aceasta a făcut din readunarea (Ecclesia = Biserica) din casa lui Matei Boilă Biserică și nu reuniune familială. Așa cum a început, prin nucleul familial în locuința de pe strada Calea Turzii nr. 45 și a evoluat până în anul '89 când am celebrat acolo pentru ultima oară Sfintele Paști în perioada de opresiune, într-un grup de mai mult de o sută de persoane. În această perioadă mulți preoți au celebrat Sf. Liturghie în mediul lor familial, însă pasul mare făcut între anii '75 – '77 în Biserica ce se reunea în casa sus amintită a fost trecerea de la familie la Biserică. Biserica are întotdeauna porțile deschise pentru toți și pentru oricine. Nu este un caz singular în

istoria Bisericii. Thomas Becket, arhiepiscopul din Canterbury supranumit „martirul” prin excelență al Bisericii Catolice din Anglia, mort în anul 1170, și care a primit cununa martiriului de la asasinii săi, ucis pe treptele altarului, eludând orice „rațiune de prudență” prin celebrele cuvinte: „ușile bisericii trebuie lăsate deschise pentru oricine”. O reuniune familială, o casă, devine Biserică atunci când lasă ușa deschisă.

Pentru mine totul a început în 1975, când m-am reîntors în Cluj spre a mă specializa în psihiatrie. Eram preot hirotonit de P.S. Ioan Dragomir la 29 decembrie 1973, ca membru al ordinului Sf. Vasile cel Mare. Era obiceiul pe vremea aceea ca noii hirotoniți „în secret” să depună un jurământ prin care se obligau să nu descopere nimănui faptul că sunt preoți ca să nu pericliteze existența celor din jur. În colocviul pe care l-am avut cu episcopul hirotonitor am ajuns împreună la concluzia că un preot care nu activează nu are o rațiune de existență. Preoția este o slujire a poporului lui Dumnezeu și nu un mod de a-ți câștiga pâinea. Ca rezultat al acestui dialog mi s-a concesi grația de a nu depune – cu toate riscurile aferente pentru amândoi – așa numitul „jurământ al secretului hirotonirii”. Revenind în Cluj în 1975 aceasta a fost șansa pe care mi-a oferit-o Dumnezeu, ca să pot sluji Biserica prigonită de dușmanii ei în biserica din casa familiei Fărcaș și Boilă. Și nu numai. Din ianuarie 1975 și până în toamna lui 1978 când am plecat din Cluj la Sighișoara unde am rămas treisprezece ani ca medic psihiatru „la vedere” și ca preot de fapt, legătura mea cu Biserica din casa Fărcaș – Boilă a continuat neîntrerupt.

Când vorbesc generic despre Biserica din casa Fărcaș – Boilă, înțeleg de fapt o activitate liturgică (în principal), dar și catehetică care s-a desfășurat și în alte case. De pildă în casa familiei Pescaru de pe strada Calea Mănăștur nr. 48 (vorbesc de Ana Maria Băltaru care de fapt m-a și pus în legătură cu familia Fărcaș – Boilă), în casa familiei Fluieraș de pe strada Câmpului, a familiei dr. Lupu și nu în ultimul rând a fam. Dr. Silaghi de pe strada Sinaia 20, unde în alternanță cu casa familiei Fărcaș – Boilă și a familiei Pescaru până la sfârșitul anului 1989, împreună cu părintele Eugen Popa și îndeosebi cu prietenul și confratele meu Sabin Făgăraș OSBM au avut loc an de an pregătirile pentru, și celebrarea Sfintelor Paști.

În perioada ianuarie 1975 – noiembrie 1978 când am părăsit Clujul, activitatea s-a desfășurat în felul următor: în fiecare duminică la ora 8.30 celebrăm Sf. Liturghie în casa Fărcaș. După micul dejun generos oferit de familie tuturor participanților, în timpul căruia ne puteam prelungi ideile din predică în frumoase și eficiente discuții, mergeam și participam la Sf. Liturghie care se celebra în biserica Piarștilor. Aici doresc să fac o mențiune specială. După Conciliul Vatican II, permisiunea de a celebra Sf. Liturghie în limba poporului, aici în Ardeal această permisiune intrând în uz doar în 1968, s-a creat o serioasă dificultate creștinilor greco – catolici români divizând comunitatea catolică nu după credință ci după etnie. Este meritul de necontestat al P. Denderle, preot și profesor piarist de etnie maghiară, de a celebra Sf. Liturghie în limba latină pentru credincioșii greco – catolici români în biserica Piarștilor, nu cu puține riscuri pentru el atât din partea Statului comunist cât și a propriei ierarhii. După celebrarea Sf. liturghii la 8.30 în casa Fărcaș – Boilă, o bună bucată de vreme împreună cu pe atunci diaconul Sabin Făgăraș astăzi doctor în teologie, duminică de duminică, la ora 11,

concelebram Sf. Liturghie pentru credincioșii români; părintele Denderle ca celebrant, părintele Ioan Botiza și cu mine (noi fiind în fapt preoți) ca diaconi, părintele Romulus Pop la orgă și cei doi fii ai săi Anton și Francisc ca ministranți. Era un nucleu de clerici greco – catolici în serviciul Bisericii noastre pentru toți aceia care nu aveau posibilitatea de a participa la Sfintele Liturghii orientale celebrate în casele mai sus menționate. Subliniez că în acea vreme Sf. Liturghie de la biserica Piariștilor **se celebra în limba latină și nu în limba română**. Ca de altfel și ceremoniile înmormântărilor greco – catolicilor oficiate de părintele Denderle și de mine (eu în calitate de “cantor”). Programul duminical continua cu Sf. Liturghie la ora 12.30 în casa Pescaru unde de obicei luam prânzul, iar apoi după-masa în diverse locuri cu un grup biblic sau cateheză în diverse case sau în natură. Au luat parte la aceste activități tineri și copii, adulți și bătrâni, în tot acest timp de trei ani cât am stat la Cluj, duminică de duminică.

După plecarea mea la Sighișoara “peisajul eclesiastic” al Clujului greco – catolic s-a schimbat încet, încet prin hirotonirea multora care au preluat și dezvoltat ceea ce Spiritul Sfânt a inițiat. După anii '80 în Biserica ce se reunea în casa lui Matei Boilă am participat de asemenea la pregătirea spirituală și mai ales la celebrările liturgice ale Sfințelor Paști, an de an până în 1989. Dar nu numai în această casă ci și în cele ale familiei Pescaru și ale familiei Silaghi (de pe Sinaia, 20). Tinerii din acea vreme sunt astăzi adulți sau bătrâni. Ei toți sunt nu doar o mărturie ci sunt pietrele vii care constituie Biserica noastră. Mai mult decât atât, sunt legătura vie între cei care au fost și cei care constituie Biserica noastră. Biserica pentru că este corpul viu a lui Cristos este împreună cu Capul ei, ieri, azi și în veci aceeași.

Ceea ce a fost spus mai sus este un episod și o mărturie și ca orice mărturie este subiectivă. Este o cale de trecere din impersonalitatea Cronosului prin trăirea Kairosului spre absolutitatea Eonosului. Aceasta este viața. Dar din păcate calea aceasta poate fi parcursă și în sens invers: neglijând veșnicia (Eonos) care este de fapt scopul, prin zbârcirea trăirilor în “documente” impersonale, eșuând la urmă în banalul Cronos.

În definitiv lumea poate fi văzută și așa, împărțită în două: unii care fac istoria, și alții care o scriu.

ACTIVITATEA PAROHIEI GRECO-CATOLICE SAINT GEORGES DIN PARIS, LA SFÂRȘITUL ANILOR 1950

Lavinia Snejana STAN

Abstract. The Activity of the Romanian Greek-Catholic Mission, St. George in Paris in the 1950s. The aim of the paper is to describe the role and activity of Romanian Greek-Catholic Mission in Paris in the 1950s. The paper emphasizes that this mission provided spiritual, social, financial and cultural support for all Romanians living in exile that time, regardless of their religious orientation. It provides partial conclusions on a extended theme, which is the history of state-church relations during the Cold War and the role of the Romanian exiles in influencing the decision-making policy of the Western states in order to deliver Romania from under the Communism.

Instaurarea și consolidarea regimurilor comuniste în statele din Centrul și Estul Europei, a generat, printre alte efecte și o migrație politică și culturală înspre Occident. Societățile care până în acel moment se bucuraseră de coerență socială, economică și culturală, care s-a impus după primul război mondial, s-au văzut confruntate cu o ruptură spațială masivă, fiind obligate să-și transfere părți în exil/exiluri.¹

În încercarea de a obține controlul absolut asupra statelor din zonă, ofensiva comunistă de după cel de-al doilea război mondial s-a îndreptat și împotriva Bisericii. În România, toate cultele religioase au fost persecutate de regimul comunist, Biserica greco-catolică fiind desființată și scoasă în afara legii. Misiunea catolică și mai apoi, parohia "Sfântul Gheorghe" din Paris, parte a Bisericii Greco-Catolice din România, au jucat un rol esențial în organizarea și coordonarea vieții comunității românilor din exil.²

Pentru a oferi imaginea completă a activității promovate de parohia greco-catolică de la Paris,³ se cuvine, în primul rând, o prezentare a componenței comunității românilor din exilul parizian. Apoi, trebuie subliniat momentul creării

¹ Virgil Ierunca este de părere că nu se poate vorbi în nici un caz despre exil ca fenomen unitar, ci mai degrabă despre exilați. Vezi Monica Lovinescu și Virgil Ierunca, interviu de autor, 3 aprilie 2001, Paris, înregistrare audio.

² Prima parohie greco-catolică română din afara țării a luat naștere la 19 noiembrie 1905 în Cleveland, Ohio, iar în 1926 în SUA existau deja 17 parohii românești. În America Latină existau trei misiuni catolice ale românilor, la Buenos Aires, Sao Paulo și Rio de Janeiro, constituite după 1948. În Europa Occidentală, misiuni catolice ale românilor erau la Paris, Bruxelles și München. Vezi Silvestru Aug. Prunduș, Clemente Plăianu, *Catholicism și ortodoxie românească. Scurt istoric al Bisericii Române Unite*, Ed. Viața Creștină: Cluj-Napoca, 1994, p. 185-187.

³ Și Biserica Ortodoxă a avut o activitate susținută în exil, însă în urma unui scandal izbucnit în presă cu privire la activitatea preotului Boldeanu acuzat că ar fi fost fascist, pentru o perioadă biserica a fost închisă. Vezi Open Society Archives (OSA), Radio Free Europe (RFE), Fond România, cutia nr. 300/60/1/525, Item nr. 6684/53.

Misiunii Catolice, urmând să se realizeze o descriere a dimensiunii spirituale, sociale și culturale a activității promovate de aceasta. Calitatea sa de instituție apolitică a transformat parohia "Sf. Gheorghe" în liantul, atât între intelectuali de diferite orientări politice dar și religioase, cât și între indivizi aparținând unor categorii sociale diferite. Cu alte cuvinte, sediul parohiei a oferit spațiul privilegiat unde comunicarea în limba natală era posibilă.

Exilul românesc a cunoscut mai multe valuri de-a lungul războiului rece, fiecare având o altă structură socială și un alt mod de manifestare. Pentru istoria parohiei greco-catolice din Paris, primul val de exilați care a sosit în Franța înainte și imediat după război are o relevanță deosebită atât prin componența sa, cât și prin contribuția lor la activitatea parohiei. Părerea general acceptată este că au existat numeroase dispute între exilații români fapt care a dus la imposibilitatea articulării unei acțiuni conjugate și eficiente, vizibilă în Occident.⁴ Totuși, trebuie făcută distincția între exilul politic și cel cultural,⁵ ambele având același scop, să convingă statele occidentale să intervină în favoarea eliberării României de sub regimul comunist impus de sovietici.

Nu trebuie neglijată nici situația din țara în care exilații doreau să se integreze. În ciuda legăturilor tradiționale de colaborare între cele două culturi, atât de des invocate, scena Franței postbelice era dominată de intelectuali de stânga pentru care "evadarea" exilaților de dincolo de Cortina de Fier era, fie o trădare în cazul celor de stânga, fie asumarea crimei de a fi fost fascist. Astfel, pentru a putea exista, cultura română în exil a fost nevoită să găsească formule de neutralitate din toate punctele de vedere.

Crearea Misiunii Catolice române de la Paris, a fost un prim pas în direcția apariției unui spațiu neutru, privilegiat pentru desfășurarea activităților exilaților. Așa cum indicau și dispozițiile Ordinariatului Catolicilor de Rit Oriental în Franța, "această Misiune [...] pe de o parte, are ca obiect, asigurarea asistenței spirituale, sacerdotale și liturgice a românilor de religie catolică și pe de altă parte, ea constituie parohia liturgică a catolicilor de rit bizantin locuind la Paris."⁶ Este evidențiată astfel, funcția sa de liant între românii din Paris și, prin dimensiunea sa supranațională, legătura și cu cei din România, sigura relație care permitea păstrarea vie a spiritualității românești în exil.

⁴ Vezi Dorin Dobrinu, *Note pentru o istorie a exilului politic românesc. Primul deceniu postbelic*, Xenopoliana. Buletinul Fundației Academice "A.D. Xenopol" din Iași, VII 1999, 1-2, p. 134-140 și Neagu Djuvara, *Souvenirs de l'exil de 1948*, Revue Roumaine d'Histoire, tome XXXIV, 1-2/1995, p. 17-53

⁵ Intelectualii care activau în domeniul cultural au reușit să depășească mai ușor disputele intestinale, fapt dovedit de contribuțiile lor, indiferent de convingerile politice la crearea unor publicații sau organizații de altă orientare politică decât a propriilor opțiuni. Sunt câteva cazuri notorii, cum ar fi cel al soților Anton și Eliza Cerbu, evrei, care participau constant la reuniunile Centrului Științific Român, cunoscut ca fiind de orientare legionară. La fel în cazul apariției în ziarul La Roumanie Ouvrière a socialistului Eftimie Gherman a unor articole semnate de Mircea Eliade.

⁶ Mons. Pierre Gherman, *50 de ani de la întemeierea Misiunii Catolice Române, 1946-1996*, Les fêtes cinquantenaire de sa fondation, 1946-1996, Mission greco-catholique Roumaine en France. Paroisse Roumaine de Saint Georges, Paris, 1996, p. 32.

Inițial, Misiunea Catolică a Românilor de la Paris a avut ca scop constituirea unui centru de primire și ajutorare a românilor care soseau în Franța. Părintele George Surdu, inițiatorul misiunii, afirma că s-a întors în România pentru a face cunoscut ierarhiei, încă în libertate la acel moment, acțiunea de constituire a Misiunii Catolice Române la Paris.⁷ Ulterior, aceasta a devenit nucleul în jurul căruia s-a constituit prima parohie greco-catolică din Paris, fondată la 27 februarie 1954, avându-l frunte pe mons. Octavian Bârlea, fostul trimis la Misiunea Vaticanului pentru românii din Germania.⁸

Inițial, misiunea a avut sediul pe strada Raynouard nr. 9, însă clădirea s-a dovedit a fi insuficientă pentru scopul pe care și-l propuseseră inițiatorii. Prin urmare, în octombrie 1946, sediul a fost mutat în strada Ribera unde misiunea a oferit un spațiu generos pentru refugiații care nu aveau alt adăpost. Această clădire a misiunii dispunea de o capacitate de cazare de 12 persoane și putea servi masa de prânz și cina pentru 25 de persoane. De asemenea, exista și un spațiu pentru expoziții temporare și o bibliotecă, unde românii puteau să citească ultimele apariții editoriale, majoritatea tratând probleme curente românești.⁹

Dimensiunea spirituală, partea esențială a existenței parohiei Sf. Gheorghe, consta din oficierea liturghiei în rit bizantin, din acordarea de asistență spirituală tuturor celor care o solicitau și, în general, din ansamblul obligațiilor pe care biserică le are în calitate sa de reprezentant al puterii divine. Parohia acționa în conformitate cu legătura sa statutară cu Sf. Scaun și cu Biserica Catolică de rit latin din Franța. În același timp, s-a încercat menținerea legăturilor cu greco-catolicii din România, prin traducerea unui Nou Testament în 1975 de părintele Emil Pascal și a unei cărți de rugăciuni de Pierre Gherman, *Rugăciune și credință*, Paris, 1976 care urmau să fie introduse ilegal în țară.

Pe lângă aceasta, în fiecare duminică și cu ocazia sărbătorilor naționale și/sau religioase, în capela Misiunii erau celebrate servicii divine.¹⁰ Cu diferite ocazii, aveau loc servicii speciale așa cum a fost cel din 1 decembrie 1949, oficiat de mons. Angelo Rocalli, nunțiu apostolic, devenit papa Ioan al XXIII-lea, când a fost comemorat un an de la desființarea Bisericii Greco-Catolice din România. Tot astfel, la 21 noiembrie 1954 a avut loc comemorarea mons. Vladimir Ghika, mort în închisorile comuniste, iar la 7 ianuarie 1973, aniversarea centenarului nașterii lui Iuliu Maniu.¹¹ Prin urmare, dimensiunea spirituală a activității parohiei a fost una complexă, mergând de la asistența spirituală propriu zisă, până la publicații și comemorări ale unor personalități sau evenimente de importanță majoră pentru istoria României și a Bisericii greco-catolice.

Așa cum am precizat deja, scopul inițial al creării misiunii a fost asistența socială la a refugiaților români fără distincție de religie sau statut social, acordarea

⁷ Mons. Surdu s-a întors în România unde, după ce a fost reținut și închis, odată eliberat a fost nevoit să rămână până în 1991. Mons. George Surdu, *Les circonstances de la genèse d'une Mission, Les festivités du Cinquantenaire de sa fondation 1946-1996, Mission Gréco-Catholique Roumaine en France*, Paris, mai, 1996.

⁸ OSA/RFE, fond cit., loc cit., Item nr. 3064/54.

⁹ OSA/RFE, fond cit., loc cit., Item nr. 7963/54.

¹⁰ OSA/RFE, fond cit., loc cit., Item nr. 7963/54.

¹¹ Mons. Pierre Gherman, *50 de ani...*, p. 32.

de ajutor umanitar până la integrarea socială și precum și asistarea exilaților în raporturile lor cu autoritățile franceze. Această instituție condusă de mons. Octavian Bârlea a fost una dintre cele mai eficiente pe plan social în exil, deși avea foarte puțini bani la dispoziție, respectiv un buget de numai 150,000 de franci pe lună. Totuși, conducătorii misiunii, mons. Octavian Bârlea, părintele Mircea Toderici, părintele Vasile Zăpârțan, mons. Carol Capros, mons. Gheorghe Cosma, Pierre Gherman și părintele Iacob Goia au reușit să ofere de-a lungul a jumătate de secol, cazare celor care nu aveau nici un fel de mijloace de trai sau refugiaților care odată ajunși în Franța, intenționau să pornească spre alte zone. Orice român care se găsea în dificultate la Paris sau orice român care sosea la Paris, putea merge la misiune unde era găzduit și mânca pe gratis. Acestuia i se permitea să rămână până găsea mijloacele să se întrețină singur.¹²

Prin urmare, parohia greco-catolică a asistat financiar și moral o serie de studenți români, bursieri ai guvernului francez,¹³ a oferit cazare temporară pentru refugiați și a fost unul din principalele locuri de întâlnire a comunității de exilați români din Paris. Pentru a putea realiza această operă de caritate, misiunea catolică avea sprijinul material și moral a unor asociații umanitare internaționale cum ar fi Oficiul francez pentru refugiați și apatrizi (OFPRA), American War Relief Services, National Catholic Welfare Conference, Belgian-Oostpriesterhulps sau Aide à l'église en détresse.¹⁴ De asemenea, misiunea era în legătură cu organizații ale exilaților, precum Caroman,¹⁵ "Comitetul Reginei Elisabeta," "Asociația Studenților Români Uniți,"¹⁶ și cu alte organizații românești din refugiu.¹⁷ Bineînțeles, în baza legăturilor strânse cu Sf. Scaun, acesta asista parohia "Sf. Gheorghe" în opera sa de caritate.

Pe plan cultural, Misiunea s-a implicat prin aportul său spiritual la sărbătorile organizate de diferite asociații ale exilaților, prin găzduirea de reuniuni mai mult sau mai puțin formale ale intelectualilor din exil și la organizarea unor conferințe.¹⁸ Astfel, Fundația Universitară Carol I, cea mai activă și mai eficientă în exil până la sfârșitul anilor 1960, organiza cu regularitate conferințe, festivități naționale, se ocupa de apariția unor publicații, la care au participat adesea și membri ai Misiunii. Evenimentele sărbătorite cu regularitate erau 1 decembrie, 10 mai și 24 ianuarie, evenimente esențiale pentru istoria românilor. Semnificația

¹² OSA/RFE, fond cit., loc cit., Item nr. 7963/54.

¹³ OSA/RFE, fond cit., loc. cit., Item nr. 6684/53.

¹⁴ Înființată în 1947 de către părintele Werefried van Straaten

¹⁵ Altă organizație cu care a colaborat parohia greco-catolică din Paris a fost Comitetul de ajutorare a Românilor (Caroman), organizat de fostul reprezentant român pentru Crucea Roșie, Nicolae Caranfil la Paris în 1947.

¹⁶ Începând cu 1946/1947 se găseau la Paris câțiva studenți români greco-catolici care erau membri ASTRU care a participat la congresele internaționale organizate de Pax Romana, în calitate de reprezentantă a Bisericii Române Unite.

¹⁷ OSA/RFE, fond cit., loc cit., Item nr. 7963/54.

¹⁸ Statele occidentale au recunoscut regimurile politice din acele zone și nu puteau susține oficial guvernele lor în exil. În consecință, singurul instrument accesibil rămânea cultura. Vezi Neagu Djuvara, *Souvenirs de l'exil de 1948*, Revue Roumaine d'Histoire, tome XXXIV, nr. 1-2, 1995, p. 7.

acestor sărbători consta în lunga tradiție care exista în România liberă și care fusese întreruptă de impunerea comunismului.¹⁹

Sufrageria Misiunii era spațiul unde aveau loc întâlniri informale ale românilor care se reuneau aici pentru a asculta muzică, pentru a discuta probleme de interes comun cum ar fi situația din țară sau din exil. Aici a expus pictorul român F. Stoica sau a concertat corala condusă de Traian Popescu. Scopul acestor activități era să facă cunoscută situația din România, să dea speranță refugiaților sau să-i convingă să vorbească despre experiența trăită în țară. Astfel, ori de câte ori era necesar, Misiunea pune la dispoziție spațiu pentru realizările românești.

Misiunea a găzduit și întruniri formale ale exilaților, cum a fost cazul Centrului Român de Cercetări inițiat de Mircea Eliade.²⁰ Ulterior, în exil s-a constituit un cenaclu literar propriu-zis,²¹ coordonat de Leonid Mămăligă și care a fost adăpostit de Misiunea de pe Ribera. Monica Lovinescu evoca momentul în care intelectualii se adunau "la centrul catolic de pe strada Ribera care s-a oprit, în cele din urmă, pentru că unii dintre preoți au decis că proza lui Eliade este pornografică. Si, când s-a închis cenaclul acela, am ținut o vreme la Leonid Mămăligă care semnează Leonid Arcade. Mai buni, mai răi, mai vedeam ce făceam, ce am mai scris."²²

Într-un mod neașteptat pentru relațiile care se stabiliseră între țară și exil, cenaclul nu numai că a rezistat propriei lui reputații pe care și-o făcea, dar aici veneau, mai ales în anii 1970, și citeau scriitori din țară, cum ar fi Nicolae Breban, Marin Sorescu, Bănulescu și chiar Marin Preda care venea de fiecare data când venea din Statele Unite.²³

Pentru a face cunoscută situația românilor din țară, Misiunea a colaborat cu numeroase publicații pariziene cum ar fi *Catacombes*, a lui Sergiu Grossu, *La Croix*, *La France Catholique*, *L'Homme Nouveau*, *La Pensées Catholique*, *Les Chrétiens de l'Est* care a publicat un amplu dosar "*Biserica Română Unită, 30 de ani de persecuție 1945-1975*". În afară de acestea, membrii Misiunii colaborau sistematic la publicațiile românilor din exil, printre care pot fi amintite *La Nation Roumaine*, *BIRE*, *Le Combat*, *Buna Vestire* (Roma) și *România, Unirea* (SUA).

În *Cahiers Roumaines* a apărut un articol "Despre Misiunea Catolică Română pentru Europa" semnat de mons. I. Kirk în care era descrisă persecuția religioasă din România.²⁴ În lupta pentru informarea și sensibilizarea opiniei publice față de soarta României în general și a credincioșilor greco-catolici în special, Misiunea a contribuit la realizarea unor emisiuni la Radio Free Europe și Radio Vatican.²⁵

¹⁹ OSA/RFE, fond cit., cutia nr. 300/60/1/518, Item nr. 06541/53.

²⁰ Printre membri acestuia pot fi amintiți, Eugen Ionescu, Emil Cioran, Horia Stamat, Vintilă Horia, soții Anton și Eliza Cerbu, Paul Costin Deleanu, dar și francezi ca Bernard Dort. Vezi Virgil Ierunca, interviu...

²¹ Acesta a apărut în urma eșecurilor întrunirilor literare de la cafeneaua Corona.

²² Monica Lovinescu, interviu...

²³ Monica Lovinescu, interviu...

²⁴ *Cahiers Roumaines*, I, nr 11, aprilie 1952.

²⁵ Mons. Pierre Gherman, *50 de ani...*, p. 38.

În prima jumătate a anului 1954, Misiunea română catolică din Paris a organizat o serie de conferințe la care au participat atât români cât și invitați francezi.²⁶ Sediul Misiunii din Rue Ribéra, 38 a găzduit conferințe susținute de Sever Pop, Paul Scorțescu, François de la Noe, Mircea Eliade, Georges Barbul, Grigore Ganfencu, Nicolae Herescu, Aurel Berghezan, Octavian Bârlea. Acesta din urmă a susținut conferința cu titlul "Vaticanul" la 3 iulie 1954, subliniind rolul jucat de Vatican în lupta împotriva comunismului.²⁷ Cu prilejul altei conferințe susținute la *Asociația intelectualilor creștini refugiați în Franța*, mons. Bârlea a afirmat că "intelectualii din exil sunt adevărații ambasadori ai țărilor lor."²⁸ De asemenea, la 18 decembrie 1954, Misiunea Catolică Română din Paris a organizat cea de-a 200-a aniversare a școlii din Blaj la care au participat mons Bârlea, și reprezentanți de vază ai exilului, profesorii Virgil Veniamin și A. Gheorghiu care au rostit cuvântări.²⁹

Mons. Kirk, președintele Misiunii Române a Sfântului Scaun pentru Europa (Misiunea Catolică Română) și directorul „Missionarum Emigranti Romenorum in Europa,” a susținut multe inițiative românești în exil și a vizitat, în cadrul misiunii caritabile, multe centre de refugiați ale românilor din Spania, Franța, Italia, Austria și Germania.³⁰

În concluzie, Biserica Catolică, în timpul războiului rece, a acționat pe plan spiritual, social și cultural utilizând toate mijloacele de care dispunea, împotriva ideologiei comuniste care se instalase în România. Fiind parte constitutivă a spiritualității românești, parohia greco-catolică de la Paris a fost un factor de coeziune a exilaților români, dar și o punte de legătură cu cei rămași în țară. Prin oferirea unui spațiu pentru întâlnirile formale sau informale, prin aportul spiritual la sărbătorile naționale organizate în exil, prin acțiunea de informare a opiniei publice din Franța cu privire la situația din România aflată sub regimul comunist, parohia "Sf. Gheorghe" s-a alăturat eforturilor de combatere a ideologiei comuniste.

Mai mult, s-a implicat și în promovarea culturii românești în străinătate prin organizarea de conferințe, constituirea unei biblioteci, susținerea unor publicații, contribuind la menținerea spiritualității românești în afara României. Întrebarea de ce nu s-a ajuns la organizarea unitară a exilului românesc, implicând toate aspectele religioase, sociale, politice și culturale ale sale este o întrebare pe care cercetătorii trebuie nu doar să o formuleze, ci și să încerce să găsească explicații și argumente plauzibile.

²⁶ OSA/RFE, fond cit., cutia nr. 300/60/1/525, Item nr. 3065/54.

²⁷ OSA/RFE, fond cit., cutia nr. 300/60/1/525, Item nr. 6885/54.

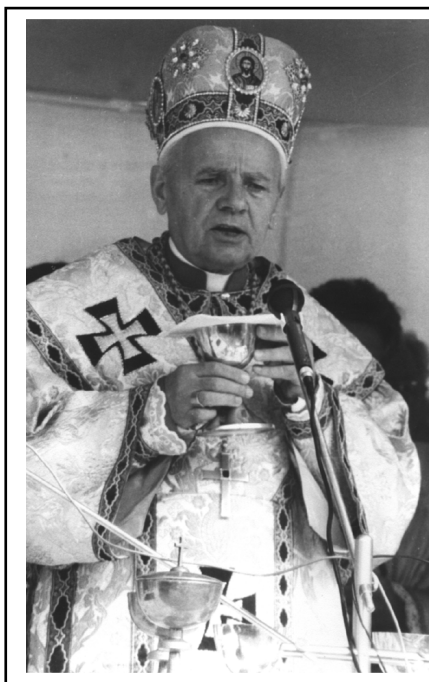
²⁸ OSA/RFE, fond cit., cutia nr. 300/60/1/525, Item nr. 11099/54.

²⁹ OSA/RFE, fond cit., cutia nr. 300/60/1/525, Item nr. 11544/54.

³⁰ Fost secretar al mons. Gerald Patrick O'Hara, nunțiu apostolic expulzat din România în iulie 1950, mons. Kirk a beneficiat de o cunoaștere aprofundată a problemelor românești. De asemenea, mons. Kirk s-a aflat în România în perioada în care a fost desăvârșit actul de suprimare a Bisericii Catolice din România, unul din meritele activității sale de binefacere constând în ajutorarea credincioșilor și a preoților persecutați. Mons. Kirk a afirmat că a fost martor ocular al martiriului Bisericii Catolice din România și este deci capabil să discute acest subiect în deplinătatea cunoașterii faptelor. Vezi OSA/ RFE, fond cit., cutia nr. 300/60/1/525, Item nr. 4710/53.

BIBLIOGRAFIE

1. Djuvara, Neagu, *Souvenirs de l'exil de 1948*, Revue Roumaine d'Histoire, tome XXXIV, 1-2/1995, p. 17-53.
2. Dobrinu, Dorin, *Note pentru o istorie a exilului politic românesc. Primul deceniu postbelic*, Xenopoliana. Buletinul Fundației Academice "A.D. Xenopol" din Iași, VII 1999, 1-2.
3. Gherman, Pierre, *50 de ani de la întemeierea Misiunii Catolice Române, 1946-1996*, Les fêtes cinquantenaire de sa fondation, 1946-1996, Mission greco-catholique Roumaine en France. Paroisse Roumaine de Saint Georges, Paris, mai, 1996.
4. Prunduș, Silvestru Aug., Clemente Plăianu, *Catolicism și ortodoxie românească. Scurt istoric al Bisericii Române Unite*, Ed. Viața Creștină: Cluj-Napoca, 1994.
5. Surdu, George, *Les circonstances de la genèse d'une Mission*, Les fêtes du cinquantenaire de sa fondation 1946-1996, Mission Gréco-Catholique Roumaine en France, Paris, mai, 1996.
6. Lovinescu, Monica, Virgil Ierunca, interviu de autor, 3 April 2001, Paris, înregistrare audio.
7. Open Society Archives (OSA), Radio Free Europe (RFE), Budapesta, fond România, cutii nr. 300/60/1/525 și 300/60/1/518.
8. Cahiers Roumaines, I, nr 11, aprilie 1952.

1964 – 1974 UN DECENIU AL LUPTEI ȘI AL SPERANȚELOR PENTRU RECUNOAȘTEREA LIBERTĂȚII BISERICII ROMÂNE UNITE¹.

Marcel ȘTIRBAN

Résumé. 1964-1974 une décennie de la lutte et de l'espérance pour la reconnaissance de la liberté de l'Église Roumaine Unie. Hommage au Cardinal Alexandru Todea à l'anniversaire de ses 90 ans. Cet article présente quinze demandes et mémoires adressés par le cardinal Alexandru Todea, dans sa qualité d'évêque et administrateur du diocèse de Blaj, aux autorités communistes de Roumanie: au Conseil d'État, au Comité Central du Parti Communiste de Roumanie, à Gheorghe Gheorghiu Dej, à Nicolae Ceaușescu, à Emil Bodnăraș, à I. Gh. Maurer, à Dumitru Dogaru.. À travers ces lettres on peut lire non seulement la lutte menée par le cardinal au nom de son église, pour la mise en légalité de l'Église Greco-Catholique, mais aussi l'activité de l'église dès sa création. Ces lettres datés entre 1964 et 1974, sont précédées par un un hommage

¹ Credință – Fermitate – Demnitate. Memorii și cereri înaintate de IPSS Alexandru Todea în calitate de episcop, administrator apostolic al arhidiecezei de Blaj, singur sau împreună cu episcopii români uniți: Ioan Dragomir, Iuliu Hirța și Ioan Ploscaru, Consiliului de Stat, Comitetului Central al P.C.R., lui Gheorghe Gheorghiu Dej, Nicolae Ceaușescu, Emil Bondăraș, Ion Gheorghe Maurer, Dumitru Dogaru (1964-1974).

apporté au cardinal Todea pour ses 90 ans et un documentaire qui situe historiquement et politiquement ces demandes.

Omagiu I.P.S.S. Cardinal Alexandru Todea la împlinirea a 90 de ani.

Aniversările sunt întotdeauna un prilej de mare bucurie și pentru cei cărora le sunt adresate și pentru cei care le pregătesc. În cazul nostru sunt și de mare sărbătoare. Întreaga noastră Biserică își îndreaptă gândurile cu o mare admirație și un desăvârșit respect, spre patul de suferință al celui ce a fost în anii grei ai încercărilor comuniste și în primii ani ai recunoașterii Bisericii Române Unite cu Roma, mitropolitul ei și este cardinalul Bisericii Catolice, I.P.S.S. Alexandru Todea, la împlinirea venerabilei vârste de 90 de ani.

Ierarhii, preoții și credincioșii români uniți nu-l vor putea primi în bisericile noastre cântându-i în glasul inimilor "Pe stăpânul și arhiereul nostru". Gândurile lor se vor îndrepta spre locul suferinței, spre omul providențial care timp de patru decenii a luptat din toate puterile lui pentru ca Biserica lui, Biserica noastră, Biserica Romei Papale să-și recâștige, în țara noastră, drepturile furate în zilele bezmetice ale unui anotimp ce a răvășit întreaga țară.

Nu credem că îi vom putea face o mai mare bucurie decât reconstituind, plini de adâncă admirație, o parte din viața sa, un deceniu ce a strâns în el multe speranțe dar și multe dureri. Ne gândim la anii 1964 – 1974, perioada urmărită în lucrările simpozionului ce-și are drept temă tocmai cunoașterea formelor de rezistență și de luptă pentru recâștigarea libertății Bisericii Române Unite din acea perioadă. Este în prelungirea altor sesiuni, cu aceeași temă, din deceniile anterioare.

Fie că este vorba de o perioadă sau alta din anii comunismului, noi credem că I.P.S.S. Al. Todea, este cel care ilustrează și definește trăsăturile fundamentale ale rezistenței Bisericii Române Unite din anii 1948 – 1964 sau pe cei ai luptei pentru recunoașterea unei Biserici care nu s-a considerat niciodată desființată, din anii 1964 – 1989,

În această vreme, mai întâi ca episcop, administrator apostolic al Mitropoliei Unite de la Blaj (din 1950), apoi ca mitropolit al Bisericii Greco-catolice (din 1986), în fața organelor de securitate ale statului și al completelor tribunalelor militare (1950 – 1951), în fața temnicerilor timp de 16 ani (1949 – 1964), și apoi alți 25 de ani (din octombrie 1964 până în octombrie 1989) printr-un monolog purtat cu factorii politici, de partid și guvernamentali, de la nivel central, I.P.S.S. Al. Todea a fost un autentic purtător de cuvânt al Bisericii Române Unite și un apărător al drepturilor ei încălcate de puterea comunistă.

Memoriile și cererile pe care le publicăm – care sunt expresia calității de care vorbeam – cuprind perioada 1 octombrie 1964 – 18 octombrie 1974 și au fost scrise la intervale inegale: 1 octombrie 1964, 6 iulie 1965, 30 octombrie 1970, 18 iunie 1971, 30 ianuarie, 10 februarie, 25 martie, 1, 5, 26 aprilie, 4, 15 mai, 29 iunie și 24 septembrie 1973, 2 februarie, 23 și 27 aprilie și 28 octombrie 1974.²

² Cf. Codruța Maria Știrban și Marcel Știrban, *Din Istoria Bisericii Române Unite (1948 – 1989)*. Editura Muzeului Sătmărean, 2000, cap. *Glasuri rostite în pustiu vreme de un* 154

O primă concluzie ce credem că se impune: memoriile încep și sfârșesc (cele prezentate de noi acum, dar nu numai) în lunile octombrie, la 16 respectiv 26 de ani de la consfătuirea de la Cluj a grupului de preoți ce au hotărât, fără nici un episcop unit în mijlocul lor, sau împuternicit de unul din ei, să ducă mai departe flacăra nestinsă a credinței lor. Este și luna în care au fost arestați episcopii Bisericii Române Unite în urmă tot cu 16 și 26 de ani. Mai trebuie să spunem că memoriile au continuat încă 15 ani, tot până într-o zi de octombrie a anului 1989.

Toate memoriile au fost trimise de la Reghin de către I.P.S.S. Al. Todea, în calitate de episcop al Mitropoliei Greco-Catolice de la Blaj. Afirmă calitatea sa de episcop chiar din primul memoriu (din octombrie 1964), în interiorul acestuia³ și începând cu cel din iunie 1971⁴ și la sfârșitul lor. Este și primul memoriu (cel din 18 iunie 1971), semnat și de către episcopii: Ioan Dragomir (de la Ariniș – Baia Mare), Iuliu Hirțea (de la Oradea), Al. Todea (de la Reghin - Blaj) și Ioan Ploscaru (de la Lugoj)⁵. Aceiași episcopi: Ioan Dragomir, Iuliu Hirțea, Alexandru Todea, Ioan Ploscaru mai semnează împreună, memoriul din 18 octombrie 1974⁶ și alte memorii, sau scrisori, din perioada următoare (1975 – 1989)⁷.

Desprindem de aici o altă realitate evidentă ce se constituie într-o concluzie cu profunde semnificații: I.P.S.S. Al. Todea trimite memoriile nu în nume propriu, ci în numele instituției pe care o conduce și o reprezintă, mitropolia Română Greco-Catolică de la Blaj și la fel fac și ceilalți episcopi, de la Baia Mare, Oradea și Lugoj, Ioan Dragomir, Iuliu Hirțea și Ioan Ploscaru. Existența ierarhilor dovedește și existența instituțiilor ecleziastice pe care le reprezintă. Dieceza de Cluj – Gherla avea și ea episcopul ei, pe Ioan Chertes, bolnav, în urma anilor grei petrecuți în închisorile comuniste. Conducerea episcopală a fost asigurată, în deceniul urmărit de noi, prin vicarul Nicolae Pura, ordinarius al episcopiei (1948 - 1981).

Memoriile și cererile pe care le publicăm au fost trimise lui Gh. Gheorghiu – Dej în calitate de președinte al Consiliului de Stat (1 octombrie, 1964), iar toate celelalte, începând cu cel din 6 iulie 1965 până la cel din octombrie 1974, au fost înaintate lui Nicolae Ceaușescu, ca secretar general al P.C.R. (1965), președinte al Consiliului de Stat (1971, 1973, 1974) sau președinte al Republicii (1974). Unul din memorii (din octombrie 1974) a fost trimis Comitetului Central al P.C.R., pentru cel de al XI – lea Congres al partidului și lui Dumitru Dogaru, președintele Departamentului Cultelor. Mai multe cereri (din martie – aprilie, mai, iunie 1973)⁸ au fost trimise lui Nicolae Ceaușescu, Emil Bodnăraș, Ion Gh. Maurer sau Dumitru Dogaru, pentru a fi

pătrar de veac (1964 – 1989). Memoriile înaintea puterii politice (1964 – 1989), p. 416 – 500.

³ Memoriul I din 1 octombrie 1964.

⁴ Memoriul V și următoarele VI – XV.

⁵ Memoriul V.

⁶ Memoriul XV.

⁷ Din 1975, 1977, 1988, 1989. (ultimul semnat de către episcopii al. Todea, I. Ploscaru și de către Vasile Hossu, Tertulian Langa și Lucian Mureșan, ca vicari).

⁸ Memoriile VII, VIII, X.

primit în audiență I.P.S.S. Al. Todea sau întregul episcopat român unit: “pentru redarea libertății Bisericii Unite⁹”, “pentru rezolvarea echitabilă a problemei Bisericii Române Unite a Blajului” (29 iunie 1973)¹⁰.

Rezultă că toate demersurile I.P.S.S. Al. Todea ca episcop și administrator apostolic al Mitropoliei de la Blaj, trimise singur în această calitate, sau împreună cu întregul episcopat, au fost adresate factorilor puterii politice, de stat și de partid, de la nivelul lor cel mai înalt, cu nume bine precizate: Gh. Gheorghiu – Dej, Nicolae Ceaușescu, precumpănitor, și Emil Bodnăraș, Ion Gheorghe Maurer, Dumitru Dogaru (în împrejurări deosebite).

Înainte de a vorbi de obiectul memoriilor din anii 1964 – 1974 și de a arăta care era situația Bisericii Române Unite în deceniul amintit, credem că este potrivit să surprindem, foarte succint, care erau trăsăturile fundamentale ale regimului comunist din România de la 1964 – 1974 și cele ale vieții politice internaționale, continentale și intercontinentale. Trebuie să cunoaștem elementele de continuitate și de schimbare (cauzele și limitele lor) intervenite în planul vieții mondiale și implicit interne. Va fi o confirmare a unui adevăr general și mereu prezent. Istoriile naționale au fost și vor fi de multe ori doar părți ale celei universale, ale căror destine se pregătesc și chiar se hotărăsc în afara granițelor naționale, cu complicitatea celor din interior. Istoria țării noastre s-a desfășurat în anii 1964 – 1974 sub zodia a celor doi lideri ai regimului comunist: Gheorghe Gheorghiu – Dej (până în martie 1965) și Nicolae Ceaușescu (din martie a.a.). Corespunde perioadei de sfârșit a deceniilor dejiste (1945 – 1965), de început, de înălțare spre putere și chiar de consolidare a celei ceaușiste (1965 – 1974).

Cadrul documentar ce urmează memoriilor, departe de a fi complet, ne oferă o schiță și un punct de pornire pentru cunoașterea și înțelegerea împrejurărilor în care s-a desfășurat, timp de un deceniu, istoria țării și în cadrul acesteia, istoria Bisericii Române Unite, ambele cunoscând un proces de continuitate în raport cu anii 1945 – 1964, dar și cu evidente schimbări.

Evenimentele interne majore care marchează, influențează și direcționează viața sub aspectele urmărite de noi sunt în ordine cronologică: Plenara C.C. al P.M.R. din 15 – 22 aprilie 1964 și decretele de amnistiere a deținuților politici din România nr. 176 și 411 tot din aprilie 1964, moartea lui Gheorghe Gheorghiu – Dej (19 martie 1965); Congresul al IX – lea al P.M.R. și realegerea lui Nicolae Ceaușescu ca secretar general al Partidului (ca prim secretar a fost ales la 22 martie), noua Constituție și proclamarea R. S. România (25 august 1965), alegerea lui N. C. ca președinte al Consiliului de Stat (19 decembrie 1967), Plenara C.C. al P.C.R. din aprilie 1968 care reabilitează pe Lucrețiu Pătrășcanu; Congresul al X – lea al P.C.R. (6 – 12 august 1969), declanșarea revoluției culturale (ședința Comitetului Executiv al C.C. al P.C.R. din 6 iulie 1971), alegerea lui Elena Ceaușescu membră în Comitetul Executiv (18 – 19 iunie 1973) și Congresul al XI – lea al P.C.R. (25 – 28 noiembrie 1974).

⁹ Memoriul X/a.

¹⁰ Memoriul X/b.

Amintim și principalele evenimente externe din aceeași perioadă dezvoltate mai mult și ele în documentul ce va urma Memoriilor. O facem tot în ordine cronologică: planul Valev (februarie 1964), înlăturarea lui N. S. Hrusciiov și alegerea lui L. I. Brejnev ca primsecretar al C.C. al P.C.U.S. (14 oct. 1964); Conciliul Vatican II (1962 – 1965), nota memorială a lui Togliatti (1964), invazia Cehoslovaciei de către statele Pactului de la Varșovia, cu excepția României (20 august 1968).

Am adăuga vizitele unor șefi de state sau premieri în România precum și a lui Nicolae Ceaușescu (și Elena Ceaușescu, – a se vedea documentul) sau a lui I. Gheorghe Maurer peste hotare. Mai complete sunt prezentate și ele în cadrul documentar. Aici le amintim pe cele mai semnificative: I. Gh. Maurer în China (martie 1964), premierul chinez Ciu – En – Lai în România (iunie 1966), Nicolae Ceaușescu la Moscova (martie 1967), I. Gh. Maurer la Roma și Vatican (ian. 1968), Charles de Gaulle în România (mai 1968), N. Ceaușescu în S.U.A. (octombrie 1970), în China și Coreea de Nord (iunie 1971), Kádár János în România (februarie 1972), primul ministru israelian Golda Meier în România, N. Ceaușescu la Roma și Vatican (21 – 26 mai 1973).

Importante sunt și interviurile acordate de N. Ceaușescu, dintre care la unele fac referire memoriile I.P.S.S. Al. Todea: interviul acordat ziarului *Le Figaro* (12 mai 1970); răspunsuri la o serie de întrebări ale participanților la Reuniunea Asociației de Politică Externă din New York (22 octombrie 1970); interviul acordat Societății Olandeze de radioficare KRO (aprilie 1973); Interviul acordat unui grup de ziare italiene (martie 1974).

Care sunt concluziile ce se impun: factorii de decizie pentru deceniul urmărit rămân Gheorghe Gheorghiu – Dej (1964 – 1965) și Nicolae Ceaușescu (1965 – 1974). Au o trăsătură comună: sunt adepți ai comunismului de tip sovietic chiar dacă afirmă primul, spre sfârșitul vieții, al doilea aproape tot timpul, o anume independență față de puterea comunistă de la Moscova. Gh. Gheorghiu – Dej, un stalinist din vremea lui Stalin, rămas, prin mijloacele de exterminare folosite împotriva oamenilor, adept al acestuia până aproape de ceasul din urmă, dovedește în anii 1963 – 1964, o anume înțelepciune politică, pe care urmașul său, nu o va dovedi spre sfârșitul vieții sale. Ceaușescu era în 1965 un nou conducător de partid, de partid și treptat și de stat, ce și-a început viața politică, ca lider, într-o zodie ce părea a-i fi foarte favorabilă lui și partidului său, dar promițătoare, sub câteva aspecte, și pentru societate. Se contura un alt drum, cu alte coordonate, spre un socialism național, ce părea a fi, cel puțin o vreme și în raport cu anii 1945 – 1964, altceva.

A doua jumătate a deceniului șapte și primii ani ai deceniului următor au avut din punct de vedere al vieții politice interne elemente de continuitate (doctrina comunistă de tip sovietic), dar a avut și elemente noi, luate din doctrina lui Tito și mai ales dictate de trăsăturile relațiilor internaționale.

Congresul al IX – lea al P.C.R., adoptarea noii constituții, proclamarea Republicii Socialiste (1965) și primul plan cincinal (1966 – 1970) au fost considerate, de către puterea comunistă, ca factori ce au condus și asigurat ceea ce ea a numit consolidarea bazei tehnico – materiale a socialismului.

Conducerea de partid afirma pretutindeni că îndeplinirea planului cincinal 1966 – 1970 a asigurat creșterea forțelor de producție, perfecționarea relațiilor sociale și a întregii activități, ridicând societatea pe o treaptă superioară. Pornind de la această concluzie, două congrese de partid, al X – lea (din 1969), al XI – lea (din 1974) și tot două conferințe naționale ale partidului (din 1972 și 1977) au pregătit ceea ce s-a numit programul unitar al dezvoltării multilaterale a societății românești și de înaintare treptată a României spre comunism, adoptat la Congresul al XI – lea.

În termenii propagandei de partid, făurirea unei asemenea societăți urma să se desfășoare pe parcursul a câtorva cincinale și avea să conducă, ideatic, la împlinirea unui ideal comunist într-o viziune atribuită, în principal, șefului de partid și de stat, Nicolae Ceaușescu. În condițiile unei fetișizări a partidului, ridicat treptat la valoare de simbol național, și a lui Nicolae Ceaușescu, căruia a început să i se atribuie însușiri legendare, s-a conturat teoretic un program politic, fără a i se putea asigura și un suport real de împlinire. Fantezia, în schimb, foarte bogată și orgoliul fără măsură, au dat lucrurilor prezentate în program forma superlativului absolut infirmat de realitățile concrete ale vieții cotidiene.

Pe de altă parte, au început să fie redeschise României porțile Apusului. A fost un lucru benefic pentru Nicolae Ceaușescu și pentru țară. A contribuit la sporirea prestigiului său în interior și peste hotare mai ales atitudinea lui în problema Cehoslovaciei (1968). Încep să vină în țară conducători de stat de primă mărime și este invitat în mari țări europene (el și Elena Ceaușescu). În același timp, și în aceeași companie, vizitează (sau primește vizite) din statele continentelor American, Asia și Africa. Ion Gh. Maurer îl secondează. Puterea politică iese puternic în lume. Nicolae Ceaușescu se afirmă. Câștigă nu numai un relativ prestigiu politic. Acumulează și relative câștiguri economice. Reîntors acasă, din unele vizite, dovedește și altceva: nu avea o doctrină proprie clară și mai ales nu a înțeles să preia din țările puternic dezvoltate nimic ce l-ar fi putut abate de la ideile sale comuniste, a luat, în schimb, experiențele totalitarismului asiatic sau african, comunist, cu economii subdezvoltate și anacronice.

În țară și peste hotare, făcea declarații uluitoare, ce idealizau viața internă, dezinformând oamenii politici străini și opinia publică continentală, intercontinentală și amăgindu-i pe cei de acasă. Devine un actor. O vreme își joacă bine rolul. Introduce însă în scena vieții politice, pe partenera sa de viață, pe Elena (din 1973), o profundă greșeală. E un alt semn al slăbiciunii sale. O poartă cu el peste hotare, apoi o investește acasă cu puteri nemăsurate. Puterea îi duce pe amândoi la demență și de aici la catastrofă.

Deceniul pe care îl avem noi în vedere nu are încă ultima trăsătură. E deceniul speranțelor, dar și al deziluziilor. În ce privește Biserica Română Unită, toate manifestările confirmau existența unei credințe greco-catolice dovedită în plan superior, la nivelul ierarhilor, la cel al preoților locali și al maselor de credincioși. Confirmau, de fapt, continuitatea Bisericii Greco-catolice ca instituție în stare de ilegalitate. În numele tuturor, din octombrie 1964 până în octombrie 1974 și de atunci până în octombrie 1989, I.P.S.S. Al. Todea a cerut, singur sau împreună cu episcopatul român unit, puterii politice din România, neîncetat,

legalizarea Bisericii condusă de el ca administrator apostolic al Mitropoliei de la Blaj.

Memoriile dovedesc existența Bisericii Greco-Catolice în clandestinitate în anii 1964 – 1974, ca un proces de continuitate, cunoscut fără întrerupere (și tot în clandestinitate) în anii anteriori (1945 – 1964).

Biserica Greco-Catolică a fost în toată această vreme (1964 – 1974) o instituție organizată în structurile ei tradiționale (a se vedea documentarul), cu ierarhi (sau ordinarius), vicari și preoți investiți, din partea ierarhiei superioare și a credincioșilor, care să ceară drepturi pentru Biserica lor. Erau recunoscuți tacit, chiar de puterea politică. Era și aici vorba de o continuitate (față de 1948 – 1964) în problema organizării și o schimbare în atitudinea puterii de stat și politicii interne față de ierarhii B.R.U., preoți și credincioși.

Toate memoriile conturează anumite etape prin care a trecut Biserica Greco-Catolică sub influența evoluției regimului politic din România și a vieții internaționale. Unele evenimente externe au obligat puterea politică de la București la schimbări, față de perioada 1948-1964, în orientările sale politice în general și în atitudinea față de Biserica Română Unită.

Memoriile aduc în discuție și rolul jucat de o parte a ierarhiei Bisericii Ortodoxe Române în desființarea Bisericii Române Unite în 1948, precum și în perpetuarea ținerii ei în ilegalitate în anii 1948 – 1974, 1974 – 1989. Sunt formulate judecăți și critici pentru ceea ce s-a săvârșit cu complicitatea ierarhiei ortodoxe în toți acești ani. Face apel la documente. Cheamă drept martor istoria națională, mai veche și mai nouă. Cere un răspuns la o întrebare fundamentală: pentru ce toate cultele din țară, cu excepția celui greco-catolic, au dreptul să se roage în Casele lor de rugăciune (chiar și romano-catolicii români din Vechiul Regat și cei ai naționalităților conlocuitoare)¹¹? Și se mai întreabă dacă este de vină pentru acest lucru doar puterea politică comunistă sau și (în primul rând) altcineva.

Memoriile au avut, în toate cazurile, drept scop: recunoașterea Bisericii Române Unite ca instituție de cult creștin, legată de Biserica Catolică, de Vatican, ca stat de drept al acesteia, și de Papa, ca locțiitor al lui Dumnezeu pe pământ și Șef văzut al Bisericii Lui.

O spune chiar în cel dintâi memoriu și o repetă în toate cele ce vor urma: Vă înaintez acest memoriu al cărui obiect este profunda mea rugămintă de a binevoi să redați LIBERTATE Bisericii Greco - Catolice¹²; sunt cuvintele cu care se încheie prima frază a primului memoriu. În cadrul acestuia subliniază în două rânduri un lucru de o importanță capitală, calitatea sa de episcop: Sunt și eu unul din episcopii consacrați după 1948, apoi arestat, anchetat și condamnat

¹¹ "E un paradox de neînțeles: se adună sectanții în casele lor de rugăciune, se întrunesc evreii după rânduiala lor, cântă luteranii și reformații după convingerile lor proprii, cântă ortodocșii..., continuă Biserica Romano – Catolică având același cap spiritual ca și greco – catolicii. Numai greco – catolicii n-au voie, au devenit de ocară și de dispreț. În Imperiul roman creștinii nu erau recunoscuți, dar legea le permitea să se adune sub pământ, dovadă catacombele. Greco – catolicii, în veacul libertăților n-au voie să se întrunească nici sub pământ. E o nedreptate strigătoare la Cer..." – Memoriul III (20 decembrie 1969).

¹² Memoriul I.

și în fața lui Dumnezeu și a Sfântului Scaun, eu sunt episcop catolic de rit român¹³.

El neagă valoarea de drept și de fapt a decretelor 358 din 2 decembrie 1948 și a celui cu nr. 177 din același an, potrivit cărora mitropolia, episcopiile, capitlurile, ordinele, congregațiunile, protopopiatele, mănăstirile, formațiunile, asociațiunile cum și orice alte instituții și organizațiuni, sub orice denumire – aparținând Bisericii Greco-catolice – încetează de a mai exista¹⁴.

Negarea efectului acestor două decrete, de drept și de fapt, I.P.S.S. Al. Todea și-o întemeiază pe falsă motivație invocată de puterea comunistă – pretinzând că este vorba de o autodizolvare a Bisericii Greco-catolice “în urma revenirii comitatelor locale (parohii) ale cultului greco-catolic la cultul ortodox român”¹⁵.

Aduce și probe dovedind că nu a avut loc în 1948 nici o autodizolvare a Bisericii Române Unite. Au continuat să se considere, din punct de vedere confesional, greco-catolici și să-și manifeste fidelitatea față de Capul Bisericii, papa, ierarhii, preoții, în marea lor majoritate. Aceștia au fost urmați de credincioșii lor într-un covârșitor număr. Susține și dovedește că nu este vorba de o “revenire” la Biserica Ortodoxă și că nici de o încetare a existenței Bisericii Greco-catolice, în 1948 până în 1964 (data primului memoriu) și nici mai târziu, de fapt în toți cei 41 de ani de stăpânire comunistă, până la revoluția din decembrie 1989.

Biserica Greco-Catolică a existat în toată această vreme în ilegalitate, a avut continuu ierarhia ei formată după depunerea și arestarea episcopilor în 1948, prin numirea canonică a episcopilor și activarea acestora în ilegalitate (a se vedea documentarul).

Prin memorii se dovedește deplina fidelitate a ierarhilor români uniți din perioadă 1948 – 1974 – 1989 față de Biserica Catolică și cer, totodată, cu mare insistență, restabilirea relațiilor cu Vaticanul ca un act benefic (ca și în 1927)

¹³ Ibidem.

¹⁴ Textul decretului: “Prezidiul Marii Adunări Generale a Republicii Populare Române, în temeiul art. 44, pct. 2 și art. 45 din Constituția Republicii Populare Române, văzând decizia Consiliului de Miniștri cu nr. 1614 din 1948, emite următorul decret: Decret nr. 358 pentru stabilirea situației de drept a fostului cult greco – catolic. Art. 1. În urma revenirii comunităților locale (parohii) ale cultului greco – catolic la cultul ortodox român și în conformitate cu art. 13 din decretul nr. 177 din 1948, organizațiile centrale și statutare ale acestui cult ca Mitropolia, Episcopiile, capitlurile, ordinele, congregațiunile, protopopiatele, mănăstirile, formațiunile, asociațiunile, cum și orice alte instituții și organizațiuni, sub orice denumire, încetează de a mai exista; Art. 2. Averea mobilă și imobilă aparținând organizațiilor și instituțiilor arătate la art.1 din prezentul decret, cu excepția expresă a averii fostelor parohii revin Statului Român, care le va lua în primire imediat. O comisie interparlamentară, compusă din delegați ai Ministerelor Cultelor, Finanțelor, Afacerilor Interne, Agriculturii și Domeniilor și Învățământului Public, va hotărî destinația acestor averi, putând atribui o parte din ele Bisericii Ortodoxe Române, sau diferitelor ei părți componente. Dat în București la 1 decembrie 1948. Ministrul Cultelor, Stanciu Stoian. Ministrul Justiției Avram Bunaciu. C.I. Paroh, Marin Florea Ionescu”, nr. 1998. Monitorul Oficial (Partea I A) nr. 281 din 2 XII 1948, p. 9563.

¹⁵ Ibidem.

pentru însuși statul român. Adresează repetate cereri tuturor factorilor de conducere ai partidului și ai țării să fie primit (și să fie primiți toți episcopii) în audiență “pentru a se rezolva cauza Bisericii Blajului”. Toate memoriile cuprind această cerere¹⁶.

Prin conținutul și forma lor de redactare, memoriile sunt o pledoarie într-un proces deschis, în primul rând, puterii politice (dar nu numai ei). I.P.S.S. Al. Todea și nici ceilalți ierarhi ai Bisericii Române Unite din anii 1964 – 1977 nu aveau pregătire juridică. Demersurile lui la care își asociază întreg episcopatul, au însă caracterul unor memorii – cereri foarte temeinic argumentate, din punct de vedere al dreptului.

Cel dintâi memoriu adresat lui Nicolae Ceaușescu, la 6 iulie 1965 invocă, chiar de la început, prevederile noii Constituții din 1965, art. 30 ce garantează libertatea conștiinței și dreptul de a împărtăși sau nu o credință religioasă. În numele ei a cerut libertatea Bisericii Greco-Catolice¹⁷, ca un act firesc venit să confirme existența reală a unui drept înscris în Constituție, să dovedească “acordul” ce trebuie să existe întotdeauna între “cele afirmate teoretic, de art. 30 și aplicarea practică, tuturor cetățenilor țării”; să confirme ceea ce diplomația românească susținea peste hotare, existența aceluiași acord “dintre cele afirmate juridic de România la ONU și aplicarea practică pe teren”.¹⁸

Era, evident, o cerere formulată în temeiul unor drepturi constituționale încălcate de puterea politică. Autorul memoriului face referiri la ele și critică neaplicarea lor. E vorba, desigur, de un act de curaj a cere dovezi concrete, nu vorbe fără acoperire. Însemna, de fapt, o critică a regimului comunist prin sublinierea unei fundamentale contradicții ce l-a stăpânit.

Cu note și mai critice la adresa realităților din țară, cu dovezi și afirmații categorice privind legitimitatea Bisericii Românilor Uniți, I.P.S.S. Alexandru Todea revine, după mai bine de patru ani, în decembrie 1969, cu un alt memoriu adresat lui Nicolae Ceaușescu, în calitate sa de președinte al Consiliului de Stat¹⁹.

Adevărul cuvintelor sale, rostite în numele Bisericii pe care o slujea, au asprimea și tăria, claritatea și frumusețea, optimismul și speranța creștinului ce poartă cu el și Crucea, și Nădejdea, și Curajul și iubirea. “Trec zilele, săptămânile și anii și nici un semn de dreptate, nici o rază de lumină și de speranță, nici o potolire a setei credincioșilor greco-catolici nu apare de acolo de unde zi de zi, așteaptă, de la conducerea țării.” – sunt primele cuvinte ale noului memoriu. Urmează imediat un curajos avertisment: “Și totuși, în drumul spre eternitate pe care îl străbate omenirea, stadiul actual al problemelor nu este imutabil, ci își urmează cursul după ÎNTELEPCIUNEA SUPREMĂ (subliniere în text) care doboară și ridică, umilește și înalță, rănește și vindecă”.

A spune puterii politice comuniste că este trecătoare și, celui ce o reprezenta, că lucrurile se vor schimba după vrerea lui Dumnezeu, nu era la îndemâna oricui, mai ales într-o vreme în care se declara mereu victoria

¹⁶ Memoriile VII, VIII, X.

¹⁷ Memoriul II.

¹⁸ Ibidem.

¹⁹ Memoriul III.

socialismului la noi și la alții. Puterea de a vedea răul și, mai ales, de a-l arăta dovedeau nu numai un mare curaj izvorât dintr-o puternică credință în Dumnezeu, dar și un optimism ce i-a îngăduit să creadă în schimbări viitoare și să le afirme: “Am ferma și nezdrușcinată convingere că ÎMPĂRATUL VEACURILOR (subliniere din nou în text) permite decadența vieții pe planeta noastră, permite degradarea omului, permite haosul în care se zbate cultura și civilizația, permite atâtea întruniri și conferințe fără nici un rezultat practic pentru masa de oameni care se aseamănă cu condamnării lui Dante, pe ușa cărora era scris: “LASCIATE OGNI SPERANZA”, pentru ca toată lumea să vadă că eforturile fără DUMNEZEU sunt sortite eșecului, după vorba psalmistului: “Dacă Dumnezeu nu va păzi cetatea, în zadar se ostenesc cei ce o păzesc””.²⁰

I.P.S.S. Alexandru Todea crede în viitorul de pace al omenirii în viitorul Țării și al Bisericii Românilor Uniți: “Și totuși sunt sigur că omenirea merge spre o perioadă de pace și prosperitate materială și spirituală, că țara noastră va fi un model pentru alte țări și Biserica Blajului va străluci ca niciodată în istoria ei. Providența divină n-a părăsit și nici nu va părăsi țara noastră”.²¹

Toate memoriile dovedesc credința, fermitatea, demnitatea, voința și puterea, verticalitatea și hotărârea I.P.S.S. Al. Todea, al întregului episcopat român unit în anii comunismului, de la începuturile sale (din 1945 – 1948) și în toți anii ce au urmat; în cei în care Biserica Greco-Catolică a cunoscut persecuțiile regimului comunist (din 1948 – 1964) sau pe cele cu libertăți nerecunoscute (din anii 1964 – 1989).

Memoriile împreună cu faptele de eroism dovedite în perioada 1948 – 1964 de către elita spiritualității Bisericii Române Unite, constituie Tabla legilor de conduită, cu adevărat creștină și creștină, dusă și duse până la acceptarea martirajului, primit după exemplul lui Cristos și al Bisericii Sale; sunt dovada vocației Bisericii Catolice pentru sacrificii supreme.

Biserica Română Unită prin toți slujitorii ei invocați de I.P.S.S. în memoriile sale, prin exemplul său personal, rămâne în Cartea de Istorie a Bisericii și a neamului, lumini strălucitoare în întunericul comunismului ateist. Slujitorii ei au fost și au rămas puternici prin curajul dovedit în vremuri de restriște, au fost și au rămas puternici prin demnitatea lor mărturisită, fără a îngenunchea în fața unor brute păgâne. Au fost puternici în închisori și lagăre, acolo unde doar Dumnezeu și cei ce cred în milostivirea Lui înving și sunt deasupra oricăror fapte omenești. Au fost și sunt și astăzi, alături de toți preoții supraviețuitori și creștinii mărturisitori ai Bisericii Unite în vremuri de prigoană, imagini vii ale unor oameni de legendă cărora li se cuvine întregul nostru omagiu. Și întâi de toate cardinalului și mitropolitului Alexandru Todea, ce-și duce crucea, pregătită de răutatea omenească, în patul suferinței și al lacrimilor fără de cuvânt pe care Dumnezeu îl ocrotește – potrivit cuvintelor profesorului universitar dr. Ovidiu Pascu, ținându-l în viață ca pe o mare binecuvântare și minune a Sa.²²

²⁰ Ibidem.

²¹ Ibidem.

²² Dintr-o convorbire particulară cu prof. univ. dr. Ovidiu Pascu, în cabinetul său de la Clinica Medicală nr. III, aprilie 2001.

Să îl cinstim pentru tot ceea ce a fost. Să îl cinstim pentru tot ceea ce este. Să îl cinstim și să-l așezăm în locul ce i se cuvine, alături de marii ierarhi ai Bisericii Române Unite.

Să învățăm, în același timp, din credința mărturisită de el, să o apărăm și să o cinstim. Să apărăm Biserica Românilor Uniți. Este ceea ce putem, este ceea ce trebuie să facem la acest ceas aniversar.

DOCUMENTAR

Forțele politice comuniste la nivelul unor instituții centrale

(1945 - 1974)

și ierarhii B.O.R. și ai B.R.U.

(1945 - 1989)

În toată perioada comunistă la care se referă memoriile publicate de noi (1948 – 1974) au fost implicați mulți oameni politici, șefi de stat și guverne, conducători ai ministerelor de interne și securitate, șefi de partid (aceiași în unele cazuri). Numele lor se cere, credem, arătat. Vom înțelege astfel mai bine care au fost – pe etape – actorii ce au jucat, în procesul comunizării țării, în primele trei decenii (1945 – 1974), rolurile principale. Din șirul acestora nu pot lipsi – ne pare rău – nici unii ierarhi ai Bisericii Române Ortodoxe.

Avem în vedere oamenii politici din România, de partid și de stat, ai Bisericii Române Ortodoxe din toată perioada 1948 – 1974 care, în mod direct sau mijlocit, prin funcțiile avute au cooperat, hotărând sau înlesnind, măsuri ce au condus, mai întâi la scoaterea în afara legii a Bisericii Greco-catolice (în 1948); apoi au pregătit drumul spre închisorile comuniste celor care au continuat să-și mărturisească fidelitatea față de Vatican și credința față de Biserica Greco-Catolică (de la 1948 – 1964), precum și pe cei care, după 1964 au perpetuat o stare de fapt fără temeiuri de drept, încălcând astfel prevederile constituționale (oamenii puterii comuniste), sau propriul Drept canonic precum și cel al Bisericii Catolice (de către ierarhia B.O.R.).

Din rațiuni de ordin pragmatic începem cu șefii de guverne din anii 1945 – 1974, socotindu-i ca mandatar – executori ai politicii antipapale și îndreptată împotriva Bisericii Române Unite, promovată de oamenii de partid comuniști interni și externi, secondată și susținută de o parte a ierarhiei ortodoxe române și a celei ortodoxe rusești. Vom începe cu Petru Groza, cel care a condus executivul românesc precomunist și comunist de la 6 martie 1945 la 2 iunie 1952, anii cei mai grei din istoria românilor veacului XX, pentru oameni politici ai vechiului regim și pentru slujitorii Bisericii Române Unite. Și n-au fost de loc puțini. Al doilea guvern, ce continuă același drum, cu mijloace extreme, și în consecință cu trăsături dureroase, a fost condus de Gheorghe Gheorghiu – Dej, de la 2 iunie 1952 la 3 octombrie 1955 și apoi, o zi mai târziu, până la 21 martie 1961 de către Chivu Stoica, amândoi oameni de partid, fără școală, atei, spre deosebire de Petru Groza, avocat de profesie, fiu de preot ortodox, legat până la sfârșitul vieții și sprijinitor al B.O.R. Ion Gheorghe Maurer preia conducerea guvernului la 21 martie 1961 și rămâne premierul României până la 27 februarie 1974. Este un

intelectual cu vederi de stânga ce se pune în slujba Partidului Comunist. Anii săi de guvernare cuprind însă, cel puțin, două perioade cu trăsături distincte: 1961 – 1964 și 1964 – 1974. Ultimul guvern este cel condus de Manea Mănescu, de la 27 februarie 1974 la 28 martie 1979, un intelectual, și el, cu vederi de stânga și adept al aceluiași Partid Comunist Român. Despre toți premierii amintiți vom mai vorbi având în vedere că în perioada dată au fost implicați în viața politică și în alte calități.

Aici mai spunem două lucruri: durata lor de guvernare nu a fost aceeași și nici viața politică internă și externă nu a cunoscut aceleași trăsături. Petru Groza a fost șef de guvern 7 ani și 3 luni, Gheorghe Gheorghiu – Dej 3 ani și 4 luni, Chivu Stoica 5 ani, 2 luni și 17 zile, Ion Gheorghe Maurer 13 ani fără câteva zile și Manea Mănescu 5 ani și o lună, din care în perioada avută în vedere de noi, (februarie – octombrie 1974) opt luni.

Mai trebuie să adăugăm că nici unul din premieri nu și-au început și nu au sfârșit cariera politică la președinția Consiliului de Miniștri. Toți au fost implicați, în proporții diferite, desigur, în transformările politice, sociale, economice și spiritual – culturale, în comunizarea României. Petru Groza și Gheorghiu – Dej ocupă locuri prioritare.

Cel dintâi, Petru Groza, intră mai întâi ca vicepreședinte al Consiliului de Miniștri în cel de al doilea guvern C. Sănătescu (4 XI 1944 – 5 XII 1944). Ocupă același loc în guvernul N. Rădescu (6 XII – 5 III 1945) pentru ca a doua zi (la 6 martie 1945) să devină șef de guvern al primului Executiv procomunist până în 2 iunie 1952 când trece ca președinte al Prezidiului Marii Adunări Naționale până la 7 ianuarie 1958 (mai puțin cu câteva luni de 6 ani).

Gheorghe Gheorghiu – Dej intră în viața politică ca activist de partid (1932 sau 1933), venind din ilegalitate și din închisoare (condamnat la 12 ani muncă silnică (1933)). La 21 octombrie 1945 intră în secretariatul C.C. iar o zi mai târziu a fost ales secretar general al C.C. al P.C.R., funcție pe care a deținut-o până la moarte (19 martie 1965).

În executivul Românesc intră și el ca și Petru Groza în cel de al doilea guvern C. Sănătescu ca ministru al comunicațiilor. Tot la comunicații rămâne și în guvernul N. Rădescu. În guvernele Petru Groza este la Comunicații și Lucrări Publice (martie 1945 – noiembrie 1946), la Economia Națională (decembrie 1946 – decembrie 1947), Industrie și Comerț (decembrie 1947 – aprilie 1948), primvicepreședintele Consiliului, președinte al Comisiei de Redresare Economică, coordonator al ministerelor economice și financiare (aprilie 1948 – iunie 1952), pentru ca tot din iunie 1952 până în octombrie 1955 să devină șef de guvern.

Ce se poate desprinde din datele prezentate: Gheorghe Gheorghiu – Dej este șeful Partidului Comunist în toată perioada comunizării României, de la 1945 la 1965, adică două decenii și că el a pus treptat, dar hotărâtor, stăpânire pe coordonarea sectoarelor economice (1944 – 1952), pentru ca să devină (după eliminarea lui V. Luca și T. Georgescu, scoși din funcție la 27 mai 1952 și a Anei Pauker la 10 iulie a.a.) atotputernic și singurul factor de decizie în toate problemele fundamentale legate de construcția regimului comunist în România. El, poartă dar, ca om politic, de partid și de stat, cea mai mare răspundere pentru istoria poporului român de la 1945 la 1965.

Al doilea om politic, implicat nu ca activist de partid, ci ca putere în Executivul românesc, ce a aplicat însă politica P.C.R. este Petru Groza. El o aplică mai întâi ca vicepreședinte de Consiliu în cel de al doilea guvern Sănătescu și Rădescu, apoi ca premier de la 1945 la 1952 și prezidează politica aceluiași partid, în calitate de președinte al Marii Adunări Naționale, de la 2 iunie 1952 la 7 ianuarie 1958 când încetează din viață. Răspunderea chiar dacă nu este egală cu aceea a lui Gheorghiu – Dej și aceeași pentru toată perioada (1944 – 1958), ea este totuși copleșitoare prin dimensiunile și implicațiile ei în anii 1944 – 1948 – 1952.

Chivu Stoica, care îi urmează lui Gh. Gheorghiu – Dej la președinția guvernului și tot lui îi succede și ca președinte al Consiliului de Stat (24 martie 1965 – 9 decembrie 1967) este tot un om de partid care înainte de a ajunge șef de guvern a fost vicepreședinte de Consiliu de la 17 aprilie 1950 (sub Groza), apoi sub Gheorghiu – Dej (1952 – 1955); din august 1954 este primul din cei trei primvicepreședinți ai guvernului. Bănuim că nu a jucat roluri hotărâtoare în funcțiile avute. A fost, credem, mai mult un *decor* venit din ilegalitatea partidului ce nu și-a putut depăși condiția în anii puterii comuniste, abandonat când a devenit inutil.

În ce îl privește pe Ion Gheorghe Maurer, ca om de stat, ocupă și el funcții în guvernele precedente: subsecretar la comunicații sau la industrie și comerț în guvernarea Petru Groza, ministru de externe (din iulie 1957 în guvernul Chivu Stoica) și pe cea de președinte al Prezidiului Marii Adunări Naționale (11 ianuarie 1958 – 21 martie 1961), înlocuindu-l pe Petru Groza. Premier rămâne până în 1974. Este cea mai lungă guvernare comunistă ce a cunoscut patru remanieri (1965 – două, 1967, 1969).

Manea Mănescu, înainte de a deveni premier face parte din guvernul condus de Ion Gh. Maurer (decembrie 1967).

Nicolae Ceaușescu a urcat treptele puterii politice însușindu-și treptat toate pârghiile fundamentale în cadrul partidului, în structurile superioare de stat și în felul acesta a stăpânit și a direcționat întreaga viață politică din România anilor 1965 – 1989, adică aproape un pătrar de veac. Îl depășește ca timp pe Gheorghiu – Dej.

A fost ales ca prim secretar al C.C. al P.C.R. la plenara C.C. din 22 martie 1965. Peste patru luni, la congresul al IV – lea al P.M.R. (devenit al IX – lea al P.C.R.) este reales ca secretar general. Din decembrie 1967 devine și președinte al Consiliului de Stat. Preia și controlul asupra Consiliului Economic. Din 1968 conduce și Consiliul Apărării iar în martie 1974 Marea Adunare Națională l-a ales președinte al R.S.R.

El a urcat, la început în barca puterii ajutat de Ion Gh. Maurer, Chivu Stoica, Gh. Apostol, Emil Bondăraș. Lasă impresia că vrea să meargă într-o altă direcție, opusă celui pe care l-a urmat. Treptat însă, chiar din anii 1967 – 1968, abandonează principiul conducerii colective și se îndreaptă spre o adevărată dictatură personală. Elimină din viața politică o parte din vechii activiști de partid (Al. Drăghici, Chivu Stoica, etc.) sau îi trece în con de umbră, înlocuindu-i cu membrii familiei sale.

Dacă aceștia au fost autorii principali ai vieții politice în general din România în anii comunismului, ai orientării acesteia, nu pot lipsi din prezentarea noastră nici mâinile lor prelungite, miniștri de interne cu subalternii lor, unii mai mult animale sălbatice cuvântătoare, decât oameni. Nu-i vom putea, din păcate, aminti pe toți. Nici nu ne-am propus aici să facem acest lucru. Mulți au trăit, de fapt, într-un anonimată păgân și au rămas doar în amintirea celor ce le-au fost dat să-i cunoască nemijlocit. Ei, numai ei, îi vor putea arăta și numai ei le vor putea descrie bestialitatea în adevăratele ei dimensiuni. Noi le vom putea spune doar numele, numele unora tot din vârful piramidei comuniste, implicați în mod direct în măsurile de un cinism dement, luate împotriva adversarilor regimului pe care l-au crea și al căror paznici credincioși au fost.

După instaurarea guvernului Groza, în cadrul Siguranței Statului a fost constituită Brigada Mobilă condusă de Alexandru Nikolski. A fost nucleul viitoarei securități române, până la înființarea Direcției Generale a Securității Poporului (30 august 1948 – 30 septembrie 1952) a funcționat în cadrul Siguranței Statului. Ea a avut drept scop reprimarea celor ce s-au opus noului regim. Noua instituție a fost condusă de un agent al NKVD, Pantelimon Bodnarenko (Patiușa), care și-a luat numele românesc de Gheorghe Pantelimon.

Ministrul de Interne din cadrul guvernelor Petru Groza (martie 1945 – iunie 1952) a fost Teohari Georgescu care din aprilie 1950 a fost și unul din vicepreședinții Consiliului. La 28 mai 1952 este scos din funcție, odată cu Vasile Luca și înlocuit cu Alexandru Drăghici.

La 20 septembrie 1952, în timpul guvernului condus de Gheorghe Gheorghiu – Dej, Ministerul de Interne s-a reorganizat. S-au format două ministere, unul de interne condus de Pavel Ștefan și altul, al Securității Statului (ultimul prin transformarea Direcției Generale a Securității Poporului) la conducerea căruia a rămas Alexandru Drăghici. Din 20 august 1954 Al. Drăghici a fost și unul din cei trei vicepreședinți ai guvernului Gheorghiu – Dej. În guvernul condus de Chivu Stoica (1955 – 1961) rămâne la Interne tot Al. Drăghici, la fel și în guvernul Gheorghe Maurer (din martie 1965) dar numai până în iulie 1965 când a fost destituit și înlocuit cu Cornel Onescu. Din 17 martie 1973 la Interne era Emil Bobu.

În timpul guvernării lui Manea Mănescu (1974 – 1979) ministru la Interne a fost T. Coman.

Nu este în intenția noastră să urmărim organizarea celor două ministere și nici activitatea lor. Ar depăși scopul urmărit de noi: de a arăta doar cadrul general al structurilor statale la nivelul unor instituții centrale care au contribuit la scoaterea în afara legii, a B.G.C. în 1948 și la perpetuarea acestei stări vreme de 41 de ani.

Ne simțim datori să prezentăm și o parte din ierarhia Bisericii Ortodoxe: patriarhia, mitropoliții și episcopii din Transilvania și Banat din anii 1945 – 1989, precum și ierarhia Bisericii Române Unite, din aceeași perioadă. E vorba de cei implicați, în mod direct sau mijlocit, în evenimentele anilor 1945 – 1989, legate de interdicerea B.G.C. (1948), de ținerea ei în ilegalitate (ierarhia ortodoxă) precum și de episcopatul român unit, care și-a dovedit fidelitatea față de papalitate, de

Biserica Catolică, și de Biserica Română Unită, și despre care vorbește, în memorii, I.P.S.S. Al. Todea.

Patriarhia Bisericii Ortodoxe Române a fost condusă, mai întâi, de Nicodim Munteanu (1939 – februarie 1948), Iustinian Marina (mai – iunie 1948 – martie 1977), Iustin Moiescu (iunie 1977 – iulie 1986), Teoctist Arăpașu (noiembrie 1986 și în prezent).

Mitropolia Ardealului, Crișanei și Maramureșului, cu Arhiepiscopia Sibiului a avut în fruntea ei pe mitropolitul Nicolae Bălan (1920 – 1955), Iustin Moiescu (1956 – 1957), Nicolae Colan (1957 – 1967), Nicolae Mladin (1967 – 1981) și Antonie Plămădeală (din 1982). Episcopia Vadului, Feleacului și Clujului (din 1973 arhiepiscopie), cu reședința la Cluj, au fost conduse de episcopii Nicolae Colan (1936 – 1957), Teofil Herineanu (1957, din 1973 ridicat la demnitatea de arhiepiscop).

Episcopia de Alba Iulia, creată în 1975, are ca episcop pe Emilian Birdaș (1976 - 1990).

Episcopia Oradiei a fost condusă de Valerian Zaharia (1951 – 1969) și de Vasile Coman (1971 – 1992).

Mitropolia Banatului a fost înființată în 1947 prin ridicarea la această treaptă a Episcopiei Timișoarei, cu Arhiepiscopia Timișoarei și Caransebeșului și a fost condusă de Vasile Lăzărescu (1940 – 1961) și Nicolae Corneanu (din 1962 și în prezent).

Episcopia Aradului, Ienopolei și Hălmașului, cu reședința în Arad, a fost condusă de Andrei Magieru (1936 – 1960), Nicolae Corneanu (1961 – 1962), Teoctist Arpașu (1962 – 1973), Visarion Aștileanu (1973 – 1984), Timotei Sevcicu (din 1984).

Biserica Română Unită a avut în întreaga perioadă comunistă (1945 – 1989) episcopi în toate instituțiile sale: mitropolia de la Blaj și episcopiile de la Cluj – Gherla, Oradea, Baia Mare, Lugoj și vicariatul de la București. E vorba de o ierarhie ce a activat în legalitate (1945 – 1948) și în ilegalitate (1948 – 1989). Cei dintâi au fost depuși (scoși din funcțiile de episcopi) înainte de arestarea lor și emiterea decretului din decembrie 1948 de interzicere a Bisericii Greco-catolice, iar cei din ilegalitate au fost consacrați, după arestarea întregului episcopat român unit, în clandestinitate.

La Mitropolia de la Blaj era din 1941 până în 1947, ca administrator apostolic, episcopul de Oradea, Valeriu Traian Frențiu. Mitropolitul Alexandru Nicolescu murise în ianuarie 1941. Evenimentele politice provocate de Dictatul de la Viena din 1940, apoi războiul și procesul comunizării țării început la scurt timp după încetarea acestuia, n-au îngăduit alegerea noului mitropolit până în 1946 când a fost ales de Sinodul electoral de la Blaj, Al. Rusu, episcopul de la Baia Mare. Guvernul Petru Groza refuză să-l accepte. Pe de altă parte guvernul de la Budapesta a refuzat în 1940 să-l primească în dieceza de la Oradea pe episcopul acesteia Valeriu Traian Frențiu. De aceea el va rămâne la Blaj până când va face schimb cu Ioan Suci, episcop auxiliar la Oradea din mai 1940, numit în 1947 administrator apostolic al Mitropoliei de la Blaj. Ministerul Cultelor l-a destituit din această funcție la 3 septembrie 1948. A fost arestat la 27 octombrie. Era primul episcop înlăturat și primul arestat.

După arestarea episcopului Ioan Suciu rămâne ca administrator al Mitropoliei George Dănilă, cel mai în vârstă profesor al Academiei Teologice de la Blaj. La 19 noiembrie 1950 a fost consacrat ca episcop pentru Mitropolia de la Blaj, protopopul de atunci al Reghinului, preotul Al. Todea, devenit administrator apostolic și din martie 1986 mitropolit al Bisericii Române Unite până la retragerea sa la Reghin din motive de sănătate.

Episcopia de Cluj – Gherla a fost condusă din 1917 până în 1948 de Iuliu Hossu, apoi de episcopul auxiliar Ioan Cherteș (1948), Nicolae Pura ca vicar general și ordinarius al eparhiei (1948 – 1981), părintele profesor Silvestru Augustin Prunduș, Eugen Popa și Tertulian Langa (1981 – 1987) în cadrul ternarului episcopiei și ultimul ca administrator delegat al diecezei, ca provicar general I (1987 – 1990).

La Oradea, episcopul diecezei din 1922, Valeriu Traian Frențiu revine, după șederea sa la Beiuș (1940) și Blaj (1941 – 1947), de unde va fi și arestat în noaptea de 28 spre 29 octombrie 1948. Episcopia Greco-Catolică de Oradea a fost condusă, după arestarea episcopului Valeriu Traian Frențiu de Iuliu Hirtea, ca episcop auxiliar (1949 – 1978), de canonicul Coriolan Tămăian, ca ordinarius al diecezei (1978 – 1989). La moartea acestuia (1989) îl continuă ca ordinarius al diecezei Vasile Hossu, viitorul episcop din 1990.

Dieceza de la Lugoj l-a avut ca episcop din 1936 până în octombrie 1948, când a fost arestat, pe Ioan Bălan. Îi urmează Ioan Ploscaru, consacrat la 30 noiembrie 1948, până în 1998.

Episcopia Română Unită de la Baia Mare l-a avut în fruntea ei, de la înființare (1931) până la arestarea lui (1948) pe Alexandru Rusu. Activitatea episcopiei de Maramureș, în anii clandestinității a fost condusă de episcopul auxiliar Ioan Draagomir (1950 – 1985) și de viitorul mitropolit al Blajului I.P.S.S. Lucian Mureșan (1985 – 1995) în calitate de ordinarius (până în 1990) și ca episcop (1990 – 1995).

Vicariatul Român Unit de la București a fost condus de Vasile Aftenie ca episcop auxiliar și vicar arhiepiscopar la București pentru Vechiul Regat (1940 – 1948). A fost destituit la 18 octombrie și arestat 10 zile mai târziu (28 octombrie). Îi urmează Tit Liviu Chinezu, hirotonit ca episcop la mănăstirea Căldărușani (3 decembrie 1949).

Toți episcopii români uniți amintiți au fost închiși în anii comunismului. Cinci din ei au murit în închisori: Vasile Aftenie la închisoarea de la Văcărești (10 mai 1950), Valeriu Traian Frențiu la închisoarea de la Sighet (11 iulie 1952), Ioan Suciu (27 iunie 1953), Tit Liviu Chinezu, în aceeași închisoare (la 15 ianuarie 1955), Alexandru Rusu la închisoarea din Gherla (9 mai 1963).

Doi din episcopi au murit având domiciliul obligatoriu, Ioan Bălan, la mănăstirea Ciorogârla (4 august 1959) și Iuliu Hossu, la mănăstirea Căldărușani, până la 20 aprilie 1968, când autoritățile i-au ridicat restricția D.O., dar nu i s-a respectat dorința de a se reîntoarce la Cluj. Noul buletin de identitate a avut înscris în el, ca domiciliu tot mănăstirea Căldărușani – Moara Sărată. Moare la 28 mai 1970 în spitalul Colentina din București.

Ceilalți episcopi din epoca comunistă, consacrați în ilegalitate, eliberați din detenție în 1964, au murit după ani grei de închisoare, cu sănătatea zdruncinată,

episcopii: Coriolan Tămăian după 17 ani (moare la 20 mai 1990), după 14 ani de detenție Ioan Cherteș (moare la 31 ianuarie 1992), Ioan Dragomir (moare la 25 aprilie 1985), Ioan Ploscaru (moare în 1998) și Iuliu Hirtea, după 11 – 12 ani de închisoare (moare la 20 iunie 1978). Cei care au condus eparhiile greco-catolice în calitate de ordinarius sau provicari, decedați sau în viață au cunoscut toți închiziile comuniste, ani mulți și grei: Nicolae Pura, Silvestru Augustin Prunduș, Eugen Popa și Tertulian Langa.

Mai este în viață, dintre episcopii consacrați în ilegalitate, I.P.S.S. Alexandru Todea, cu 16 ani petrecuți în închisorile comuniste.

Din datele prezentate se impun câteva concluzii ce au, credem noi, ca o importanță și o semnificație deosebită.

Toți episcopii români uniți au fost destituiți și arestați de puterea executivă comunistă prin Ministerul Culturii. Ministerul de Interne și cu binecuvântarea ierarhiei B.O.R. înainte de emiterii decretului de interdicere a Bisericii Greco-catolice (din 2 decembrie 1948). Nici unul din episcopii demisi (termenul folosit era de “depuși”) nu s-a supus acestei hotărâri a puterii politice. Au rămas fiecare la locul lui până la arestare. Sunt adevăruri asupra cărora I.P.S.S. Al. Todea v-a stăruit mult în memoriile sale.

Odată cu episcopii sau, în zilele următoare, au fost arestați, din toate diecezele, preoții din ierarhia superioară, vicari, canonici, profesori la instituțiile teologice, etc. Puterea politică prin organele sale de pază, a încercat să despartă pe conducătorii bisericii de enoriașii săi, socotind că în felul acesta actul premeditat și îndelung pregătit împreună cu ierarhia Bisericii Române Ortodoxe, impulsivă și sprijinită de către patriarhia Moscovidă, să se desfășoare mai întâi prin eliminarea conducătorilor săi – “Voi bate păstorul și oile turmei vor fi risipite” – credeau unii.

Episcopii arestați au avut grijă însă ca în fiecare dieceză să fie asigurată continuitatea conducerii prin consacrarea altor episcopi în locul lor și când și aceștia au fost închiși, conducerea episcopilor a fost preluată de preoți ca: ordinarius, vicari sau provicari. În toată perioada comunistă Biserica Română Unită a continuat să existe având în fruntea ei o ierarhie potrivit dreptului canonic al Bisericii Canolice. Este o stare de fapt pe care I.P.S.S. Al. Todea o va releva în toate memoriile sale. De aceea și considerăm că este nevoie să prezentăm în continuare care a fost contextul politic în care s-au desfășurat evenimentele anului 1948, la care se referă memoriile.

1948. Anul care a fundamentat legislativ drumul spre comunizarea țării și s-a crezut că “pecețile Romei vor putea fi topite”.

Dacă lovitura de palat de la 23 august 1944 a legitimat înaintarea armatelor sovietice în țară, dacă armistițiul de la 12 septembrie a.a. i-a luat independența și a înrobitor-o sub raport economic, dacă instaurarea guvernului Petru Groza la 6 martie 1945 a însemnat o cale larg deschisă ingerințelor politice și spiritual – religioase din partea Kremlinului și a patriarhului moscovit, Alexei, 1948 a fost anul în care s-a creat legislativ drumul spre comunizarea țării.

Sfârșitul anului 1947 prin abdicarea regelui Mihai (la 31 decembrie) – opera lui Gheorghe Gheorghiu – Dej și a lui Petru Groza –, urmată în aceeași zi de proclamarea Republicii și formarea unui Prezidiu al acesteia, cu rol prezidențial, compus din C.I. Parhon (președinte), Mihail Sadoveanu, Ștefan Voitec, Gheorghe Stere și Ion Niculi (membri), creează, la nivelul instituției superioare de stat, cadrul ce va permite, fără nici un obstacol, ca puterea comunistă din interiorul țării, aflată sub ascultarea celei de la Moscova, să consolideze legislativ regimul comunist în România.

Prezidiul Republicii este un simplu decor de operetă, cu actori inconștienți de rolurile pe care le vor juca – tragic – comice – după un scenariu străin spiritualității românești ce a pregătit drama unei țări pentru patru decenii. Din februarie 1948, după cel de al șaselea Congres al PCR (primul al PMR) Lucrețiu Pătrășcanu, fostul ministru al justiției până atunci, ne mai fiind reales în Comitetul Central, își pierde și postul avut în guvern. Cu un secretariat de partid la nivel central format din Dej, Pauker, Luca și Georgescu, comuniști aserviți Moscovei, cu un premier, Petru Groza, cu ochii îndreptați spre aceeași mare putere, pun cu toții umărul spre a da legitimitate și putere, puterii comuniste.

Vom puncta, în succesiunea lor cronologică, acțiunile principale politice și legislative, ale anului 1948: 21 – 23 februarie, Congresul de unificare al P.C.R. și P.S.D. și de creare, pe baze marxist – leniniste a Partidului Muncitoresc Român (PMR); 23 februarie, Adunarea Deputaților adoptă o nouă lege electorală, potrivit căreia dreptul de vot universal a fost extins asupra cetățenilor de peste 20 de ani, cu excepția celor care erau considerați dușmani ai noului regim; 24 februarie, ministrul Justiției, Lucrețiu Pătrășcanu, a fost destituit în mod abuziv din funcție; 27 februarie, se constituie Frontul Democrației Populare (FDP), alianță electorală formată din P.C.R., Frontul Plugarilor, P.N.L. (gruparea Bejan), Uniunea Populară Maghiară; 1 martie, intră în vigoare noua lege de organizare judecătorească prin care s-au instituit asesorii populari, uneltele puterii introduse în justiție; 28 martie, alegeri parlamentare. Aproape toate mandatele au fost "câștigate" de F.N.D. (405 din 414), 7 mandate a avut P.N.L. și 2 Partidul Țărănesc Democrat (dr. N. Lupu).

13 aprilie, Marea Adunare Națională (MAN) votează Constituția Republicii Populare, păstrează pe I.C. Parhon ca președinte al Prezidiului și pe Petru Groza ca șef de guvern; 9 – 11 iunie, o plenară a C.C. al P.C.R. aprobă lucrările pregătitoare pentru naționalizarea principalelor mijloace de producție iar, în ultima zi, la 11 iunie MAN votează legea naționalizării întreprinderilor miniere, bancare, de asigurări și transporturi prin care se distruge baza economică a adversarilor regimului comunist și face posibilă trecerea la planificarea economică centralizată, de tip socialist.

3 august, MAN votează legea pentru reforma învățământului prin care au fost desființate școlile străine și cele confesionale. Studiul religiei în școli a fost interzis; învățământul a fost unificat și laicizat; o zi mai târziu, la 4 august a fost dată legea cultelor din România care îngăduia amestecul guvernului în viața cultelor ce la putea controla și chiar interzice, preoții deveneau salariați de stat. Această lege, prin care se producea separarea bisericii de stat, pretindea să asigure libertatea de conștiință, egalitate și autonomia cultelor, ceea ce, evident,

nu s-a întâmplat. Dimpotrivă ea a stat la baza tuturor constrângerilor religioase și a condus la interzicerea Bisericii Greco-catolice.

La 22 august 1948 au fost aduși la închisoarea din Sighet primii deținuți politici; la 30 august, prin decretul nr. 221 se înființează Direcția Generală a Securității Poporului cu 10 departamente. La nivelul de conducere cel mai înalt sunt aduși o serie de agenți ai serviciilor secrete sovietice. Misiunea sa: "de a apăra cuceririle democratice și de a asigura securitatea Republicii Populare Române împotriva complotului dușmanilor interni și externi"; 2 decembrie, decretul, prin care Biserica Greco-Catolică din România este scoasă în afara legii printr-un act arbitrar de "unire" cu Biserica Ortodoxă Română. Este ultima măsură legislativă a anului 1948 la care I.P.S.S. Al. Todea, singur sau împreună cu ceilalți episcopi uniți, va face dese referiri în memoriile lor. Vom reveni și noi asupra lui la timpul potrivit. Încheiem aici această prezentare sinoptică cu o subliniere și o completare:

1948 a însemnat, sub raportul creării "bazei juridice" a noii orânduiri, un an hotărâtor. Arhitectii lui – al căror nume l-am arătat deja – au avut în vedere modificări de structuri fundamentale de la viața politică internă și externă, economico – financiară la cea spiritual – culturală. Totul a fost gândit într-o diabolică dialectică comunistă, "fundamentat sub aspect juridic" și aplicat, în numele unei false democrații după obiceiurile împrumutate de la cea mai absurdă și inumană dictatură comunistă (sovietică), căreia puterea internă comunistă i-a adăugat "elemente proprii".

Completările pe care le avem în vedere se referă la vizita patriarhului moscovit, Alexei, în țara noastră (din 1947), întâlnirile acestuia cu regele Mihai, cu Petru Groza și mitropolitul Nicolae Bălan, primirea acestuia împăratească făcută la Sibiu, apoi Congresul panortodox organizat la Moscova (9 – 18 iulie 1948), participarea unei delegații din partea B.O.R. (patriarhul Iustinian Marina, arhiepiscopul Firmilian al Craiovei, episcopul Antim Angelescu al Buzăului, episcopul Nicolae Colan de la Cluj, protoiereul Petru Vintilescu, protoiereul Simion Neagu, ca interpret și Ovidiu Marina secretar) și prezentarea unor referate cu subiecte semnificative dintre care amintim: Atitudinea Vaticanului față de ortodoxie în ultimii treizeci de ani; denunțarea Concordatului cu Vaticanul (17 iulie 1948), Consfătuirea de la Cluj din 1 octombrie 1948, destituirea și arestarea episcopilor români uniți, intrarea ierarhiei ortodoxe și în catedralele greco-catolice: la Blaj, Nicolae Bălan și la Oradea episcopul ortodox Nicolae Popovici (la 31 octombrie 1948), același episcop la Baia Mare (la 16 noiembrie), episcopul Nicolae Colan, la Cluj (21 noiembrie 1948).

Au intrat cu toții în catedralele de la Blaj și Cluj, Oradea și Baia Mare cu un dispreț suveran, cu cruci aurite în mână, călcând în picioare dragostea de frate, de adevăr, pregătind mormintele pentru cei care erau adevărații stăpâni ai catedralelor unite, episcopii deveniți primii martiri: Suciu și Hossu, Frențiu și Rusu, Bălan și Aftenie.

Din ultimele date credem că se desprind cu claritate câteva concluzii hotărâtoare pentru judecarea împrejurărilor și în consecință a caracterului decretului prin aplicarea căruia a fost scoasă Biserica Greco-Catolică din România

în afara legii. Sunt lucruri asupra cărora I.P.S.S. Al. Todea stăruie și revine mereu în memoriile trimise puterii politice comuniste.

Actul a fost săvârșit printr-o complicitate vădită și dovedită dintre puterea politică comunistă internă și cea de la Kremlin, dintre patriarhia moscovită și ierarhia ortodoxă română, dintre puterea politică comunistă internă și ortodoxia română (în principal prin patriarhul de la București și mitropolitul de la Sibiu).

Decretul din decembrie 1948 are o "motivație" lipsită de un fond real, el nu a fost precedat de o autodizolvare a Bisericii Române Unite. Consfătuirea de la Cluj a fost o parodie, nu a avut consimțământul episcopatului unit, al preoților și al credincioșilor în numărul invocat. Totul s-a desfășurat sub imperativul forței și al violenței, începând cu destituirea și arestarea episcopilor, a preoților și cu împotrivirea credincioșilor din parohie, de către organele securității interne, secondate de cele politice de partid și administrative, de către ierarhia Bisericii Ortodoxe Române, de la nivel central (Patriarhie) și a celei din Ardeal (mitropolitul de la Sibiu și episcopia de la Cluj și Oradea).

Intrările ierarhilor ortodocși în catedralele Bisericii Române Unite, simbolizând prin aceasta preluarea puterii ortodoxe în eparhiile Mitropoliei Române Greco-catolice s-a făcut sub pază și supraveghere din partea organelor de ordine și securitate, și în timp ce ierarhii Bisericii Unite se aflau în detenție prin acțiunile de complicitate ale puterii de stat comuniste și a ierarhiei Bisericii Ortodoxe Române.

"Unirea religioasă" din 1948 a fost respinsă de întreg episcopatul român unit, de episcopatele catolice din România în totalitatea lor. Ideea pe care a încercat să o acrediteze Patriarhia Ortodoxă de la București, aceea a unificării peste capul arhieriei uniți, de jos în sus, prin implicarea clerului de rând și a credincioșilor, paralel cu izolarea, negarea și apoi eliminarea ierarhiilor și a înaltului cler unit, a fost din punct de vedere al dreptului canonic ilegală, iar ca realitate s-a înlăptuit prin siluirea preoților și a credincioșilor Bisericii Române Unite, prin intimidări cu substrat politic, prin constrângeri extraeconomice, prin privarea de libertate.

Consfătuirea de la Cluj din 1 octombrie 1948 a celor 36 de preoți precum și hotărârile luate atunci au fost și sunt respinse de Biserica Română Unită ca acte lipsite de drept iar preoții participanți au fost sancționați din partea episcopului Iuliu Hossu, în aceeași zi, în temeiul drepturilor sale canonice.

Au fost și sunt respinse ca neavând valoare de drept și celelalte acte care au urmat din partea Patriarhiei de la București din 3 și 21 octombrie 1948.

Au fost atunci zile de mare agitație, de confruntări profunde în lumea satelor și, deopotrivă, a orașelor. Acțiunea de unificare a fost respinsă de o covârșitoare majoritate a preoților greco-catolici. Drept urmare au început amenințările, șantajul, chiar arestările în rândul preoților greco-catolici. La acea dată Provincia Mitropolitană avea cca. 2.000.000 credincioși, cuprinși în 1900 parohii și cca. 1000 filii, cu 1900 biserici servite de 1835 preoți, 9 ordine călugărești cu 28 case și 424 călugări și călugărițe – cifre ce dovedesc o puternică forță umană, grupată în cadrul Bisericii Greco-catolice.

La 30 septembrie 1948, cu o zi înaintea Consfătuirii de la Cluj presa comunistă și procomunistă anunța semnarea adeziunilor pentru Adunarea de la

Cluj, din 1 octombrie, de către 430 de preoți, adică mai puțin de un pătrar din numărul clericilor uniți la acea dată. O minoritate, deci, în numele căreia, oricum nu s-ar fi putut aduce hotărâri în numele majorității. I.P.S.S. Al. Todea amintește de acest lucru chiar în primul său memoriu, din 1 octombrie 1964, – adresat lui Gh. Gheorghiu – Dej, exact în ziua în care cu 16 ani în urmă s-a săvârșit, de data aceasta în numele Bisericii Române Ortodoxe, o profundă nelegiuire care a provocat și declanșat dezastrul moral și fizic în rândurile ierarhiei, a preoților și a credincioșilor români uniți. “Din dosarul anchetei și din piesele pe care le conține – e vorba de dosarul penal în temeiul căruia a fost judecat și condamnat la muncă silnică pe viață I.P.S.S. Al. Todea – reiese că încă în 1950, deci la doi ani după decretul de autodizolvare, situația în Arhiepiscopia Blajului era următoarea: din totalul de peste 600 de preoți, 400 erau greco-catolici și abia restul de 200 și ceva erau ortodocși. Procesele care au continuat – se arată în același memoriu – cu condamnări de preoți, călugări, călugărițe, credincioși și episcopi, pentru practicarea cultului greco-catolic și pentru menținerea legăturilor cu Papa, constituie o altă probă grăitoare că Biserica Greco-Catolică nu s-a dizolvat... Eu însumi, ca paroh și protopop al Reghinului, având sub supravegherea mea 40 de parohii, am fost gata mai bine să mor decât să calc în picioare această fidelitate față de Capul Bisericii, Papa. Și neputând public, am comunicat în secret Papei atitudinea reală a clerului și a credincioșilor din Arhiepiscopia Blajului, lucru pe care l-am plătit cu condamnarea pe viață, acțiunea aceasta fiind considerată crimă de înaltă trădare...”

Toate condamnările din anii 1948 – 1964 ca și toate demersurile ierarhiei Bisericii Române Unite din anii 1964 – 1989 pornesc și se bazează pe această realitate, invocată cu demnitate în timpul proceselor penale și cu aceeași demnitate în cadrul memoriilor înaintate de I.P.S.S. Al. Todea, singur sau împreună cu ceilalți episcopi români uniți, de la eliberarea lui și a lor, din închisori și până la eliberarea țării de comunismul ce a subjugat țara patru decenii.

Nu vom urmări în continuare desfășurarea evenimentelor și implicit urmările și consecințele decretului ce avea menirea să consacre un fapt ireal, acela al așa zisei “autodizolvări” a Bisericii Române Unite, în următorii cincisprezece ani. Memoriile vor face referiri și la această perioadă. Și noi într-un alt context le vom sublinia. Aici și acum în continuare dorim să arătăm însă evenimentele politice interne și externe care au favorizat și determinat intervențiile, prin memorii, din partea I.P.S.S. Al. Todea sau a întregului episcopat, la oamenii politici de la nivel central, în perioada 1964 – 1974, perioadă avută în vedere de simpozionul nostru. Nici din acest deceniu nu vom enumăra – cu unele excepții – evenimentele din toți anii ci doar numai din aceia în care au fost redactate și trimise memoriile, adică anii 1964, 1965, 1969, 1970, 1971, 1973 și 1974.

Principalele evenimente politice interne și externe din anii 1964 – 1965, 1969 – 1971, 1973 – 1974, în succesiunea lor cronologică.

Avem în vedere perioada ce cuprinde ultimele șase luni din viața și activitatea liderului comunist Gh. Gheorghiu – Dej (1 octombrie 1964, 19 martie 1965) precum și începutul și perioada de avânt spre putere și consolidare a acesteia, din partea lui Nicolae Ceaușescu, (22 martie 1965). Ultimele date semnifică alegerea lui ca prim – secretar al C.C. al P.M.R. (25 – 28 noiembrie 1974) și coincid cu cel de al XI – lea Congres al P.C.R., cu realegerea lui N.C. ca secretar general al P.C.R. și ca președinte al R.S.R.

Înseamnă, în același timp, un drum de consolidare a regimului comunist din România, de ieșire aparentă de sub hegemonia Uniunii Sovietice, de o nouă orientare a politicii și a relațiilor externe în general, cu o politică internă ce avea trăsături noi, deosebite față de anii 1945 – 1963 și chiar în cadrul aceleiași perioade (1964 – 1974).

1964 debutează în februarie cu respingerea planului sovietic de constituire a unei regiuni economice care să cuprindă părți din fosta Republică Socialistă Moldovenească, România și Bulgaria – așa numitul Plan Valev (după numele unui profesor de la Universitatea din Moscova); între 2 și 10 martie are loc vizita unei delegații conduse de I. Gh. Maurer în China, acțiune care făcea parte din tratativele comuniștilor români de a media conflictul chino-sovietic, în speranța că această acțiune ar putea spori gradul de autonomie al României față de U.R.S.S.; aprilie, decretul nr. 176 de amnistiere a deținuților politici din România urmat de altul în iulie nr. 411. (Asemenea decrete au fost emise și în 1963, în urma lor numărul deținuților politici reducându-se la 9.333. În 1964, aproape toți deținuții au fost eliberați. În ianuarie 1962 se aflau în închisorile politice un număr de 16.372 de persoane).

Conciliul Vatican II, pregătit vreme de trei ani (1959 – 1961) la inițiativa Sfântului Părinte Papa Ioan al XXIII – lea (1958 – 1963), convocat oficial la 21 decembrie 1961, desfășurat pe parcursul a trei ani (1962 – 1965) sub pontificatul lui Ioan al XXIII – lea și Paul al VI – lea (1963 – 1978), ce a avut un întreg scop: “de a reînnoi Biserica, de a uni pe creștini și de a intra în dialog cu lumea”, în timpul desfășurării lui, la 6 august 1964, papa Paul al VI – lea da “Enciclica Ecclesiam suam” prin care subordonează colegialitatea episcopală primatului papal și afirmă necesitatea dialogului Bisericii cu lumea;

26 august, Palmiro Togliatti, secretarul general al Partidului Comunist Italian, încetează din viață; la 14 septembrie are loc a treia sesiune a Conciliului Vatican II unde se discută despre ecumenism și despre Bisericile orientale; la 19 septembrie “Scânteia” publică fragmente din declarația lui Palmiro Togliatti în legătură cu problema religioasă, exprimată în “Nota memorială asupra problemelor mișcării muncitorești și ale unității sale”.

15 septembrie, acord între Vatican și Ungaria, care prevede libertatea cultului catolic;

21 octombrie, Gheorghe Gheorghiu – Dej, în calitate de secretar general al P.M.R. și I. Gh. Maurer, președintele Consiliului de Miniștri, profitând de schimbări intervenite în conducerea de partid și de stat – (Plenara C.C. al PCUS

din 14 octombrie îl înlocuiește pe N. S. Hrușciiov din toate funcțiile iar L. I. Brejnev a fost ales prim secretar al C.C. al PCUS și A. N. Kosâghin prim – ministru (15 oct.)) – cer prin ambasadorul sovietic de la București retragerea totală a consilierilor K.G.B. din România. Cererea va fi satisfăcută în decembrie a.a și a fost considerată ca o acțiune diplomatică de mare succes;

La 21 noiembrie au fost date publicității două din decretul elaborate în cadrul Conciliului Vatican II: “*Orientalium Ecclesiarum*” referitor la Bisericile orientale și “*Unitatis redintegratio*”, ce a abordat problema ecumenismului.

1965 cuprinde, de asemenea, câteva evenimente interne și externe hotărâtoare, pe termen lung pentru destinul României la care se vor face referiri în memorii sau chiar se vor întemeia pe unele:

La 19 martie încetează din viață liderul comunist român Gh. Gheorghiu – Dej; la 22 martie este ales prim secretar al C.C. al PMR Nicolae Ceaușescu; la 24 martie a fost ales ca președinte al Consiliului de Stat Chivu Stoica; Între 19 și 24 iulie a avut loc al IX – lea Congres al P.M.R. Nicolae Ceaușescu a fost reales ca secretar general al partidului. Se adoptă un statut care interzicea deținerea mai multor funcții în aparatul de partid și de stat, clauză care îl privea în primul rând pe Alexandru Drăghici, potențial adversar al lui N. Ceaușescu.

21 august M.A.N. adoptă o nouă constituție, care proclamă Republica Socialistă România și înscrie în ea largi drepturi democratice, încălcate cu aceeași ușurință cu care au fost și declarate.

14 septembrie are loc a patra sesiune a Conciliului Vatican II care pune problema libertăților religioase în lumea contemporană vizând statele comuniste și aceea a apostolatului laicilor în general; 7 decembrie, declarația comună prin care patriarhul ecumenic Athenagora I și Paul al IV – lea ridică anatemele din 16 și 20 iulie 1054; 8 decembrie, încheierea lucrărilor Conciliului Vatican II.

În anii 1966 – 1968 nu au fost trimise memorii din partea I.P.S.S. Al. Todea sau a întregului episcopat român unit, oamenilor politici. În consecință nu vom urmări nici noi evenimentele interne și externe din acești ani. Facem excepție doar cu acelea la care se vor referi memoriile din perioada următoare.

Pentru 1966 amintim înființarea de către Vatican a Comisiei “Dreptate și Pace”; Enciclica Papei Paul al VI – lea “*Populorum progressio*”, despre evoluția demografică a lumii;

16 – 24 iunie, vizita premierului chinez Ciu – En – Lai în România; 1 octombrie, decret al Consiliului de Stat care interzicea practicarea întreruperilor de sarcină în România și 20 octombrie Enciclica papei Paul al VI –lea în care sunt condamnate înarmările nucleare și manifestările de naționalism și rasism.

În 1967 sunt, din perspectiva urmărită de noi, doar două evenimente: 29 octombrie, primul Sinod al episcopilor catolici ținut la Roma și 19 decembrie Nicolae Ceaușescu a fost ales președinte al Consiliului de Stat.

Pentru anul 1968 consemnăm ceva mai multe evenimente: 12 martie, Biserica Romano – Catholică din Cehoslovacia solicită reabilitarea preoților condamnați sau marginalizați și restaurarea ordinelor călugărești interzise de regimul comunist;

Aprilie, o plenară a C.C. al PCR reabilitează pe liderul comunist Lucrețiu Pătrășcanu, considerat “deviaționist”, condamnat la moarte în urma unui proces

de rea credință, pe baza unor acuzații false (6 – 13 aprilie 1954). A fost executat în noaptea de 16/17 aprilie 1954. La aceeași plenară din aprilie 1968 a fost înlăturat din conducerea Partidului Al. Drăghici, fiind acuzat de abuzuri comise în perioada când s-a aflat la conducerea Ministerului de Interne sau al Securității (1952 – 1965); 1 – 5 aprilie, Comitetul Central al P.C. Cehoslovac adoptă noul program de acțiune al Partidului ce urmărea construirea "socialismului cu față umană"; 14 – 18 mai Charles de Gaulle face o vizită oficială la București.

În anul 1969 I.P.S.S. Al. Todea reîncepe trimiterea memoriilor către oamenii puterii comuniste. Este un an cu un singur eveniment major în viața internă a țării: 6 – 12 august, lucrările Congresului al X – lea al P.C.R. în cadrul căruia Nicolae Ceaușescu a fost reales în funcția de secretar general. Obiectivul declarat al Congresului era "lărgirea și perfecționarea permanentă a relațiilor de producție, făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate".

Mai multe și cu o semnificație aparte sunt relațiile externe ale României din care vom prezenta câteva aspecte: vizitele unor oameni politici străini în România și a unor români peste hotare, interviuri precum și unele participări la diferite organisme internaționale. Le amintim fiindcă la ele se vor face mai multe referiri în memoriile trimise. Așa vom prezenta lucrurile și pentru anii 1970 – 1971 – când vor fi trimise noi memorii. Motivația este aceeași.

Pentru anul 1969 reținem vizitele unor șefi de state sau de guverne, personalități militare: Iosif Broz Tito (1 – 2 februarie), mareșalul URSS, I.I. Iakubovski (19 februarie), primul ministru al Suediei Tage Erlander (11 – 15 apr.), președintele Confederației Elvețiene, dr. Willy Spuler (18 – 22 apr.), președintele american Richard Nixon (2 – 3 august), președintele federal al Austriei, Franz Jonas (11 – 17 sept.); Iosif Broz Tito (20 sept.), președintele Finlandei Urho Kekkonen (22 – 26 sept.), primul ministru al Olandei și ministrul său de externe (27 – 30 oct.), primul ministru congolez, Alfred Raoul (10 – 13 nov.).

Vizite peste hotare ale lui Nicolae Ceaușescu, Elena Ceaușescu și I. Gh. Maurer: N.C., Budapesta la Consfătuirea Tratatului de la Varșovia (17 mart.); N.C. și E.C. în Franța (24 – 29 mart.); N.C. la Moscova (Tratatul de la Varșovia) (23 – 26 apr.); N.C. la Moscova (16 mai) și în Polonia (19 – 20 mai); I. Gh. Maurer în Vietnam (10 sept.), în China (11 sept.), N.C., E.C. și I. Gh. M. în India (13 – 18 oct.), I. Gh. Maurer în Belgia (21 – 25 oct.), în Marea Britanie (24 – 29 nov.), N.C. la Moscova (4 – 5 decembrie).

Am mai aminti în contextul relațiilor diplomatice stabilirea unor ambasade cu multe țări din afara continentului european și în primul rând cu Israelul (17 august) care a provocat o puternică reacție negativă în multe țări arabe ce au culminat cu ruperea relațiilor diplomatice (cu Irakul, Sudanul, Egiptul, Siria) (în august 1969).

În anul 1970 predomină, din punctul de vedere urmărit de noi, tot problemele de politică externă ce se speră că vor avea o influență pozitivă și în plan intern prin respectarea prevederilor constituționale și ale angajamentelor externe privind libertățile democratice asumate de către puterea comunistă din România.

Vizitele unor oameni politici străini în țară: președintele Turciei Cevdet Sunay (13 – 17 apr.), președintele Zambiei Kenneth David Kaunda (11 – 15 mai),

șeful statului iranian (26 iun. – 1 iul.), Alexsei Kosighin, președintele C.M. al URSS (6 – 8 iul.), președintele Africii Centrale (11 – 16 iul.), președintele Vecei Executive Federale Iugoslavia (30 iul. – 1 aug.), președintele Congoului (Zair) Mobutu (25 – 29 aug.), miniștrii de externe din Norvegia, Congo, Burundi, Canada, Islanda, R. D. Germană, delegația de partid și de stat polonă.

Vizitele lui Nicolae Ceaușescu, Elena Ceaușescu și I. Gh. Maurer: I. Gh. Maurer în Iugoslavia (12 – 16 ian.), Moscova (29 mai) și R.F. Germană (22 – 26 iun.), N.C. și E.C. în Franța (15 – 19 iun.); N.C. în Bulgaria (11 – 12 sept.), N.C. și E.C. în Austria (21 sept.) și SUA (13 – 27 oct.), N.C. în Bulgaria (18 – 21 oct.) și în Iugoslavia (3 – 4 nov.).

Alte acțiuni legate de relațiile internaționale: relații la nivel de ambasadă: România – R.F. Germania (14 mai); Tratatul de prietenie, colaborare și asistență mutuală dintre România și URSS încheiat pe termen de 20 de ani (17 iul.), idem cu Polonia (12 nov.) și cu Bulgaria (19 nov.).

1971.

Pentru anul 1971 semnalăm **pentru viața internă** ședința Comitetului Executiv al CC al P.C.R. din 6 iulie în cadrul căreia Nicolae Ceaușescu face propuneri privind “îmbunătățirea activității politico – ideologice, de educație marxist – leninistă a membrilor de partid, a tuturor oamenilor muncii”, ceea ce însemna declanșarea așa – numitei “Revoluții culturale”. Însemna o reîntoarcere la realismul socialist și momentul dezlănțuirii cultului personalității. Se petreceau toate în urma vizitei sale în China și Coreea de Nord (1 – 15 iunie). Am amintit și noua lege privind păstrarea secretului de stat în România prin care se interzicea publicarea în străinătate și contacte cu mass – media străine (17 dec.).

Din vizitele unor personalități străine în țara noastră am aminti șefii de state și unii miniștrii de externe: Aldo Moro (12 – 15 ian.); o delegație din Vietnamul de Sud (11 – 16 mart.); Gustav Hernemann, președintele R.F. Germania (17 – 20 mai), delegația din Cambodgia (12 – 15 iul.); primul ministru al R. Singapore (11 – 16 nov.), Iosif Broz Tito (23 – 24 nov.).

Pentru ieșirile peste hotare dominante sunt vizitele cuplului Ceaușescu: în China (1 – 9 iun.), R.P.D. Coreea (9 – 15 ian.), R.D. Vietnam (15 – 19 iun.), R.P. Mongolă (21 – 24 iun.), Finlanda (29 iun. – 3 iul.).

Participări la întruniri internaționale: București – Tratatul de la Varșovia (18 – 19 feb.), (27 – 29 iul.); miniștrii de externe ai unor țări socialiste (20 – 26 aug.); Varșovia (30 nov. – 1 dec.).

Alte vizite: Ministrul de externe român în Suedia (16 – 18 martie), Danemarca (19 – 22 martie), Grecia (11 – 14 iun.), Canada (15 – 18 iun.), Polonia (4 – 7 iul.), Turcia (3 – 7 nov.), Franța (15 – 19 nov.). O vizită a delegației române în China (18 – 29 martie), în Congo (12 – 29).

În anul 1972 nu sunt trimise memorii din partea I.P.S.S. Al. Todea. Nu ne oprim nici noi asupra evenimentelor politice interne și externe. Amintim doar acceptarea României în Fondul Monetar Internațional (FMI) și Banca Internațională pentru Reconstrucție și Dezvoltare (BIRD) (decembrie) și începerea convorbirilor pregătitoare multilaterale în problema Conferinței General – europene pentru securitate și cooperare (Helsinki, 22 nov.).

1973.

Din problemele interne cu profunde consecințe negative: Plenara CC al PCR o alege pe E.C. membru în Comitetul Executiv.

Participări și acțiuni generale sau din partea României pentru pregătirea Conferinței general – europene de la Helsinki: 2 febr., 7 mart., 8 iun., 3 – 7 iul., prima etapă a celei de-a doua faze a Conferinței (18 sept. – 14 dec.), (4 oct.).

Vizitele unor personalități în țară: președintele Sudanului (2 – 6 apr.), M.E. – Congo (16 – 18 apr.), președintele celei de a XXVII – a sesiuni a A.G. a ONU (16 – 19 apr.), șeful statului Iranian (2 – 5 iun.), președintele R. Volta Superioară (11 – 15 iun.), prințul Norodom Sihanuk (22 iun. – 2 iul.), președintele R.P. Congo (10 – 12 iul.), președintele R. Africii Centrale (17 – 28 iul.), delegație R.D. Vietnam (28 iul. – 1 aug.), Secretarul gen. ONU, Kurt Waldheim (7 aug.), președintele Indiei (3 – 6 oct.).

Vizitele peste hotare ale cuplului Ceaușescu: Pakistan (8 – 12 ian.), Iran (12 – 13 ian.), Regatul Țărilor de Jos (10 – 13 apr.), Italia (21 – 25 mai), San Marino (25 – 26 mai), la Vatican (26 mai), R.F. Germania (26 – 30 iun.), Iugoslavia (15 – 16 iun.) (numai N.C.), Ecuador (13 – 15 sept.), Peru (15 – 20 sept.), Maroc (21 – 22 sept.) (numai N.C.), Egipt, Sudan, Maroc (14 – 22 nov.), Algeria (2 - 3 dec.), SUA (4 – 7 dec.), delegație economică Crimeea (1 aug.), Cuba (29 aug – 3 sept.), Costa Rica (3 – 5 sept.), Venezuela (5 – 10 sept.), Columbia (10 – 13 sept.).

Alte vizite: Ministrul de Externe G. Macovescu: Norvegia (18 – 21 mart.), Danemarca (21 – 24 mart.), Iran (20 – 23 apr.) și (29 oct. – 3 nov.), Iugoslavia (26 – 27 nov.).

Alte participări internaționale: Viena (ian. – iun.), ONU (14 feb.), ONU (27 iul.), I. Gh. Maurer, Moscova (24 aug.), Geneva (29 aug. – 3 sept.), ONU (18 oct.), GATT (15 nov.), Budapesta (10 – 13 dec.), ONU (11 dec.), Moscova (13 dec.), Sofia (15 dec.), ONU (15 dec.).

1974.

Evenimente interne. Ion Gheorghe Maurer se retrage din activitatea politică, la propunerea C.C. al P.C.R. și al Consiliului Național al Frontului Unității Socialiste, Marea Adunare Națională a ales pe Nicolae Ceaușescu ca președinte al Republicii Socialiste România (20 martie), Congresul al XI – lea al P.C.R. (25 – 28 noiembrie), N.C. este reales în funcția de secretar general, iar E.C. ca membră a Comitetului Politic Executiv.

În problema relațiilor internaționale prioritare sunt manifestările ce au drept scop lărgirea acestora prin participarea României la tot ceea ce înseamnă acțiuni globale sau regionale, ce se doreau a conduce la sporirea prestigiului, peste hotare, a orgolioasei dinastii republicane socialiste. Cuplul prezidențial continuă, ca și în anul precedent, să iasă împreună în larg și să primească în țară personalități politice.

Vizitele primite în țară: regele Hussein al Iordaniei (25 – 30 ian.), președintele R. Costa Rica (22 – 25 apr.), primul ministru al Finlandei (25 – 29 apr.), o delegație din Cambodgia (29 apr. – 2 mai), președintele Columbiei (19 iun. - 2 iul.), președintele Mauritaniei (20 – 26 iun.), președintele R. Arabe Egipt (27 –

30 iun.), M.E. al Turciei (27 iun. – 2 iul.), Iosif Broz Tito (8 – 11 iul.), M.E. al R. Molgase (9 – 13 iul.), M.E. al R. Indonezia (15 – 17 iul.), președintele R. Sierra Leone (19 – 24 iul.), președintele C.M. al Poloniei (25 – 26 iul.), primul ministru al Zambiei (22 – 27 aug.), prințul Norodom Sihanuk (24 aug.), delegația chineză (25 – 26 aug.), președintele SUA, Gerald Ford este invitat în România (27 aug.), președintele R. Arabe Siriene (2 – 7 sept.), președintele R. Liberia (10 – 13 sept.), primul ministru al R. Sri Lanka (16 – 19 sept.), președintele C.E.F. al Iugoslaviei (4 – 7 oct.), Yasser Arafat (10 – 12 oct.), președintele C.M. Bulgaria (11 – 12 oct.), Secretarul de Stat al SUA, Henry A. Kissinger (3 – 5 nov.), președintele Zambiei (18 – 20 nov.), o delegație a Frontului de Eliberare din Mozambic (15 – 21 dec.).

Vizite prezidențiale peste hotare: N.C. în Libia (12 – 14 feb.), Liban (14 – 17 feb.), R. Arabă Siriană (17 – 19 feb.), Irak (19 – 21 feb.), Ungaria (25 – 28 feb.); împreună cu E.C. în Liberia (3 – 5 mart.), Argentina (5 – 8 mart.), Guineea (9 – 11 mart.), N.C. Varșovia, Tratatul de la Varșovia (17 – 18 apr.), Bulgaria (11 – 12 mai), mesaje din partea lui N.C. șefilor de state: Grecia, Cipru, Turcia (2 – 17 sept.), Egipt și Siria (1 – 5 oct.), Venezuela, Columbia, Ecuador (18 – 25 oct.).

Vizite diplomatice la nivelul Ministerului de Externe: M.E. în Cehoslovacia (31 mart. – 4 apr.), Belgia, Luxemburg, Elveția și Italia (5 – 18 mai), la Moscova (29 iul.), R.P.D. Coreeană (30 iul.), China (5 – 9 aug.), Pakistan (10 aug.), Iran (10 – 14 aug.), Israel (9 – 12 sept.), Mexic (22 – 25 oct.), Franța (4 – 6 nov.).

Participanți la acțiunile comune internaționale: Geneva – faza a doua a Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa (16 ian. – 20 ian.), Geneva (2 mart.), Geneva (8 mart.), Geneva (1 – 8 apr.), ONU (13 apr.), București, lucrările celei de-a 29 – a sesiuni a Comisiei Economice a ONU pentru Europa (CEE) (19 – 29 apr.); ONU (2 mai) și (10 mai), Sofia, Tratatul de la Varșovia (18 – 21 iun.), Caracas (20 iun. – 29 aug.), București, Lucrările Comisiei mondiale a populației (19 – 30 aug.); Adunarea Generală ONU, M.E. al României ales vicepreședinte al sesiunii (19 sept.), Paris, Conferința Generală U.N.E.S.C.O. (22 nov.).

Căștiguri economico – financiare: Piața comună acordă României preferințe vamale generalizate la nivelul produselor manufacturate (1 ian.).

Relații economice: Burundi (8 – 15 ian.), India (9 – 15 ian.), acord româno – argentinian (1 – 9 febr.), București, comisia economică româno – americană (12 – 13 apr.) și (31 mai – 1 iun.), Iordania (4 – 10 iun.), Kuveit și Libia (30 iul.), Costa Rica (4 sept.), India (16 – 23 sept.), Pakistan (24 – 27 sept.), Libia (15 – 19 nov.), Portugalia (18 – 23 nov.), Mexic (13 – 19 dec.), Zambia și Kenya (21 – 28 dec.), Moscova (30 decembrie).

Bibliografie

- Cronologia Europei Centrale (1848 – 1989). Volum coordonat de N. Bocsan și Valeriu Leu, Polorom, 2001;
- Istoria lumii în date, sub conducerea: Acad. prof. Andrei Oăetea, Ed. Enciclopedică Română, 1972;
- Istoria României. Enciclopedie, Nemira, autor Costin Scorpan;
- Istoria României în date, sub conducerea lui Constantin C. Giurescu, Ed. Enciclopedică Română, 1971;

- Politica externă a României. Dicționar Enciclopedic, coordonatori: Ion Calăfeteanu, Cristian Popișteanu, Ed. Științifică și Enciclopedică, 1986;
- Mircea Păcuraru, Istoria Bisericii Ortodoxe Române, vol. 3, București, 1994;
- Silvestru Augustin Prunduș, Clemente Plaianu, Catolicism și ortodoxie românească. Scurt istoric al Bisericii Române Unite. Cluj, Ed. Viața Creștină, 1994;
- Codruța Maria Știrban, Marcel Știrban, Din Istoria Bisericii Române Unite (1945 – 1948), Ed. Muzeului Satu Mare, 2000;
- Vladimir Tismăneanu, Arheologia Terorii, Ed. ALLFA, 1991;
- Idem, Fantoma lui Gheorghiu – Dej, Ed. UNIVERSIS, 1995;

MEMORIUL I²³

Reghin, 1964 octombrie 1. Memoriu adresat de către IPSS Alexandru Todea, episcop la cea dată și administrator apostolic al Arhiepiscopiei Bisericii Române Unite de la Blaj, în clandestinitate, lui Gheorghe Gheorghiu Dej, în calitate de președinte al Consiliului de Stat al R.P.R., prin care cerea: "*redarea libertății Bisericii Greco-Catolice*"

EXCELENȚEI SALE DOMNULUI
GHEORGHE GHEORGHIU – DEJ
PREȘEDINTELE
CONSILIULUI DE STAT AL REPUBLICII POPULARE ROMÂNE

BUCUREȘTI

Subsemnatul TODEA Alexandru, de profesie preot greco-catolic, cu profundă stimă și considerațiune Vă înaintez acest MEMORIU, al cărui OBIECT este profunda mea rugămintă de a binevoi să redați LIBERTATEA Bisericii Greco-Catolice.

Expunere de motive

I. ÎNDEPĂRTATE ȘI PERMANENTE:

1. Principiile mari ale Bisericii catolice, ca:
 - a. Existența lui Dumnezeu
 - b. Spiritualitatea și nemurirea sufletului omenesc – destinul omului;
 - c. Divinitatea lui Isus Cristos;
 - d. Divinitatea Bisericii, al cărei creier, din voința lui Isus, este urmașul Apostolului Petru, Episcopul Romei, PAPA, șeful suprem al catolicismului din lumea întreagă;

²³ Notele sunt date în text de către IPSS Al. Todea. Nouă ne aparțin numai cele marcate cu „n.n.”.

e. Doctrina despre PERSOANA UMANĂ, care, pentru atingerea scopului și destinului ei, trebuie să facă parte din două societăți perfecte:

- STATUL, care îi asigură fericirea vremelnică;
- BISERICA, ce îi asigură fericirea veșnică

Idealul este ca între aceste două societăți să fie armonie și înțelegere perfectă, ca persoana umană să se poată desăvârși perfect, atât cu trupul, cât și cu sufletul.

2. Pătrunderea acestor principii în ființa Bisericii Greco-Catolice, care timp de 250 ani le-a propovăduit în sânul neamului românesc, iar atunci când Statul nu s-a îngrijit să-i asigure FERICIREA VREMELNICĂ, Biserica Greco-Catolică a suplinit și rolul Statului. Astfel:

a. a deschis primele școli românești și primul liceu românesc la Blaj, în 18 octombrie 1754;

b. a pretins, prin episcopul INOCENȚIU MICU CLAIN, redarea drepturilor politice și sociale națiunii române, care, neobținând satisfacție la Viena, s-a dus la Roma să arate Papei nedreptățile ce se fac poporului român, ceea ce Inocențiu a plătit cu moartea în exil, Viena nepermițându-i să se reîntoarcă în Ardeal, considerându-l instigator public. În 1848, pe Câmpia Libertății de la Blaj, în fața celor 40.000 de români, teologul și profesorul SIMION BĂRNUȚIU a sintetizat și a eternizat acele drepturi;

c. vestitul "*tipău*" de la Blaj a fost pâinea cea de toate zilele pe care Biserica Greco-Catolică a asigurat-o copiilor de iobagi români, ca să învețe slovă românească.

3. Prin acțiunea întreprinsă de GUVERN în colaborare cu Biserica ortodoxă – în 1948 – și care din punct de vedere juridic s-a soldat cu Decretul de autodizolvare a Bisericii Greco-Catolice, iar faptic cu arestarea întregului Episcopat, s-a pus la încercare fidelitatea Bisericii greco-catolice față de Capul Bisericii, PAPA.

a. Această fidelitate e cunoscută în țară, la Roma și în lumea întreagă prin atitudinea întregului episcopat, a canonicilor, a profesorilor de teologie, a călugărilor, a călugărițelor și a credincioșilor, atitudine care a dat mult de lucru organelor de stat și care constituie cea mai clară dovadă că Biserica greco-catolică nu s-a autodizolvat;

b. Eu însumi, ca paroh și protopop al Reghinului, având sub supravegherea mea 40 de parohii, am fost gata mai bine să mor decât să calc în picioare această fidelitate față de Capul Bisericii, PAPA. Și neputând public, am comunicat în secret Papei atitudinea reală a clerului și a credincioșilor din Arhidieceza Blajului, lucru pe care l-am plătit cu condamnarea pe viață, acțiunea aceasta fiind considerată crimă de înaltă trădare. Din dosarul anchetei și din piesele pe care le conține, reiese că încă în 1950, deci la doi ani după Decretul de autodizolvare, situația în Arhidieceza Blajului era următoarea: din totalul de peste 600 de preoți, 400 erau greco-catolici și abia restul de 200 și ceva erau ortodocși. Procesele care au urmat, cu condamnări de preoți, călugări, călugărițe, credincioși, credincioase și episcopi, pentru practica cultului

greco-catolic și pentru menținerea legăturilor cu PAPA, constituie o altă probă grăitoare că Biserica greco-catolică nu s-a autodizolvat.

c. Din totalul de 12 episcopi pe care i-a avut Biserica greco-catolică din 1948 încoace nici unul nu s-a "autodizolvat". Toți au făcut închisoare, unii condamnați, alții necondamnați. Șase (6) au murit – 5 în închisoare, 1 la domiciliu obligatoriu, iar șase au fost eliberați.

d. Sunt și eu unul din Episcopii consacrați după 1948, apoi arestat, anchetat și condamnat.

Am fost pus în libertate prin Decretul Consiliului de Stat nr. 411/1964. Pentru acest fapt Vă mulțumesc, Domnule Președinte, din toată inima, și consider măsura guvernamentală de grațiere ca un act de mare înțelepciune și un semn că vreți să vindecați rănilor și să strecurați bucurii în locul durerilor. Simt și eu această bucurie, dar mai am o rană în suflet cauzată de faptul că Biserica greco-catolică nu are libertate legală (deși nu este nici o lege contra ei) și astfel eu n-am posibilitate în țara românească să fiu preot catolic cu limbă liturgică română, n-am posibilitatea să mă încadrez într-o activitate conform pregătirii și convingerilor mele religioase. Pentru acest ideal m-am pregătit 25 de ani, și aș fi foarte fericit, Domnule Președinte, să înlăturați piedica ce stă în calea lui. Ați rezolvat probleme cu mult mai spinoase, și-L rog pe Dumnezeu să Vă ajute și în cazul acesta.

II. MOTIVE APROPIATE ȘI ACTUALE:

1. Eforturile depuse de guvern și de Domnia Voastră personal pentru a satisface dorințele legitime ale cetățenilor din această țară. Socotesc că și dorința mea e legitimă, firească, izvorâtă dintr-un drept natural al omului, față de care cred că Domnia Voastră nu va fi indiferent.

2. Atitudinea P.M.R. față de problemele mișcării comuniste și muncitorești internaționale, adoptată de plenara largită a C.C. al P.M.R. din aprilie 1964, după care îmi pare foarte logic și foarte înțelept a corecta erorile ce s-au săvârșit. Sunt convins că Domnia Voastră va afla calea potrivită de a rezolva favorabil și problema ridicată de mine.

3. Declarația lui Palmiro Togliatti, în legătură cu problema religioasă, exprimată în nota memorială asupra problemelor mișcării muncitorești internaționale și a unității sale:

„În *Nota memorială*, Palmiro Togliatti²⁴ arată că în lumea catolică organizată și în rândul maselor catolice se mențin la bază condițiile și impulsul pentru o deplasare spre stânga, care trebuie înțeleasă și sprijinită. În acest scop nu servește la nimic vechea propagandă ateistă. Însăși problema conștiinței religioase, a conținutului său, a rădăcinilor sale în rândul maselor și a modului de a

²⁴ n.n. Ultima lucrare a lui Palmiro Togliatti. Fragmente din lucrarea cu același titlu, publicată în revista "Lupta de clasă" nr. 9/1964. Poziția P.M.R. asupra problemelor tratate în această lucrare pot fi găsite în "Declarația cu privire la problemele mișcării comuniste și muncitorești internaționale", adoptată de Plenara largită a C.C. al P.M.R. din aprilie 1964.

o depăși trebuie abordată într-un mod diferit în trecut, dacă vrem să avem acces în rândul maselor catolice și să fim înțeleși de acestea”²⁵.

Domnule Președinte, sunt sigur că această declarație formează obiectul preocupărilor Domniei Voastre și de aceea nu-mi rămâne decât să adaug că doctrina catolică are rădăcini adânci în rândurile celor 1.800.000 români și nu face ca, în timp ce această doctrină este prezentă în R.P.R. prin Biserica romano-catolică, Domnia Voastră să aibă neplăceri în fața Vaticanului și a catolicismului prezent în toate țările lumii, din cauza interzicerii cultului greco-catolic. O revenire sau o retușare din partea Domniei Voastre ar fi un înțelept act politic și o delicată atenție față de atâtea conștiințe religioase. Nimeni n-ar pierde nimic, în schimb toți am câștiga.

4. Constituția R.P.R. prevede libertatea cultului. Or, de ce catolicii români să trăiască cu gândul că pentru ei această prevedere a Constituției e literă moartă? Poate cele afirmate de Togliatti ar putea să ajute la o mai mare înțelegere, din partea Înalțului Guvern, a conștiinței catolice a românilor uniți.

5. Poziția Guvernului R.P.R. la O.N.U. a apărât și apără cu fermitate, prin Dl. Traian Ionașcu, drepturile omului, între cele enumerate fiind și religia: "Nimeni să nu fie urmărit pentru credința lui religioasă". Iar când s-a pus problema că cine garantează respectarea acestor drepturi, un for internațional sau guvernele, Dl. Traian Ionașcu a susținut cu tărie: guvernele; și fiindcă pentru mine acest drept nu e respectat, mă adresez Domniei Voastre cu rugămintea de a face tot posibilul să fie o concordanță perfectă între poziția juridică a R.P.R. la O.N.U. și aplicarea practică pe teren. Cei care ar încerca să Vă împiedice nu sunt, Domnule Președinte, prietenii R.P.R. și nici vizionarii dezvoltării relațiilor dintre State, pentru care Domnia Voastră depuneți eforturi extraordinare. Apoi s-a spus de nenumărate ori că la baza coexistenței pașnice trebuie să fie înlăturarea discriminării de rasă și religie.

6. Domnule Președinte, Biserica catolică de limbă liturgică română își are leagănul în Ardeal, unde frații maghiari au agitat probleme și au ridicat pretențiuni nepermise și față de care ați avut și continuați să aveți o atitudine (ca și în răspunsul dat lui Valev) cu care e de perfect acord toată suflarea românească, dar în timp ce catolicii maghiari sunt liberi să se roage și să cânte în bisericile lor în limba maghiară, catolicii români n-au dreptul să se roage în limba română după credința catolică și n-au nici lăcașuri proprii în care să se adune. Mai mult, grupuri de catolici români credincioși, care au o profundă conștiință catolică (în sensul afirmat de Togliatti) de 16 ani, adică, de la desființarea Bisericii greco-catolice, frecventează bisericile romano-catolice, fiind astfel siliți în țara românească și în Ardealul românesc să-și satisfacă cerințele lor sufletești, izvorâte din convingerile conștiinței catolice, în limba maghiară. O libertate acordată catolicilor de limbă română, adică greco-catolicilor, de a se manifesta în mod oficial și legal în limba română ar fi o întărire sufletească pentru cei ce sunt și vor rămâne catolici români sau români catolici. E un punct foarte important și nu mă îndoiesc că Domnia Voastră îl va sesiza în toată profunzimea lui.

²⁵ Scânteia nr. 6384 din 19 septembrie 1964, p. 5.

7. Credincioșii greco-catolici sau catolicii de rit român, Domnule Președinte, prin faptul că țin cu tărie la credința lor catolică nu sunt dușmanii regimului, ai realizărilor și ai transformărilor sociale, ci, limitată libertatea lor religioasă, au fost puși într-un conflict de conștiință. (În momentul când, după eliberare, m-am întâlnit cu unul sau altul din ei, pe stradă, în tren etc., după ce și-au exprimat bucuria de a mă vedea eliberat, au zis: "Acum numai una s-o mai vedem, libertatea Bisericii greco-catolice". Deci credincioșii greco-catolici nu sunt preocupați de schimbări politice, ci concomitent cu atâtea lucruri bune care se realizează, ar dori să fie respectată credința care le arată drumul spre destinul veșnic, după spusele lui Togliatti: "Însăși problema conștiinței religioase, a conținutului său, a rădăcinilor sale, în rândul maselor ... trebuie abordată într-un mod diferit decât în trecut, dacă vrem să avem acces în rândul maselor catolice și să fim înțeleși de acestea").

8. În fața lui Dumnezeu și a Sfântului Scaun, eu sunt episcop catolic de rit român. Regimul însă nu permite practicarea acestui cult, iar eu mi-am luat hotărârea de a nu lucra absolut nimic clandestin, secret etc., nici în interior nici în exterior, ci de a comunica autorităților de Stat gândurile care mă frământă în legătură cu problema aceasta. A fost de acord cu hotărârea aceasta și reprezentantul Ministerului de Interne care m-a anchetat la Gherla în legătură cu starea mea de spirit. Mă adresez deci Domnei Voastre, care reprezintă cel mai înalt for din țară, și ca persoanei care a suferit mult pentru ideile sale (convingerile sale) și care vrea să respecte convingerile altora, pentru care, la rândul lor, și aceia au suferit, chiar dacă aceste convingeri sunt de altă natură.

De aceea V-aș ruga, Domnule Președinte, să luați în mâini problema Bisericii greco-catolice, care, după convingerea mea, mai curând sau mai târziu își va reprimi totuși libertatea. Aș dori din tot sufletul ca Domnia Voastră să fiți cel care o repune în drepturile ei, Domnia Voastră să fie (marele ei binefăcător și eliberator sau) instrumentul de care Providența Divină se folosește pentru reînvierea ei. (Din relațiile amicale cu Sfântul Părinte și cu cercurile catolice, coexistența pașnică n-are decât de beneficiat ... Polonia, Cehoslovacia, Ungaria sunt țări catolice. Conciliul ecumenic de la Roma – care e în curs – e o mare realitate spirituală a veacului nostru și n-ar fi rău dacă cel puțin la încheiere ar putea participa și reprezentanți ai Bisericii greco-catolice refăcute. Ați afirmat de nenumărate ori, Domnule Președinte, că deosebirile ideologice dintre oameni și State nu trebuie să ducă la neînțelegeri, la dușmănie, la separatism și izolaționism.

DOMNULE PREȘEDINTE,

Eu sunt copil de țăran. Părinții mei au fost oameni săraci și au avut 16 copii. La școală am umblat numai eu. Am cunoscut lipsurile, mizeria și sărăcia. Am muncit la coasă, sapă, plug, seceră etc. În familie au fost suferințe îngrozitoare: am o soră de 64 de ani, un frate cu piciorul amputat a murit de T.B.C., iar părinții mei amândoi au murit de cancer în dureri îngrozitoare. Am studiat teologia la Roma și am ajuns pe bază de studii la convingeri care se identifică cu viața mea. Ceea ce cer acum de la Domnia Voastră nu e ca să-mi câștig existența materială pe calea aceasta. Deci nu cer nici un salariu, nici pământ, nici sesiuni parohiale, ci dreptul la cultul catolic în limba română. Iar pentru cele materiale, în cazul eliberării Bisericii

greco-catolice, în calitate de slujitor al ei, sunt dispus, pentru câștigarea pâinii de toate zilele, să fac și pe măturătorul de stradă.

Domnule Președinte! În toate timpurile cei lipsiți de pâinea zilnică și-au cerut drepturile lor de la conducătorii și mai marii popoarelor. Istoria i-a judecat după cum au știut răspunde celor înfometați: cu pâine sau cu gloanțe. La fel, oamenii au suferit de foamea spirituală: ideile lor. Și au cerut celor de la putere libertatea de a le manifesta. Istoria i-a judecat după înțelegerea ce au avut-o față de zbuciumările sufletului omenesc și față de setea lui în căutarea adevărului. Eu, prin acest memoriu, cu toată stima și cu tot respectul, aș dori să fiu înțeles în ce privește atașamentul față de Biserica catolică și manifestarea ei în limba română pentru românii uniți cu Roma ... Aș dori ca istoria să mă judece că am procedat bine dezvăluindu-mi fără jenă și fără frică frământările sufletești și convingerile care se identifică cu viața mea, iar pe Domnia Voastră, Domnule Președinte, să vă judece că ați fost conducător înțelept și ați pătruns atât nevoile materiale ale persoanei umane cât și cele spirituale și ați înțeles ruga unui preot catolic român din Ardeal, izvorâtă din străfundurile sufletului său, potolind cu apa libertății credinței setea lui spirituală după Biserica greco-catolică, după Arhidieceza Blajului și după parohia și protopopiatul greco-catolic din Reghinul lui PETRU MAIOR.

Reghin, 1 octombrie 1964
ALEXANDRU TODEA
str. Bucegi, 22

MEMORIUL II

Reghin, 1965 iulie 6. Memoriul trimis de IPSS Alexandru Todea lui Nicolae Ceaușescu, secretar general al P.C.R. Este reînnoită cererea adresată lui Gheorghe Ghiorghe Dej prin care solicita același lucru: "redarea libertății Bisericii Greco-Catolice".

DOMNIEI SALE
DOMNULUI NICOLAE CEAUȘESCU
SECRETAR GENERAL AL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN
BUCUREȘTI

Subsemnatul TODEA ALEXANDRU, de profesie preot greco-catolic, cu profundă stimă și considerațiune, Vă înaintez acest memoriu al cărui obiect este: profunda mea rugămintă de a binevoi să redați libertatea Bisericii greco-catolice.

MOTIVE:

1. O serie, din ele îndepărtate și permanente, apropiate și actuale, au fost expuse de mine într-un memoriu înaintat pe data de 2 octombrie 1964 predecesorului Domniei Voastre și înregistrat la Consiliul de Stat sub nr. 95546-1964.

2. Climatul actual creat de noua Constituție ar fi o admirabilă ocazie de a rezolva și problema Bisericii greco-catolice. De ce ? Pentru că în Constituție, la art. 30, se afirmă:

- a. "Libertatea conștiinței e garantată tuturor cetățenilor Republicii Socialiste România";
- b. "Oricine este liber să împărtășească sau nu o credință religioasă";
- c. "Libertatea exercitării cultului e garantată"

Socotesc că oricine de pe glob ar citi acest articol din Constituție, ar ajunge la concluzia că în România libertatea cultului e deplină și nici nu și-ar putea închipui că sunt credincioși care n-au dreptul să împărtășească credința izvorâtă din conștiința lor și nici libertatea exercitării cultului religios. Or acesta e cazul Bisericii greco-catolice. În consecință, aplicarea Constituției și Bisericii greco-catolice, în sensul de a i se reda libertatea, ar fi o splendidă confirmare a acordului dintre cele afirmate teoretic la art. 30 și aplicarea practică "tuturor cetățenilor", precum și un argument de greutate în favoarea acordului dintre cele afirmate juridic de România la O.N.U. și aplicarea practică pe teren. Și prestigiul României ar crește și mai mult.

3. Toate sectele și toate credințele, inclusiv ale minorităților, sunt libere. Or, s-ar putea ca și după intrarea în vigoare a noii Constituții să se aplice **DECRETUL DE AUTODIZOLVARE** a Bisericii greco-catolice, episcopilor, preoților și credincioșilor care s-au "autodizolvat" și astfel să se simtă în țara românească și în Ardealul românesc mai vitregi tratați decât minoritarii? Cred că Domnia Voastră mă înțelegeți și pe mine și pe cei ce sunt în aceeași situație ca și mine.

4. Cu ocazia noului impuls pe care Comitetul Central al P.C.R. vrea, prin noua Constituție și prin declararea României de Stat Socialist, să-l dea țării și cetățenilor ei, îmi pare foarte potrivită declarația unui mare as comunist, P. Togliatti:

"Însăși problema conștiinței religioase, a conținutului său, a rădăcinilor sale în rândul maselor trebuie abordată într-un mod diferit decât în trecut dacă vrem să avem acces în rândul maselor catolice și să fim înțeleși de acestea"²⁶.

5. Prin tratamentul aplicat Bisericii greco-catolice așa cum scrie în Constituție, "liberă de a-și exercita cultul", ați produce o mare bucurie credincioșilor ei, care, la rândul lor, ar avea și ei, așa cum scrie Togliatti, o mai mare înțelegere față de conducere. Redarea libertății Bisericii greco-catolice ar impresiona plăcut pe Sfântul Părinte și cercurile catolice, iar membrii O.N.U. ar aprecia eforturile noului stat socialist, în care discriminarea de religie este înlăturată. Prin redarea libertății Bisericii greco-catolice nimeni n-ar pierde nimic, în schimb toți am câștiga.

Personal, sunt convins că România va juca un rol providențial în stabilirea păcii pe Pământ și că această pace va veni fără război.

²⁶ *Nota memorială...* Scânteia, nr. 6384 din 19 septembrie 1964, p. 5.

Rog pe bunul DUMNEZEU ca toate actele C.C. al P.C.R. și ale Înalțului Guvern să fie binecuvântate de El, pentru a se încadra în linia aceasta. Cu certitudine, redarea libertății Bisericii grec-catolice nu e în afară de linia aceasta și nici contra rolului pe care România îl are de îndeplinit în concertul internațional.

Reghin, la 6 iulie 1965
ALEXANDRU TODEA
str. Bucegi 22.

MEMORIUL III

Reghin, 1969 decembrie 20, IPSS Alexandru Todea trimite un memoriu lui Nicolae Ceaușescu, în calitate de președinte al Consiliului de Stat al României. Cere "repunerea Bisericii Blajului în drepturile ei" un act ce "ar constitui o adevărată operă de cimentare a unității neamului și o sudură nebănuită".

DOMNIEI SALE DOMNULUI NICOLAE CEAUȘESCU
PREȘEDINTELE CONSILIULUI DE STAT
BUCUREȘTI

DOMNULE PREȘESDINTE,

Trec zilele, săptămânile și anii și nici un semn de dreptate, nici o rază de lumină și de speranță, nici o potolire a setei credincioșilor greco-catolici nu apar de acolo de unde, zi de zi, așteaptă: de la CONDUCEREA ȚĂRII. Și totuși, în drumul spre eternitate pe care îl străbate omenirea, stadiul actual al problemelor nu este imutabil, ci își urmează cursul după ÎNȚELEPCIUNEA SUPREMĂ, care doboară și ridică, umilește și înalță, rănește și vindecă.

Am ferma și nezdruclinată convingere că ÎMPĂRATUL VEACURILOR permite decadența vieții pe planeta noastră, permite degradarea omului, permite haosul în care se zbate cultura și civilizația, permite atâtea întruniri și conferințe fără nici un rezultat practic pentru masa de oameni care se aseamănă cu condamnații lui Dante, pe ușa cărora era scris: "LASCIATE OGNI SPERANZA", pentru ca toată lumea să vadă că eforturile fără DUMNEZEU sunt sortite eșecului, după vorba psalmului: "dacă Dumnezeu nu va păzi cetatea, în zadar se ostensesc cei ce o păzesc".

Și totuși, sunt sigur că omenirea merge spre o perioadă de pace și prosperitate materială și spirituală, că țara noastră va fi un model pentru alte țări și Biserica Blajului va străluci ca nici odată în istoria ei. Providența divină n-a părăsit și nici nu va părăsi țara noastră.

Momentele istorice ca: eliberarea deținuților politici, reabilitarea lui Pătrășcanu, înfrânarea Securității, etc. sunt premisele sigure ale altor clipe mărețe ce se vor petrece la noi.

Noi suntem pe calea adevărului. Căci așa după cum ieri am asistat la momentul istoric de reabilitare a lui Pătrășcanu – și aceasta în interesul statului

român – tot astfel mâine vom asista la reabilitarea Bisericii Blajului, cetatea culturii neamului românesc și "fântâna darurilor" pentru copiii de iobagi români, vom asista la reabilitarea episcopului ION SUCIU și a celorlalți vlădici morți în închisori ca niște făcători de rele. Procesul de reabilitare a adevărului este ireversibil.

DOMNULE PREȘEDINTE,

Avem o durere care de două decenii a cuprins toată ființa noastră până în străfundurile ei; o durere care ne-a străpuns inima, ne-a încătușat voința și ne-a distrus libertatea. E durerea desființării prin violență a Bisericii greco-catolice, în general, și a aplicării Decretului de Autodizolvarea persoanelor care nu s-au "autodizolvat" nici prin bătaie, nici prin înfometare, nici prin frig, nici prin lanțuri, nici prin condamnări, nici prin punerea lor la periferia societății. Și totuși, Decretul de Autodizolvare nu s-a aplicat și continuă să ni se aplice. Fără nici o lege împotriva noastră, suntem considerați călcători de lege; am fost declarați instigatori; ne-am plâns autorităților de Stat denunțând abuzurile Securității și ale corifeilor ortodocși și am fost declarați rebeli și nesupuși; am comunicat șefului nostru spiritual – Sfântul Părinte ce se întâmplă cu noi și am fost declarați trădători de țară; am cerut, cu tot respectul, Conducerii Statului să repare nedreptatea istorică din 1948 și ne redea libertatea, dar nu ne-am învrednicit de nici un răspuns; se scrie în Constituție și se vorbește la întruniri în țară și străinătate că libertatea cultului e asigurată, dar urmașii lui INOCENȚIU – mort în pribegie pentru apărarea drepturilor neamului său – și ai lui VASILE SUCIU – care la 4 noiembrie 1918 a scris credincioșilor: "Lanțurile sclaviei s-au prăbușit în tină și neamul nostru își înalță fruntea obidită de până acum și privește în jur de sine ca popor liber" – nu mai sunt.

Socotesc că e în folosul neamului și al Statului, vindecarea mării răni cauzate Bisericii Blajului; e în același timp o obligație pentru ca prestigiul Guvernului să nu continue a fi știrbit. Și aceasta din următoarele motive:

1. Biserica Română Unită a fost desființată prin violență în epoca de tristă memorie a abuzurilor și samavolniciilor. A fost pagina cea mai rușinoasă din istoria neamului românesc, pentru că poporul român, născut creștin, n-a persecutat niciodată pe nimeni pentru motive religioase, ci, dimpotrivă, s-a bucurat când Dumnezeu a fost preamărit și s-a întristat când l s-a contestat existența. Așa a fost în trecut și așa este și azi. Și ca pata aceasta să nu mai împiedice strălucirea acestui neam atât de obidit în existența lui, ar fi timpul să se repare greșeala istorică săvârșită de elemente străine de sufletul, de virtuțile și de destinul acestui neam.

2. Repunerea Bisericii Blajului în drepturile ei ar constitui o adevărată operă de cimentare a unității neamului și o sudură neobișnuită. Unirea din 1948 a divizat neamul cum numai dușmani lui ar fi reușit s-o facă.

Dacă în 1948, pe Câmpia Libertății de la Blaj, au prezidat adunarea de la Blaj Episcopii ambelor confesiuni și dacă Unirea Ardealului a fost reprezentată la București de episcopul Dr. Iuliu Hossu, asistat de către Episcopul ortodox, apoi azi, chiar dacă Biserica ortodoxă e undeva prezentă, ea e departe de a reprezenta unitatea neamului. Căci ortodocșii veritabili sunt contra corifeilor lor, pentru batjocura ce au comis-o față de Blaj, contribuind, în numele lui Cristos, la moartea

episcopului greco-catolic. Când momentul istoric va pretinde restabilirea adevărului, se va vedea limpede că cei care ne-au distrus au spintecat cămașa neamului românesc. Iar greco-catolici care, sub presiune, au trecut la ei nu sunt sinceri și majoritatea așteaptă ziua eliberării Bisericii greco-catolice. În sfârșit, greco-catolici veritabili, care au înfruntat urgia persecuției, dacă înainte erau apropiați sufletește în vederea marelui vis de unire pe bază de înțelegere și de har, iar nu pe bază de baionete, de 20 de ani văd în corifeii ortodocși niște dușmani ai Statului și ai lui Dumnezeu, binecuvântând pe legionari și pe comuniști deopotrivă, nefiind sinceri nici față de unii, nici față de alții.

În consecință, din punct de vedere al unității poporului român, nu numai că nu s-au făcut progrese, ci, dimpotrivă, s-a dat înapoi. "În suflete - spunea filosoful PLATON – nu se scrie cu băta". La unitatea neamului nu se contribuie cu o formă exterioară obligatorie, ci prin formarea conștiințelor sincer față de legile juste ale Statului, ca persoana umană să se caracterizeze printr-o cinste ireproșabilă în câmpul de activitate, indiferent că o vede cineva sau nu. De o astfel de stimă ne-am bucurat clerul catolic în toate închisorile prin care am trecut, și în special acolo unde am muncit. Un cuvânt dat a fost cuvânt și pe el s-a putut conta. La fel, numai bine se vorbește de preoții și călugării Bisericii greco-catolice, în diferitele sectoare de muncă. Oare ortodoxia românească, cu parada de unitate a neamului, și-a făcut fiii sufletești în așa măsură încât cei care calcă legile țării să fie numai de la alte confesiuni și nu și ortodocși?

Fără o linie de conduită fără cotitură, axată pe cinste, pe corectitudine, pe respectul față de semenul propriu, față de avutul altuia etc., nu poate fi vorba de unitate. În consecință, la unitatea neamului contribuie nu cei trecuți ori netrecuți la ortodoxie – dacă sunt lipsiți de calitățile de mai sus – ci, dimpotrivă, comuniștii, catolicii, ortodocșii, reformații, luteranii, sectarii etc. uniți în cinste și corectitudine față de societate formează adevărata unitate a întregului popor român. La o astfel de unitate și la formarea unor astfel de caractere a muncit Blajul, care, prin dascălii săi formați în școlile ROMEI a dăruit caractere, oameni întregi a căror misiune a fost cultivarea virtuților care, practicate, duc la unitatea neamului. Inocențiu, Petru Pavel Aron, Petru Maior, Gheorghe Șincai, Samuil Micu, Simion Bărnuțiu, Timotei Cipariu și atâtea alte umbre ale trecutului ce se întâlnesc pe la diferite expoziții comemorative actuale nu fac decât să confirme cele de mai sus. Iar cuvântul Blajului în 1918 a fost acesta: "Lăudat să fie Dumnezeul popoarelor că ne-a învrednicit să ajungem această zi". Lăudată să fie amintirea atâtor mii de martiri frați ai noștri care, prin sângele vărsat, au stropit din belșug glia strămoșească, răsărind din ea floarea sfântă a libertății, egalității și fraternității tuturor popoarelor din lume.

Socotesc că Biserica Blajului, cu experiența ei pedagogică, ar constitui una din marile valori pentru a veni în ajutorul educației tineretului. Oricâte încercări s-ar face, scara valorilor e incompletă dacă lipsește valoarea supremă: DUMNEZEU. Kogălniceanu a scris: "România nu are alt ocrotitor decât pe Dumnezeu și sabia Sa". E una din afirmațiile care oglindesc sufletul neamului și de care nu e bine să ne îndepărtăm. Nu e prea înțelept cel care ar răpi tineretului pe Dumnezeu și l-ar lăsa numai cu sabia. Blajul reactualizat cu vechile lui comori educative ar fi un izvor

inepuizabil și ar fi o cheazășie de neprețuit în ce privește prestața și demnitatea tineretului nostru în punctele de contact cu Apusul.

Masa de oameni, mulțimea în general, oriunde și oricând a dus-o greu. Aiurea ca și noi. În trecut ca și acum. Mizeria a fost și este și nu prea sunt semne că și-ar încheia misiunea. Tocmai din acest motiv prezența unei Biserici active, cum e Biserica Blajului în viața neamului, ar fi un suport de neprețuit pentru omul încadrat în munca de toate zilele. Oricât de grea a fost viața de pușcărie, când administrația a introdus un preot catolic în celulă toți se simțeau mai ușurați, inclusiv comuniștii. Toți considerau o mare binefacere prezența preotului în mijlocul lor. O muncă sacerdotală coborâtă în social constituie un imens bazin de haruri din care neconținut se revarsă binefaceri asupra societății. O preoțime activă formează conștiințele care știu de prezența lui Dumnezeu și care știu că furtul e oprit și în comportare nu se orientează după faptul de a fi observați sau nu. Câte procese ar înlătura o Biserică conștientă de misiunea sa pentru propagarea spiritului de demnitate?! La închisoarea din Sighet, în perioada înfometării lucram la magazia de alimente, dar ne-am comportat de așa manieră încât uneori rămâneam fără supraveghere, conducerea având absolută convingere că nu ne atingem de nimic. Și acesta era adevărul.

Înaltul Guvern, după experiențe dureroase, trecând, cu ajutorul lui Dumnezeu, printre Scylla și Caribda, creează legături cu diferite state occidentale, cu intenția sinceră de a servi nația română. Nu crede Înaltul Guvern că Blajul, născut prin legăturile cu apusul, Blajul despre care Eliade-Rădulescu a spus: "De la Blaj a răsărit soarele românilor". Blajul cu pleiada lui de intelectuali, Blajul redeşptării conștiinței naționale, Blajul care prin tinerii pe care i-a trimis la școlile din Apus a cules ca albină din flori - din bibliotecile Apusului – tot ce a fost bun pentru ridicarea nației, nu crede Înaltul Guvern că acest Blaj ar fi și astăzi la fel de folositor pentru înnobilarea sufletului românesc?

Noi nu avem să luăm locul celor de la putere. Dar celor de la putere să ne înțeleagă doleanțele, care sunt ale firii. Noi ne-am format la o școală care are rădăcini înfipite în istoria omenirii de 2000 de ani și n-avem dreptul să spunem un cuvânt! Cum s-ar simți comuniști din România dacă, la un moment dat, li s-ar interzice orice activitate comunistă? Atât pentru unul, cât și pentru altul, se potrivesc cuvintele cronicarului Neculce: "Dacă celor mari li-e dragă viața, apoi să știe că nici celor mici nu li-e urâtă".

E un paradox de neînțeles: se adună sectarii în casele lor de rugăciune, se întrunesc evreii după rânduiala lor, cântă luteranii și reformații după convingerile lor proprii, continuă ortodocșii – care au purtat în procesiune de 600 de preoți pe Moța și Marin căzuți în Spania contra comuniștilor – continuă Biserica romano-catolică având același cap spiritual ca și greco-catolicii. Numai greco-catolicii n-au voie, au devenit de ocară și de dispreț. În imperiul roman creștinii nu erau recunoscuți, dar legea le permitea să se adune sub pământ, dovada Catacombele. Greco-catolicii, în veacul libertăților, n-au voie să se întrunească nici sub pământ. E o nedreptate strigătoare la Cer! Și totuși, dacă după toate insistențele lor, situația se menține astfel, e semn că încă n-a sosit momentul. Dar cu certitudine va sosi.

Personal, sunt convins că mergem spre o perioadă de pace. Pacea se va stabili fără război, iar România va juca rol providențial în stabilirea acestei păci și

va ajunge să fie o țară model atât din punct de vedere politic, cât și din punct de vedere religios. Când acest ultim punct se va realiza, nici BLAJUL după care suspină catolicii români nu va lipsi de la îndeplinirea misiunii lui, în linie catolică română. Și atunci, pentru fericirea acestui neam, va uita totul, va ierta totul, va ÎMBRĂȚIȘA TOTUL.

REGHIN, 20 decembrie 1969
ALEXANDRU TODEA
str. Bucegi 22

MEMORIUL IV

Reghin, 1970 octombrie 30. IPSS Alexandru Todea trimite lui Nicolae Ceaușescu cel de al treilea memoriu adresat acestuia în dubla sa calitate, de președinte al Consiliului de Stat și ca secretar general al P.C.R. Cere ca problema libertății B.R.U. "să fie rezolvată acum și să nu fie lăsată pe seama istoriei și a posterității"; consideră că "prima și cea mai urgentă problemă religioasă este libertatea Bisericii Unite".

EXCELENȚEI SALE
DOMNULUI NICOLAE CEAUȘESCU
PREȘEDINTELE CONSILIULUI DE STAT AL R.S.R.
SECRETAR GENERAL AL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN
BUCUREȘTI

EXCELENȚA VOASTRĂ,

Cu deosebită sollicitudine și cu deosebit respect, transpun Excelenței Voastre acest MEMORIU asupra unei probleme de o capitală importanță pentru poporul român și pentru neamul românesc. E problema Bisericii Unite, care a mai format din partea mea obiectul a trei memorii:

1. La 1 octombrie 1964, înregistrat la Consiliul de Stat, sub nr. 95546;
2. La 6 iulie 1965, înregistrat la Comitetul Central al Partidului Comunist Român sub nr. 69637;
3. La 29 decembrie 1969, înregistrat la Consiliul de Stat în 25 decembrie 1969 și la Președinția Consiliului de Miniștri sub nr. 161589.

Toate trei le anexez în copie.

La nici unul din memoriile de mai sus n-am primit nici un răspuns. S-ar putea să nu fi ajuns la cunoștința Domniei Voastre, dar s-ar putea să fie și motive necunoscute de mine.

Acum din nou mă adresez Excelenței Voastre, cu încrederea că aveți la suflet cunoașterea adevărului obiectiv; simțind din acest motiv obligația morală de

a Vă arăta datele reale ale acestei probleme nerezolvate și de a o prezenta în lumina riguroasă a actualității.

Socotesc că rezolvarea problemei Bisericii Unite constituie o necesitate de prim ordin pentru Statutul nostru și că e de cel mai mare folos eforturilor politice pe care Guvernul nostru le face. Trecerea anilor a avut, între altele, darul de a pune în lumină evidentă unele probleme controversate. Cred că acesta este și cazul Bisericii Române Unite. În cele ce urmează voi analiza cazul acestei instituții nedreptățite, exclusiv la lumina intereselor fundamentale ale Statului Român.

De aceea rog pe EXCELENȚA VOATRĂ să acorde DOCUMENTULUI DE FAȚĂ o solitudine și un studiu deosebit. În scopul acesta, ar fi cu totul binevenit și studiul și avizul Resorturilor de înaltă specialitate în materie, de pe lângă Comitetul Central al Partidului Comunist Român și Academia Română. Avizul acestor înalte Foruri ar fi cu siguranță o surprinzătoare revelație în legătură cu datele actuale ale acestei probleme. Căci cauza aceasta a suferit atât de mult până acum, tocmai din motivul că ea nu a fost abordată în termenii cei mai realiști ai politicii de Stat, ci numai în termenii foarte subiectivi ai politicii de moment.

Vreau să afirm că noi românii uniți sau greco-catolici, chiar și în această situație de nedreptății, nu ne-am pierdut nici pentru o clipă caracterul tradițional de buni români ai Bisericii Blajului, ai aceluia Blaj care a fost și va fi un factor de prim ordin de integrare și coeziune românească. Atitudinea noastră de revendicare a drepturilor istorice pentru Biserica Română Unită nu lezează cu nimic sentimentele noastre fundamentale de români. În privința aceasta, istoria Bisericii Române Unite este o oglindă pură. Noi am jucat în permanentă, fără excepție, numai rol de integrare și unitate națională. Dorim, în consecință, să fim tratați și acum și pe viitor cu aceeași optică de reprezentanții noștri actuali, cu care am fost priviți în istorie.

O GREȘEALĂ FUNDAMENTALĂ

Biserica Română Unită nu numai că e o instituție care, pentru motive superioare de Stat, trebuie să fie ținută în ilegalitate, ci, dimpotrivă, e o instituție care tocmai pentru binele/poporului român/ Statului Român trebuie să fie reabilitată, să fie repusă pe pedestalul pe care-l merită, pentru că desființarea ei a fost o greșeală fundamentală din punct de vedere românesc. Iată pentru ce:

1. Fiindcă Biserica Română Unită a fost o instituție cultural – religioasă de factură și orientare prin excelență pro-latină, adică foarte just și fericit axată pe coordonatele fundamentale ale existenței poporului român. A luat ființă ca o formulă latină de salvare a naționalității române din Transilvania, într-un moment crucial, când ea se găsea sub un proces foarte hotărât de deznaționalizare și maghiarizare. Unirea cu Roma de la 1700 a fost, mai înainte de orice, un eveniment salvator de inspirație și esență pur românească, având la bază adevărul istoric al originii noastre latine. Faptul acesta a fost confirmat până la evidență de evenimentele ulterioare, care au izvorât din acest act. În 250 de ani de istorie, Biserica Română Unită a fost în mijlocul poporului român un monument măreț al originii și spiritualității noastre latine. Ea s-a afirmat în permanentă ca o instituționalizare a originii daco-romane a poporului român. Întreaga ei existență și activitate a fost, în primul rând, un act cultural de renaștere latină. Acesta este un adevăr absolut peste care nu se poate trece fără a lovi grav în adevărurile

fundamentale ale poporului român. argumentele politice și de presă ale adversarilor Unirii cu Roma, de la 1700 încoace, au ocolit întotdeauna fondul latin al problemei și s-au mărginit doar să exalte latura superficială a acestui eveniment, putând, la acest nivel, să insinueze orice, cum de altfel au și făcut. Dar oamenii de bună credință, care constituie aproape unanimitate în istoria culturii noastre, au privit întotdeauna Blajul ca o a doua Romă a poporului român.

De aceea noi găsim că e foarte riscant să smulgi din istoria și viața poporului român o asemenea instituție, cu un astfel de rol și cu o asemenea misiune istorică. Desființarea ei a fost o greșeală fundamentală din punct de vedere românesc. Noi nu vrem și nu ne considerăm competenți de a elabora politica statului nostru, dar, în contextul actual, existența și rolul Bisericii Române Unite ne pare a fi un lucru extrem de important, firesc și necesar, iar utilitatea aportului ei, într-o conjunctură dificilă pentru țară, ar fi primordială.

2. În rândul al doilea, desființarea Bisericii Române unite a constituit o greșeală și pentru faptul că motivul invocat al desființării a fost ireal. S-a pretextat: UNITATEA SUFLETEASCĂ A POPORULUI ROMÂN. Unitatea neamului nu a fost scindată prin apariția în istorie a Bisericii Române Unite. După cum s-a văzut, rolul acestei Biserici nu s-a dovedit nici un moment ca un rol de dezlegare națională în viața și istoria poporului nostru. Dimpotrivă. Generând ea fenomenul de renaștere națională și culturală, pe care l-a difuzat apoi în toate provinciile românești, ea a contribuit în mod fundamental tocmai la încheierea coeziunii naționale. E adevărat că, din punct de vedere strict religios, Biserica Română Unită a avut o orientare spre Roma, dar acest fapt nu a împărțit unitatea neamului, deoarece această orientare, din fericire, se și identifică perfect cu originea și destinul firesc ale istoriei noastre. De aceea, chiar de la început, Biserica Română Unită s-a manifestat și ca o școală românească, și ca o religie. A contribuit într-o măsură inegalabilă la evoluția evenimentelor culturale și politice care au dus, în timp, la integrarea politică a neamului românesc.

Personalitățile reprezentative ale culturii și politicii noastre au recunoscut, în unanimitate, acest adevăr. Blajul a fost recunoscut de toți ca una din temeliiile principale pe care s-a ridicat edificiul României Unite. Ca urmare a acestor adevăruri istorice, motivul invocat de autorii desființării Bisericii Unite, din anul 1948, adică refacere unității neamului, a fost un motiv nereal, nefondat și nedrept. Această desființare constituie un act grav de nedreptate istorică. Biserica Română Unită, prin prezența și activitatea sa în mijlocul poporului român, nu a dizolvat neamul, nu a înstrăinat sufletește nici una din provinciile românești, ci, dimpotrivă, le-a adunat și le-a încheat. Din aceste motive și pentru aceste merite, nimic în lume nu va putea justifica vreodată desființarea ei de către chiar Statul român. Actul din 1948 este cu totul de neconceput de pe poziții de adevăr și dreptate, de realități istorice și politice.

U N A C T D E NERECUNOȘTINȚĂ ISTORICĂ

Desființarea Bisericii Române Unite, în afară de faptul că a fost o eroare din punct de vedere românesc, a constituit, în același timp, și un act grav de

nerecunoștință istorică. A fost desființată una din cele mai vechi și mai merituose instituții din istoria poporului român. Biserica Română Unită nu a fost o instituție de dată recentă a cărei desființare s-ar mai putea concepe ca posibilă în lumina unor frământări politice. Ea este înrădăcinată în trecutul și ființa poporului român pentru a putea fi desființată printr-un decret de Stat și prea organic legată de evenimentele epocale și decisive ale istoriei noastre pentru a putea fi lichidată printr-un procedeu administrativ atât de simplu: un simplu act de autoritate.

S-a trecut cu o ușurință penibilă peste faptul că această Biserică a deschis o eră nouă în istoria și viața poporului român, că este autoarea principală a fenomenului renașterii culturale și naționale române moderne, că a salvat o mare provincie românească de la deznaționalizare și înstrăinare, că a inițiat și a patronat cele mai însemnate evenimente ale istoriei Transilvaniei, că a adus nenumărate sacrificii și a făcut eforturi extraordinare pentru salvarea ființei etnice a poporului român, că a inițiat și a adus o inegalabilă contribuție la opera de școlarizare și culturalizare a poporului nostru, că a reactualizat cu mare vigoare științifică și a instaurat în mod definitiv în istorie principiul latinității noastre, că a avut un trecut de 250 de ani de o integritate românească unică, pură și nedefectibilă. Peste toate acestea s-a trecut cu o ușurință condamnată.

Eu nu vreau aici de fapt să fac apologia extraordinarei istorii a Bisericii Române Unite. Au făcut această apologie, la timpul lor, în unanimitate, marile figuri reprezentative ale culturii și politicii românești, culminând cu aceea afirmație categorică despre Blaj a lui Ion Eliade Rădulescu: "DE AICI A RĂSĂRIT SOARELE ROMÂNILOR", și a lui Eminescu, care a numit Blajul ca a doua Romă a poporului român. Această din urmă afirmație mai u seamă este semnificativă, fiindcă vizează legătura organică dintre Roma originii și încreștinării noastre și noua Romă a Blajului, care întruchipează acest străvechi adevăr al istoriei noastre daco-romane. Aceste adevăruri sunt de mult și unanim cunoscute și recunoscute de întreaga conștiință românească. Ceea ce doresc eu să prezint Excelenței Voastre, ca celui mai înalt for din țară, este această gravă problemă morală, de a fi fost desființată cu atâta nerecunoștință istorică o instituție atât de merituosă și atât de perfect axată pe coordonatele poporului român. Nu fac prin aceasta nici un rechizitoriu, nici o critică a actelor de Stat, căci eu, ca și toți români uniți, am fost crescuți în disciplina severă a respectului față de puterea conducătoare de Stat, dar sunt probleme care, prin fondul lor istoric, depășesc proporțiile evenimentelor curente, probleme ale întregii noastre istorii, ale întregului nostru trecut și viitor, ale întregului nostru neam. Față de asemenea probleme, orice român are grave obligații și răspunderi morale, care mă determină și pe mine să insist mereu și să Vă înaintez prezentul memoriu.

Am urmărit în el să Vă prezint motivele superioare pentru care consider că Guvernul nostru are obligația morală de a îndrepta o greșală atât de gravă și de a repara un act de injustețe istorică care s-a săvârșit față de biserica Română Unită. Atât eu cât și frații mei avem în permanență impresia că și la ora actuală suntem considerați și tratați de autoritatea de Stat ca elemente ingrate și poate, periculoase. Pentru exemplificare, un caz: la 28 mai 1970 a decedat ultimul dintre episcopii bătrâni ai Bisericii Române Unite, Dr. IULIU HOSSU, în vârstă de 86 de ani, cel care a citit actul unirii Transilvaniei cu patria mamă, la Alba Iulia neamului

românesc și apoi l-a prezentat, ca delegat al Ardealului, regelui la București. Ei bine, el a trebuit să suporte nedreptatea și ilegalitatea și după ce a închis ochii. Din ordinul Departamentelor Cultelor, familia a trebuit să-l înmormânteze a doua zi după deces, adică în 29 mai 1970 și nu în 30 mai 1970 după datina străbună și după legalitatea datinei respectată față de oricine. La fel, nu i s-a permis să fie transportat la Cluj în cripta sa familială. În plus, deși ultima dorință a dânsului a fost să fie înmormântat fără nici un ceremonial religios, i s-a impus un preot romano-catolic, dar în același timp s-a interzis orice cuvântare. Această procedură s-a întâmplat în România anului 1970. Nu-mi pot închipui ca Domnia Voastră să fi avut cunoștință de astfel de dispoziții. Sunt prea triste, prea dureroase, prea nedrepte și prea umilitoare.

Noi, prin tradiție, nu putem fi decât români buni, perfect încadrați și eforturile Statului român și în permanență utili și gata de a ne aduce contribuția noastră – ca cetățeni leali și fii buni ai poporului român – la rezolvarea marilor probleme cu care este confruntată țara noastră. Aceștia sunt termenii juști și reali ai raporturilor și atitudinii noastre față de Stat. Dorim mult ca și conducătorii noștri să ne privească și să ne trateze de aici înainte în acești termeni, căci altfel se permanentizează o nedreptate ce ni se face.

Credem că e timpul la asemenea reveniri, la mai multă bunăvoință, la mai multă înțelegere, la mai multă cunoaștere obiectivă. Noi sperăm mult că lucrurile, sub conducerea EXCELENȚEI VOASTRE, se vor orienta în această direcție. Suntem încurajați în aceste speranțe și de eforturile pe care le face Excelența Voastră și Guvernul în rezolvarea justă a atâtor probleme grele și complicate. Și mai cu seamă suntem încurajați de declarațiile Excelenței Voastre făcute cu diferite ocazii, în diferite interviuri, că oricine e liber să-și manifeste convingerile religioase, să se desăvârșească, să se perfecționeze, după preocupările interioare proprii. Suntem încurajați de declarația făcută cu ocazia vizitei în America²⁷: "În România se asigură manifestarea liberă în viața socială a tuturor cetățenilor"²⁸. Și mai cu seamă suntem încurajați de spiritul de conciliațiune pe care-l promovați în diferite domenii. Aici întrezărim și noi ca posibilă aflarea unei formule conciliatorii a rezolvării problemei Bisericii Unite care să mulțumească pe toți. Căci această problemă nu este irezolvabilă, așa cum cred unii, și nu e chiar atât de dificilă cum cred alții. Este mai grea decidera de a rezolva, decât rezolvarea ei propriu-zisă. Ea în fond, e o problemă de natură morală, în acest domeniu posibilitățile conciliatorii sunt întotdeauna multe și diferite. Dorim ca spiritul de justiție și iscusința cu care Guvernul se străduiește să rezolve atâtea din problemele mari și grele ce îi stau în față, să fie aplicat și în cazul Bisericii Unite. Atunci se va vedea că totul e posibil. S-ar închide astfel un capitol atât de dureros pentru noi și, suntem convinși, atât de neplăcut pentru Înaltul Guvern.

²⁷ N.n. Nicolae Ceaușescu a participat la Sesiunea Jubiliară a Adunării Generale a Organizației Națiunilor Unite unde a ținut o cuvântare la 19 octombrie 1970. Scânteia, nr. 8582 din 20 octombrie 1970, p. 1, 3 (a fost însoțit de Elena Ceaușescu). Cu același prilej a ținut și o expunere la Asociația de politică externă din New York. Scânteia, nr. 1585 din 23 octombrie 1970, p. 1, 3.

²⁸ Scânteia, nr. 1585 din 23 octombrie 1970, p. 1, 3.

EXCELENȚA VOASTRĂ,

În memoriul din 6 iulie 1965, înregistrat la C.C. al P.C.R. sub nr.69637, am scris: "Personal, sunt convins că România va juca un rol providențial în stabilirea păcii pe Pământ și că această pace va veni fără război". Această afirmație am făcut-o și în 1956, prin luna iulie, într-o scrisoare adresată Ministerului de Interne - din Penitenciarul Râmnicu Sărat – când încă nu era nici un semn în legătură cu evoluția evenimentelor din țara noastră, La fel, în memoriul din 1969, adresat Domniei Voastre, am afirmat: "Personal, sunt convins că ... România va juca un rol providențial în stabilirea păcii și va ajunge să fie o țară model, atât din punct de vedere politic, cât și din punct de vedere religios". În ce privește aspectul politic, Guvernul e preocupat la superlativ să devină vedetă pe arena politică internațională. Asta nimeni nu o poate nega. Referitor la aspectul religios, încă nu prea sunt semne că România ar putea să fie un model, și totuși am ferma și nezdruincinată convingere că așa va fi. De aceea, părerea mea este că e timpul suprem ca înaltul guvern să înfrunte și problema aceasta – fără nici o teamă de vreo intervenție străină – și să pășească cu toată fermitatea la rezolvarea ei. Prima și cea mai urgentă problemă religioasă este libertatea Bisericii unite, evenimente ce ar produce senzație în lumea întreagă, act guvernamental care ar produce epocă și care ar potoli setea de dreptate a acelor care încă "flămânzesc și însetoșează de dreptate", episcopii, preoții și credincioșii Bisericii Române Unite. A doua problemă apoi, care ar trebui să fie alimentată și susținută, ar fi dialogul în sprijinul ecumenismului, al orientării și din punct de vedere religios spre Occident, așa cum actualmente se acționează din punct de vedere politic. România ușor ar ajunge să fie, și în linia aceasta, cea dintâi, ceea ce i-ar aduce lauri nemuririi. Tare aș dori ca Înaltul Guvern să sesizeze miezul acestei importante probleme. De aici, din România, ar trebui să fie prezente, la toate Congresele religioase internaționale, persoane competente, care să înfățișeze ideea religioasă prin sita frământărilor spirituale, umane și naționale, din țara noastră. Dialogul început, fără libertatea Bisericii Române Unite nu-și va da roadele așteptate; cu libertatea însă a acestei Biserici, reprezentanții români se vor bucura de o totală încredere.

EXCELENȚA VOASTRĂ, noi ne-am iubit neamul și, pentru iubirea noastră față de neam, din fragedă copilărie am renunțat la foarte multe distracții și bucurii personale și am pășit pe calea aspră a unei formații temeinice în cadrele Bisericii Române Unite, despre care marii noștri istorici afirmă că "a săvârșit resurecțiunea poporului român". În formația noastră am urmat calea înaintașilor noștri, care dacă poartă un renume, acela și l-au câștigat prin disciplina educativă din fragedă copilărie în institutele de formație ale Blajului și care menținându-se, au reușit să-și slujească, prin veacuri, neamul.

Așa a fost Gheorghe Șincai, așa a fost Inocențiu! Cu toate acestea, cât au trăit au fost rău văzuți și tratați în mod dur. Încă nu s-a întâmplat în istorie ca cei de la putere să fie mulțumiți de cei care n-au fost de acord cu tot ce au făcut ei. Dar posteritatea și istoria nepărtinitoare n-au dat câștig de cauză decât acelor care, indiferent cu ce preț, nu s-au supus nedreptății. Eu socotesc că e mai bine din toate punctele de vedere pentru neamul și poporul român, pentru actuala conducere, pentru Biserica Română Unită, precum și pentru noi, ca problema

libertății acestei instituții să fie rezolvată acum și să nu fie lăsată pe seama istoriei și a posterității.

Reghin 30 octombrie 1970
Cu sentimente de profundă stimă
și considerațiune
Dr. Alexandru Todea
str. Bucegi nr.22

MEMORIUL V

Reghin, 1971 iunie. Cerere comună a întregului episcopat român unit episcopii Ioan dragomir, Iuliu Hirțea, Alexandru Todea și Ioan Ploscaru. Ei au solicitat lui Nicolae Ceaușescu, ca președinte al Consiliului de Stat să dispună: "inițierea procedurii legale pentru autorizarea, din partea Consiliului de Stat, a cultului Greco-Catolic, redând libertatea de cult Bisericii Române Unite".

EXCELENȚEI SALE DOMNULUI NICOLAE CEAUȘESCU
PREȘEDINTELE CONSILIULUI DE STAT

BUCUREȘTI

DOMNULE PREȘEDINTE,

Cunoscând conținutul cuvântărilor Domniei Voastre rostite, cu diferite ocazii, în străinătate și în țară, în care afirmați, cu toată tăria, că cetățenii României se bucură de toate drepturile garantate de Constituție;

Cunoscând afirmațiile Domniei Voastre, făcute în diferite interviuri, că libertatea de conștiință e inegalabilă;

Cunoscând dorința Înalțului Guvern de a se comunica forurilor competente centrale orice încălcare a drepturilor cetățenești, pentru ca astfel să se intre în legalitate;

Noi, Episcopii Bisericii Române Unite / Greco-Catolice /, cu centrul mitropolitan, timp de 250 de ani, la Blaj – fala națională a neamului;

Cu sentimente de stimă și respect, Vă înaintăm, în calitate de cetățeni români loiali, prezenta CERERE, rugându-Vă să binevoiți a o rezolva în mod favorabil.

Pentru că există, Domnule Președinte, o problemă bisericească națională, a cărei rezolvare favorabilă ar constitui un Act Guvernamental înțelept: un act de justiție, de destindere, de reabilitare, de recunoaștere a drepturilor pe care le au un important număr de români din Ardeal și din alte provincii ale Țării, drepturi de la exercitarea cărora aceștia sunt astăzi împiedicați.

I. PROBLEMA BISERICII ROMÂNE UNITE

Situația juridică a acestei Biserici o reglementează astăzi – inoperant juridicește – așa numitul DECRET DE AUTODIZOLVARE, care poartă data de 1

decembrie 1948, în care se afirmă că membrii numitei Biserici s-au autodizolvat, trecând la Biserica Ortodoxă.

Or, Domnule Președinte, cu toate mijloacele de violență aplicate, nici un episcop nu s-a "autodizolvat", o mulțime de preoți n-au aderat, nici o instituție mănăstirească n-a acceptat Decretul, iar o mare parte din masa credincioșilor aleargă, de aproape 23 de ani, la distanțe mari, ca să găsească preoți catolici pentru satisfacerea cerințelor lor religioase, izvorâte din conștiința catolică română, formată, în timpul celor 250 de ani, de Blajul redeșteptării noastre naționale. Evident, această rezistență a adus cu sine ARESTAREA ÎNTREGULUI EPISCOPAT, arestarea multor preoți, călugărițe, călugări, credincioși. Suntem și noi membrii acestei biserici, Episcopi ai Diecezelor respective și, cunoscând adevărata față a problemei, Vă rugăm respectuos să binevoiți a hotărî reexaminarea situației create în urma abuzurilor din epoca stalinistă, dispunând să ni se redea LIBERTATEA DE CULT. S-ar împlini atunci ceea ce DOMNIA VOASTRĂ ați cristalizat atât de clar când le-ați cerut factorilor de răspundere al Țării ca îndreptarea greșelilor prezentului să nu fie lăsate pe seama viitorului și a istoriei.

II. MOTIVE

1. CONSTITUȚIA ȚĂRII NOASTRE garantează libertatea de conștiință, libertatea credinței religioase și libertatea exercitării cultului / art. 30/.

Or, deși celelalte culte se bucură de libertățile garantate de numitul articol și, în special, de existența legală, singură Biserica Română Unită care a avut un rol istoric atât de mare în formarea unității naționale Române și a Statului nostru român – rămâne lipsită de acest drept la viață, fiind suprimată.

Meritat-au oare urmașii lui Inocențiu Micu Clain și ai celorlalți iluminiști ai românismului asemenea nedreptăți din partea fraților români ortodocși?

În consecință, Vă rugăm, cu tot respectul, să înlăturați opreliștea datorită căreia Biserica Română Unită nu poate să beneficieze de articolul 30 din Constituție.

2. PRESTIGIUL MONDIAL AL BISERICII CATOLICE este recunoscut pretutindeni. Tot autoritatea morală a Sfântului Scaun și a Papei, care este șeful spiritual și al Bisericii Române Unite.

Or, deținerea și moartea Episcopilor greco-catolici, pentru credința lor, sunt astăzi cunoscute oriunde pe glob.

Repunerea legală în ființă a Bisericii Române Unite ar produce epocă și ar avea răsunet pozitiv în toate sufletele celor șapte sute de milioane de credincioși catolici din lume.

Deci, și pentru prestigiul Țării noastre, Vă rugăm, cu toată stima, să permiteți Bisericii Române Unite să-și reia firul de existență legală, căci doar "de la Râm ne tragem".

3. Acum, când România și-a trasat o linie de conduită INDEPENDENȚA DE ORICE CENTRU DIN AFARĂ, singura Biserica Ortodoxă poate face opoziție la redarea libertății Bisericii Române Unite, afirmând că prin ortodoxie se menține unitatea națională.

Dar iată că ortodoxia e invadată de secte și sfârșește prin a fărâmița națiunea, în loc de a o uni.

Iar dacă s-ar da crezare tezei că unitatea națională se asigură doar prin ortodoxie, oricine ar fi în drept – împotriva adevărului să concludă că toți cei neortodocși (inclusiv comuniștii) nu sunt buni români.

4. Înalțul Guvern stabilește relații cu LUMEA OCCIDENTALĂ. Noi credem că și reluarea legăturilor amicale cu Sfântul Scaun, după cum în trecut așa și azi, ar fi în folosul Națiunii Române.

Considerăm o pierdere din toate punctele de vedere pentru țara noastră că e reprezentată în fața universalității catolice de fiii altor națiuni decât cea care formează cu adevărat Țara adică noi, românii.

O eventuală vizită a Domniei Voastre, DOMNULE PREȘEDINTE, al Sfântul Părinte PAUL VI, e bine să fie precedată de cunoașterea datelor reale în această problemă, luate de la noi sau de la toți aceia care, la ora actuală, au curajul să se declare greco-catolici și nicidecum de la persoane interesate, pentru un motiv sau altul, să vă ascundă adevărul obiectiv.

În acest scop, V-am ruga respectuos, nu numai să binevoiți a lua în considerare prezenta cerere, ci chiar să ne primiți în audiență ca să ne cunoașteți și să Vă informăm.

III. CONCLUZII

Considerând toate cele de mai sus, în interesul legitim al unor importante mase de români, îndeosebi ardeleni, umiliți pe nedreptul, în fața concetățenilor lor de alte limbi, de către propriii lor frați, în propria lor țară, în interesul prestigiului peste hotare al Neamului și al Țării Românești, Vă rugăm să binevoiți a rezolva în mod favorabil cererea noastră, dispunând inițierea procedurii legale pentru autorizarea din partea CONSILIULUI DE STAT a CULTULUI GRECO-CATOLIC, redând LIBERTATEA DE CULT Bisericii Române Unite care, pe lângă asistența spirituală a credincioșilor, ca și în trecutul glorios, va sluji și Națiunea: aspirațiile naționale, culturale și sociale ale Neamului Românesc.

Cu sentimente de profundă stimă:

Ariniș / Baia Mare / 18 iunie 1971

ss. Ion Dragomir

Oradea Mare, iunie 1971

ss. Iuliu Hirțea

Reghin, iunie 1971

ss. Alexandru Todea

Lugoj, iunie 1971

ss. Ion Ploscaru

Pentru conformitate cu originalul,

Alexandru Todea

Episcop

str. Bucegi nr. 22

Reghin

jud. Mureș

MEMORIUL VI

Reghin, 1973 ianuarie 30. Memoriul adresat de către IPSS Alexandru Todea Consiliului de Stat al R.S.R. Cere "să înlăture piedicile care stau în calea drepturilor noastre constituționale și legale... Să dispară odată pentru totdeauna din viața neamului românesc".

CĂTRE

CONSILIUL DE STAT AL REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA BUCUREȘTI

După 24 de ani de persecuție religioasă împotriva celei mai importante instituții din viața neamului românesc, Biserica Română Unită, care a contribuit în gradul cel mai înalt la îndeplinirea visului tuturor românilor de a se uni într-o singură țară, din nou mă adresez forurilor înalte și competente, de a face un efort pentru rezolvarea acestei probleme și de a permite românilor uniți contra cărora nu este nici o lege să-și exercite drepturile lor constituționale și legale garantate de guvernul român, și să nu mai fie împiedicați în mod abuziv de a-și manifesta convingerile lor sufletești care, nu numai că nu aduc prejudicii ordinii de stat, ci, dimpotrivă, sunt de un folos a cărui valoare nici nu se poate aprecia.

Eu am mai făcut o serie de memorii în problema aceasta, dar nu am primit nici un răspuns, cu toate că e vorba de o nedreptate care depășește închipuirea acelor care apreciază munca pe care Guvernul Român o depune pentru îndreptățirea celor nedreptățiți din toate colțurile lumii.

Înclin să cred că scrisorile mele n-au ajuns, nici cel puțin ca idee, la cunoștința celor în drept, pentru că, dacă ce-i drept ar cunoaște adevărul obiectiv, ar fi imposibil să-și epuizeze energiile pentru toți străinii din lume, și să fie indiferenți față de o parte din fiii țării pe care o conduc.

Și iată pe ce îmi bazez convingerea exprimată:

Ca să-mi dau seama dacă mai are sau nu mai are rost să mai fac intervenție pentru soluționarea acestei probleme, am voit să cunosc în adâncime toate nuanțele gândirii Partidului și Guvernului, manifestate prin Președintele Consiliului de Stat și Secretarul General al Partidului: NICOLAE CEAUȘESCU, ROMÂNIA PE DRUMUL DESĂVÂRȘIRII CONSTRUCȚIEI SOCIALISTE, 6 volume, plus Congresul al X-lea, un volum.

Le-am citit, le-am studiat și am reflectat asupra lor. Concluzia se impune de la sine: e imposibil ca autoritatea de Stat să nu depună toate eforturile posibile și imaginabile de a întrona legea acolo unde este abuz, de a restabili adevărul acolo unde este minciună, de a nu interveni să nu permită unei confesiuni să-și bată joc de alta, să o umilească și să o disprețuiască.

Or, acesta este cazul cu credincioșii, călugării, călugărițele, preoții și episcopii care, cu toată persecuția, au rămas fideli Bisericii Române Unite, acesta e cazul cu urmașii în convingeri religioase ai lui GHEORGHE POP DE BĂSEȘTI, președintele Adunării de la Alba Iulia din 1918, care într-o scrisoare declara:

"Chiar dacă printr-o absurditate întreg clerul nostru ar părăsi credința Romei, eu nici atunci nu aș părăsi-o, ci prin mii de adversități aș lupta ca credința ei să rămână biruitoare".

Pe de altă parte, Domnul NICOLAE CEAUȘESCU afirmă:

"Istoria trebuie să ... înfățișeze faptele nu după dorințele subiective ale oamenilor, nu după nevoile politice de moment, după criterii de conjunctură, ci așa cum s-au petrecut ele, corespunzător adevărului vieții. Valoarea unei istorii cu adevărat științifice constă în înfățișarea obiectivă a faptelor"²⁹.

Crescut și educat în spiritul dragostei de țară și față de omenirea întreagă, numai așa îmi îndeplinesc datoria dacă spun adevărul, adică "înfățișarea obiectivă a faptelor".

Le redau, considerând că fac un mare serviciu nației.

Biserica Română Unită a fost și este și la ora actuală Biserică constituțională și legală, dar, prin abuz, este împiedicată să-și exercite drepturile și să-și îndeplinească obligațiile față de proprii credincioși.

Și dovedesc:

1. Adunarea Națională de la Alba-Iulia a înscris ca principiu fundamental la alcătuirea noului stat român:

"Egală îndreptățire și deplină libertate autonomă confesională pentru toate confesiunile din Stat". A fost, deci, aceasta una din condițiile UNIRII.

2. Confesiunea română unită cu centrul la Blaj, nu a trădat niciodată în trecut și nu poate trăda nici în viitor interesele neamului românesc și din acest motiv nu a putut fi desființată. În epoca stalinistă însă n-au fost bine văzute legăturile ei cu Apusul și de aceea s-a încercat, împotriva hotărârii de la Alba Iulia din 1918, să fie scoasă de sub scutul legii.

Dar nu s-a reușit.

Împotriva ei nu s-a emis decât un decret apărut la 1 decembrie 1948, numit **DECRETUL AUTODIZOLVĂRII Bisericii Române Unite**.

Prin acest decret s-a adus la cunoștința opiniei publice din țară și străinătate că Biserica Română Unită s-a autodizolvat, revenind la Biserica Ortodoxă. Dar, fiindcă "Istoria trebuie să înfățișeze faptele ... așa cum s-au petrecut ele", afirm, bazat pe realități trăite și cunoscute, că Biserica Română Unită nu s-a autodizolvat, ci dimpotrivă, a rămas credincioasă idealurilor ei de a sluji nația chiar și cu cele mai mari suferințe, inclusiv moartea prin îndurarea torturilor și a diferitelor feluri de maltratare a persoanei umane. Toți aceia care n-au acceptat trecerea cu forța la ortodoxie au rămas slujitorii spirituali adevărați ai acestui popor, după cum s-a confirmat prin măsurile luate de partid – după trecere de ani – de a nu se mai repeta actele de samavolnicie și de a se intra în legalitate³⁰.

"Comitetul Central a considerat necesar să se oprească asupra lipsurilor și greșelilor săvârșite în trecut pentru a sublinia inadmisibilitatea unor asemenea practici în activitatea organelor noastre de securitate în viitor."³¹

²⁹ N. Ceaușescu, Expunere la adunarea festivă organizată cu prilejul aniversării a 45 de ani de la crearea P.C.R., în România pe drumul construcției socialiste, vol. 3, p. 338.

³⁰ N.n. N. Ceaușescu, Cuvântare la Consfătuirea cu activul de bază al Ministerului Afacerilor Interne, 18 iulie 1967, România pe drumul..., vol. 2, p. 393 – 411.

³¹ Ibidem, p. 400.

3. După cum membrii de partid nu pot să ia hotărâri fără Comitetul Central și fără Secretarul General, la fel în Biserică nu se pot lua hotărâri fără Episcopi. Biserica fără Episcopi n-a existat și nici nu poate să existe. Biserica Ortodoxă știa foarte bine acest lucru și nu-i era permis să accepte o unificare fără elementele esențiale ale constituției Bisericii, compromițându-se pe sine, compromițând țara și nația, compromițând ideea de unificare și contribuind la șirul suferințelor care au urmat. Și cu toate acestea l s-a dat voie, iar ea a acceptat să sărbătorească "marele act de unificare" prezentând neadeziunea ca adeziune, plânsetele și lacrimile de groază și de teamă ca entuziasm, lașitatea ca virtute, adevărul ca minciună.

De fapt, nici un episcop român unit n-a acceptat sub amenințare ... să renunțe la spiritul celor 250 de ani de existență care a produs Școala Ardeleană – clopotul redeșteptării naționale – Spiritul lui Inocențiu Micu care a pretins cu prețul vieții drepturile românilor, la spiritul de pe Câmpia Libertății de la Blaj, care, prin sufletul vulcanic al lui Simion Bărnuțiu, a aprins focul libertății naționale, la spiritul aprigilor luptători din procesul Memorandului, în majoritate români uniți, în frunte cu Gheorghe Pop de Băsești, la spiritul preotului unit Vasile Lucaciu, care a declarat în boxă că are ferma convingere că va fi deputat de Satu-Mare în inima României, București, și despre care Nicolae Iorga a declarat că a fost "omul care a cuprins în suflet tot avântul către libertate al neamului de peste munți", nici la spiritul actului Unirii din 1918, citit de Episcopul român unit IULIU HOSSU, care apoi l-a transmis dincolo de munți, ca să știe tot românul din patria mamă că Ardealul s-a unit cu țara.

Pe drept cuvânt, Domnul Nicolae Ceaușescu a afirmat la Alba Iulia în 28 noiembrie 1968³²:

"Unirea a fost rezultatul voinței poporului român, dornic de libertate și independență"³³

Dar acest popor a pus anumite condiții, între care:

"Egală îndreptățire și deplină libertate autonomă pentru toate confesiunile din Stat"

Acest punct a fost călcat în picioare în octombrie 1948, când puterile întunericului s-au năpustit asupra Bisericii Române Unite, cerându-l, prin mijloace violente și brutale, să calce în picioare hotărârea de la Alba Iulia.

Episcopii Uniți n-au trădat hotărârea reprezentanților de la Alba Iulia – care, între altele, prevedea și "libertatea tuturor gândirilor omenești" și atunci li s-au aplicat cele mai draconice măsuri: arestarea ilegală, detenție ilegală timp de 7 ani, îmbrăcare în zeghe, înfometare, frigul, batjocura cu epitete de trădători, și apoi moartea, acceptată cu certitudine că DREPTATEA de la Alba Iulia va triumfa.

Și semnele au apărut !

Domnul Nicolae Ceaușescu a afirmat la Alba Iulia în 28 noiembrie 1968:

³² N.n. N. Ceaușescu, *Cuvântare la Adunarea Populară de la Alba – Iulia cu prilejul festivităților consacrate Semicentenarului Unirii Transilvaniei cu România*. 28 nov. 1969. România pe drumul... , vol. 3, p. 698 – 704.

³³ Ibidem, p. 697.

"Partidul nostru și Guvernul țării noastre, împreună cu întregul popor, fac totul pentru a asigura mersul tot înainte, pentru a lichida lipsurile precum și greșelile săvârșite în trecut".

Tot Domnia Sa afirmă³⁴:

"Numai socialismul eliberează omul de asuprire și ilegalitate ... Se poate spune într-adevăr că odată cu victoria socialismului omul, pășește în imperiul libertăți."³⁵

Constituția prevede că "drepturile cetățenilor nu pot fi îngrădite de nici un considerent de naționalitate, rasă, sex sau religie"³⁶. "Constituția României Socialiste ... reprezintă Carta libertății, a egalității depline în drepturi pentru toți cetățenii patriei, fără deosebire de naționalitate, a afirmării multilaterale, a afirmării demnității și personalității omului"³⁷. "Constituția întrușipează realizarea visurilor celor mai îndrăznețe pentru care a luptat și a muncit poporul nostru"³⁸.

Toate textele acestea precum și altele multe m-au cutremurat și mi-au creat în suflet un contrast izbitor între nenumăratele afirmații și cruda realitate.

Să trăiești în "imperiul libertății" și să ți se aplice DECRETUL DE AUTODIZOLVARE, în timp ce art. 30 din Constituție afirmă că: "libertatea de conștiință este garantată tuturor cetățenilor Republicii Socialiste România", aceasta înseamnă să nu mai desprinde conținutul noțiunilor.

Și apoi, când te gândești că art. 318 din Codul Penal prevede că: "împiedicarea sau tulburarea libertății de exercitare a vreunui cult religios care este organizat și funcționează potrivit legii se pedepsește cu închisoare ..." și când îți dai seama de brutalitatea cu care cultul român unit a fost și este de 24 de ani tulburat și împiedicat, de către oficialitatea ortodoxă și organele de Stat, să-și exercite libertatea legală, ca apoi să fie pedepsite cu închisoarea tot victimele, îți dai seama de dezacordul dintre teorie și practică.

DECRETUL DE AUTODIZOLVARE a Bisericii Române Unite, aplicat Episcopilor Frențiu, Hossu, Rusu, Bălan, Suci, Aftenie și tuturor acelor care până la ora actuală nu s-au "autodizolvat", constituie o greșală din trecut, dar care se menține cu tenacitate și în prezent, cu toată sublinierea inadmisibilității unor astfel de practici

Toți cei care nu ne-am "autodizolvat", nu numai că nu am trădat țara, ci, dimpotrivă, am avut spiritul de demnitate de a nu fi trădători, căci de regulă sub amenințare numai trădătorii cedează, și astfel am dovedit cu viața noastră că nimeni nu are drept de la popor să folosească mijloacele de constrângere, așa după cum în menționatele volume ale Domnului Ceaușescu la tot pasul se găsesc frânturi în care se afirmă interzicerea dreptului la forță, încât să învingă forța dreptului și nu dreptul forței.

³⁴ N. Ceaușescu, Raport cu privire la proiectul de Constituție a Republicii Socialiste România. 20 august 1965. România pe drumul..., vol. 1, p. 110 – 140.

³⁵ Ibidem, p. 123 – 124

³⁶ Ibidem, p. 124.

³⁷ Ibidem, p. 127.

³⁸ Ibidem, p. 140.

Toți cei care nu ne-am "autodizolvat", prin atitudinea noastră am confirmat anticipat afirmațiile actuale ale Președintelui Consiliului de Stat și, în consecință ar fi ceasul ca să fim reabilitați!

În 1951, la trei ani după DECRETUL DE AUTODIZOLVARE, au urmat arestările, anchetele, procesele și condamnările urmașilor în Episcopat ai celor de mai sus, apoi ale protopopilor, preoților călugărilor și călugărițelor, credincioșilor și credincioaselor, nu ale tuturor ci numai ale acelor care au fost depistați. Și arestările s-au ținut lanț până prin 1960. Nu există răspuns mai potrivit la DECRETUL DE AUTODIZOLVARE și la marea solemnitate a oficialității ortodoxe, care a jubilat pe mormintele și suferințele fraților români.

E destul să amintesc anumite piese din dosarul meu de anchetă: din 650 de preoți ai Diecezei Blajului, în 1951, adică la trei ani după apariția DECRETULUI DE AUTODIZOLVARE, și după marele jubileu al oficialității ortodoxe de revenire a Bisericii Unite la "Biserica strămoșească", 401 preoți erau români uniți, episcopii în închisoare, canonicii dispersați sau în închisoare, călugărițele alungate din mănăstire fără ca vreuna să semneze, credincioșii umblau la distanțe mari să găsească preoții catolici, și totuși DECRETUL DE AUTODIZOLVARE se apleca și continua să se aplice tuturor.

Din dosarul meu de anchetă mai apare că au fost parohii în care n-a semnat absolut nimeni trecerea la ortodoxie, și, totuși, rapoartele de informare ale autorităților de stat, ticluite în Prețuri, confirmau trecerea 100%.

În 1964 au fost eliberați supraviețuitorii. Am crezut că va înceta persecuția religioasă și nu se va mai permite oficialității ortodoxe să-și bată joc de noi. Ea însă face paradă de unitatea neamului. Cine nu e ortodox nu e român, după părerea ei, deși Nicolae Iorga spunea³⁹: "Ortodoxia pentru această nație – iar nu nația pentru ortodoxie"⁴⁰

Cum poate partidul să admită unei confesiuni să afirme că cine nu aparține respectivei confesiuni nu e român? Petru Maior, Gheorghe Șincai, Inocențiu Micu, Timotei Cipariu, Simion Bărnuțiu, Augustin Bunea, Petru Pavel Aron, care a deschis prima școală românească, nu sunt români?

Cum poate partidul să admită oficialității ortodoxe să-și aroge dreptul asupra preoților și credincioșilor români uniți care nu s-au "autodizolvat", de pildă de a-i înmormânta?

Cu ce drept împiedică oficialitatea ortodoxă pe românii uniți care nu s-au "autodizolvat", să-și ducă la înmormântări preoți de alte confesiuni sau de a înmormânta fără preoți?

Acest spirit este împotriva liniei de conducere a partidului, care afirmă că tratează cu drepturi egale pe toți cetățenii patriei.

Citez:

³⁹ Nicolae Iorga, *Concepția românească a ortodoxiei*. Conferință ținută în ziua de 13 ianuarie 1940 la Societatea Femeilor Ortodoxe, p. 3 – 5; publicată și în ziarul "Românul" din 30 ianuarie 1940, nr. 598.

⁴⁰ Ibidem.

"În ce privește libertatea religioasă ... în țara noastră sunt create condiții ca fiecare cetățean să-și manifeste liber credința religioasă" Nicolae Ceaușescu, interviu acordat ziarului⁴¹.

Pentru românii uniți nu sunt create condiții să-și manifeste liber credința religioasă, deși sunt și ei cetățeni români.

Dacă un preot rostește o rugăciune la înmormântarea vreunui confrate sau vreunui credincios, oficialitatea ortodoxă și organele de Stat se pun deja în mișcare, fac anchete printre participanți și consideră acest lucru o crimă.

Iar dacă un credincios român unit vrea să fie înmormântat cu alt preot decât cel ortodox ori fără preot, i se pretinde taxe mari din partea preotului ortodox.

Și cu toată această deplorabilă stare de lucruri, Domnul Nicolae Ceaușescu a afirmat⁴²:

"Pentru partidul nostru s-a pus problema să ducă o astfel de politică încât să nu jignească în nici un fel sentimentele religioase ale cuiva ... și ... ceea ce ne-am propus noi – și ceea ce cred că contează astăzi – este de a asigura ca oamenii care au o credință sau alta să o poată practica nestingheriți. Vă pot mărturisi că nu avem nici un fel de probleme deosebite în acest sens."⁴³

Nu trag la îndoială sinceritatea subiectivă a Domnului Președinte. Dar e dezinformat. Cer, prin urmare, de a se lua măsuri să se cunoască obiectiv problema Bisericii Unite, să înceteze jignirile și să ne manifestăm nestingheriți. De la vorbe să se treacă la fapte.

În mod cu totul special, acum când Guvernul țării a adus "legea privind organizarea apărării naționale a Republicii Socialiste România", nu trebuie să se teamă de cei ce au știut înfrunța chinurile și moartea pentru convingerile lor, ci să se teamă de cei ce și-au trădat linia crezului și de cei care au acceptat să comită acte abuzive împotriva fraților lor.

Iar aceștia sunt preoții români uniți trecuți de frică la ortodoxie și oficialitatea ortodoxă care a fost în stare să accepte cu bucurie o astfel de stare de lucruri, bine știind că unificarea, din punct de vedere al adevărului, era o comedie tragică.

Nu din iubire față de țară de nație au procedat astfel, ci pentru apărarea propriilor interese, ca să evite suferința.

Vor fi aceștia în stare, dacă s-ar ivi ocazia, să moară pentru apărarea patriei?

Mă îndoiesc!

În istorie sunt multe cazuri de trădare din partea oficialității ortodoxe.

Eu îmi amintesc afirmația lui Gheorghe Barițiu în "ISTORIA TRANSILVANIEI", vol. 2, că Mitropolitul Șaguna de la Sibiu a trădat pe Ecaterina – Varga, și o a doua afirmație că el a știut de măcelul pus la cale după revoluția de la

⁴¹ Nicolae Ceaușescu, interviu acordat ziarului "Le Figaro", 12 mai 1970. România pe drumul..., vol. 4, p. 890.

⁴² N.n. Între 18 – 21 martie Nicolae Ceaușescu și E.C. efectuează o vizită oficială în R.P. Congo.

⁴³ Scânteia, nr. 9094 din 21 martie 1972, p. 1, 3.

1848, de a fi împușcat într-o singură noapte 4.500 de români, dar Șaguna nu a anunțat pe nimeni⁴⁴.

Mai amintesc tristul și durerosul caz al Episcopului Mangra de la Sibiu, din timpul primului război mondial, care a dat o circulară către preoți și credincioși să se ridice împotriva trupelor române care veneau să dezrobească Ardealul. N-a mai avut curajul să stea pe loc să-și afirme poziția, ci a plecat așa cum a fost: TRĂDĂTOR! Și totuși urmașii lui se identifică cu neamul românesc și declară trădători și străini de neam pe cei care nu sunt cu ei.

În acest context, cu apariția acestei legi, declar că niciodată cei care am rămas fideli Bisericii unite nu vom pacta cu dușmanul, oricine ar fi el. mai mult, chiar și în ipoteza că am fi și pe mai departe jigniți și stingheriți în exercitiul dreptului nostru de a ne manifesta convingerile religioase, nici atunci n-am pacta cu o putere politică străină și nici în cazul când acea putere ne-ar promite libertatea de care am fost despuiați în 1948.

Dar câți dintre cei care se bucură de drepturi legale, pe care noi nu le avem, vor da acest examen?

Situația în care ne aflăm Românii Uniți, de 24 de ani încoace, este nedreaptă și pentru că nu ni se acordă ceea ce însuși Partidul vrea să acorde fiecărui cetățean:

"Partidul nostru pornește de la concepția că socialismul trebuie să fie societatea totală împlinirii a personalității umane, în care fiecare cetățean să se simtă stăpân pe destinul său, să poată gândi și acționa nestingherit în folosul progresului social."⁴⁵

În actuala situație, noi nu ne putem împlini nici personalitatea umană, nici nu suntem stăpâni pe destinul nostru și nici nu ne putem gândi și acționa nestingheriți, deși toată activitatea noastră ar ținti progresul omului luat în toată complexitatea lui, așa cum a afirmat Secretarul General al Partidului:

"... Libertatea nu se judecă numai după condițiunile materiale de trai ... Oamenii vor să se bucure, totodată, de libertatea de a gândi, de a-și exprima părerile, de a crea, de a se manifesta liber în toate domeniile vieții sociale ..." ⁴⁶

Mărturisesc sincer că mă întreb de multe ori cum e posibil să subziste și să conviețuiască declarații atât de minunate cu restrângeri de libertăți atât de apăsătoare?

În consecință, rog cu toată căldura sufletului meu, ca autoritatea competentă a Statului nostru să aibă o justă considerație și față de oropsiții societății care suntem Românii Uniți și să înlăture piedicile care stau în calea drepturilor noastre constituționale și legale. "Comunistul trebuie să fie cinstit, curajos, demn, să lupte cu ardoare pentru adevăr, pentru dreptate și libertate"⁴⁷.

⁴⁴ G. Barițiu, Părți alese din Istoria Transilvaniei pe două sute de ani din urmă, vol. 2, Sibiu, 1890.

⁴⁵ N. Ceaușescu, Raportul Comitetului Central la Congresul X, 6 august 1969, Ed. Politică, 1969, p. 617.

⁴⁶ România pe drumul..., vol. 4, p. 890. Interviu la p. 883 – 897.

⁴⁷ N. Ceaușescu, Programul P.C.R. pentru îmbunătățirea activității ideologice. România pe drumul..., vol. 6, p. 661 (Textul integral la p. 621 – 688).

Dorințele exprimate de mine nu sunt decât pentru adevăr, dreptate și libertate, adică restabilirea adevărului, legalizarea dreptății și asigurarea libertății.

Ioan Rațiu, unul din memorandiști, a spus: "Ce dai din mână de bună voie nu mai poți pretinde niciodată, pe când ce pierzi sau ți se ia cu sila, vine vremea când poți cere să ți se redea". Cred că a sosit acest moment!

În al doilea rând, să nu se permită oficialității ortodoxe să sărbătorească Jubileul de 25 de ani de la reunificare, pentru că a călcat în picioare adevărul și dreptatea și ne-a răpit libertatea.

Date fiind suferințele pe care le-a provocat, răul pe care l-a cauzat guvernului și dezbinarea pe care a produs-o în sânul neamului românesc, jubileul ei ar fi egal cu fastul și cu veseliea lui Irod după tăierea capului lui Ioan Botezătorul. Și ar fi o nouă lovitură dată țării, partidului și tuturor oamenilor cu judecată echilibrată.

Să dispară odată pentru totdeauna minciuna din viața neamului românesc!

Mitropolitul ortodox al Basarabiei, Gurie, scria la 20 mai 1937, Președintelui Sfântului Sinod următoarele (Se referă la Patriarhul Miron Cristea):

"Vi se părea bunăoară că faceți opera arhipăstorească și că îndepliniți rol de apostol sfânt al creștinătății când, în timpul declarării războiului nostru de desrobire națională, semnați pastoralele de blestem și de osândă împotriva oștilor românești care veneau să-și jertfească viața pentru eliberarea fraților de sub unguri".

"Tot astfel Înalț Preasfințitului Ardealului, Nicolae, i se părea poate că face operă de român luminat și de teolog inspirat când a semnat, alături de alții, în momentele critice, protestul antiromânesc, publicat în Pester Lozd în februarie 1917, împotriva unirii românilor ardeleni, care s-ar simți fericiți cu ungurii, și nu ar progresa decât alături de unguri și sub conducerea lor ..."⁴⁸

Nu mai puțin a trădat mitropolitul Nicolae Bălan interesele neamului când, pe Câmpia Libertății de la Blaj, la 3/15 mai 1948, a atacat legăturile cu Papa și Biserica Română Unită, cu toate că Nicolae Iorga scria: "Legătura cu Papa este foarte folositoare ... și dacă ortodoxia n-o recunoaște, face o foarte mare greșală..."⁴⁹

Dacă totuși nu se va ține seama de cele de mai sus și oficialitatea ortodoxă va sărbători jubileul de 25 de ani, atunci cerem respectuos să ni se dea voie și românilor uniți să ne întrunim și să facem bilanțul celor 25 de ani de la dezlănțuirea cumplitei persecuții, care în limbajul oficialității ortodoxe se numește reunificare.

În al treilea rând, până la intrarea în legalitate a Bisericii Române Unite, prin recunoașterea de fapt a acestei legalități din partea guvernului, cerem autorităților de stat să ne aprobe printr-o declarație publică – ori pe altă cale pe care va considera-o potrivită – că românii uniți care nu s-au "autodizolvat" au dreptul să cheme la înmormântarea lor oricare preot, de orice confesiune, și că în

⁴⁸ Revista Predania, Revistă de critică teologică, 1937, nr. 8 – 9, p. 23.

⁴⁹ N. Iorga, Concepția românească a ortodoxiei..., p. 3 – 5.

cazul când preotul ar fi altul decât cel ortodox, ori n-ar fi deloc preot, au dreptul să fie înmormântați în cimitirele care au aparținut Bisericii Române Unite.

În al patrulea rând, dat fiind faptul că am scris de mai multe ori în problema memoriului de față și nu ni s-a răspuns niciodată, ceea ce înseamnă că memoriile sau cererile n-au ajuns la cunoștința Președintelui Consiliului de Stat⁵⁰, declar că dacă nici de data aceasta nu-i va ajunge și nu voi primi răspuns, voi căuta să-i ajungă la cunoștință pe altă cale pe care o voi considera potrivită.

Nu doresc decât traducerea în viață a afirmațiilor Președintelui Consiliului de Stat:

"România duce o politică de deplină egalitate în drepturi atât între națiuni, cât și între cetățenii țării"⁵¹

"În ce privește libertatea religioasă ... în țara noastră sunt create condiții ca fiecare cetățean să-și manifeste liber credința religioasă."⁵²

Cetățenii țării, românii uniți cu Roma, nu se bucură de aceste condiții și nu-și pot manifesta liber credința religioasă, dar așteaptă cu încredere ca Înalta Conducere de Stat să creeze și pentru ei amintitele condiții.

Reghin, 30 ianuarie 1973

Cu deosebită stimă,

Alexandru Todea

MEMORIUL VII

Reghin, 1973 martie-aprilie (25 martie, și 1 și 5 aprilie) IPSS Alexandru Todea trimite lui Nicolae Ceaușescu, în calitate de președinte al consiliului de Stat, trei cereri cu conținut identic. Își exprimă dorința de a fi primit în audiență "în cazul Bisericii Române Unite", înainte de vizita lui Nicolae Ceaușescu în Italia.

a)

EXCELENȚEI SALE

DOMNULUI

NICOLAE CEAUȘESCU

Președintele Consiliului de Stat

BUCUREȘTI

DOMNULE PREȘEDINTE,

Cunoscând, din cele șapte volume ale Domniei Voastre, spiritul de legalitate și voința hotărâtă de a respecta, pe lângă adevărul istoric, și procesul de conștiință al persoanei umane, deși îmi dau seama că sunteți extrem de ocupat,

⁵⁰ N.n. N. Ceaușescu, Răspunsuri la o serie de întrebări ale participanților la Reuniunea Asociației de politică externă din New York. 22 octombrie 1970. România pe drumul... , vol. 5, p. 181 – 185.

⁵¹ Ibidem, p. 182.

⁵² Idem, vol. 4, p. 891.

totuși Vă rog respectuos să mă primiți în audiență la Domina Voastră personal, în cauza Bisericii Române Unite a Blajului.

25.III.1973

Cu sentimente de profundă stimă:
ALEXANDRU TODEA
Episcop
Strada Bucegi 22, Reghin – jud. Mureș

b)

EXCELENȚEI SALE DOMNULUI
NICOLAE CEAUȘESCU
Președintele Consiliului de Stat
BUCUREȘTI

Domnule Președinte, cunoscând, din cele șapte volume ale Domniei Voastre, spiritul de legalitate și voință hotărâtă de a respecta, pe lângă adevărul istoric, și procesul de conștiință al persoanei umane, deși îmi dau seama că sunteți extrem de ocupat, totuși Vă rog respectuos să-mi fixați, într-o zi o audiență de câteva minute la Domnia Voastră personal, în cauza Bisericii Române Unite a Blajului.

1.IV.1973

ALEXANDRU TODEA
Episcop
Reghin, str. Bucegi 22

c)

EXCELENȚEI SALE
DOMNULUI
NICOLAE CEAUȘESCU
Președintele Consiliului de Stat
BUCUREȘTI

Domnule Președinte, cunoscând, din cele șapte volume ale Domniei Voastre, spiritul de legalitate și voința hotărâtă de a respecta, pe lângă adevărul istoric, și procesul de conștiință al persoanei umane, deși îmi dau seama că sunteți extrem de ocupat, totuși Vă rog respectuos să-mi fixați, într-o zi, o audiență de câteva minute la Domnia Voastră personal, în cauza Bisericii Române Unite a Blajului.

5.IV. 1973

Alexandru Todea
Episcop
str. Bucegi 22
Reghin, Jud. Mureș

MEMORIUL VIII

Reghin, 1973 aprilie – mai (26 aprilie și 4 mai). Două cereri, cu același conținut, adresate de către IPSS Alexandru Todea, din nou lui Nicolae Ceaușescu. Solicită tot audiență "în cauza Bisericii Române Unite a Blajului", înainte de întâlnirea acestuia cu Papa Paul VI.

a)

EXCELENȚEI SALE
DOMNULUI NICOLAE CEAUȘESCU
Președintele Consiliului de Stat
BUCUREȘTI

Domnule Președinte, Vă rog foarte respectuos să-mi fixați, într-o zi, o audiență de câteva minute, la Domnia Voastră personal, în cauza Bisericii Române Unite a Blajului, dacă e posibil, înainte de întâlnirea Domniei Voastre cu Papa Paul al VI-lea.

26.IV.1973

Alexandru Todea
Episcop
str. Bucegi 22, Reghin

b)

EXCELENȚEI SALE
DOMNULUI NICOLAE CEAUȘESCU
Președintele Consiliului de Stat
BUCUREȘTI

Domnule Președinte, Vă rog foarte respectuos să-mi fixați, într-o zi, o audiență de câteva minute, la Domnia Voastră personal, în cauza Bisericii Române Unite a Blajului, dacă e posibil, înainte de întâlnirea Domniei Voastre cu Papa Paul.

4.V.1973

Alexandru Todea
Episcop
str. Bucegi 22, Reghin

MEMORIUL IX

Reghin, 1973 mai 15. O nouă cerere a IPSS Alexandru Todea adresată lui Nicolae Ceaușescu, ca președinte al Consiliului de Stat. Revine asupra cererii de a fi primit "în audiență, în cauza Bisericii Române Unite a Blajului" dacă e posibil înainte de întâlnirea lui cu Papa Paul al VI-lea.

EXCELENȚEI SALE
DOMNULUI NICOLAE CEAUȘESCU
Președintele Consiliului de Stat
BUCUREȘTI

Domnule Președinte,

Cunoscând din cele șapte volume ale Domniei Voastre, spiritul de legalitate și voința hotărâtă de a respecta, pe lângă adevărul istoric, și procesul de conștiință al persoanei umane, deși îmi dau seama că sunteți extrem de ocupat, totuși Vă rog respectuos să mă primiți în audiență în cauza Bisericii Române Unite a Blajului, dacă e posibil înainte de întâlnirea Domniei Voastre cu Papa Paul al VI-lea.

Căci Biserica Română Unită există și cere respectuos să fie tratată în spiritul cuvântărilor Excelenței Voastre, în spiritul Conferinței Europene, și astfel să-i fie recunoscută existența și încadrată în viața și eforturile Statului Român.

Vizita Domniei Voastre la Capul Bisericii Catolice, Papa Paul al VI-lea, ar putea marca un punct de plecare în vederea încheierii unui acord binevoitor între Guvernul Român și Sfântul Scaun.

Un acord care pentru noi ar însemna un gest de umanitate, înțelegere și bunătate, iar pentru Excelența Voastră și pentru Înaltul Guvern ar fi, în plus, un act de înțelepciune pentru care lumea întreagă v-ar admira.

Domnule Președinte,

Cu ocazia decernării titlului de Doctor Honoris Causa, ați amintit, cu duioșie, de sfaturile părinților dumneavoastră, care V-au călăuzit toată viața.

În numele lor, Vă rog, aplicați-le și românilor uniți cu Roma, căci aplicându-le alinați durerile celor oprimați. Și cred că aceasta Vă este misiunea.

Glorificare bărbaților iluștri în marmura recunoștinței pe Câmpia Libertății, e cheazășia certitudinii că, redându-ne libertatea, nu numai că nu greșiți, ci, dimpotrivă, sunteți pe linia desăvârșirii operei pentru care și-au consumat viața pe altarul neamului: Dobândirea și asigurarea libertății!

Reghin, 15.V.1973

Cu sentimente de profundă stimă,

Alexandru Todea
Episcop
str. Bucegi 22, Reghin
Jud. Mureș

MEMORIUL X

Reghin, 1973 iunie 28. Cereri adresate de către IPSS Alexandru Todea lui Nicolae Ceaușescu, președintele Consiliului de Stat, Emil Bodnăraș, vicepreședinte al Consiliului de Stat, Ion Gheorghe Maurer, președintele Consiliului de Miniștri și Dumitru Dogaru, președintele Departamentului Cultelor. Întregul

episcopat român unit dorește un contact cu factorii puterii politice "pentru rezolvarea echitabilă a problemei Bisericii Unite a Blajului."

a)

EXCELENȚEI SALE
DOMNULUI NICOLAE CEAUȘESCU
Președintele Consiliului de Stat

BUCUREȘTI

În măsura competenței, stau la dispoziție împreună cu confracții mei Episcopi – pentru redarea libertății Bisericii Unite a Blajului, în spiritul cuvântărilor Dumneavoastră, în spiritul Conferinței Europene, în spiritul înțelepciunii Dumneavoastră în clarificarea problemelor spinoase. Spre acest scop, Vă rog respectuos să mă primiți în audiență.

29 iunie 1973

Alexandru Todea
Episcop
str. Bucegi 22,
Reghin, Jud. Mureș

b)

DOMNIEI SALE
DOMNULUI PROFESOR DUMITRU DOGARU
Președintele Departamentului Cultelor

BUCUREȘTI

În măsura competenței, stau la dispoziție – împreună cu confracții mei Episcopi – pentru rezolvarea echitabilă a problemei Bisericii Unite a Blajului. Spre acest scop solicit respectuos o audiență.

29 iunie 1973

Alexandru Todea
Episcop
str. Bucegi 22
Reghin, Jud. Mureș

c)

Domniei sale, Domnului
EMIL BODNĂRAȘ
Vicepreședinte al Consiliului de Stat

BUCUREȘTI

În măsura competenței, stau la dispoziție – împreună cu confracții mei Episcopi – pentru rezolvarea problemei Bisericii Unite a Blajului, în spiritul Conferinței Europene care prevede "respectarea LIBERTĂȚII RELIGIOASE", și în

spiritul de echitate al Înaltului Guvern. Spre acest scop, solicit respectuos o audiență.

29 iunie 1973

Alexandru Todea
Episcop
str. Bucegi 22
Reghin, Jud. Mureș

d)

EXCELENȚEI SALE DOMNULUI
ION GHEORGHE MAURER
Președintele Consiliului de Miniștri
BUCUREȘTI

În măsura competenței, stau la dispoziție – împreună cu confracții mei Episcopi – pentru rezolvarea echitabilă a problemei Bisericii Unite a Blajului, în spiritul marii înțelegeri față de persoana umană. Spre acest scop, solicit respectuos o audiență.

29 iunie 1973

Alexandru Todea
Episcop
str. Bucegi 22
Reghin, Jud. Mureș

MEMORIUL XI

Reghin, 1973 septembrie 24, IPSS Alexandru Todea înaintează lui Nicolae Ceaușescu, președinte al Consiliului de Stat, cel de al 18-lea demers al său începând din 1964, prin care a cerut și cere "libertatea Bisericii a Blajului": "Mă adresez pentru a optsprezecea oară din 1964 încoace, cu rugămintea de a da libertate Bisericii Unite a Blajului".

EXCELENȚEI SALE
DOMNULUI NICOLAE CEAUȘESCU
Președintele Consiliului de Stat
BUCUREȘTI

Domnule Președinte,
În urma declarației Dumneavoastră făcută publicistului englez Stan Newens, la 11 august⁵³, că: "Datoria ce revine tuturor celor care doresc socialismul

⁵³N.n. N. Ceaușescu a primit la 11 august 1973 pe Stan Newens, publicist englez căruia i-a acordat un interviu.

este de a acționa în așa fel încât socialismul să ducă la triumful deplin al ideilor de dreptate și libertate să asigure deplina egalitate și înfățișare între toate națiunile, între oamenii⁵⁴, mă adresez pentru a optsprezecea oară din 1964 încoace, cu rugămintea de a da libertate Bisericii Unite a Blajului, care pe lângă misiunea ei spirituală de asistență a credincioșilor va avea o atitudine pozitivă față de tot ce poate promova progresul economic, social și cultural, va avea toată înțelegerea în modalitatea de a fi repusă în drepturile ei ținând seama de realitățile existente după 25 de ani, și va fi foarte fericită ca în activitatea diplomatică a dumneavoastră, așa după cum în Congo-ul Africii ați declarat spre bucuria musulmanilor, că în România cultul musulmanilor este organizat și funcționează liber, tot astfel în toate țările catolice să puteți afirma – fără posibilitatea de a fi contrazis în intimitatea sufletului cetățeanului român unit cu Roma, că ceea ce spuneți nu ar corespunde adevărului obiectiv – că religia catolică este liberă nu numai pentru minoritari, ci și pentru românii etnici care, din cele învățate la Roma după unirea de la 1700, au inaugurat procesul revoluționar care a ridicat pe culmi ideea națională care s-a soldat cu unirea de la 1918.

Dorim, pentru cimentarea dreptului nostru asupra tuturor provinciilor românești, ca în țările ortodoxe să se poată vorbi despre libertatea cultului ortodox, în țările luterane, calvine, despre libertatea acestor confesiuni, în țările catolice, România să apară ca o țară catolică.

Vrem din tot sufletul și din toată inima, ca și din punct de vedere religios România să apară un adevărat model. Sunt posibilități de o adevărată revoluție spirituală religioasă care să pornească din România și care să polarizeze totul în jurul celor ce se vor întâmpla aici. Prin libertatea acordată Bisericii Unite a Blajului se vor pune adevăratele premise.

Gândul central al celor exprimate mai sus este în conformitate cu eforturile mari ce se depun la Geneva pentru respectarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, inclusiv a libertății gândirii, conștiinței religioase sau a convingerilor.

Guvernul român, prin respectarea lor, va da examenul sincerității lui și va câștiga suprema stimă pe plan mondial.

Fac apel la sufletul delicat și mărinimos al consoartei Dumneavoastră, doamna Elena Ceaușescu, rugându-o să sprijine, ca odinioară Sfânta Elena, pe acei români uniți cu Roma, care prin mine Vă adresează acest apel, de a le reda libertatea de manifestare a credinței pe care o practică personalitățile catolice pe care le-ați vizitat și care V-au copleșit cu atenții și considerațiuni care, în cazul libertății noastre, s-ar revărsa cu adevărat asupra fiecărui cetățean român.

"Dacă celor mari li e dragă viața" – spune Neculce –" apoi să știe că nici celor mici nu li e urâtă".

Și un alt dicton înțelept: "Celor cu multul să nu le prisosească, iar celor cu puținul să nu le lipsească".

Or, românii uniți cu Roma sunt lipsiți cu desăvârșire de libertatea manifestării a ceea ce este egal cu viața lor: CONVINGERILE LOR RELIGIOASE!

Vă rugăm să ne înțelegeți și Vă promitem că vă înțelegem!

⁵⁴ Scânteia nr. 9638 din 22 septembrie 1973, p. 2.

Nu voi înceta de a transmite aceste gânduri până voi avea certitudinea că au ajuns la cunoștința Dumneavoastră.

Reghin, 24 septembrie 1973

Dr. Alexandru Todea
Episcop
str. Bucegi 22
Reghin, Jud. Mureș

Aștept cu încredere răspunsul Excelenței Voastre.

MEMORIUL XII

Reghin, 1974 februarie 2. Cel de al 19-lea memoriu adresat de către IPSS Alexandru Todea lui Nicolae Ceaușescu, în calitate de președinte al Consiliului de Stat cerându-i să nu se mai aplice decretul 358 din decembrie 1948 românilor uniți ce n-au semnat niciodată trecerea la Biserica Ortodoxă Română "pentru că ni se face nedreptate prea mare și contrastează prea izbitor cu ideile de dreptate, libertate, egalitate" despre care se vorbește în Constituția țării și toate documentele de partid.

EXCELENȚEI SALE
DOMNULUI NICOLAE CEAUȘESCU
PREȘEDINTELE CONSILIULUI DE STAT
BUCUREȘTI

Mă adresez, pentru a nouăsprezecea oară din 1964 încoace, în problema Bisericii Unite a Blajului, cerându-vă să binevoiți a lua măsuri să nu ni se mai aplice, românilor uniți care n-am semnat trecerea la ortodoxie, Decretul 358 de la 1 decembrie 1948, numit Decretul de Autodizolvare a Bisericii Unite, pentru că ni se face o nedreptate prea mare și contrastează prea izbitor cu ideile de dreptate, libertate, egalitate, rezolvarea problemelor în litigiu prin discuții, respectul față de conștiința religioasă etc., idei pe care România le susține pe toate meridianele globului.

Consecvent acestor principii, dumneavoastră ați afirmat⁵⁵:

"Trebuie să vă declar deschis că pe noi nu ne jenează în nici un fel existența părerilor diferite ... Or ... când există concepții filozofice și concepții religioase diferite, când sunt diferite moduri de a aborda organizarea lumii și a relațiilor dintre oameni este normal să apară și să existe păreri deosebite."⁵⁶

Astfel de gânduri sunt încurajatoare, și ar fi bine ca și ofițerii de securitate și oficialitatea ortodoxă să țină cont de ele. Cu atât mai mult cu cât nu V-ați oprit aici, ci ați continuat:

⁵⁵ N.n. Cuvântarea lui Nicolae Ceaușescu la întâlnirea cu participanții la Seminarul internațional "Studentii și Securitatea Europeană", 14 ianuarie 1974.

⁵⁶ Scânteia nr. 9751 din 15 ianuarie 1974, p. 1.

"Numai atunci când asupra diferitelor probleme care preocupă omenirea se confruntă în mod liber păreri, fără prejudecăți, fără pretenția că cineva deține monopolul adevărului absolut, pornindu-se deci de la înțelegerea necesității unui schimb de păreri și de idei, de căutări novatoare, se poate ajunge la găsirea celor mai potrivite soluții pentru organizarea mai bună a lumii, a conlucrării între popoare, a realizării păcii."⁵⁷

Dacă spiritul ce se desprinde dintr-o astfel de declarație ar domina atmosfera și față de cei care nutresc alte păreri, mai ales în legătură cu destinul omului, viața ar fi mai caldă și raportul dintre oameni mai umane. Nici un om din lumea aceasta n-are dreptul să pretindă altui om, și nici un guvern de pe glob n-are dreptul să pretindă supușilor renunțarea la ceea ce formează speranța lui și a lor dincolo de mormânt. Atâta timp cât moartea există și omul e sortit țărânei, el singur, nesilit de nimeni, trebuie să-și hotărască soarta: e mulțumit să moară ca un animal, sau moare cu speranța vieții veșnice. E în el numai materie, ori e și spirit nemuritor? Nici confesiunile n-au dreptul să impună cu forța optica lor de a concepe veșnicia, altor confesiuni. Fiecare om are dreptul la informație asupra destinului său, și el singur, fără nici o presiune fizică sau morală, are dreptul să-și hotărască destinul. De altfel, acesta e și spiritul Constituției țării noastre, și tot ce se face împotriva Constituției e abuz de putere.

Dacă cele afirmate de dumneavoastră mai sus s-ar respecta, s-ar respecta și Constituția, și n-ar mai fi cazul ca după 25 de ani, din care cei mai mulți petrecuți în închisoare fără nici un contact cu familia, și cu tratament inuman, să fim priviți ca dușmani ai statului pentru simplu motiv că nu acceptăm părerea altuia, impusă cu forța, referitor la destin. Din acest motiv, cu noi nu se ocupă, nici la ora actuală, decât ofițerii de securitate și oficialitatea ortodoxă, cu urmări exagerate și debordante, cu percheziții, ură, dispreț. Un ofițer de securitate prin faptul că are forța în mână nu înseamnă că e și teolog. Teologia se câștigă ca și științele umane prin studiu îndelungat și prin continua disciplină a simțurilor și cultivarea spre adevăr, bine și frumos a patimilor din tână. La fel, un teolog ortodox, ca și întreaga oficialitate ortodoxă, nu înseamnă că deține adevărul absolut, monopolizându-l, prin faptul că sunt sprijiniți de guvern și de securitate.

Dumneavoastră ați mai afirmat⁵⁸:

"Socialismul reprezintă societatea cea mai umanistă."⁵⁹

S-ar putea ca societatea cea mai umană să nu ia în considerare doleanțele unor cetățeni legați sufletește de Blajul redeșteptării noastre naționale și de Roma originii noastre latine, de unde, prin cei dintâi elevi ai Blajului trimiși la Roma, s-a transportat atomul care, prin declanșare, a trezit conștiința demnității noastre romane?

Se poate ca societatea cea mai umană să nu răspundă la scrisori, să nu stea de vorbă cu oamenii frământați de probleme atât de delicate și grave?

⁵⁷ Ibidem.

⁵⁸ N.n. Cuvântarea lui N. Ceaușescu la festivitatea din Capitală consacrată aniversării organelor de securitate. Scânteia, nr. 9659 din 13 octombrie 1973, p. 1 – 3.

⁵⁹ Ibidem.

Astfel de atitudini sunt proceduri de forță și de dictat, împotriva cărora nu odată ați ridicat glasul⁶⁰.

Sunt convins că dacă ne-ați cunoaște ați crea un climat și pentru noi, în cadrul căruia să fim tratați în mod uman.

Dumneavoastră ați mai declarat:

"În România își desfășoară activitatea 14 culte religioase. Desigur, locul principal îl ocupă Biserica ortodoxă ... Apreciez că nu este nici o contradicție între făurirea societății socialiste și existența unor culte religioase, a dreptului cetățenilor de a avea o credință. Desigur, există deosebiri de abordare a problemelor ...între partidul comunist și Biserică. Dar abordarea într-un fel sau altul a problemelor filozofice ale dezvoltării omenești nu poate împiedica existența libertății cultului."⁶¹

Dacă în România își desfășoară activitatea 14 culte, ar fi oare atât de greu pentru un partid care caută totdeauna NOUL, să-și desfășoare activitatea 15 culte?

N-avem nimic împotrivă ca Biserica ortodoxă să ocupe locul principal. A fost "dominantă" și între cele două războaie. Dar români uniți cu Roma n-ar merita, în urma strădaniilor pentru emanciparea neamului românesc, să figureze legal, cel puțin în locul al 15-lea, mai ales acum când se cultivă spiritul de universalitate și de înțelegere cu toți oamenii, cu toate statele și cu toate asociațiile și când se combate cu atâta vigoare discriminarea, în special de rasă și de religie?

Simțind discriminarea pe pielea proprie ne doare cunoscând trădările pe care le-a comis oficialitatea ortodoxă împotriva neamului românesc în clipele cele mai cruciale din istoria lui, și cu toate acestea, nu numai că se bucură de libertate preferențială, ci continuă să-și mențină și gazeta în care au fost publicate actele de trădare, și anume "Telegraful Român" de la Sibiu, care în numărul 85/a, Joi 18/31 August 1916, a publicat un articol de fond cu titlul: "Noul nostru dușman", din care citez fragmentul ce urmează:

"Monarhia Austro-Ungară ... are acum cu un dușman mai mult ... Noul nostru dușman este România ... ai cărei bărbați influențați de stat ... în consiliul de coroană, sub președinția regelui Ferdinand, au declarat intrarea țării românești în acțiune ... în special contra monarhiei noastre ... Avem deci cu un dușman mai mult și noul dușman e fratele nostru. Noi ne vom face datoria și față de ei. Căci mare ne este iubirea de neam, dar și mai mare ne este iubirea de patrie. Ea e mama noastră și pe mama care ne-a născut ... datorință avem să o apărăm până la ultima picătură de sânge, chiar și în contra fraților noștri. Să o știe deci aceasta, că drumul pe care vrem să-l facă la Alba Iulia, îl vor putea face numai peste cadavrele noastre ale tuturora și prin râurile de sânge scurs din vinele noastre. Să știe că cadavrele peste care vor trece sunt cadavre românești, sângele prin care vor umbla e sânge românesc ...încolo eroii noștri ... și de pe alte locuri, își vor face datorința și față de ei, și Bunul Dumnezeu va face să treacă de la noi și acest pahar amar, pe care nu l-am așteptat și nu l-am meritat".

⁶⁰ Idem, nr. 9751 din 15 ianuarie 1974, p. 1.

⁶¹ Interviu acordat de N. Ceaușescu Societății Olandeze de Radiodifuziune KRO. Scânteia, nr. 9475 din 10 aprilie 1973, p. 1, 5.

- Apoi în același număr a fost publicat Circularul nr. 8980/1916, apel la cler și la popor contra declarării de război a Bucureștiului împotriva Austro-Ungariei.

- Iar în nr. 85/b, Marți 11/24 octombrie 1916, a fost publicată vestita Circulară antiromânească semnată de Mangra, Cristea și Papp, pe care în februarie 1973 am trimis-o la Consiliul de Stat.

Și Telegraful Român continuă să apară. În numele creștinismului românesc autentic și al românismului creștin autentic!

În Nr. 25-26 din iulie 1973, anul al 121-lea de existență, Telegraful Român de la Sibiu scria, sub semnătura Episcopului Vasile al Oradei, comemorând cei 25 de ani de la hotărârea de unire a bisericilor din 1948, următoarele:

"Hotărârea aceasta a nemulțumit numai pe aceia care se desprinseseră cu totul de unitatea care era de fapt în tot timpul în rândul credincioșilor români, pe aceia care uitaseră că cel mai mare legământ e legământul cu neamul tău".

Deci, în 1916 oficialitatea ortodoxă, din iubirea față de patria Austro-Ungară, a îndemnat pe românii ortodocși să ridice armele împotriva neamului românesc. Oficialitatea ortodoxă din 1948, din iubire față de neamul românesc, s-a ridicat împotriva românilor uniți, care își iubeau nu numai neamul românesc, ci și patria română. Și de atunci încoace, sub pretextul unității neamului pe linie religioasă, își bate joc de noi, cu toate că unitatea neamului pe linie religioasă în sistemul materialist este o absurditate, pentru că aceasta ar însemna că atei nu sunt români.

Sper că va sosi ziua când afirmațiile Dumneavoastră referitor la respectul față de persoana umană vor lua forme concrete în favorul celor care suspină după dreptate și libertate de a-și hotărî destinul veșnic. Acel moment va fi pentru Dumneavoastră nu un moment de înfrângere și de umilire, ci va fi un moment de câștigare a unei formidabile bătălii, pentru că veți câștiga voința acelor persoane umane cărora le veniți în ajutor. Și o recunoștință sinceră durează prin veacuri, căci e mai puternică decât forța materială lipsită de convingere interioară.

Faceți timp și acestei probleme, căci deodată cu ea multe se vor rezolva favorabil în țara în care sunteți primul muncitor neobosit.

Domnule Președinte! România, la ora actuală, fără să vrea face cele mai dese mărturisiri de credință de Nașterea lui Isus Cristos. Și le face în așa fel încât toată lumea le știe și le cunoaște. Cum? România trimite în toate părțile lumii telegrame pentru cultivarea bunelor relații; semnează acorduri, semnează declarații solemne, se țin congrese la care participă direct sau indirect Toate acestea poartă o dată, poartă anul. Anul pe care îl poartă e anul Nașterii lui Isus Cristos. Se va spune: "Nu, căci e vorba de era noastră". Dar era noastră este de la Cristos încoace. Și, vrând-nevrând, recunoscând sau nu, prin anul de pe multiplele documente se face mărturisirea și recunoașterea începutului acelei revoluții de la care oamenii au computat anii. Când dumneavoastră personal ați făcut țării urare fericită pentru anul 1974, implicit ați recunoscut piatra de hotar care desparte două lumi, două ere. Căci oricum le numim, ajungem la același punct de plecare: Nașterea lui Cristos!

Și România, prin activitatea ei, mărturisește ceea ce a constituit puterea bimilenară a poporului român de a înfrunta toate greutățile: Nădejdea în Dumnezeu!

Iar cine în numele poporului lucrează nu poate să ocolească realitățile care sunt sădite și adânc înrădăcinate în inima lui. Deocamdată anul Nașterii lui Cristos nu se poate ocoli și figurează în toată activitatea extraordinar de bogată a Consiliului de Stat și a Înalțului Guvern.

Acel Cristos al Cărui an de naștere figurează în activitatea dumneavoastră, peste orice închipuire să Vă dea harul de a deveni pentru România Constantin cel Mare al veacului nostru.

Reghin, 2 februarie 1974

Cu deosebită stimă:
ALEXANDRU TODEA
Episcop

MEMORIUL XIII

Reghin, 1974 aprilie 23. Memoriul IPSS Alexandru Todea trimis lui Nicolae Ceaușescu, în calitate de președinte al R.S.R., este al 20-lea din 1964. Cere acordarea "libertății religioase și greco-catolicilor români".

EXCELENȚEI SALE DOMNULUI
NICOLAE CEAUȘESCU
PREȘEDINTELE REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA
BUCUREȘTI

DOMNULE PREȘEDINTE,

Având în vedere investirea dumneavoastră de Președinte al țării;

Considerând anumite afirmații ale dumneavoastră extraordinar de importante;

Conectându-le cu lupta pe care mai bine de 200 de ani a susținut-o Biserica greco-catolică română pentru păstrarea autonomiei sale, și acest lucru exclusiv în folosul națiunii române;

Mă adresez pentru a douăzecea oară, din 1964 încoace, rugându-Vă respectuos să ne acordați libertate religioasă și greco-catolicilor români.

Argumentele pe care se bazează prezenta cerere sunt următoarele:

Așa după cum, imediat după alegerea dumneavoastră de Președinte al țării, v-ați gândit la anumite grațieri pe care le-ați și efectuat, tot astfel, Vă rog, interveniți cu un act de generozitate și de înțelegere față de problema care ne frământă de 26 de ani, și acordați-ne libertatea după care suspinăm ca și deținuții. Cred că ar fi o rază luminoasă ce s-ar desprinde din solemnitatea jurământului dumneavoastră:

"Jur să respect și să apăr Constituția și legile țării ..." Cererea mea este pur constituțională.

Anumite afirmații ale dumneavoastră nu lasă nici o umbră de îndoială asupra hotărârii luate în calitate de Președinte de a fi drept cu toți cetățenii patriei.

Astfel, vorbind naționalităților conlocuitoare despre nedreptate, ați declarat⁶²:

"În fond, fie că este îndreptată împotriva românului, germanului sau maghiarului, nedreptatea tot nedreptate este, abuzul tot abuz rămâne."⁶³

Apoi, în aceeași cuvântare, ați mai spus:

"Să nu lezăm credința cuiva, să nu îngrădim activitatea religioasă."⁶⁴

În consecință, eu vin să Vă spun deschis că în țara al cărei Președinte sunteți este o nedreptate îndreptată "împotriva românului", întrucât este de credință greco-catolică română, la care n-a renunțat niciodată, și pe care a mărturisit-o deschis în fața autorităților, chiar și cu prețul vieții.

Acești români sunt lezați în credința lor și îngrădiți total în activitatea lor.

Pentru ca activitatea și personalitatea dumneavoastră să nu fie știrbite, Vă rog insistent și foarte respectuos să curmați nedreptatea față de românii greco-catolici.

Insistența mea arzătoare de a le veni în ajutor este în perfectă concordanță cu linia dumneavoastră de conduită în ce privește legăturile cu Vaticanul.

"Apreciem că, în lumina eforturilor pentru înfăptuirea securității europene, a uni lumi mai drepte, mai bune, sunt perspective de a extinde și dezvolta relațiile de colaborare dintre România și Vatican."⁶⁵

Primul pas în această direcție ar fi, desigur, libertatea Bisericii greco-catolice române.

În ce privește modalitatea de a se traduce în fapt acest deziderat, țin, cu toată sinceritatea, să nu fiți indus în eroare de nimeni și să țineți seama de o strălucită realitate, și anume că Biserica greco-catolică română a susținut o luptă titanică pentru câștigarea și păstrarea autonomiei ei – pentru că numai astfel putea servi cu demnitate nația română – și, din acest motiv, și la ora actuală libertatea Bisericii greco-catolice române nu poate fi redată și acceptată, în mod onorabil, decât prin redobândirea autonomiei, ceea ce în concret ar însemna că:

Libertatea Bisericii greco-catolice nu poate fi concepută și acceptată pe linie romano-catolică, în sensul de a primi ritul latin în limba română.

Libertatea Bisericii greco-catolice nu poate fi acceptată nici pe linie de încadrare în Biserica ortodoxă cu prevederi de cultivare a spiritului ecumenic, cu discuții în vederea unificării.

Acestea din urmă sunt posibile după ce Biserica greco-catolică română își va fi redobândit autonomia, pentru care a asudat sudori de sânge și prin care a slujit neamul românesc.

Motivele sunt următoarele:

⁶² N.n. Din Cuvântarea lui N. Ceaușescu la ședința comună a Consiliilor oamenilor muncii de naționalitate maghiară și germană, aprilie 1974.

⁶³ Scânteia din 7 aprilie 1974.

⁶⁴ Ibidem.

⁶⁵ Interviu acordat de N. Ceaușescu unui grup de ziare italiene. Scânteia nr. 9823 din 28 martie 1974, p. 3.

Sinodul de la 7 iulie 1698, unde Atanasie Anghel împreună cu 51 protopopi și 1473 de preoți din Transilvania și 59 preoți și 3 protopopi din Maramureș, plus cei de la Oradea, cu solemnitate au jurat Unirea cu Biserica Romei în patru puncte dogmatice, fără abatere de la ritul grecesc al răsăritului.

În Sinodul de la 1 septembrie 1700, același vlădică, împreună cu reprezentanții clerului, mărturisea ceea ce mai sus adăugând că Bisericii Unite îi compete "pentru totdeauna dreptul de a păstra ritul și disciplina sfintei Biserici Orientale și în lege, disciplină și drepturi a se îndrepta după legile, canoanele, datinile aceleia. Iar de nu ne vor lăsa pe noi și rămășițele noastre întru această așezare, pecetea și iscăliturile noastre, pe care am dat, să nu aibă nici o tărie".

Unirea deci s-a săvârșit prin recunoașterea celor patru puncte dogmatice, dar și cu condiția, stabilită limpede și indiscutabilă, ca noi să păstrăm în Biserica noastră întreg ritul răsăritean, împreună cu limba pe care am primit-o de la strămoși.

Crezul acesta l-a mărturisit și afirmat Biserica greco-catolică română, prin ierarhii, clerul și mirenii ei, vreme de două secole și mai bine, și pentru păstrarea lui neștirbită atâția dintre vlădicii și prelații ei au adus jertfe foarte mari, care toate s-au soldat cu avantaje pentru întreg neamul românesc.

Bulla "Ecclesiam CHRISTI" din 26 noiembrie 1853, prin care a luat ființă Provincia Mitropolitană de Alba Iulia și Făgăraș, cu centrul în Blaj, declara că acum ia ființă:

„pentru toate timpurile Provincia bisericească greco-catolică-unită, cu limba românească, având ritul propriu. Această lege – greco-catolică – își păstrează pentru totdeauna ritul oriental român".

În același timp, Bulla mai prevedea Autonomia și Independența Provinciei Mitropolitane de Alba Iulia și Făgăraș de la jurisdicția oricărei alte provincii bisericești, atârând imediat de Sfântul Scaun Apostolic al Romei.

Din acest motiv, Conciliul Provincial al III-lea, comemorând în anul 1900 cei 200 de ani de la unirea cu Roma, a declarat solemn:

"Exprimăm alipirea noastră neclintită către ritul nostru oriental după a sa puritate, către așezămintele Provinciei noastre Mitropolitane și îndeosebi către Autonomia adecă Independența ei de la jurisdicțiunea oricărei provincii bisericești, atârând ea singur și imediat de la sfântul Scaun Apostolic al Romei ..."

Apoi Sinodul mulțumește că ... Biserica noastră ... s-a constituit în provincie bisericească Autonomă și Independentă de la jurisdicția oricărei alte provincii bisericești, cu titlul "de Alba Iulia și Făgăraș".

Dintr-o astfel de Autonomie și Independență a reușit Biserica greco-catolică română să-și aducă contribuția de seamă la opera de inițiere și dezvoltare a redeșteptării conștiinței naționale în sufletul maselor de pretutindenea.

Prin această, operă de luminat și înalt patriotism, ea a contribuit la închegarea sufletelor în un mănunchiu, alimentând forțele spirituale ale întregului nostru popor, directivându-i acțiunile spre realizarea marelui ideal național: unirea tuturor românilor într-un singur stat.

E în interesul Statului Român și al conducerii lui ca Biserica greco-catolică română să nu-și piardă caracterul național, nici tradițiile de limbă, de rit, de disciplină, căci pierzându-le ar contribui, de aici înainte, nu la conservarea și păstrarea etnică a unei părți însemnate dintre românii așezați în județele din secuime și de la Apusul țării, ci, din contră, la dispariția lor ca națiune română și contopirea în grupurile etnice ale altor naționalități.

Dar noi suntem deplin conștienți că Partidul și Statul nostru și conducerea lui în frunte cu Președintele țării nu vor accepta soluții de această natură, care ar atenta, fie și numai fragmentar, la integritatea și unitatea etnică națională a poporului român.

De aceea singura cale rămâne:

Reașezarea Bisericii greco-catolice române în drepturile pe care le-a avut până în 1948, păstrându-și astfel intactă viața spirituală specifică la formarea caracterelor, o Biserică independentă cu totul de oricare alta din statul nostru.

Spre acest scop, cu respectul cuvenit, îmi permit să dau câteva sugestii:

Să se cultive relațiile cu papa, și cu guvernul român să fie de acord cu repunerea Bisericii greco-catolice române în drepturile ei constituționale.

Să se inițieze un dialog constructiv cu episcopii Bisericii greco-catolice române pentru a se vedea posibilitățile reale pentru ca în cea mai perfectă liniște și fără nici o perturbare să se poată rezolva această problemă care, nerezolvată, aduce destule prejudicii la destule persoane.

Conducerea noastră de Stat, sau organele de resort, să nu accepte propuneri, sugestii și păreri de la persoane, de la preoți care n-au încredințare din partea Conducerii Bisericii, căci astfel de persoane nu sunt sincere față de nimeni și vorbesc totdeauna după dorința interlocutorului. O încercare de rezolvare pe calea aceasta nu va fi mai bună decât cea din 1948. Acum, cu puțină bunăvoință din partea tuturor, se poate rezolva, dacă se procedează legal și canonic, în așa fel încât toată lumea să fie mulțumită.

Biserica greco-catolică română repusă în drepturile ei va contribui peste orice închipuire de mult la rezolvarea altor două probleme pe care Partidul le are la inimă:

- Slăbirea sectelor cu spiritul lor distructiv, față de care nimeni nu poate fi indiferent;
- Românizarea, readucerea la etnicitatea lor, a acelor grupuri din Secuime asupra cărora Biserica ortodoxă după 1948 n-a putut exercita prea mare influență și care nu pot fi salvați decât prin Biserica greco-catolică, care în 1918 le-a trimis preoți, care apoi în 1940 au suferit îngrozitor pentru contopirea lor cu neamul românesc prin Biserica greco-catolică română.

Biserica greco-catolică română va fi cea mai puternică pârghie lansată spre cercurile catolice din lumea întreagă, începând cu Vaticanul și până la diferitele asociații de pe urma cărora țara noastră va putea beneficia. Noi nu vom fi spionii țării noastre, nici trădătorii intereselor țării, ci vom cultiva și alimenta ideea care ne-a fost totdeauna dragă la suflet, că orice cetățean român care pune piciorul

pe pământ străin trebuie să se considere ca un ambasador, și să vorbească numai bine și elogios de țara lui și de realitățile țării lui.

Biserica greco-catolică română, repusă în drepturile ei, lansată apoi să-și reia și să-și refacă relațiile, va fi și un promotor al adevăratelor reforme bisericești, în special în ce privește viața modestă a preoților și în ce privește formele externe care azi nu mai corespund.

Să nu se accepte propunerile care se fac de anumite persoane în ce privește rezolvarea problemei Bisericii greco-catolice române pe calea ritului latin, nici chiar în limba română, căci e dăunător intereselor noastre naționale, după cum să se respingă și alte sugestii de orice natură care ar prejudicia Autonomia și Independența ei.

Ar fi păcat pentru că ar rămâne și pe mai departe totul nerezolvat.

Primindu-ne autonomia și independența, vom trece peste toate neplăcerile și vom întinde mâna la toți și la oricine în spirit uman și creștin și vom conlucra în spiritul cel mai constructiv posibil pentru Unitatea tuturor cetățenilor din țara noastră și din lumea întreagă.

Domnule Președinte al României,

Închei cererea mea cu ceea ce a scris despre dumneavoastră România Literară din 4 aprilie 1974:

"Istoria trecutului îl privește în față pe cel ce a acceptat-o.

Istoria viitorului îl înfruntă, cu chipul ei enigmatic, cu toate încercările pe care le ascunde, cu toate chemările ei poruncitoare".

Socotesc că chiar și numai acest text înclină balanța celor scrise de mine în această cerere. Rezolvați, vă rog, enigma Bisericii greco-catolice română, pentru ca atât prezentul cât și viitorul să nu aibă decât admirație față de Președintele care a jurat că va apăra drepturile constituționale ale tuturor cetățenilor.

Reghin, 23 aprilie 1974.

Cu sentimente de stimă,
ALEXANDRU TODEA
episcop

MEMORIUL XIV

Reghin, 1974 aprilie 27. IPSS Alexandru Todea înaintează și lui Emil Bodnăraș, vicepreședinte al Consiliului de Stat, memoriul din 23 aprilie trimis lui Nicolae Ceaușescu cerându-i să fie primit, când și cum va dori "într-o scurtă audiență", pentru a asculta "glasul cererii noastre" exprimat în memoriul anexat, și a ajuta, la rezolvarea celor dorite.

Domnei Sale Domnului
EMIL BODNĂRAȘ
Primvicepreședinte al Consiliului
de Stat al Republicii Socialiste România

BUCUREȘTI

Am rămas mișcat de impresionanta dumneavoastră cuvântare rostită cu ocazia împlinirii vârstei de 70 de ani.

Urmărind-o cu atenție, am desprins din ea două gânduri extrem de importante:

Primul, care privește trecutul activității dumneavoastră. Ați fi dorit ca în privirea retrospectivă să nu fi depistat nici o greșeală.

Al doilea, care privește viitorul. Hotărârea categorică de a Vă jertfi viața consumându-vă energiile pentru binele acestei țări.

Călăuzit de aceste reflecții, considerând în plus că dumneavoastră vă ocupați și cu problemele religioase, socotesc că nu greșesc rugându-vă următoarele:

Să primiți cu bunăvoință copia alăturată a cererii adresată Președintelui țării în problema Bisericii greco-catolice române și să ajutați la rezolvarea ei în mod favorabil.

Să binevoiți a mă primi într-o scurtă audiență, când și cum veți crede dumneavoastră.

Vă rog și Vă rugăm să ascultați glasul cererii noastre.

Reghin, 27. IV.1974

Cu deosebită stimă,
ALEXANDRU TODEA
episcop
Str. Bucegi 22 Reghin

MEMORIUL XV

Ațițiș, Oradea, Reghin, Lugoj, 1974 octombrie 18. Cererea – Memoriu al întregului episcopat, episcopii Ioan Dragomir, Iuliu Hirțea, Alexandru Todea, Ioan Ploscaru adresat Comitetului Central al P.C.R. pentru cel de al XI-lea congres al partidului (noiembrie 1974) și lui Nicolae Ceaușescu ca secretar general al P.C.R. și vicepreședinte al R.S.R. "ideea centrală a acestei cereri este adoptarea din partea congresului a unei hotărâri prin care să se redea libertatea Bisericii Române Unite cu Roma".

Către

Comitetul Central al Partidului Comunist

pentru

CONGRESUL AL XI-LEA

din 25 noiembrie 1974

personal

Domnului Nicolae Ceaușescu

Secretar General al P.C.R. și

Președinte al R.S.R.

BUCUREȘTI

Având în vedere prevederile programului și Directivelor celui de al XI-lea Congres al Partidului, ce se va ține la 25 noiembrie 1974⁶⁶, care are ca țintă supremă: "crearea condițiilor pentru ridicarea țării pe noi culmi de progres și de civilizație"⁶⁷.

Noi, Episcopii Bisericii Române Unite (Greco-Catolice), cu centrul mitropolitan la Blaj.

Cu sentimente de stimă și respect, înaintăm acestui Înalt For, în calitate de cetățeni români loiali, prezenta

C E R E R E

Rugând distinsul Congres să binevoiască a o rezolva în mod favorabil.

Ideea centrală a acestei cereri este adoptarea din partea Congresului a unei hotărâri prin care să se redea libertate Bisericii Unite cu Roma. O astfel de hotărâre ar constitui un act de justiție, de destindere, de omenie, de reabilitare, de recunoaștere a drepturilor pe care le au un important număr de români din Ardeal și din alte provincii ale țării, drepturi de la exercitarea cărora aceștia, din 1948 încoace, sunt împiedicați.

⁶⁶ N.n. Directivele Congresului al XI – lea al P.C.R. cu privire la planul cincinal 1976 – 1980 și liniile directoare ale dezvoltării economico – sociale a României pentru perioada 1981 – 1990. Ed. Politică, București, 1974.

⁶⁷ Scânteia, nr. 9894 din 9 octombrie 1974, p. 1, 3.

Ne îndeamnă la acest demers umbrele trecutului, glasul prezentului și descifrarea tainelor viitorului.

I. UMBRELE TRECUTULUI

Noi suntem sprijinatorii unei Biserici care, de la începuturile ei, a dus o acțiune pozitivă de educație patriotică a întregului popor român. Din strădaniile ei apare figura luminoasă a lui Inocențiu Micu, care reclamă pentru națiunea română drepturi egale cu alte națiuni. Noi cerem să fim egal îndreptățiți cu alte confesiuni.

Cerem libertatea aceluia cult care ne amintește de întemeierea școlilor din Blaj, de aportul lor pentru trezirea conștiințelor naționale, apărarea drepturilor întregii națiuni, dezrobirea iobagilor, de lucreșii Blajului, toți apostoli creați de școlile de la îmbinarea Târnavelor, dascălii care au dus lumina în provinciile românești și despre care NICOLAE IORGA scrie:

"Erau ideologi, revoluționari, care nu priveau lucrurile așa cum sunt, fără numai sub unghiul a ceea ce trebuia să fie".

Libertatea cultului pe care o cerem ne amintește de educația, de creșterea de caractere dată de școlile Blajului, de munca pe care au depus-o absolvenții acestor școli în Transilvania, în Părțile Ungurene, în Banat ori în Principatele Române.

Scriitori de calibru, oratori neîntrerupți și personalități de seamă se întrec în a aduce elogii centrului Bisericii Unite, Blajului răscolitor și dătător de speranțe.

Astfel VICTOR EFTIMIU, într-o cuvântare ținută la Blaj în 1923, a spus:

"Scriitorii români, în drumul lor prin frumoasele orașe ale Ardealului, sosesc în Blaj cu inima plină de emoțiune.

Blajul, cuvânt magic, cuvânt răscolitor de amintiri auguste, cetatea conștiinței românești, nume ales între toate, îți aduc salutul smerit al purtătorilor cuvântului strămoșesc. Aici a vibrat sute de ani sentimentul cultural și național. Aici s-au ridicat cărturari de frunte, învățători înțelepți cu dragoste de neam și de sfânta noastră Biserică".

Cu altă ocazie, același as al culturii românești a declarat:

"Aducem orașului Blaj prinosul nostru de admirație și recunoștință pentru tot ce s-a visat, pentru tot ce s-a crezut, pentru tot ce s-a înfăptuit între zidurile venerabile ale acestei cetăți unde ne-a venit și arde încă lumina conștiinței naționale.

Salve, cetate latină în mijlocul unui popor latin, despărțit de marea lui familie occidentală.

Salve, simbol veșnic al românismului biruitor, păstrător al datinilor sfinte, Pantheon al neamului, fântână de apă vie, Blaj, suflet din sufletul Romei eterne.

Cetate a Blajului, mărire ție!"⁶⁸

Profesorul universitar M. SĂULESCU a afirmat despre Blaj⁶⁹:

⁶⁸ Blaj, 1923.

⁶⁹ N.n. *Prinos Blajului*, Din conferința ținută la 10 mai... de M. Saulescu, Unirea, nr. 20 din 14 mai 1927, p. 2.

"Inocențiu Micu la 1738 începe activitatea lui aici, la Blaj, când, răscolind cenușa vetrei strămoșești, creează micul cămin, focar de licărire al întregului neam românesc.

La 1738 Inocențiu Micu, aprinzând sfânta candelă a Blajului, poate că nici nu știa că o aprinde pentru un întreg neam, pentru întreg românismul, atunci în plină agonie pe toate pământurile hărăzite lui de Providență ... La această dată, noi, în Țara Românească, zăceam în cea mai abominabilă mizerie morală și socială ...

Ei bine, tocmai atunci răsare providențialul Blaj ... Blajul scump al întregii Români. Episcopul Inocențiu Micu ... fundează în 1742 primele școli românești la Blaj, pe când în același timp pe toată suprafața pământurilor neamului nostru nu exista un locaș de cultură în care să se vorbească românește. Dar mai mult, Inocențiu Micu trimite la Roma pe cei dintâi bursieri români. Blajul ne-a dus la Roma ... Blajul ne-a înviat, ne-a ridicat din mormântul slavono-grecesc, tocmai când păream morți pentru totdeauna. Noi toți, mari și mici, români din toate unghiurile, suntem fii sufletești ai Blajului.

La Roma misionarii Blajului învață limba latină pentru a demonstra originile nobile ale neamului românesc. Pentru prima oară Samuil Micu pronunță cuvintele: "Mult este a fi născut român."

Opera Blajului se răspândește, se înalță. Încă un pas, un salt mare și trece munții ... Gheorghe Lazăr vine la București. El, discipol al școalei, e sămânța aruncată de Blaj în ogorul Țării Românești.

Opera Blajului se extinde continuu, discipolii școalei trec rânduri, rânduri munții. Când Domnii din Iași și București încep a întemeia școli, putem zice că numai partea materială e a lor, partea morală și intelectuală este aproape exclusiv a Transilvaniei ... Aici la Blaj, în 2 mai 1848, pe Câmpul Libertății, începe mișcarea liberatoare a întregii Români. Pentru că la București abia la 11 iunie, după mai mult de o lună, izbucnește revoluția. Inițiativa vine de la focul sacru aprins în templul românesc de la Blaj."⁷⁰

OCTAVIAN GOGA, vorbind la 3/15 mai 1927 la serbările comemorative de la Blaj, a spus⁷¹:

"Locul unde s-a strigat odată destinul unui neam rămâne pentru posteritate loc de pelerinaj ... E atâta mister în clipa când se hotărăște soarta unui popor, că petecul de pământ care a găzduit această clipă nu se mai dezlipește de ea și o păstrează pe veci ca o taină a lui.

Așa suntem noi cu această Câmpie care a auzit cea dintâi marea spovedanie a Ardealului Ziua de 3/15 mai 1848 e stâlpul de foc ce s-a aprins după veacuri de întuneric, e prima zi a libertății noastre politice ... Reconstituieți tabloul: sub cerul albastru de primăvară, într-o zi de mai, patruzeci de mii în haine albe bătătoreau țărina verde ... La mijloc, statul major înconjurat de clerici ... Într-un colț ardeau de epopee ochii lui Bălcescu ... Strălucea soarele de mai, era noutate

⁷⁰ M. Saulescu, în *Cuvântarea: Ardealul în războiul de la 1877 – 1878*, ținută la Blaj la 10 mai 1927, Ibidem.

⁷¹ N.n. Sărbătoarea Blajului văzută prin prisma poetului Octavian Goga, actualul ministru de interne al țării. Ibidem, Unirea, din 21 mai 1927, p. 2 – 3.

și vijelie în suflete. Știrea ca o sevă coborâtă din învierea unui neam... În această atmosferă de mare praznic, necunoscut încă, s-a ridicat pe piatră un om firav cu chip de apostol. Era SIMION BĂRNUȚIU, cărturarul tribun. Cuvântul lui rostea lapidar și apăsător, ca o sentință târzie, după un proces milenar: "Nu mergem la masa constituțiunii ungurești, bucatele lor sunt otrăvite pentru noi.

Ce este acest Blaj? Cimitir al trecutului sau altar al zilei de mâine? Aici au crescut două idei fundamentale, ideea creștină și ideea de rasă. Dar ce au fost mai mult acești călugări retrași? Asceții lui Hristos sau mucenicii lui Traian?..

Avem datoria să ducem mai departe destinele acestui neam. Ne-o poruncească aceasta principiile de puternică îndrumare zămislite între zidurile Blajului."⁷²

Profesorul și academicianul ALEXANDRU LAPEDATU caracterizează astfel Biserica Unită:

"Astăzi nu mai este riscant a afirma că Biserica Unită cu Roma a stat totdeauna și sub toate raporturile în serviciul neamului românesc ... De la nașterea sa încoace, Biserica Unită cu Roma a stat neclintită la altarul revendicării câștigate de a servi întreg neamul."⁷³

V. MUNTEANU, ziarist și publicist de seamă, a scris:

"În existența neamului, Blajul are un nume aproape biblic. Ce am fi făcut fără de el? Iată o întrebare care ne ridică toată semnificația istorică a cetății noastre spirituale și care ne dă măsura contribuției ei pentru ființa noastră de astăzi.

La Blaj s-a statornicit tradiția că învățătura trebuie să fie o pasiune și mijloc pentru cucerirea autoritară a unei profesii."⁷⁴

OCTAVIAN TĂSLĂUANU, scriitor și publicist, a așternut pe hârtie, în "România Nouă" din 2 iulie 1937, următoarele gânduri:

"Blajul e un loc sfânt și se cade ca sufletele tuturor românilor să se închine cu smerenie în fața lui, fiindcă atât foștii elevi cât și întregul pământ locuit de/români/ neamul nostru s-au împărtășit din lumina propovăduită de el ...

Blajul e una din pietrele de temelie pe care se reazemă mărețul edificiu de azi al României, fiindcă a clădit spiritualitatea învățăturii neamului pe stâncile de granit ale etice."⁷⁵

CEZAR PETRESCU, în conferința "Pe urmele lui Eminescu", ținută la Blaj în 1939, a declarat:

⁷² Ibidem.

⁷³ Al. Lapedatu, La sărbătorirea unui secol de la întemeierea Liceului Greco – Catholic din Beiuș.

⁷⁴ V. Munteanu, articol publicat în ziarul Dimineața, 1929, cu ocazia comemorării a 175 de ani de la întemeierea școlilor din Blaj.

⁷⁵ Oct. C. Tăslăuanu, *Blajul, strajă neadormită a moralității*. Cuvântare rostită la Blaj la 24 iunie 1937. România Nouă, din 2 iulie 1937, p. 3.

"Pentru noi, Blajul a fost leagăn al românismului cărturăresc, așa după cum am învățat de la marele, de la cel mai mare dintre toți, Mihai Eminescu!"⁷⁶

LUCIAN BLAGA a afirmat:

"Actul Unirii rămâne un act important în istoria românilor din Transilvania și merită să fie analizat în profunzime."⁷⁷

Am dat câteva fragmente din marea cântare pe care nația română a închinat-o Blajului, centrul Bisericii Unite cu Roma. De unde reiese că trecutul acestei Biserici, toată activitatea ei – obiectiv analizează și considerată – nu justifică în nici un chip suprimarea ei forțată prin actul de la 1 decembrie 1948.

Nici ierarhia Bisericii de atunci a celor cinci dieceze, compusă din IOAN SUCIU de la Blaj; IULIU HOSSU de la Cluj; VALERIU TRAIAN FRENȚIU de la Oradea; IOAN BĂLAN de la Lugoj; ALEXANDRU RUSU de la Baia Mare, nici VASILE AFTENIE, vicarul Mitropoliei Blajului pentru București, nici majoritatea preoților n-au cerut și n-au semnat în nici un fel înglobarea în Biserica ortodoxă.

Afirmația, de atâtea ori repetată de forurile supreme ale Bisericii ortodoxe precum și de autoritățile civile de Stat de diferite ranguri, că Biserica greco-catolică, cu centrul la Blaj, s-a autodizolvat la cererea ierarhiei și poporului credincios nu corespunde adevărului istoric al evenimentelor. Aceste fapte pot, și trebuie să fie, fără nici o părtinire, verificate și controlate.

Biserica greco-catolică nu s-a autodizolvat, nici nu a putut să fie desființată de nimeni. În ciuda prigonirilor și violențelor exercitate împotriva ei – este suficient să se amintească moartea în închisori sau în locuri de domiciliu forțat a tuturor episcopilor vechi, titulari ai diecezelor de Blaj (IOAN SUCIU), de Cluj (IULIU HOSSU), de Oradea (VALERIU TRAIAN FRENȚIU), de Lugoj (IOAN BĂLAN), de Baia-Mare (ALEXANDRU RUSU), a Vicarului de București (VASILE AFTENIE), a protopopului de București (episcopul LIVIU CHINEZU), a nenumărați preoți, călugări și călugărițe, credincioși și credincioase – ea nu s-a autodizolvat, ci dimpotrivă, cele de mai sus dovedesc în mod concludent că această Biserică e vie, există, cu același ideal pe care l-a avut de la început, de la Inocențiu Micu până la desființarea ei forțată din 1948.

Nu înțelegem pentru ce a fost atât de crunt pedepsită această Biserică care a dat pe Luceferii Blajului și a produs Școala Ardeleană, care n-ar fi existat niciodată dacă n-ar fi fost Biserica Unită. Suprimarea ei violentă constituie o nedreptate istorică fără precedent.

În țara noastră funcționează legal 14 culte, dintre care cele mai multe n-au nici un merit și nici un trecut istoric pentru neamul românesc. Singur cultul greco-catolic, adică tocmai acela care în mod covârșitor a contribuit la făurirea și consolidarea conștiinței naționale și, consecvent, la realizarea României Mari în granițele ei firești, să fie șters integral și fără drept la viață într-un stat în care se vorbește atât de mult de echitate și dreptate ???

⁷⁶ Cezar Petrescu, Pe urmele lui Eminescu, Conferință ținută la Blaj în 1939.

⁷⁷ Lucian Blaga, Gândirea românească în Transilvania în secolul al XVIII – lea, București, 1966, p. 32.

Noi nu cerșim o libertate nemeritată, ci cerem și facem apel la conștiința, la sentimentele de patriotism și de dreptate al întregului Congres al P.C.R. care își începe lucrările la 11 noiembrie 1974, și cerem să fim înțeleși.

II. GLASUL PREZENTULUI

Tot ce se scrie și tot ce se vorbește astăzi în țara noastră e în favorul cererii noastre. Ne referim în special la Constituție, la afirmațiile Președintelui țării și la semnarea documentelor internaționale.

Articolul 30 din Constituție are următorul conținut:

"Libertatea de conștiință este garantată tuturor cetățenilor Republicii Socialiste România.

Oricine este liber să împărtășească sau nu o credință religioasă. Libertatea exercitării cultului religios este garantată. Cultele religioase se organizează și funcționează liber. Modul de organizare și funcționare a cultelor religioase este reglementat prin lege".

Pe marginea Constituției, Președintele țării, Domnul Nicolae Ceaușescu, a afirmat:

"Constituția prevede că drepturile cetățenilor nu pot fi îngrădite de nici un considerent de naționalitate, rasă, sex sau religie."⁷⁸

"Constituția României Socialiste ... reprezintă Carta libertății ... a egalității depline în drepturi pentru toți cetățenii țării, fără deosebire de naționalitate, a afirmării multilaterale a demnității și personalității omului."⁷⁹

"Constituția întruchiează realizarea visurilor celor mai îndrăznețe pentru care a luptat și a muncit poporul nostru."⁸⁰

Cuvinte admirabile. Cerem Înalțului Congres să le pună în acord cu realitatea și să ne redea libertatea de cult, pentru că nimeni nu și-ar putea închipui vreodată că Blajul, în marșul său triumfal spre făurirea României Mari, a visat, ca ideal suprem, anihilarea lui.

Glasul Președintelui țării ni se face și mai auzit în cuvântarea despre realizarea unității depline a întregului popor și despre rolul religiei pentru realizarea acestei unități:

"Noi pornim constant de la necesitatea respectării conștiinței religioase a tuturor cetățenilor țării ... Ne situăm constant pe poziția că nu trebuie făcută, față de cetățenii țării, nici o deosebire de naționalitate, limbă, rasă sau concepție religioasă, că toți, fără deosebire, trebuie să se bucure de drepturi și datorii egale."⁸¹

Credincioșii greco-catolici, în timp ce văd pe credincioșii altor culte practicând nestingherit religia lor, ei, români buni, cetățeni onești, muncitori, ei singuri sunt siliți fie să meargă împotriva conștiinței lor în bisericile ortodoxe, fie

⁷⁸ România pe drumul... , vol. 1, p. 124.

⁷⁹ Ibidem, p. 127.

⁸⁰ Ibidem, p. 140.

⁸¹ Scânteia, nr. 9876 din 24 mai 1974, p. 1 – 2.

împotriva dorinței lor în bisericile romano-catolice, sau, și mai rău, în disperarea lor, să îngroașe rândurile sectarilor.

Ținând seama în plus de toate documentele internaționale și mai ales acelea ale Cartei O.N.U. în legătură cu drepturile omului – între care dreptul la conștiință și practica religioasă este din cele mai însemnate – socotim că a sosit momentul istoric ca Înalțul Congres al P.C.R., cu puterea pe care o are, să rezolve și problema Bisericii greco-catolice a Blajului, redându-i libertatea pe care o merită din plin, după cum toate documentele istorice o dovedesc.

III.DESCIFRAREA TAINELOR VIITORULUI

Omenirea tinde spre dreptate și libertate. Cotiturile istoriei îndreptățesc pe cei care suspină după aceste două valori. Și noi cerem de la părinții patriei să ne înțeleagă. Să ne înțeleagă acum și, printr-un act de înțelepciune și de curaj, să ne redea libertatea.

În legătură cu aceasta, declarăm că nici o soluție marginală de încadrare fie în Biserica ortodoxă, fie în Biserica romano-catolică nu poate fi acceptată, sub nici un motiv, de Biserica noastră care are un trecut de 275 de ani, pe care nici o putere din lume nu-l poate șterge.

Dacă într-un stat străin cum a fost statul austro-ungar, Biserica unită a Blajului și-a apărut autonomia ei cu preț mare de lupte și suferințe, nu putem înțelege lipsirea ei de libertate în statul român, pe care și ea l-a făurit, prin tot ce din punct de vedere național, cultural, educativ și social a realizat.

În rezumat, ca o icoană grăitoare pentru orice conștiință cinstită, e suficient să vizitez azi Câmpul Libertății de la Blaj și să știu ce s-a întâmplat acolo în 1848. Nu va înțelege nimeni pentru ce a fost ales Blajul, și nu un alt loc, pentru marea adunare de pe Câmpul Libertății, dacă nu va merge mai sus, în catedrala din Blaj a lui Inocențiu Micu, de pe al cărei amvon Simion Bărnuțiu a rostit celebrul discurs, program luminos de principii și acțiuni care s-a soldat în 1918 prin făurirea statului Român. Dar nici Catedrala fără episcopul sau mitropolitul din Blaj nu este suficientă să explice alegerea Blajului ca centru și focar al mișcării și adunării de pe Câmpul Libertății. Câmpul Libertății de la Blaj, Catedrala din Blaj, reședința episcopului și mitropolitului Blajului formează o unitate indestructibilă. A reține numai Câmpul Libertății, fără Catedrală și fără reședința actuală și permanentă a Mitropolitului din Blaj, înseamnă a face o vivisecțiune, o trunchiere a unei realități organice ce de la sine impune.

Înglobarea în Biserica ortodoxă și menținerea cu forța în această Biserică sub pretextul unității naționale înseamnă o flagrantă violentare a dreptului de conștiință, a dreptului la credință și practicarea cultului religios, garantate de Constituție și de angajamentele luate de Statul român prin semnarea drepturilor elementare ale omului.

NICOLAE IORGA, pe care actuala conducere, prin publicații în limbi de circulație universală, l-a făcut cunoscut pe toate meridianele globului, a afirmat, la 4 aprilie 1928, despre Biserica Blajului, în Camera deputaților, următoarele:

"Biserica Unită este îndrituită a rămâne în mijlocul poporului românesc. Ea este îndrituită, orice părere ar avea tânărul și aprinsul cleric care se găsește în fruntea arhidiecezei din Ardeal /mitropolit Nicolae Bălan/, și pe care l-am cunoscut

ca profesor în momentul când se forma, fără îndoială, această puternică credință agresivă, pe care l-am găsit apoi manifestând această idee frumoasă, dar nerealizabilă, de a reuni imediat cu forța statului român pe toți românii în aceeași Biserică. Avem în această societate așa de puține organisme, așa de puține lucruri legate prin suflet, încât orice formă de existență morală a poporului românesc ne este scumpă.

În al doilea rând, este o fericire pentru noi, în afară de tot ce a dat ea prin glorioasa Biserică de la Blaj, și GLORIA ACEASTA nu o poate lua nici o pasiune, nici o nedreptate, ci este un motiv pentru care această Biserică are dreptul să se așeze dârză în fața dreptului său și să nu-l dea nimănui. Avem nevoie de legături cu Apusul. Ele folosesc mai mult decât legăturile unei prese câștigate, sau legăturile unei călătorii scump plătită, sau legăturile unor discursuri de banchete, - legături care prin Biserica Unită se stabilesc între noi și între alte popoare al căror sânge este și al nostru".

Iar la 3/15 mai 1925 Nicolae Iorga a vorbit astfel despre Blaj:

"Blajul, loc de pelerinaj. Și o spun aceasta eu, care de credință sunt ortodox. Însă prin Biserica voastră e un drum ce duce la Roma, sfințim și această Biserică.

"De aceea pentru mine bucuria cea mare o simt când viu la Blaj să-i văd comorile și să mă conving cu adevărat că aici stăpânește vlaga poporului românesc. Blajul s-a ridicat din Unirea Sfântă a poporului românesc ... Cred că dacă vor veni vremuri mai fericite prin sufletele mai bune ale oamenilor și asupra Blajului vor veni binefacerile întregului românism pe care le merită, ca reprezentant al poporului românesc în marea Biserică Catolică".

Dacă un cărturar de talia lui NICOLAE IORGA – de religie ortodoxă – a vorbit în felul acesta, atunci nimeni nu se va mira că în anul 1948 Biserica Unită socotit că are dreptul de a se așeza dârză în fața dreptului său, și să nu-l dea nimănui. Și a făcut acest lucru cu preț mare, cu preț de suferințe și de moarte. Și socotim că Înalțul Congres va aprecia o astfel de conduită liniară și ne va reda libertatea.

Declarăm solemn că Biserica Unită actuală și credincioșii ei, care nu s-au "autodizolvat" niciodată, după exemplul înaintașilor noștri vom fi cetățeni loiali ai Statului Român și vom contribui, în mod deosebit, la formarea unei conștiințe patriotice și sociale de cinstire și de respect față de legile care au drept scop înaintarea întregului popor român pe calea dreptății sociale și a bineistării generale. Ea ar da o educație care să respecte iubirea față de muncă și ar contribui la însănătoșirea în tineret, a unei concepții și a unei atmosfere de iubire a disciplinei, a muncii, a valorilor naționale și sociale, fără de care se destramă în orientări antisociale și antipatriotice toată viața tineretului.

La fel, declarăm solemn – pentru cazul redării libertății – că din partea noastră nu se va produce nici o dezordine, nici o mișcare care să degenereze în agitație sau să aducă prejudicii atmosferei de liniște, pace și armonie.

Rugăm deci, Congresul P.C.R. să restabilească, prin dreptate față de o realitate istorică inegalabilă, libertatea Bisericii Unite și autonomia ei în cadrul legal al Republicii Socialiste România.

Suntem siguri că glasul nostru, al episcopilor, al preoților și al credincioșilor – care la ora actuală sunt greco-catolici sau vor să fie – nu va răsturna în pustiu, ci va fi ascultat cu sentiment de dreptate, de bunăvoință, și de calitate umană din partea delegaților la al XI-lea Congres al P.C.R. din 25 noiembrie 1974, care sunt chemați să apere drepturile la CONȘTIINȚA și practicarea cultului religios al tuturor cetățenilor statului român.

În fine, rugăm Biroul Congresului să facă să ajungă conținutul acestei cereri în mâinile și la cunoștința fiecărui membru din Congresul P.C.R. din 25 noiembrie 1974, pentru a putea contribui în mod eficient la rezolvarea problemei arzătoare care nu mai suferă amânare.

În felul acesta, se va realiza ceea ce a afirmat Președintele Nicolae Ceaușescu:

"În ce privește libertatea religioasă ... în țara noastră sunt create condiții ca fiecare cetățean să-și manifeste liber credința religioasă."⁸²

Cu sentimente de profundă

stimă:

Ariniș, Baia-Mare, 18.X.1974

ss. Ioan Dragomir

Oradea, 18.X.1974

ss. Iuliu Hirțea

Reghin, 18.X.1974

ss. Alexandru Todea

Lugoj, 18.X.1974

ss. Ioan Ploscaru

Domniei Sale Domnului Profesor

DUMITRU DOGARU

Președintele Departamentului Cultelor

BUCUREȘTI

Cu onoare Vă trimitem un exemplar din cererea pe care Episcopii greco-catolici am înaintat-o Congresului al XI-lea al Partidului Comunist Român, ce se va ține la 25 noiembrie 1974.

Reghin, 30.X.1974

Alexandru Todea
str. Bucegi 22
Reghin, Jud. Mureș

⁸² România pe drumul... , vol. 4, p. 890 – 891.